

# Pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelu

Työryhmämietintö



Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:1

# Pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelu

## Työryhmämietintö

Oikeusministeriö Helsinki 2022

**Julkaisujen jakelu**

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston  
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-  
arkivet Valto

[julkaisut.valtioneuvosto.fi](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi)

**Julkaisumyynti**

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston  
verkkokirjakauppa**

Statsrådets  
nätbokhandel

[vnjulkaisumyynti.fi](http://vnjulkaisumyynti.fi)

Oikeusministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf 978-952-259-999-5

ISSN pdf 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

## Pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelu Työryhmämietintö

|  |  |                  |                          |
|--|--|------------------|--------------------------|
| <b>Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:1</b> |  | <b>Teema</b>     | Mietintöjä ja lausuntoja |
| <b>Julkaisija</b>  | Oikeusministeriö   |                  |                          |
| <b>Tekijä/t</b>  | Työryhmä, puheenjohtaja Lauri Rautio   |                  |                          |
| <b>Yhteisötekijä</b>   | Oikeusministeriö   |                  |                          |
| <b>Kieli</b>   | suomi  | <b>Sivumäärä</b> | 287                      |
| <b>Tiivistelmä</b>   | <p>Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja.</p> <p>Muutosten tarkoituksena on ensinnäkin selventää pakkokeinolain ja muun pakkokeinoasioita sääntelevän lainsäädännön sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoitautuneet tulkinnanvaraisiksi. Tarkoituksena on myös tehostaa pakkokeinoasioiden käsittelyä siltä osin kuin tämä voidaan tehdä vaarantamatta asiaan liittyviä perusoikeusintressejä. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi useita pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin huomioihin.</p> <p>Yhteydenpidon rajoittamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan uudistettavaksi selventämällä rajoitusten alaa ja niiden valvontaa koskevia vastuita. Lisäksi edellytettäisiin erityisen painavia syitä sellaisille rajoituksille, jotka koskevat yhteydenpitoa nimeämättömään joukkoon henkilöitä. Matkustuskieltoa koskevan sääntelyn osalta ehdotetaan tarkennuksia erityisesti matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamista, kiellon voimassaoloa ja kiellon rikkomista koskeviin säännöksiin.</p> <p>Salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan muun ohessa, että telekuuntelua saisi käyttää nykyistä useamman rikoksen selvittämisessä ja että lupaa telekuuntelulle tai -valvonnalle ei enää jatkossa lähtökohtaisesti rajoitettaisi vain tiettyihin luvan hakemisen hetkellä tiedossa oleviin teleosoitteisiin tai telepäätelaitteisiin. Muutamien salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan muutoksia pakkokeinojen käytön edellytyksiin. Lisäksi ehdotetaan ylimääräisen tiedon käytön mahdollistamista nykyistä laajemmin sekä turhan ylimääräisen tiedon hävittämisen mahdollistamista nykyistä aikaisemmin.</p> |                  |                          |
| <b>Asiasanat</b>   | rikosprosessi, pakkokeinolaki, pakkokeinot, esitutkinta  |                  |                          |
| <b>ISBN PDF</b>  | 978-952-259-999-5  | <b>ISSN PDF</b>  | 2490-1172                |
| <b>Hankenumbero</b>  | OM058:00/2020  |                  |                          |
| <b>Julkaisun osoite</b>  | <a href="https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-999-5">https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-999-5</a>  |                  |                          |

## Granskning av behoven av ändringar i tvångsmedelslagen Arbetsgruppsbetänkande

|  |  |                            |
|--|--|----------------------------|
| <b>Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:1</b> | <b>Tema</b>  | Betänkanden och utlåtanden |
| <b>Utgivare</b>  | Justitieministeriet  |                            |
| <b>Författare</b>  | Arbetsgrupp, ordförande Lauri Rautio   |                            |
| <b>Organisation</b>  | Justitieministeriet  |                            |
| <b>Språk</b>   | <b>Sidantal</b>  | 287                        |
| <b>Referat</b>   | <p>Arbetsgruppen föreslår att tvångsmedelslagen och vissa lagar som har samband med den ska ändras.</p> <p>Syftet med ändringarna är för det första att förtydliga sådana bestämmelser i tvångsmedelslagen och annan lagstiftning som reglerar sådana tvångsmedelsärenden som i praktiken har visat sig lämna rum för tolkning. Avsikten är också att effektivisera behandlingen av tvångsmedelsärenden till den del detta kan ske utan att de intressen som hänför sig till de grundläggande fri- och rättigheterna äventyras. Dessutom föreslås flera ändringar som stärker de grundläggande fri- och rättigheterna för den som är föremål för tvångsmedel. Ändringarna baserar sig i synnerhet på observationer som kommit fram i laglighetsövervakningen och rättspraxisen.</p> <p>Det föreslås att bestämmelserna om begränsning av kontakter ses över så att ansvarområdet för begränsningarna och tillsynen över dem förtydligas. Dessutom förutsätts särskilt vägande skäl för sådana begränsningar som gäller kontakterna med personer som inte kan nämnas. I fråga om bestämmelserna om reseförbud föreslås det preciseringar i synnerhet i bestämmelserna om ändring av innehållet i ett beslut om reseförbud, förbudets giltighetstid och överträdelse av förbudet.</p> <p>När det gäller hemliga tvångsmedel föreslås det bl.a. att teleavlyssning får användas för utredning av flera brott än för närvarande och att tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning i princip inte längre ska begränsas endast till vissa teleadresser eller teleterminalutrustningar som är kända vid tidpunkten för ansökan om tillstånd. För vissa hemliga tvångsmedel föreslås det ändringar i villkoren för användning av tvångsmedel. Dessutom föreslås det att användningen av överskottsinformation ska tillåtas i större utsträckning än för närvarande och att onödig överskottsinformation ska kunna utplånas tidigare än för närvarande.</p> |                            |
| <b>Nyckelord</b>   | straffprocess, tvångsmedelslag, tvångsmedel, förundersökning   |                            |
| <b>ISBN PDF</b>  | 978-952-259-999-5  | <b>ISSN PDF</b> 2490-1172  |
| <b>Projektnr.</b>  | OM058:00/2020  |                            |
| <b>URN-adress</b>  | <a href="https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-999-5">https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-999-5</a>  |                            |

# Sisältö

|   |           |
|---|-----------|
| <b>ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .....</b>  | <b>10</b> |
| <b>PERUSTELUT .....</b>   | <b>13</b> |
| <b>1 Asian tausta ja valmistelut.....</b>   | <b>13</b> |
| 1.1 Tausta .....  | 13        |
| 1.2 Valmistelu.....   | 15        |
| <b>2 Nykytila ja sen arviointi .....</b>  | <b>16</b> |
| 2.1 Pakkokeinolaki .....  | 16        |
| 2.1.1 Arvioinnin lähtökohdat .....  | 16        |
| 2.1.2 2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti.....   | 18        |
| 2.1.3 3 luku Tuomioistuinmenettely vangitsemisasioidissa .....  | 23        |
| 2.1.4 4 luku Yhteydenpidon rajoittaminen .....  | 28        |
| 2.1.5 5 luku Matkustuskielto .....  | 34        |
| 2.1.6 6 luku Vakuustakavarikko.....   | 37        |
| 2.1.7 7 luku Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen.....  | 42        |
| 2.1.8 8 luku Etsintä .....  | 49        |
| 2.1.9 9 luku Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot.....  | 58        |
| 2.1.10 10 luku Salaiset pakkokeinot .....   | 59        |
| 2.1.11 11 luku Erinäiset säännökset.....  | 100       |
| 2.1.12 Itsenäisenä esiintyvän identiteettivarkauden tutkintakeinot ja -valtuudet (EV 335/2014 vp).....  | 103       |
| 2.1.13 Esitutkintayhteistyö pakkokeinoasioissa.....   | 104       |
| 2.2 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa .....   | 107       |
| 2.3 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä .....   | 108       |
| 2.4 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä.....   | 109       |
| 2.5 Laki tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta ..... | 110       |

|          |   |            |
|----------|---|------------|
| <b>3</b> | <b>Tavoitteet</b>   | <b>112</b> |
| <b>4</b> | <b>Ehdotukset ja niiden vaikutukset</b>   | <b>113</b> |
| 4.1      | Keskeiset ehdotukset  | 113        |
| 4.2      | Pääasialliset vaikutukset   | 115        |
| 4.2.1    | Viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset  | 115        |
| 4.2.2    | Muut yhteiskunnalliset vaikutukset  | 117        |
| <b>5</b> | <b>Muut toteuttamisvaihtoehdot</b>  | <b>119</b> |
| 5.1      | Vaihtoehtojen arviointi   | 119        |
| 5.2      | Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot  | 119        |
| 5.2.1    | Osallistuvan tietolähteen käyttö  | 120        |
| 5.2.2    | Salaisten pakkokeinojen käytöstä ilmoittaminen (erityisesti ilmoitusvelvollisuus koskien tietolähdetoimintaa) | 123        |
| 5.2.3    | Peitetoiminta ja sen edellytykset erityisesti yksittäiseen henkirikokseen liittyen                            | 126        |
| <b>6</b> | <b>Säännökohtaiset perustelut</b>   | <b>130</b> |
| 6.1      | Pakkokeinolaki  | 130        |
| 6.1.1    | 2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkintaresti  | 130        |
| 6.1.2    | 3 luku Tuomioistuinmenettely vangitsemisasioissa  | 131        |
| 6.1.3    | 4 luku Yhteydenpidon rajoittaminen  | 132        |
| 6.1.4    | 5 luku Matkustuskielto  | 135        |
| 6.1.5    | 6 luku Vakuustakavarikko  | 139        |
| 6.1.6    | 7 luku Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen   | 142        |
| 6.1.7    | 8 luku Etsintä  | 146        |
| 6.1.8    | 9 luku Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot   | 149        |
| 6.1.9    | 10 luku Salaiset pakkokeinot  | 150        |
| 6.1.10   | 11 luku Erinäiset säännökset  | 161        |
| 6.2      | Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa   | 163        |
| 6.3      | Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä | 163        |
| 6.4      | Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä                    | 164        |
| 6.5      | Laki rikostorjunnasta Tullissa  | 164        |
| 6.5.1    | 3 luku Salainen tiedonhankinta  | 164        |

|           |   |            |
|-----------|---|------------|
| 6.6       | Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa .....   | 164        |
| 6.7       | Laki tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta ..... | 165        |
| <b>7</b>  | <b>Lakia alemman asteinen sääntely .....</b>  | <b>167</b> |
| <b>8</b>  | <b>Voimaantulo .....</b>  | <b>168</b> |
| <b>9</b>  | <b>Toimeenpano ja seuranta .....</b>  | <b>169</b> |
| <b>10</b> | <b>Suhde muihin esityksiin.....</b>   | <b>170</b> |
| <b>11</b> | <b>Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys .....</b>   | <b>172</b> |
| 11.1      | Yleiset lähtökohdat.....  | 172        |
| 11.2      | Yhteydenpidon rajoittaminen.....  | 173        |
| 11.3      | Matkustuskielto .....   | 174        |
| 11.4      | Vakuustakavarikko .....   | 175        |
| 11.5      | Paikanetsinnän ja laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi .....   | 175        |
| 11.6      | Salaiset pakkokeinot .....  | 176        |
| 11.6.1    | Yleistä.....  | 176        |
| 11.6.2    | Telepakkokeinot .....   | 176        |
| 11.6.3    | Peitety tiedonhankinta ja peitetoiminta .....   | 178        |
| 11.6.4    | Ylimääräinen tieto.....   | 180        |
| 11.7      | Pakkokeinoasioiden julkisuus.....   | 181        |
|           | <b>LAKIEHDOTUKSET .....</b>   | <b>183</b> |
|           | <b>LAGFÖRSLAG .....</b>   | <b>214</b> |
|           | <b>RINNAKKAISTEKSTIT .....</b>  | <b>245</b> |



## OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 10.7.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli tarkastella pakkokeinolain (806/2011) muutostarpeita ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Asettamispäätöksen mukaan pakkokeinolain lisäksi muutokset voivat erityisesti johdonmukaisuussyistä koskea myös muuhun lainsäädäntöön tarvittavia muutoksia. Työryhmän toimikausi oli 1.9.2020–31.12.2021. Työryhmä kokoontui 20 kertaa. Työryhmän tuli laatia mietintönsä hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio oikeusministeriöstä ja jäseniksi lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva oikeusministeriöstä, erityisasiantuntija Joni Korpinen oikeusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Marko Meriniemi sisäministeriöstä, rajavartiolaitarkastaja Silja Hallenberg sisäministeriöstä, valtiosyyttäjä Ritva Sahavirta valtakunnansyyttäjän toimistosta, aluesyyttäjä Jonna Ryyränen Syyttäjälaitoksesta, rikosylikomisario Kari Siivo (31.8.2021 asti) ja poliisitarkastaja Teemu Saukonieniemi (1.9.2021 alkaen) Poliisihallituksesta, käräjätuomari Johanna Nevalainen Helsingin käräjäoikeudesta, asianajaja Pekka Ylikoski Suomen Asianajajaliitosta, erityisasiantuntija Inka Grönqvist Tuomioistuinvirastosta sekä tullilylitarkastaja Juha Vilkkö Tullista. Korpinen toimi myös työryhmän sihteerinä.

Oikeusministeriö nimitti 24.8.2021 Syyttäjälaitoksen ehdotuksesta Sahavirran tilalle työryhmän jäseneksi erikoissyyttäjä Heidi Savurinteen valtakunnansyyttäjän toimistosta. Oikeusministeriö nimitti 23.11.2021 sisäministeriön ehdotuksesta Meriniemen tilalle työryhmän jäseneksi erityisasiantuntija Heidi Alirannan sisäministeriöstä.

Työryhmä kuuli työnsä aikana työryhmän ulkopuolisina asiantuntijoina erityisasiantuntija Anne Kohvakkaa oikeusministeriöstä, johtava kihlakunnanvouti Aki Virtasta Ulosottolaitoksesta, lainsäädäntöneuvos Juho Martikaista oikeusministeriöstä, rikostarkastaja Heidi Björkiä ja rikostarkastaja Markus Tereniusta keskusrikospoliisista sekä valti-onsyyttäjä Tuuli Eerolaista valtakunnansyyttäjän toimistosta.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 20.12.2021

Lauri Rautio

Janne Kanerva

Joni Korpinen

Heidi Aliranta

Silja Hallenberg

Heidi Savurinne

Jonna Ryyänen

Teemu Saukoniemi

Johanna Nevalainen

Pekka Ylikoski

Inka Grönqvist

Juha Vilkkö

## ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja. Muutosten tarkoituksena on ensinnäkin selventää pakkokeinolain ja muun pakkokeinoasioita sääntelevän lainsäädännön sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Tarkoituksena on myös tehostaa pakkokeinoasioiden käsittelyä siltä osin kuin tämä voidaan tehdä vaarantamatta käsittelyn kannalta olennaisia perusoikeusintressejä. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi useita pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat voimassa olevasta sääntelystä erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin seikkoihin.

Pakkokeinolaissa ehdotetaan ensinnäkin säädettäväksi pidättämistä koskevasta kirjallisesta päätöksestä. Päätöksessä tulisi lyhyesti mainita tiedot rikoksesta, josta pidätettyä epäillään, ja pidättämisen peruste. Päätöksestä olisi ilman aiheetonta viivytystä toimitettava jäljennös pidätetylle.

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon rajoittamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan uudistettavaksi selventämällä yhteydenpitorajoitusten alaa ja niiden valvontaa koskevia vastuita. Lisäksi ehdotetaan, että edellytettäisiin erityisen painavia syytä sellaisille yhteydenpitorajoituksille, jotka koskevat yhteydenpitoa nimeämättömään joukkoon henkilöitä.

Matkustuskieltoa koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi erityisesti matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamista, matkustuskiellon voimassaoloa ja matkustuskiellon rikkomista koskevan sääntelyn osalta. Lisäksi ehdotetaan sääntelyä tehostetun matkustuskiellon valvomisessa käytettävien välineiden kiinnittämisestä.

Vakuustakavarikkoa koskevan menettelyn osalta ehdotetaan ensinnäkin, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen olisi ennen vakuustakavarikkoa koskevan vaatimuksen tekemistä ilmoitettava siitä syyttäjälle, joka voisi ottaa asian päätettäväkseen. Vakuustakavarikon kumoamista koskevassa sääntelyssä taas ehdotetaan selvennettävän vakuustakavarikon suhdetta ulosottokaaren säännöksiin sekä yhtenäistettävän sääntelyä takavarikkoa koskevaan vastaavaan sääntelyyn.

Takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä koskevassa sääntelyssä ehdotetaan ensinnäkin korostettavan velvollisuutta palauttaa takavarikon kohteena ollut esine, omaisuus tai asiakirja viipymättä takavarikon päätyttyä. Lisäksi ehdotetaan selvennettäväksi sääntelyä siitä, milloin tuomioistuimen on otettava takavarikkoa tai jäljentämistä

koskeva asia tutkittavakseen. Edelleen ehdotetaan tarkennettavaksi, että takavarikosta päättämistä vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta koskeva sääntely soveltuu myös jäljentämistilanteisiin.

Etsintää koskevan sääntelyn osalta ehdotetaan säännöksiä paikanetsinnän ja laiteetsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi tietyissä tilanteissa.

Salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan ensinnäkin, että telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevaan perusterikoslistaan lisättäisiin törkeä pahoinpitely, törkeä tietoliikenteen häirintä, törkeä tietojärjestelmän häirintä ja törkeä ampuma-aserikos. Lisäksi ehdotetaan, että telekuuntelu- tai televalvontalupaa ei enää jatkossa haettaisi ja määrättäisi teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti, vaan arvioitavana olisi, voidaanko telepakkokeinoja kohdistaa mihin tahansa tietyn epäillyn käytössä olevaan osoitteeseen tai laitteeseen. Televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella koskevaa säännöstä ehdotetaan laajennettavaksi tilanteisiin, joissa henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on kykenemätön antamaan suostumusta. Tulkasematietojen hankkimiseen rinnastettaisiin tietojen hankkiminen tietyssä sijainnissa palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista.

Peitelly tiedonhankinta ehdotetaan mahdollistettavaksi tietoverkossa tehtynä selvitetäessä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoa. Peitetoiminnan käytön osalta ehdotetaan ensinnäkin, että tappoa, murhaa tai surmaa selvitetäessä ei enää jatkossa olisi rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta, järjestäytyneisyyttä tai ammattimaisuutta taikka ennakoitavissa olevaa jatkuvuutta tai toistuvuutta koskevaa lisäedellytystä. Lisäksi peitetoiminnassa tehtäviä rikoksia koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettaviksi toimivaltasäännösten muotoon. Ylimääräisen tiedon käyttö mahdollistettaisiin tiettyjen uusien kahden vuoden enimmäisrangaistuksella rangaistavissa olevien rikosten selvittämisessä. Lisäksi rikostutkinnan kannalta selvästi turhan ylimääräisen tiedon hävittäminen ehdotetaan mahdollistettavaksi nyky sääntelyn mahdollistamaa aikaisemmin, jos epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa tietoa koskevasta ilmoituksesta vastusta tiedon hävittämistä.

Lisäksi pakkokeinolakiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännös siitä, mitä pakkokeinoja voidaan käyttää, jos kysymys on alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilystä.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa ehdotetaan säädettäväksi, että myös esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä, takavarikon määrääjän pidentämistä sanotuissa tapauksissa ja erityistä kotietsintää koskevat käsittelyt olisivat sellaisia, että asia käsiteltäisiin ja

ratkaisu julistettaisiin yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulisivat vastaavasti julkisiksi vastaavana ajankohtana kuin muissa momentissa nykyisin mainituissa tilanteissa.

Tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetussa laissa ehdotetaan huomioitavaksi myös tehostettu matkustuskielto siten, että sääntely myös tehostetun matkustuskiellon osalta vastaisi kansallisissa menettelyissä säädettyä.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

## PERUSTELUT

# 1 Asian tausta ja valmistelut

## 1.1 Tausta

Pakkokeinolaki (806/2011) tuli voimaan vuoden 2014 alussa. Laki on pääosin valmisteltu vuosina 2007–2010 (oikeusministeriön komiteamietintö 2009:2 ja HE 222/2010 vp). Eduskunta on lakia hyväksyttyä edellyttänyt, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan (EV 374/2010 vp). Pakkokeinolainsäädännön muuttamisen yhteydessä eduskunta on edellyttänyt, että hallitus antaa selvityksen salaisten pakkokeinojen käytöstä ilmoittamista koskevan sääntelyn soveltamisesta vuoden 2014 loppuun mennessä (EV 203/2013 vp). Oikeusministeriö on todennut vastauksena eduskunnalle annetussa 17.12.2014 päivätyssä selvityksessä (OM 3/41/2012), että uudet säännökset ovat olleet voimassa suhteellisen lyhyen ajan eikä vielä tuolloin ole ollut mahdollista arvioida sääntelyn toimivuutta. Oikeusministeriö on lisäksi selvityksessä yhtynyt sisäministeriön näkemykseen siitä, että on edelleen tarkasteltava poliisilain ja pakkokeinolain sääntelyä asiasta. Lisäksi eduskunta on identiteettivarkauksien osalta edellyttänyt, että hallitus seuraa itsenäisen esiintyvän identiteettivarkauden tutkintakeinojen ja -valtuuksien toimivuutta ja riittävyttä, ja jos aihetta ilmenee, ryhtyy toimenpiteisiin kyseisten rikosten torjunnan ja selvittämisen tehostamiseksi (EV 335/2014 vp).

Lainsäädännön tarkastelua ovat lisäksi edellyttäneet esimerkiksi laillisuusvalvonta- ja tuomioistuinkäytäntö sekä useissa pakkokeinoja koskevissa selvityksissä olevat toimenpidekirjaukset. Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/784/2019 esittänyt oikeusministeriölle harkittavaksi, olisiko muun muassa takavarikon kumoamista koskevaa pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n 2 momentin sääntelyä syytä selkeyttää rikosprosessissa tapahtuneet muutokset huomioon ottaen. Oikeusasiamiehen ratkaisun EOAK/3227/2019 mukaan taas tulisi perusteellisesti arvioida ja punnita, tulisiko

pakkokeinolakiin lisätä toimivaltuus ns. suostumusperusteiseen televalvontaan sellaisissa tilanteissa, joissa telesoitteen tai telepäätelaitteen haltija on joutunut vakavan väkivaltarikoksen uhriksi ja on epäillyn rikoksen johdosta kykenemätön antamaan laissa tarkoitettua suostumusta, vaikka henkilö ei ole saanut rikoksen johdosta surmaansa. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisut KKO 2017:40, 2018:77, 2019:23 ja 2019:92 ovat puolestaan antaneet aiheen tarkastella etsinnän tuomioistuimeen saattamista koskevia säännöksiä. Korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 2014:57 ja 2014:58 perusteella on ollut aihetta tarkastella pakkokeinolain ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) säännösten suhdetta. Rikosketjun LEAN-hanke – selvityshenkilön raportissa (Professori Matti Tolvanen 30.12.2019) taas on katsottu, että pakkokeinojen käytön mahdollisuus tulisi ottaa nykyistä tarkemmin huomioon niin, että useammissa tapauksissa koko rikosprosessi saataisiin vietyä läpi syytetyn ollessa kiinni otettuna tai pidätettynä.

Työryhmän toimikauden aikana tulleista asian kannalta merkityksellisistä laillisuusvalvonta- ja tuomioistuinratkaisuista voidaan mainita esimerkiksi EOAK/23/2017, jossa eduskunnan apulaisoikeusasiamies on esittänyt oikeusministeriön ja sisäministeriön harkittavaksi, olisiko säädösperustan selventämiseksi syytä ryhtyä lainsäädäntötoimiin joko poliisia koskevaan lainsäädäntöön tai ratkaisussa viitattuihin prosessilakeihin tehtävillä täsmennyksillä koskien poliisin roolia oikeuteen tuotavaksi määrättyjä henkilöitä koskevassa menettelyssä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/2406/2020 katsonut tällä hetkellä olevan epäselvää, miten pakkokeinolaissa olevaa kieltoa rajoittaa tutkintavangin ja hänen asiamiehensä yhteydenpitoa on tulkittava. Ratkaisussa EOAK/7510/2020 eduskunnan oikeusasiamies on puolestaan pitänyt hyvin ongelmallisena, että tutkintavangin perusoikeussuojan kannalta niin keskeinen ja jokapäiväinen asia kuin tuomioistuimen määräämien yhteydenpitorajoitusten sisältö ja niiden valvonta on osoittautunut olevan lainsäädännössä puutteellisesti järjestetty ja pitänyt hyvin tärkeänä, että lainsäädäntöä tältä osin täydennetään ja täsmennetään. Korkein oikeus on käsitellyt yhteydenpidon rajoituksia koskevia säännöksiä muun muassa ratkaisussaan KKO 2021:58 ja kantelumahdollisuutta vangitsemisvaatimuksen perusteiden hylkäämistä koskevassa asiassa ratkaisussaan KKO 2021:75.

Valtioneuvoston selvityksessä 2020:3 koskien järjestelmällistä häirintää ja maalittamista (Käräjätuomari Mika Illman 3.12.2020) taas katsotaan, että esitutkintaviranomaisen tulisi voida kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, vaikkei siitä ole säädetty sakkoa ankarampaa rangaistusta.

Esitetyn lisäksi aihetta muutostarpeiden tarkastelulle ovat aiheuttaneet erityisesti useat käytännön toimijoiden esittämät pakkokeinolakia koskevat havainnot.

## 1.2 Valmistelu

Oikeusministeriö asetti 10.7.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli tarkastella pakkokeinolain muutostarpeita ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Asettamispäätöksen mukaan pakkokeinolain lisäksi muutokset voivat koskea erityisesti johdonmuokaisuussyistä myös muuhun lainsäädäntöön tarvittavia muutoksia.

Työryhmässä olivat oikeusministeriön lisäksi edustettuina sisäministeriön poliisiosasto ja rajavartiolaitos, valtakunnansyyttäjän toimisto, Syyttäjälaitos, Poliisihallitus, Helsingin kärjäoikeus, Suomen Asianajajaliitto, Tuomioistuinvirasto ja Tulli. Työryhmä kuuli työnsä aikana työryhmän ulkopuolisina asiantuntijoina edustajia oikeusministeriöstä, Ulosottolaitoksesta, keskusrikospoliisista ja valtakunnansyyttäjän toimistosta.

Työryhmän tuli laatia mietintönsä hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän toimikausi oli 1.9.2020–31.12.2021. Työryhmä luovutti yksimielisen mietintönsä 20.12.2021.



## 2 Nykytila ja sen arviointi

### 2.1 Pakkokeinolaki

#### 2.1.1 Arvioinnin lähtökohdat

Kun pakkokeinoa käytetään rikoksen selvittämisessä, keinon käytön perustana on jo tehdyksi epäilty konkreettinen rikos. Rikoksen selvittämisessä käytettävien pakkokeinoin lain mukaisten pakkokeinojen käytön yhtenä edellytyksenä on yleensä se, että selvittävänä on tietty rikos (niin sanottu peruserikos). Tuolloin mahdollisuus käyttää pakkokeinoa rikoksen selvittämisessä määräytyy kyseisestä rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen perusteella tai sillä perusteella, että rikos erikseen mainitaan rikosnimikkeeltään keinokohtaisessa säännöksessä. Joidenkin pakkokeinojen (esimerkiksi takavarikko) käytön edellytyksenä ei ole kuitenkaan se, että selvittävänä on tietyn vakavuustason tai tietyn nimikkeinen rikos, vaan keino voi lähtökohtaisesti tulla käytettäväksi kaikkien rikosten selvittämisessä.

Pakkokeinon käytön sitominen tietyn vakavuustason rikokseen liittyy pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä ilmaistuun suhteellisuusperiaatteeseen, jonka keskeisenä sisältönä on oikeasuhtaisuus käytettävän pakkokeinon ja selvittävänä olevan rikoksen vakavuuden välillä. Suhteellisuusperiaate on otettava huomioon paitsi pakkokeinoa konkreettisesti tilanteessa käytettäessä, myös jo arvioitaessa tarvetta lainsäädännöllä mahdollistaa pakkokeinon käyttö tietyn rikoksen selvittämisessä. Vaikka rikoksen rangaistusasteikko sellaisenaan mahdollistaisi pakkokeinon käytön tietyssä tapauksessa, erityisesti rikoksen lievempien ilmenemismuotojen osalta tilanne on konkreettisesti soveltamistilanteessa vielä lisäksi arvioitava suhteellisuusperiaatteen valossa.

Suhteellisuusperiaatteessa mainitaan eräänä arviointiperusteena pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen. Pakkokeinoilla voidaan puuttua perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin, kuten esimerkiksi perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:n 1 momentissa turvattuun liikkumisvapauteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan ja 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Pakkokeinojen käyttöedellytyksistä säädettyä on otettava huomioon eräiden perusoikeuksien rajoittamiseen liittyvät lakivaraukset. Esimerkiksi perustuslain 7 §:n 3 momentissa ilmaistun sääntelyvarauksen mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti

eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Perustuslain 10 §:n 3 momentin yksilöidyn lakivarauksen mukaan lailla voidaan säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Pykälän 4 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Esimerkiksi perustuslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun liikkumavapauden tai perustuslain 15 §:ssä tarkoitetun omaisuuden suojan osalta taas ei ole tässä huomioitavaa lakivarausta, joten mainittujen perusoikeuksien rajoittamiseen sovelletaan perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä.

Pakkokeinotoimivaltuuksistakin säädettyä huomioon otettavat perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ovat seuraavat (PeVM 25/1994 vp s. 5):

- Perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin.
- Rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä.
- Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima.
- Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta.
- Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoitusten taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.
- Perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä.
- Rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä rajoituksen välttämättömyysvaatimukseen liittyy se, että pakkokeinon käyttökelpoisuus, hyödyllisyys tai tarpeellisuus jonkin rikoksen selvittämisessä ei ole yksin ratkaisevassa asemassa arvioitaessa sitä, pitäisikö keinon käyttö lainsäädännöllisesti sallia tuon rikoksen selvittämisessä. Toimivaltuutta ei tee välttämättömäksi pelkästään havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp

s. 6). Perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp s. 4).

Yksittäisten pakkokeinotoimivaltuuksien suhdetta edellä sanottuun käsitellään tarvittavassa määrin tarkemmin näitä toimivaltuuksia koskevissa kohdissa jäljempänä tässä jaksossa. Esityksessä ehdotettavien lainmuutosten suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä taas käsitellään tätä koskevassa 11 jaksossa.

## 2.1.2 2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

### Poliisin tehtävät oikeuteen tuotavaksi määrättyjä henkilöitä koskevassa menettelyssä (EOAK/23/2017)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/23/2017 esittänyt oikeusministeriön ja sisäministeriön harkittavaksi, olisiko säädösperustan selventämiseksi syytä ryhtyä lainsäädäntötoimiin joko poliisia koskevaan lainsäädäntöön tai ratkaisussa viitattuihin prosessilakeihin tehtävillä täsmennyksillä koskien poliisin roolia oikeuteen tuotavaksi määrättyjä henkilöitä koskevassa menettelyssä. Apulaisoikeusasiamies on pyytänyt ministeriöitä ilmoittamaan 31.12.2020 mennessä, mihin toimenpiteisiin esitys on mahdollisesti antanut aihetta. Oikeusministeriö on 21.12.2020 eduskunnan oikeusasiamiehelle toimittamassaan vastauksessa viitannut pakkokeinolain muutostarpeita tarkastelevan työryhmän asettamiseen ja todennut, että työryhmän on muun ohessa määrä tarkastella ratkaisun EOAK/23/2017 johdosta poliisin roolin selventämistä poliisia koskevassa lainsäädännössä.

Kun tuomioistuin määrää asianosaisen tai todistajan noudettavaksi myöhemmin pidettävään istuntoon, noudettavasta henkilöstä tehdään yleensä poliisilain (872/2011) 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettu etsintäkuulutus. Etsintäkuulutus on käytännössä valtakunnallisessa poliisiasiaintietojärjestelmässä (PATJA) oleva ilmoitus henkilön tavoittamiseksi. Poliisi joutuu suorittamaan tuomioistuinten tekemiin prosessuaalisiin ratkaisuihin liittyviä kiinniottoja myös muissa kuin noutoihin liittyvissä tilanteissa. Tehtäviin ei välttämättä liity etsintäkuulutusta. Prosessilaeissa ei myöskään ole kattavia mainintoja poliisin roolista tuomioistuimen käsittelyratkaisujen täytäntöönpanossa.

Käytännössä on melko tavanomaista, että tuomioistuin päätty istuntopäivänä siihen, että poissaolevaa asianosaista tai todistajaa yritetään tavoittaa noudettavaksi vielä samalle istuntopäivälle. Etsintäkuulutusta ei tällöin useinkaan tehdä PATJA-syöttönä,

vaan tuomioistuimesta otetaan yleensä puhelimitse yhteyttä poliisiin ja tarvittaessa toimitetaan poliisille kirjallinen noutomääräys. Tällaisessa tilanteessa kysymys siitä, onko kyse poliisilain 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettusta etsintäkuulutetusta henkilöstä, jää jossain määrin avoimeksi tai epäselväksi. Lainsäädännöstä ei ainakaan välittömästi ilmene, voiko tuomioistuimen myös muulla tavoin tekemä kuulutus täyttää etsintäkuulutuksen edellytykset tavalla, joka loisi poliisille toimivallan ja toimintavelvollisuuden asiassa.

Lähtökohdiltaan asiaa on arvioitava perusoikeusmyönteisesti. Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja vapauteen liittyvässä perusoikeuksien suojassa lähdetään siis siitä, että vapaudenmenetyksen on perustuttava lakiin sekä siitä, että vapaudenmenetyksestä päättää viime kädessä riippumaton tuomioistuin. Kun tuomioistuin prosessuaalisen lainsäädännön perusteella määrää noudosta tai muusta vapaudenmenetyksestä, perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset tältä osin täyttyvät.

Poliisin toimivaltuuksien käytön keskeinen periaate on, ettei kenenkään oikeuksiin puututa ilman laillista perustetta eikä silloinkaan enempää kuin on välttämätöntä yhteiskunnan ja toisten yksilöiden etujen ja oikeuksien turvaamiseksi (HE 57/1994 vp s. 5 ja 17). Poliisin toiminnan laillisuuden arvioinnissa lähdetään siitä, että perusoikeuksiin, kuten vapauteen, puuttuminen edellyttää aina nimenomaista valtuussäädännöstä. Poliisilain 1 luvun 1 §:ssä oleva poliisin tehtävien määrittely ei anna poliisille toimivaltuuksia, vaan toimivaltuudet esimerkiksi kiinniottoon määritellään nimenomaisissa valtuussäädöksissä. Poliisin tehtävien määrittelyllä voi kuitenkin olla merkitystä toimivaltasäädösten tulkinnassa esimerkiksi saman luvun 5 §:ssä säädetyn tarkoitussidonnaisuuden periaatteen kannalta.

Edellä mainitun perusteella tilanteissa, joissa kysymys ei ole poliisilain 2 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettujen etsintäkuulutettujen henkilön kiinniotosta, poliisin toiminnan perusteita vaikuttaisi perustellulta selkeyttää lailla niin, että poliisilain 2 luvun 3 §:n perusteella poliisimiehellä olisi oikeus ottaa kiinni vastaavasti myös muu henkilö, jonka tuomioistuin on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön. Asiassa on kysymys oikeudenkäyntien turvaamisesta ja siten poliisin perustehtävästä, minkä olisi perusteltua ilmetä asiaa koskevasta säännöksestä ja sitä koskevista perusteluista.

Apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan lisäksi todennut etsintäkuulutustilanteita koskien, ettei etsintäkuulutuksen antamisen ja tallentamisen edellytyksistä ole kattavia

säännöksiä, kuten ei itse etsintäkuulutuksen määritelmästäkään. Apulaisoikeusasiamies on katsonut tätä voitavan pitää jossain määrin ongelmallisena. Työryhmässä on arvioitu, että etsintäkuulutuksen antamiseen, tallentamiseen tai määritelmään liittyvien kysymysten pohtiminen soveltuu pakkokeinolain muutostarpeita tarkastelevaa ja tämä silmällä pitäen muodostettua työryhmää paremmin muussa yhteydessä tehtäväksi.

Sisäministeriössä on 6.5.2021 asetettu lainsäädäntöhanke poliisilain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi (VN/12643/2021). Hankkeen toimikausi päättyy samanaikaisesti tämän työryhmän toimikauden kanssa eli 31.12.2021. Koska asiassa on edellä päädytty esittämään poliisilain muutosta, muutos on perusteltua tarkemmin valmistella ja esittää kyseisessä poliisilain muuttamista koskevassa hankkeessa.

### Kiinni pitäminen oikeudenkäyntiä varten

Asiakirjassa Rikosketjun LEAN-hanke – selvityshenkilön raportti (Professori Tolvanen 30.12.2019) on todettu raportin teon yhteydessä järjestetyissä kuulemisissa nousseen esille mahdollinen tarve muuttaa lakia niin, että useammissa tapauksissa koko rikosprosessi saataisiin vietyä läpi syytetyn ollessa kiinni otettuna tai pidätettynä. Raportin mukaan pakkokeinojen käytön mahdollisuus tulisi ylipäätään ottaa nykyistä tarkemmin huomioon. Tähän liittyen raportissa katsotaan, että rikoksesta epäiltyä tulisi mahdollisesti voida pitää kiinni otettuna nykyistä pidempään oikeudenkäyntiä odottamassa.

Asiasta on keskusteltu työryhmässä. Huomion johdosta on tuotu esiin, että pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n johdosta rikoksesta epäilty saadaan ottaa kiinni ilman rikoksen vakavuutta koskevaa kynnystä. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa. Pidättämisen edellytyksistä säädetään luvun 5 §:ssä ja vangitsemisen edellytyksistä pidättämisen edellytyksiin viitaten luvun 11 §:ssä. Lainsäädännön mukaisissa mahdollisuuksissa rikoksesta epäillyn pitämiseksi vapautensa menettäneenä tai tähän liittyvissä edellytyksissä ei ole nähty käytännön tarpeista johtuvaa muutostarvetta.

Harkittaessa rikoksesta epäillyn vapauden menettämisen pitkittämistä huomioon tulee ottaa asian vaikutus henkilön perusoikeuksiin ja tähän liittyvät Suomen kansainväliset sitoumukset. Esimerkiksi Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) Kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (8/1976) täytäntöönpanoa valvova ihmisoikeuskomitea on yleissopimuksen 9 artiklaan viitaten toistuvasti katsonut, että jo nykyinen pakkokeinolain 3 luvun 5 §:n 1 momentista ilmenevä neljän vuorokauden määraika vangitsemisvaatimuksen ottamiselle tuomioistuimen käsiteltäväksi on liian pitkä

ja määräaika tulisi nykyisen sijaan olla enintään kaksi vuorokautta<sup>1</sup>. Vapauden menettämisaikoja pidentäviä muutoksia ei olekaan pidettävä perusteltuina myöskään Suomen kansainvälisten velvoitteiden kannalta.

Työryhmässä on lisäksi huomioitu, että oikeusministeriössä on 27.5.2020 asetettu rikosprosessin tehostamista ja esitutkintalain muutostarpeita arvioiva työryhmä (OM046:00/2020), jossa arvioidaan muun ohessa keinoja tehostaa rikosprosessia ja nopeuttaa rikosasioiden käsittelyä. Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2021. Rikosprosessin tehostumisen ja rikosasioiden käsittelyn nopeutumisen voidaan osaltaan arvioida vähentävän painetta esimerkiksi edellä esiin tuoduista syistä ongelmallisille, muuta lainsäädäntöä koskeville ehdotuksille.

Sanotun johdosta asiassa ei ole nähty perusteita lainsäädäntömuutoksille.

## Tutkinta-aresti

Pakkokeinolain 2 luvun 12 a §:n 1 momentin mukaan tutkinta-arestiin voidaan vangitsemisen ja vangittuna pitämisen sijasta luvun 12 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa määrätä tuomittu, jos pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto on riittämätön pakkokeino. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tutkinta-arestiin vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuimien saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta tutkinta-arestiin.

Tutkinta-arestia koskevat säännökset ovat tulleet voimaan vuoden 2019 alusta ja niihin on tehty tiettyjä muutoksia 1.5.2019 voimaan tulleella lailla 509/2019. Tutkinta-arestia ei kuitenkaan ole lainkaan määrätty. Korkein oikeus on tosin ratkaisussaan KKO 2020:79 katsonut, että vankeuteen tuomittu vastaaja olisi pitänyt vangittuna pitämisen sijasta määrätä tutkinta-arestiin. Sanotun johdosta tutkinta-arestin soveltamisesta tai siinä ilmenneistä käytännön ongelmista ei vielä ole kokemusta.

Työryhmässä on keskusteltu, olisiko tutkinta-arestin käytön lisäämiseksi syytä ehdottaa muutoksia asiaa koskevaan lainsäädäntöön. Tämän johdosta on pyritty selvittämään, mistä tutkinta-arestin vähäinen käyttö käytännössä johtuu. Käsitykseksi on muodostunut, että ongelmalliseksi tässä suhteessa nähdään lähinnä tutkinta-arestin

---

<sup>1</sup> Ks. Komitean viimeisimmät Suomea koskevat loppupäätelmät 3.5.2021 (CCPR/C/FIN/CO/7), kappale 25 ([https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FCO%2FFIN%2FCO%2F7&Lang=en](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FCO%2FFIN%2FCO%2F7&Lang=en)).

käyttöön pakkokeinolain 2 luvun 12 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen kautta soveltuva luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan rajaus, jonka perusteella tuomitun rangaistuksen tulee olla vähemmän kuin kaksi vuotta vankeutta.

Perustellulta lain systematiikan kannalta vaikuttaa, että jos pakkokeinolain 2 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista rangaistuksen enimmäisrajaa nostettaisiin esimerkiksi kolmeen vuoteen, vastaava muutos tulisi huomioida myös momentin 1 kohdassa, jonka mukaista kahden vuoden vähimmäisrajaa olisi vastaavasti perusteltua nostaa. Muutoksella olisi käytännössä suuri vaikutus ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytysten kannalta. Huomionarvoista on myös, että kahden vuoden raja on käytössä myös esimerkiksi valintaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä koskevassa rikoslain (39/1889) 6 luvun 9 §:ssä.

Yksittäisenä tutkinta-arestiin liittyvänä kysymyksenä on noussut esiin se myös jäljempänä pakkokeinolain 5 luvun mukaisen tehostetun matkustuskiellon käsittelyssä esiin nostettu seikka, että tutkinta-arestia valvotaan teknisin välinein. Jos henkilö määrätään tutkinta-arestiin, on syytä varmistaa, että välineet saadaan kiinnitettyä tai annettua henkilön haltuun mahdollisimman nopeasti, jotta tutkinta-arestia voidaan valvoa sen tarkoituksen mukaisesti. Lisäksi tulee olla selvää, että tutkinta-arestiin kuuluvien velvollisuuksien rikkomisena pidetään myös sitä, jos tutkinta-arestiin määrätty henkilö, jonka yllä tai hallussa valvonnassa käytettävät laitteet ovat, irrottaa laitteet tai muulla tavoin tarkoituksellisesti aiheuttaa sen, että niitä ei voida enää käyttää hänen tutkinta-arestinsa valvontaan.

Tutkinta-arestissa on toisaalta tiettyjä, tässä tehtävän käsittelyn kannalta merkityksellisiä eroja suhteessa tehostettuun matkustuskieltoon. Tutkinta-arestia voidaan käyttää pakkokeinolain mukaisten edellytysten täytyessä sen jälkeen, kun vastaaja on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Tutkinta-arestin toimeenpanosta ja valvonnasta vastaa kokonaisuudessaan Rikosseuraamuslaitos.

Työryhmä on tarkastelussaan ottanut erityisesti huomioon, että tutkinta-aresti on vielä varsin tuore pakkokeino, jonka käyttämisestä ei ole kertynyt lainkaan käytännön kokemusta. Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2020:79 johdosta tutkinta-arestin käyttöalan voidaan katsoa jossain määrin selkeytyneen ja voidaan arvioida, että ratkaisulla saattaa olla tutkinta-arestin käyttöä edistävää vaikutusta. Perusteltuna on siksi pidetty, että asiassa ei tässä vaiheessa ryhdytä sellaisiin muutoksiin, joilla voi olla heijastusvaikutuksia muita pakkokeinolain mukaisia tilanteita koskevaan tai muuhun tutkinta-arestia ja sen valvontaa koskevaan lainsäädäntöön. Tämän sijaan muutoksia voidaan paremmin harkita omassa yhteydessään siinä vaiheessa, kun tutkinta-arestin käytöstä on saatu käytännön kokemusta tai kun ainakin hieman pidemmältä ajalta on arviota

siitä, miksi tutkinta-arestia ei käytännössä sovelleta. Tällaisessa ratkaisussa mahdollisena etuna voidaan pitää myös sitä, että tehostetun matkustuskiellon osalta tässä esityksessä ehdotettavista, osin tutkinta-arestiinkin soveltuvista muutoksista voi olla jo käytännön kokemusta.

## 10 § Pidättämisestä ilmoittaminen

Pakkokeinolain 2 luku sisältää kiinniottamista, pidättämistä, vangitsemista ja tutkinta-arestia koskevia säännöksiä. Pidättämispäätöksen sisällöstä ei ole laissa sääntelyä. Lain 2 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan pidätetylle on ilmoitettava pidättämisen syy viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty tai hänet on otettu pidättämismääräyksen perusteella kiinni. Luvun 16 § sisältää säännökset pidättämistä koskevan päätöksen kääntämisestä. Lisäksi valtioneuvoston asetuksen esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (122/2014) 2 luvun 1 §:n 1 momentin 6 kohdan nojalla pidättämisestä on kirjattava asetuksessa tarkoitettuun henkilörekisteriin muun ohessa pidättämispäätöksen tekoaika. Vangitsemispäätöstä koskien on puolestaan lain 3 luvun 10 §, jonka 1 momentin mukaan vangitsemispäätöksessä on lyhyesti mainittava tiedot rikoksesta, josta vangittua epäillään, ja vangitsemisen peruste. Päätös on julistettava heti tai viimeistään samaan rikoskokonaisuuteen liittyvien vangitsemisasioiden käsittelyn päätyttyä.

Pidättäminen on varsin voimakas pakkokeino, joka kohdistuu pidättämisen kohteena olevan henkilön vapauteen. Edellä todetun mukaisesti pidättämistä koskevaan päätökseen viitataan jo nykyisissä pakkokeinolain säännöksissä. Pakkokeinolakiin jo nykyisellään sisältyy erillinen säännös myös vangitsemispäätöksestä. Siksi perusteltua on, että myös pidättämistä koskevasta päätöksestä otetaan lakiin säännös, josta kävisi ilmi, mitä tietoja päätöksen tulee sisältää ja se, että jäljennös päätöksestä tulee toimittaa pidätetylle ilman aiheetonta viivytystä. Koska pidättämisestä ilmoittamista koskeva sääntely on 2 luvun 10 §:ssä, perustellulta vaikuttaa täydentää kyseistä pykälää varsinaista pidättämispäätöstä koskevalla sääntelyllä.

### 2.1.3 3 luku Tuomioistuinmenettely vangitsemisasiassa

#### 8 § Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys

Pykälän mukaan vangitsemisasiassa käsittelyssä on esitettävä vangitsemisen edellytyksistä selvitys, joka voi perustua pelkästään kirjalliseen aineistoon. Tutkittavana ole-



vasta rikoksesta ei saa esittää tämän sekä vangittavaksi vaaditun vangitsemisvaatimuksen johdosta esittämän lisäksi muuta selvitystä, ellei tuomioistuimien katso siihen olevan erityistä syytä.

Korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan (KKO VL:2021-20) asiassa, jossa on muun ohessa kysymys vangittavaksi vaaditun tiedonsaantioikeudesta. Kyseisessä asiassa kärjäoikeus oli vanginnut henkilön todennäköisin syin epäiltynä törkeästä huumausainerikoksesta ja kyseinen henkilö kanteli päätöksestä hovioikeuteen katsoen, että hänen tiedonsaantioikeuttaan oli loukattu, kun hänelle ei ollut annettu niitä esitutkintakertomuksia, jotka olivat vangitsemisvaatimuksen perustana. Ratkaisussaan R2020/889 (29.12.2020) Helsingin hovioikeus on asiaa tarkemmin selostettuaan katsonut, että tiedonsaantioikeus, jossa vangittavaksi vaadittu saa tietoonsa esitutkintaineistoa siltä osin kuin siitä ilmenevät ne seikat, joihin vangitsemisen perusteena on vedottu, täyttää direktiivin 2012/13/EU vaatimuksen vapaudenmenetyksen laillisuuden riittauttamisesta tehokkaalla tavalla kansallisen oikeuden mukaisesti sekä myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vangitsemismenettelylle asettamat vaatimukset.

Työryhmässä on asian johdosta keskusteltu erityisesti pakkokeinolain 3 luvun 8 §:n mahdollisista muutostarpeista sekä muista asiaan liittyvistä kysymyksistä. Keskustelussa selvänä on sinällään pidetty, että kanssaepäiltyjen kuulustelukertomusten tuominen sellaisenaan vangitsemisasiain kirjalliseen aineistoon osallisten tiedoksi saattaisi vaarantaa rikoksen esitutkinnan. Hovioikeuden edellä viitatussa ratkaisussa todettuna mukaisesti keskeneräisessä rikosasiassa tutkinnalliset syyt, kuten kuulustelutaktiset näkökohdat, on yleisesti katsottu hyväksyttäväksi syyksi rajoittaa asianosaisten tiedoksisaantioikeutta. Tämä ilmenee myös esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 2 momentista, jonka perusteella asianosaisella ei ole pykälän 1 momentissa tarkoitettua tiedonsaantioikeutta ennen tutkinnan lopettamista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämislle.

Myös hovioikeuden ratkaisussa viitatussa direktiivissä 2012/13/EU (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä, tiedonsaantidirektiivi) on huomioitu tutkinnallisten syiden ja rikosasian asianosaisten tiedonsaantioikeuden välinen mahdollinen ristiriita. Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaan, jos henkilö pidätetään ja hän menettää vapautensa jossain rikosoikeudellisten menettelyjen vaiheessa, jäsenvaltioiden on varmistettava, että pidätetyn henkilön tai hänen avustajansa käyttöön annetaan toimivaltaisten viranomaisten hallussa olevat kyseiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä pidätyksen tai vapaudenmenetyksen laillisuuden riittauttamiseksi tehokkaasti kansallisen oikeuden mukaisesti. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyn ja syytetyn tai hänen avustajansa annetaan tutustua ainakin kaikkeen toimivaltaisten viranomaisten hallussa olevaan todistusaineistoon epäillyn tai syytetyn puo-

lesta tai häntä vastaan, jotta turvataan menettelyn oikeudenmukaisuus ja asianosainen voi valmistella puolustustaan. Artiklan 4 kohdan mukaan poiketen siitä, mitä 2 kohdassa säädetään, ja edellyttäen, ettei se vaaranna oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, oikeus tutustua tiettyyn aineistoon voidaan kuitenkin evätä muun muassa silloin, jos se on ehdottoman tarpeellista tärkeän yleisen edun turvaamiseksi, kuten silloin, kun tämä tutustumisoikeus uhkaa haitata meneillään olevaa tutkintaa. Kohtaa koskevan direktiivin johdanto-osan 32 kappaleen mukaan tutustumista koskevan oikeuden epäämistä on punnittava suhteessa epäillyn tai syytetyn puolustautumisoikeuteen ottaen huomioon rikosoikeudellisen menettelyn eri vaiheet.

Tiedonsaantidirektiivi on pantu Suomessa täytäntöön 1.12.2014 voimaan tulleilla laeilla 818-825/2014 (HE 71/2014 vp). Hovioikeuden ratkaisussa todetun mukaisesti Suomen lainsäädäntö täyttää direktiivin velvoitteet. Kysymys on siten siitä, pidetäänkö lainsäädäntömuutoksia tästä huolimatta perusteltuina.

Voimassa olevan pakkokeinolain 3 luvun 8 §:ssä koskevissa esitöissä on todettu, että tarkoituksena ei ole, että vangitsemisasian käsittelystä muodostuu syyteasian ennakkokäsittely. Vangitsemisvaatimuksen tueksi on kuitenkin esitettävä riittävä selvitys myös vangitsemisen yleisistä edellytyksistä. Tämä tarkoittaa sen selvittämistä, että vangittavaksi vaadittu on todennäköisin syin syyllistynyt vangitsemisvaatimuksen perusteena olevaan rikokseen. Riittävää ei siis ole, että vangitsemisvaatimuksen esittäjä virkavastuulla käsityksenään esittää myös näiden yleisten edellytysten olevan olemassa (HE 222/2010 vp s. 255).

Työryhmän keskustelussa on arvioitu, että asiassa ei välttämättä ole kysymys pakkokeinolain 3 luvun 8 §:n sääntelyn tai muutenkaan voimassa olevan lainsäädännön muutostarpeesta. Mahdollisena ongelmana nykytilassa on pikemminkin pidetty sitä käytännön näkökohtaa, että vangitsemisvaatimuksissa tulisi nykyistä systemaattisemmin kiinnittää huomiota tiedonsaantidirektiivin sääntelyyn ja siihen, että arvioitaisiin nimienomaan vangittavaksi vaaditun henkilön roolia asiassa. Puutteellisena on pidetty senkaltaisia vangitsemisvaatimuksia, joissa huomio on lähinnä selvitettävänä olevan rikoksen arvioinnissa vangittavaksi vaaditun henkilön osuuden arvioinnin sijaan. Lisäksi huomiota on kiinnitetty siihen, että vangitsemisvaatimuksissa ja vangitsemispäätöksissä tulisi nykyistä systemaattisemmin arvioida, mitkä seikat ovat puhuneet vangitsemisen puolesta ja mitkä vangitsemista vastaan. Lopuksi merkityksellisenä asian kannalta on pidetty myös odotettavissa olevaa korkeimman oikeuden ratkaisua asiassa.

Sanotun johdosta asiassa ei ole nähty perusteita lainsäädäntömuutoksille.

## 14 § Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Pykälän 2 momentin mukaan, jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin, joka käsittelee syytteen, voi syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos hän niin haluaa.

Perusteltua on, että tietyissä pakkokeinojen määräajan pidentämistä koskevissa tuomioistuin käsittelyissä asia voitaisiin ratkaista myös kansliassa ilman tuomioistuimen istutokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja jos henkilö, jota asia koskee, suostuu pyyntöön. Käytännössä määräajan pidennyksiä joudutaan usein ja toisinaan toistuvasti hakemaan erityisesti laajoja ja vaativia rikosasioita koskevissa tuomioistuinprosesseissa, ja suullista istutokäsittelyä on saatettu pitää resurssien järkevän suuntaamisen kannalta tarpeettomana myös asianosaisten taholta. Nykyään pakkokeinoasian ratkaiseminen kansliassa ilman istutokäsittelyä on nimenomaisesti mahdollistettu vain pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n 2 momentissa koskien kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelyä. Koska ratkaisumahdollisuutta kansliassa pidetään perusteltuna, asiasta on syytä säätää nimenomaisesti asiaa koskevissa säännöksissä. Syytteen nostamista koskevan määräajan pidentämistä koskeva tuomioistuin käsittely tuntuisi tietyissä tilanteissa soveltuvan hyvin myös kansliassa ilman istutokäsittelyä ratkaistavaksi eikä asian mahdollistamisessa vaikuttaisi olevan riskiä oikeusturva- tai muista ongelmista, jos edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuin harkitsee asian soveliaaksi ja vangittu suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

## 15 § Vangitsemiasian uudelleen käsittely

### 16 § Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa

Luvun 15 §:n 1 momentin mukaan jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasiantamion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Vangitsemisasiantamion ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Luvun 16 §:n 1 momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan vangitsemiasian uudelleen käsittely ei ole tarpeen myöskään sinä aikana, kun pääkäsittelyä on lykätty jonkun samassa asiassa vastaajana olevan mielentilan tutkimisen johdosta.

Voimassa olevan sääntelyn johdosta mahdollisena voidaan pykälän sanamuodon mukaan pitää, että asiassa vangittu vastaaja ei saisi vangitsemisasiaa uudelleen käsiteltäväksi lainkaan sinä aikana, kun pääkäsittelyä lykätään jonkun samassa asiassa vastaajana olevan mielentilan tutkimisen johdosta. Kun vangitsemisasi on normaalisti saatava uudelleen käsiteltäväksi kahden viikon välein, erosta voi käytännössä muodostua merkittävä. Yhden tai useamman samassa asiassa vastaajana olevan henkilön mielentilatutkimuksen tekemiseen voi kulua huomattavakin aika, jona aikana vastaajan vangittuna pitämisen edellytyksissä voi tapahtua merkittäviäkin muutoksia. Asianmukaisena ei voida pitää, että vastaajan vangitsemisasiain saaminen uudelleen käsiteltäväksi voi merkittävällä tavalla lykkääntyä toisen samassa asiassa vastaajana olevan mielentilan tutkimisen johdosta. Vangittuna olevan vastaajan kannalta merkitystä tulisi olla vain sillä, jos hän on itse mielentilan tutkimisen kohteena.

Koska vangitsemisasiain uudelleen käsittelyä koskeva sääntely on siihen liittyvine poikkeuksineen luvun 15 §:ssä, perustellulta lisäksi vaikuttaa, että myös vastaajan mielentilan tutkimisen vaikutusta tämän vangitsemisasiain uudelleen käsittelyyn koskeva säännös sijoitetaan luvun 16 §:n sijasta luvun 15 §:ään.

## 19 § Muutoksenhaku

Pykälän 1 momentin johdosta pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty taikka vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi tai määrätty tutkinta-arestiin. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2021:75 katsonut, että syyttäjällä ei ollut oikeutta hakea kantelemalla muutosta käräjäoikeuden päätökseen, jossa epäilty oli määrätty pidettäväksi edelleen vangittuna, mutta kaikkia vangittuna pitämistä koskevan vaatimuksen perusteita ei ollut hyväksytty. Työryhmässä on keskusteltu, tulisiko säännöstä muuttaa kanteluoikeuden lisäämiseksi koskemaan myös kantelua yksittäisistä vangitsemisvaatimuksen tai vangittuna pitämistä koskevan vaatimuksen perusteista.

Keskeisenä perusteluna kanteluoikeuden rajaukselle nykytilan mukaisesti voidaan pitää, että muutoksenhakuintressin on tyypillisesti katsottu kohdistuvan ratkaisun lopputulokseen eikä sen perusteluihin. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa merkitystä tuntuisi olevan sillä, vangitaanko epäilty tai pidetäänkö epäilty vangittuna, ei niinkään sillä, millä kaikilla perusteilla tämä tehdään. Vangitsemisvaatimuksen tai vangittuna pitämistä koskevan vaatimuksen perusteiden hyväksymisellä ei myöskään vaikuttaisi olevan yleistettävämpää merkitystä muissa asioissa omaksuttavien tulkintojen kannalta, koska arviointi tyypillisesti perustuu yksittäistapauksellisiin seikkoihin juuri käsiteltävänä olevassa asiassa. Keskustelussa on esitetty, että asialla voisi kuitenkin olla merkitystä yksittäisessä asiassa sitä kautta, että vangittuna pitämistä on käytännössä vaikea perustella käsittelyn aikaisemmassa vaiheessa jo hylätyillä perusteilla. On kuitenkin syytä korostaa, että vangitsemista tai vangittuna pitämistä koskevat perustelut

tulee aina osoittaa ja niitä tulee harkita nimenomaan käsittelyhetkellä. Siten mahdollista on, että epäilty voidaan määrätä pidettäväksi vangittuna myös aikaisemmassa käsittelyssä hylätyllä perusteella. Sanotun johdosta asiassa ei ole nähty perusteita lainsäädäntömuutoksille.

## 2.1.4 4 luku Yhteydenpidon rajoittaminen

### Arvioinnin lähtökohdat

Yhteydenpidon rajoittamista koskevan sääntelyn osalta on huomattava, että perustuslain 10 §:n 1 momentissa suojatun yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin (PeVL 20/2005 vp s. 5 sekä siinä viitatus HE 309/1993 vp s. 53 ja PeVL 34/2001 vp s. 4–5). Näin ollen perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ovat merkityksellisiä arvioitaessa myös yhteydenpidon rajoittamisen käytön edellytyksiä. Pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 1 momentissa yhteydenpidon rajoittamisen käyttöä ei sidota selvitettävänä olevan rikoksen vakavuustasoon, joten rajoittamisen käyttöedellytyksiä koskeva säännös ei sellaisenaan ilmennä suhteellisuusperiaatetta. Yhteydenpidon rajoittamisen käyttö on mahdollista tiettyjen muiden pakkokeinojen käytön yhteydessä ja tietyissä yleensä rikoksen selvittämiseen liittyvässä tarkoituksessa. Yhteydenpidon rajoittamisen käyttämisen edellytykset on kuitenkin arvioitava itsenäisesti, ottaen huomioon myös pakkokeinojen käyttöä ohjaavat periaatesäännökset ja erityisesti suhteellisuusperiaate.

Eduskunnan oikeusasiamies on 6.9.2021 antamassaan ratkaisussa EOAK/7510/2020 esittänyt, että pakkokeinolain muutostarpeita tarkastelevan työryhmän nimenomaiseksi tehtäväksi annettaisiin arvioida pakkokeinolain uudistamistarpeita tuomioistuinten määräämien yhteydenpitorajoitusten sisällön ja niiden valvonnan osalta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 2.3.2021 antanut oikeusministeriön tietoon saattamansa ratkaisun EOAK/2406/2020, jossa hän on käsitellyt pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 2 momentin asiamiehen tapaamista koskevan säännöksen tulkinnassa ilmenneitä epäselvyyksiä. Korkein oikeus on 17.8.2021 antanut ratkaisun KKO 2021:58, jonka mukaan pakkokeinolain 4 luvun mukaisella yhteydenpitorajoituksella voidaan rajoittaa tutkintavangin yhdessäoloa kaikkien muiden tutkintavankien kanssa. Ottaen lisäksi huomioon yhteydenpitorajoitusten laajamittainen käyttö ja siten suuri käytännön merkitys erityisesti tutkintavankien perusoikeussuojan kannalta, perusteltua on pyrkiä selvittämään asiaa koskevia pakkokeinolain säännöksiä.

## 1 § Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Pykälän 2 momentin mukaan yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on edellä viitatussa ratkaisussaan EOAK/2406/2020 käsityksensä katsanut, että tällä hetkellä on epäselvää, miten pakkokeinolaissa olevaa kieltoa rajoittaa tutkintavangin ja hänen tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehensä yhteydenpitoa on tulkittava. Apulaisoikeusasiamies on pitänyt tärkeänä, että oikeusministeriössä otettaisiin kantaa siihen, miten säännöstä tulisi tulkita ja selvitettäisiin tarve sääntelyn selventämiseen tai muuttamiseen.

Apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan todennut, että lain esitöissä ei ilmene selaista, jonka perusteella yhteydenpidon rajoittamisen kielto kohdistuisi pelkästään sellaiseen tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n mukaiseen asiamieheen, jonka tuomioistuin on määrännyt tutkintavangin puolustajaksi tai avustajaksi. Apulaisoikeusasiamies on korostanut, että tutkintavankeuslain mainitussa säännöksessä viitataan yleisesti oikeudenkäymiskaaren säännökseen oikeudenkäyntiavustajista ja -asiamiehistä, jossa säädetään vain yleisellä tasolla avustajan kelpoisuudesta. Oikeudenkäymiskaaren säännöksessä ei tehdä erottelua siinä, onko kyse juuri tutkintavangin asiaa hoitavasta vai jotain muuta asiaa hoitavasta oikeudenkäyntiasiamiehestä tai -avustajasta.

Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa todetun mukaisesti pykälän 2 momentissa viitattu tutkintavankeuslain säännöksen tai sen esitöiden perusteella ei löydy tukea sellaiselle tulkinnalle, että yhteydenpidon rajoittamisen kielto kohdistuisi pelkästään sellaiseen asiamieheen, jonka tuomioistuin on määrännyt tutkintavangin puolustajaksi tai avustajaksi. Tällaista tulkintaa ei puolla myöskään tutkintavankeuslain sanotussa säännöksessä viitattun oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentin sääntely koskien sitä, kuka saa toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että pakkokeinolain säännöksessä voitaisiin viitata suoraan kyseiseen oikeudenkäymiskaaren sääntelyyn tutkintavankeuslain kautta tehtävän viittauksen sijaan. Sääntelyn selkeyttämisen voidaan osaltaan arvioida selkeyttävän myös sitä, että yhteydenpidon rajoittamisen kielto koskee kaikkia oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa määritellyjä oikeudenkäyntiasiamiehiä tai -avustajia.

## 2 § Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö

Pykälän 1 momentin mukaan yhteydenpitorajoitus voi sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin säilyttämistilan tai vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon tietyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämä-

töntä. Momentin sääntelyä on syytä tarkastella erityisesti edellä viitattujen korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2021:58 ja eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun EOAK/7510/2020 johdosta.

Korkein oikeus on mainitussa ratkaisussaan katsonut selvää olevan, että yhteydenpitorajoitus voidaan säännöksen perusteella luvun 1 §:n edellytysten täytyessä ulottaa koskemaan jokaista muuta vankiyhteisöön kuuluvaa tutkintavankia, toisin sanoen kaikkia muita tutkintavankeja. Korkein oikeus on arvioinut, ettei lainkohdassa lähemmin säädetä siitä, millä tavalla yhteydenpitorajoituksen piiriin kuuluvat henkilöt on määriteltävä, kun edellä mainitut edellytykset yhteydenpidon rajoittamiselle koko vankiyhteisöön ovat olemassa. Korkein oikeus on korostanut, että koko vankiyhteisöön kohdistuva yhteydenpidon rajoitus sisältää varsin voimakkaan puuttumisen rajoituksen kohteena olevan henkilön perus- ja ihmisoikeuksiin, ja tämänkaltaisen rajoitustoimen käytössä sääntelyn selkeyteen ja yksityiskohtaisuuteen liittyvät vaatimukset korostuvat. Korkein oikeus on päätenyt ratkaisussaan siihen, että pakkokeinolain 4 luvun 1 ja 2 §:n mukaan määrätystä yhteydenpitorajoituksessa voidaan rajoittaa tutkintavangin yhdessäoloa kaikkien muiden samassa yksikössä säilytettävien tutkintavankien kanssa.

Korkeimman oikeuden ratkaisuun sisältyvässä eri mieltä olevien jäsenten lausunnossa todetaan, että laissa käytetyille ilmaisuille tulee yleensä antaa niiden yleiskielinen merkitys, jollei ilmaisulle ole laissa säädetty erityistä merkitystä tai muutoin ole perusteltua katsoa, että ilmaisua on käytetty erityisessä merkityksessä. Lausunnon mukaan pakkokeinolain 4 luvun 2 §:n 1 momentin säännöstä yhteydenpidon rajoittamisesta, joka kohdistuu yhdessäoloon tietyn kiinniotetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa, ei ole sanamuotonsa mukaan mahdollista tulkita siten, että rajoitus koskisi määrittelemättömästi kaikkia tutkintavankeja. Tällainen tulkinta olisi lausunnon mukaan säännöksen sanamuodon vastakohta, eikä tällaista tulkintaa voida pitää hyväksyttävänä etenkin perus- ja ihmisoikeuksien rajoituksia koskevassa sääntelyssä.

Myös korkeimman oikeuden ratkaisussa peräänkuulutetun sääntelyn selkeyden ja yksityiskohtaisuuden tarpeen johdosta vaikuttaa perustellulta tarkastella sitä, onko nykyistä sääntelyä mahdollista selventää siltä osin kuin on kysymys yhteydenpitorajoituksista, jotka kohdistuvat nimeämättömään joukkoon henkilöitä. Vaikka korkeimman oikeuden ratkaisu onkin koskenut nimenomaan yhteydenpitorajoitusta muuhun vankiyhteisöön, perusteltuna voidaan pitää, että tarkastelussa otetaan huomioon myös muut kuin vankiyhteisöön kuuluvat henkilöt. Tavoitteena tulee ensinnäkin olla, että yhteydenpitorajoitusten kohteena olevien henkilöiden yhteydenpitoa myöskään siviiliin ei tarpeettomasti rajoiteta. Perusteita ei myöskään ole sille, että yhteydenpitorajoituksia voisi vähentää esimerkiksi se, että yhteydenpidon toisestakin osapuolesta tulee tutkintavanki. Lisäksi yhteydenpidon valvonnan kannalta voisi osoittautua hankalaksi, jos yhteydenpidon toisen osapuolen asema tässä suhteessa tulisi aina olla tiedossa.

Sääntelyä pohdittaessa huomioon tulee ottaa seuraavat lähtökohdat. Yhteydenpidon rajoitus laajaan, nimeämättömään joukkoon henkilöitä sisältää varsin voimakkaan puuttumisen rajoituksen kohteena olevan henkilön perus- ja ihmisoikeuksiin. Käytännössä rajoitus voi tarkoittaa ympärivuorokautista yksin olemista. Tämän johdosta on perusteltua, että rajoitus on mahdollista asettaa vain erityisen painavien syiden tätä edellyttäessä.

Tarpeen varsinkin nimeämättömään joukkoon kohdistuville yhteydenpidon rajoituksille voidaan arvioida olevan suurin tutkinnan alkuvaiheessa, kun tiedossa eivät vielä välttämättä ole esimerkiksi mahdolliset tekijäkumppanit. Perus- ja ihmisoikeuksien rajoituksia koskevan sääntelyn on toisaalta oltava täsmällistä ja tarkkarajaista. Tämän johdosta vaikuttaisi perustellulta säätää nimeämättömään joukkoon kohdistuville yhteydenpitorajoituksille lain tasolla tarkka määräaika, jonka jälkeen rajoitusta voitaisiin jatkaa vain asian uudelleen tarkasteluun perustuen. Lisäksi tulisi nykyistä kattavammin säätää niistä henkilöistä, joiden kanssa yhteydenpitoa ei tule voida rajoittaa.

Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/7510/2020 pitänyt hyvin ongelmallisena, että tutkintavangin perusoikeussuojan kannalta niin keskeinen ja jokapäiväinen asia kuin tuomioistuimen määräämien yhteydenpitorajoitusten sisältö ja niiden valvonta on osoittautunut olevan lainsäädännössä puutteellisesti järjestetty. Oikeusasiamies on pitänyt hyvin tärkeänä, että lainsäädäntöä tältä osin täydennetään ja täsmennetään.

Huomiossa on syytä erottaa kaksi toisiinsa liittyvää näkökohtaa. Kysymys on ensinnäkin siitä, mikä voi olla tuomioistuimen määräämän yhteydenpitorajoituksen sisältö. Toiseksi kysymys on siitä, mille taholle kuuluu tuomioistuimen määräämän yhteydenpitorajoituksen valvontavastuu. Jälkimmäisen kysymyksen osalta merkitystä on myös pykälän 2 momentilla, jonka mukaan kirjeiden tarkastamisesta ja lukemisesta säädetään tutkintavankeuslain 8 luvussa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvussa sekä kirjeiden takavarikoimisesta pakkokeinolain 7 luvussa.

Olennaista molempien näkökohtien osalta on, että voimassa oleva pakkokeinolain 4 luvun 2 §:n 1 momentin sääntely jättää avoimeksi sen, minkälaisia rajoituksia momentissa viitattuihin yhteydenpitotapoihin voidaan määrätä. Merkityksellistä tämän tarkastelun kannalta on, että yhteydenpitorajoitusten tulisi olla sisällöllisesti niin selkeitä, että ne ovat yksiselitteisesti täytäntöönpantavissa. Tietyn yhteydenpitotavan täysin kieltämisen ja täysin sallimisen välimuotona voidaan pitää lähinnä sitä, että yhteydenpitotapa sallitaan valvotusti. Siten yhteydenpitorajoituksen sisältö ja valvonta liittyvät kiinteästi toisiinsa. Sanotun johdosta seuraavaksi tarkastellaan ensin kysymystä yhteydenpidon valvonnasta ja vasta tämän jälkeen kysymystä siitä, mitä yhteydenpitorajoitusten sisällöstä on pykälän 1 momentissa perusteltua säätää.



Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. On siksi selvää, että yhteydenpitorajoitusten kohteena olevien henkilöiden yhteydenpidon valvonnan tapaa ei voida jättää yksittäistapauksellisesti ratkaistavaksi tuomioistuimen ratkaisuissa ilman asiaa koskevaa selvää säädösperustaa. Tuomioistuin toisin sanoen päättää yhteydenpitorajoituksen määräämisestä, mutta rajoituksen valvonnan ja toimeenpanon tulee perustua valvovalle viranomaiselle laissa säädettyyn toimivaltaan.

Nykyisellään vastuu yhteydenpitorajoitusten kohteena olevien valvonnasta on säilytyspaikan viranomaisella. Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 1 §:n mukaisesti tutkintavankeuden toimeenpano on Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä. Myös tutkintavangin yhteydenpidon valvonnan voidaan katsoa olevan tutkintavankeuden toimeenpanoa. Poikkeuksena tästä ovat tilanteet, joissa tutkintavanki on poliisin säilytettävänä. Tältä osin merkityksellinen on erityisesti poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki (841/2006, putkalaki), jota sovelletaan myös pidätettyjen ja kiinni otettujen kohteluun.

Pohdittaessa sitä, mikä on oikea taho valvomaan vapautensa menettäneen yhteydenpitoa merkitystä tulee antaa säilytys- ja tutkintavastuun erottelulle. Perusteltuna voidaan pitää, että vastuu vapautensa menettäneiden säilyttämisestä ja epäillyn rikoksen tutkinnasta on lähtökohtaisesti eri tahoilla, jotta vältetään riski siitä, että säilyttämisolosuhteet ja vapautensa menettäneen kohtelu ovat riippuvaisia tutkinnan etenemisestä ja vapautensa menettäneen suhtautumisesta tutkintaan. Perusteltuna onkin pidetty entisestään vahvistaa säilytys- ja tutkintavastuun erottelua (esim. EOAK/2523/2021 s. 3; EOAK/3622/2019 s. 6; luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 29.3.2021, SM014:00/2015).

Lisäksi huomioon tulee ottaa resurssikysymykset. Voimassa olevat tutkintavankeuslain säännökset yhteydenpidon valvonnasta käyvät ilmi lain 8 ja 9 luvusta. Jos luvuissa tarkoitettua valvontaa haluttaisiin siirtää laajemmin esimerkiksi poliisille, tulisi tähän varata riittävät resurssit. On syytä korostaa, että valvonnan voidaan arvioida tapahtuvan tehokkaimmin siellä, missä valvottavaa henkilöä muutenkin säilytetään. Riittävä asiantuntemus siitä, mitä asioita yhteydenpidossa pitää valvoa, voidaan varmistaa tutkintavastuussa olevien ohjeistuksella valvonnasta vastaaville.

Tutkintavankeuslaissa ja putkalaissa säännellään yhteydenpidon valvonnasta tilanteissa, joissa yhteydenpitorajoituksia ei ole asetettu. Edellä todetun johdosta vaikuttaa perustellulta, että vapautensa menettäneen yhteydenpitoa valvottaisiin tutkintavankeuslain ja putkalain säännösten mukaisesti. Sääntelyä voitaisiin tarkentaa selventämällä ja laajentamalla viittausta kyseisiin lakeihin koskevaa säännöstä.

Lisäksi sääntelyä on edellä todetun mukaisesti syytä tarkentaa sen osalta, mikä voi olla tuomioistuimen määräämän yhteydenpitorajoituksen sisältö. Edellä valvonnasta sanotun johdosta perustellulta vaikuttaisi, että valvonnan ei tulisi perustua tuomioistuimen asiaa koskevaan harkintaan yksittäistapauksessa. Selkeänä ja johdonmukaisena voidaan tämän sijaan pitää, että kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo olisi lähtökohtaisesti kielletty sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Poikkeuksena tästä voisi kuitenkin edelleen olla mahdollista, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallittaisiin yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista. Mahdollisena voidaan nimittäin pitää, että tietyt yhteydenpitotavat voivat joko merkityksensä tai valvontamahdollisuuksiensa johdosta olla eri asemassa kuin toiset yhteydenpitotavat.

Lopuksi tulee vielä kiinnittää huomiota siihen, että tutkintavankeuslaki tai putkalaki ei sisällä sääntelyä siitä, mitä tehdään yhteydenpitorajoituksen kohteena olevan henkilön lähettämälle tai tälle osoitetulle kirjeelle, muulle postilähetykselle tai viestille, jos näitä ei toimiteta yhteydenpitorajoituksen vuoksi perille. Tutkintavankeuslain 8 luvun 5 §:ssä ja putkalain 6 luvun 5 §:ssä säädetään tämän sijaan tilanteista, joissa vapautensa menettäneen lähettämä tai hänelle saapunut kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan pidättää muuten kuin yhteydenpitorajoitukseen perustuen. Sanotun johdosta vaikuttaisi perustellulta sisällyttää pykälään myös säännös siitä, miten näistä tilanteista tiedotetaan ja miten yhteydenpitorajoituksen päätyttyä toimitaan.

#### **4 § Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen**

Pykälän 3 momentin mukaan pykälän 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole. Huomioon ottaen yhteydenpitorajoituksen perusoikeuksiin puuttuva luonne ja yhteydenpitorajoituksen voimassaolon sitominen luvun 2 §:n 1 momentissa välttämättömyyteen, perusteltua on selventää, että kysymys on yhteydenpitorajoituksen poistamisesta siitä päättämisen sijaan. Samasta syystä perustellulta vaikuttaisi korostaa, että yhteydenpitorajoitus tulee poistaa myös osittain, jos edellytyksiä sen voimassa pitämiseksi ei joiltakin osin ole.

## 2.1.5 5 luku Matkustuskielto

### Arvioinnin lähtökohdat matkustuskiellon ja tehostetun matkustuskiellon osalta

Matkustuskieltoa käytetään pidättämisen ja vangitsemisen vaihtoehtona tilanteissa, joissa kieltoon määräämistä voidaan pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n 1 momentissa ilmaistun vähimmän haitan periaatteen mukaisesti pitää riittävänä pakkokeinona. Pidättämisen lyhytkestoisuuden vuoksi matkustuskielto on käytännössä vangitsemisen vaihtoehto. Matkustuskiellon käytöllä puututaan perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen. Tämä on ollut osaltaan johtamassa siihen, että matkustuskieltoa ei voida käyttää lievien rikosten selvittämisessä.

Tuomioistuimien voi vangitsemisen sijasta määrätä tutkintavangin tai vangittavaksi vaaditun teknisin välinein valvottuun tehostettuun matkustuskieltoon, jos tuomioistuin vangitsemisvaatimusta tai vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään katsoo, että matkustuskielto on riittämätön pakkokeino pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun matkustuskiellon edellytyksiä koskevan vaaran torjumiseksi. Tehostetusta matkustuskiellosta säädettäessä on syytä ottaa huomioon erityisesti perustuslain 7, 9, 10 ja 21 §:ssä suojatut perusoikeudet.

Matkustuskieltoa ja tehostettua matkustuskieltoa koskevassa 5 luvussa on ilmennyt tiettyjä epäselviä tulkintakysymyksiä, joita on perustelua selventää. Lisäksi käytäntö on osoittanut, että joiltakin osin tarvitaan nykyistä tarkempaa sääntelyä.

Jäljempänä käsitellään pykäläkohtaisesti tiettyjä kyseisten pykälien soveltamisessa ilmaantuneita tulkintakysymyksiä. Lisäksi tehostetun matkustuskiellon osalta huomiota voidaan kiinnittää seuraaviin seikkoihin. Voimassa olevan sääntelyn perusteella tuomioistuin voi vangitsemisen sijasta määrätä tutkintavangin tai vangittavaksi vaaditun tehostettuun matkustuskieltoon, jota valvotaan teknisin välinein. Käytännössä teknisiä välineitä ei kuitenkaan useinkaan ole mahdollista kiinnittää henkilön ylle tehostettua matkustuskieltoa koskevan määräyksen antohetkellä. Näissä tapauksissa tulisi varmistaa, että henkilö saadaan paikalle välineiden kiinnitykseen heti, kun kiinnittäminen on mahdollista, jotta tehostettu matkustuskielto saadaan valvottua sen tarkoituksen mukaisesti. Lisäksi on pidetty tärkeänä vahvistaa, että tehostetun matkustuskiellon rikkomisena voidaan pitää myös sitä, jos tehostettuun matkustuskieltoon määrätty henkilö, jonka yllä tai hallussa valvonnassa käytettävät laitteet ovat, irrottaa laitteet tai muulla tavoin tarkoituksellisesti aiheuttaa sen, että niitä ei voida enää käyttää hänen tehostetun matkustuskiellonsa valvontaan.

Tässä yhteydessä on syytä huomioida, että edellä tehostetun matkustuskiellon osalta esitetyt huomiot soveltuvat osin myös pakkokeinolain 2 luvun 12 a §:ssä tarkoitettuun tutkinta-arestiin, jota valvotaan tutkinta-arestiin määrätyn haltuun annettavilla tai hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä. Työryhmässä ei kuitenkaan ole päädytty esittämään muutoksia tutkinta-arestia koskeviin säännöksiin. Asiaa on tarkemmin käsitelty edellä pakkokeinolain 2 lukua koskevassa jaksossa.

#### **4 § Matkustuskiellosta päättävä viranomainen**

Pykälän 3 momentin mukaan vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuimen on harkittava, ovatko luvun 1 tai 1 a §:ssä säädetty matkustuskiellon tai tehostetun matkustuskiellon edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Sanotun säännöksen ei voida katsoa täysin vastaavan pykälän otsikkoa. Koska säännös kuitenkin liittyy momentin muuhun sääntelyyn, perustellulta ei vaikuta siirtää sääntelyä pois momentista. Tämän sijaan perusteltuna voidaan pitää, että pykälän otsikkoa muutetaan vastaamaan pykälän sisältöä kokonaisuudessaan.

#### **7 § Matkustuskieltopäätöksen muuttaminen**

Pykälän mukaan matkustuskieltopäätöstä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa. Pykälän sanamuotoa on pidetty epäselvänä esimerkiksi sen osalta, mikä on pykälän suhde matkustuskiellon rikkomista koskevaan luvun 10 §:ään ja mikä viranomainen on toimivaltainen päättämään muutoksesta. Viimeksi mainitun seikan kannalta perustellulta on lisäksi vaikuttanut pohtia, vaikuttaako asiaan se, muutetaanko matkustuskieltopäätöstä matkustuskieltoon määrätyn kannalta edulliseen, neutraaliin vai kyseistä pakkokeinoa ankaroittavaan suuntaan. Perusteltuna voidaan pitää, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi aina päättää matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisesta, jos kysymys on muuttamisesta matkustuskieltoon määrätyn kannalta matkustuskieltoa lieventävään suuntaan.

#### **8 § Matkustuskiellon kumoaminen**

Pykälän 1 momentin mukaan matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Pykälän 2 momentin mukaan matkustuskielto on kumottava, jollei syytettä nosteta 60 päivän kuluessa kiellon määrittämisestä. Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Pykälän 3 momentin mukaan matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen

määräämään matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Jäljempänä tarkemmin käsiteltävän luvun 9 §:n 1 momentin mukaan ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä ole määrätty päättymään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota.

Jossain määrin erilaisia tulkintoja on esitetty siitä, mitä määräaika tuomioistuin voi 2 momentin tarkoittamissa tilanteissa pidentää. Epäselvänä on lisäksi pidetty, mikä on kyseisen momentin tarkoittaman 60 päivän määräajan ja 9 §:n 1 momentin mukaisen matkustuskiellon voimassaoloa koskevan pääsäännön suhde. Esille on myös noussut, onko 2 momentin mukaiselle 60 päivän määräajalle välttämätöntä tarvetta, ottaen huomioon sääntely muissa matkustuskiellolle rinnasteisissa pakkokeinoissa ja se, että matkustuskielto on kumottava ennenkin määräaika heti sen edellytysten lakattua. Merkitystä tämän kannalta on myös sillä, että kysymys matkustuskiellon voimassa pitämisestä on muutenkin mahdollista saattaa tuomioistuimeen. Asiassa on tässä suhteessa syytä huomioida myös, että matkustuskieltoa käytetään henkilön perusoikeuksiin selvästi enemmän puuttuvien pidättämisen tai vangitsemisen sijasta, mikä osaltaan puoltaa sen varmistamista, että matkustuskiellon käyttöä koskevat edellytykset eivät perusteettomasti hankaloita matkustuskiellon käyttöä suhteessa kyseisiin pakkokeinoin.

Matkustuskiellon kumoamista ja voimassaoloa koskevan sääntelyn tulee olla selkeää ja sellaista, että sen perusteella matkustuskiellon voimassaolo määräytyy yhdenmukaisten kriteerien perusteella. Sanotun johdosta perustellulta vaikuttaa, että näitä kysymyksiä koskevat 8 ja 9 § yhdistetään yhdeksi johdonmukaiseksi pykäläksi. Samalla voidaan luopua epäselväksi osoittautuneesta 60 päivän määräajasta ja siten yhdenmukaistaa menettelyä esimerkiksi vangitsemisasiassa noudatettavan menettelyn kanssa.

## 9 § Matkustuskiellon voimassaolo

Edellä 8 §:n kuvauksessa todetulla tavalla vaikuttaa perustellulta yhtenäistää 8 ja 9 §:n sääntely yhdeksi, johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi.

## 10 § Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset

Pykälän mukaan, jos matkustuskieltoon määrätty rikkoo kieltoa taikka pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa, vaikeuttaa asian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa, hänet saadaan pidättää ja vangita. Jos hänelle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön. Jossain mää-

rin epäselväksi on osoittautunut, minkä velvollisuuksien rikkomista pykälässä tarkoitetaan ja mitä rikkomisesta voi seurata. Perusteltuna on pidetty tarkentaa sääntelyä myös sen osalta, minkä teon johdosta pykälässä tarkoitettussa tilanteessa saadaan pidättää tai vangita. Lisäksi on pidetty edellä todetun mukaisesti tärkeänä vahvistaa, että tehostetun matkustuskiellon rikkomisena voidaan pitää myös sitä, jos henkilö, jonka yllä tai hallussa tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävät laitteet ovat, tarkoituksellisesti aiheuttaa sen, että niitä ei voida enää käyttää hänen tehostetun matkustuskiellonsa valvontaan.

## 2.1.6 6 luku Vakuustakavarikko

### Lainvoimaisen tuomion jälkeen tapahtuva jäädyttäminen

Eduskunnan lakivaliokunta on mietinnössään koskien hallituksen esitystä HE 102/2020 vp laiksi jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen ((EU) 2018/1805) soveltamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi pitänyt perusteltuna, että nyt kyseessä olevan työryhmän työssä pakkokeinolain muutostarpeita tarkastellaan laaja-alaisesti ja arvioidaan myös lainvoimaisen tuomion jälkeen tapahtuvaan jäädyttämiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä (LaVM 7/2020 vp s. 6). Työryhmä on sanotun johdosta tarkastellut kysymystä ja kutsunut valtakunnansyyttäjän toimiston edustajan kuultavaksi asiassa. Suullisen kuulemisen jälkeen työryhmä on pyytänyt ja saanut valtakunnansyyttäjän toimiston edustajalta asiasta myös kirjallisen lausunnon.

Lausunnon mukaan edellä viitattu asetus (EU) 2018/1805 sallii nimenomaisesti jäädyttämisen lainvoimaisen tuomion jälkeen ja tuomion jälkeistä rikoshyödyn jäljittämistä ja poisottamista tarvittaisiin esimerkiksi vakavissa ja runsaasti rikoshyötyä tuottavissa talousrikosasioissa, joissa rikoshyöty on kätkeyty useimmiten ulkomaille. Lausunnossa on katsottu, että esitutkintalain ja pakkokeinolain säännökset on kirjoitettu aikamuodoiltaan siten, että rikostutkinta, vakuustakavarikko ja takavarikko kohdistuvat vain tulevaisuudessa tuomittavan menettämisseuraamuksen turvaamiseen ja että tämä estää kyseisten toimenpiteiden käyttämisen tilanteessa, jossa tuomio on jo annettu. Valtakunnansyyttäjän toimiston edustaja on kuitenkin keskustelun jälkeen katsonut, että lainsäädäntötarve saattaisi mahdollisesti kohdistua pakkokeinolain sijaan asetusta (EU) 2018/1805 täydentävään lakiin jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta (895/2020) sekä aikaisemman asiaa koskevan puitepäätöksen voimaansaattamista koskevaan lakiin omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa (540/2005).

Työryhmässä asiasta keskustellun ja lakivaliokunnan edellä viitatus mietinnön LaVM 7/2020 vp mukaisesti Suomen järjestelmässä uusista jäädyttämistoimista päättäminen ei ole mahdollista lainvoimaisen menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen antamisen jälkeen. Vaikuttaisi siltä, että kysymys ei ole ensisijaisesti tai ainakaan pelkäämään esimerkiksi esitutkinta- ja pakkokeinolaisissa käytetyistä aikamuodoista, vaan laajemmasta kysymyksestä. Jos asiassa pohdittaisiin pakkokeinolain muutostarpeita, ehdotus tuntuisi edellyttävän ainakin vakuustakavarikkoa koskevan 6 luvun systematiikan laajempaa tarkastelua. Lisäksi kysymys olisi yleisemmin siitä, soveltuuko ehdotettu sääntely pakkokeinolain sääntelykokonaisuuteen.

On syytä korostaa, että ehdotuksen ja siitä käydyn jatkokeskustelun perusteella kyse olisi siitä, että asiaa koskevaan EU-yhteistyöhön luotaisiin erillinen menettely verrattuna kansallisiin tai muihin menettelyihin. Lähtökohtana on kuitenkin ollut, että myös rikosoikeudellisessa yhteistyössä noudatetaan kansallisia päätöksiä koskevia sääntöksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä koskeva sääntely rajoittuu sääntelemään kansallisesti tehtyjen päätösten lähettämistä tunnustettavaksi ja tähän liittyviä menettelyjä.

Huomiota voidaan lisäksi kiinnittää siihen, että jo voimassa olevan pakkokeinolain 6 luvun 7 §:n johdosta tuomioistuimen tuomitessa esimerkiksi menettämisseuraamuksen, jonka maksamisen vakuudeksi vakuustakavarikko on määrätty, tuomioistuin voi päättää pitää vakuustakavarikon voimassa, kunnes menetetyksi tuomittu rahamäärä on maksettu. Tuomioistuin voi tällöin myös asettaa päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisesta laskettavan määräajan, jonka kuluessa täytäntöönpanoa on haettava uhalla, että vakuustakavarikko lakkaa olemasta voimassa. Epäselväksi on jäänyt, missä määrin jo nykyisillä toimivaltuuksilla ja vakuustakavarikon riittävän aikaisella vaatimisella sekä sen tuomion jälkeisellä voimassa pitämisellä olisi mahdollista puuttua ehdotuksessa kuvattuun ongelmaan.

Edelleen asiassa tulisi pohtia, minkä viranomaisen toimivaltuuksiin ehdotuksen mukainen rooli tuomion jälkeisessä jäädyttämisessä luontevasti sopisi. Kysymys ei enää tässä vaiheessa olisi esimerkiksi rikoksen esitutkinnasta, vaan tuomion jälkeen tapahtuvasta, tuomioon perustuvasta rikosyödyn jäljittämisestä ja jäädyttämisestä. Vaikuttaisi joka tapauksessa siltä, että sääntely etäännyisi esitutkinta- ja pakkokeinolain sääntelykokonaisuudesta, jossa keskiössä on rikoksen esitutkinta ja rikoksen selvittämisessä käytettävät pakkokeinot.

Mainitun lakivaliokunnan mietinnön LaVM 7/2020 vp mukaisesti lakivaliokunta ei saamansa selvityksen johdosta ole pitänyt perusteltuna, että kyseessä olleen asetuksen (EU) 2018/1805 voimaantulon vuoksi muutettaisiin kansallisen lainsäädännön perusratkaisuja, joita asetuksen ei voida katsoa edellyttävän. Kyse olisi lakivaliokunnan mukaan periaatteellisesti merkittävästä lainsäädännön ja täytäntöönpanojärjestelmän muuttamisesta, jonka mahdollisen tarpeellisuuden selvittäminen vaatisi perusteellisen

ja laajan valmistelun. Valiokunta on viitannut saamassaan selvityksessä todettavan, että tilanteet, joissa jäädyttäminen olisi tarpeellista lainvoimaisen menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen antamisen jälkeen olisivat todennäköisesti harvinaisia. Valiokunta onkin arvioinut myös asetuksen lähtökohtana olevan, että jäädyttämispäätös ajallisesti edeltää menetetyksi tuomitsemista koskevaa päätöstä. Lisäksi valiokunta on todennut oikeusministeriön asiaa koskevassa selvityksessä katsottavan, että asetuksen 18 artiklan 5 kohtaa ei voitane tulkita siten, että se nimenomaisesti mahdollistaisi jäädyttämispäätöksen toimittamisen toiseen jäsenvaltioon jo lainvoimaisen menettämisseuraamus päätöksen lisäksi (LaVM 7/2020 vp s. 5–6).

Edellä todetun mukaisesti lainsäädännön mahdollisen muutostarpeen on keskustelun perusteella lopulta katsottu kohdistuvan ennen kaikkea asetusta (EU) 2018/1805 täydentävään lakiin, jota lakivaliokunta on edellä viitatussa mietinnössään tarkastellut. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää siihen, että lakivaliokunta ei ole kyseisessä tarkastelussa pitänyt asetuksen johdosta perusteltuna nyt tarkoitettuja lainmuutoksia. Huomionarvoista tässä suhteessa on, että lakivaliokunnan asiaa koskeva tarkastelu on tapahtunut varsin hiljattain syksyllä 2020 ja tarkastelun perusteella säädetty laki 895/2020 on tullut voimaan 19.12.2020. Siten kyseisen lain ja siihen liittyvän EU-asetuksen (EU) 2018/1805 käytännön soveltamisesta ei vielä ole voitu saada juurikaan käytännön kokemusta, jonka perusteella kansallisen lainsäädännön muutostarvetta voitaisiin arvioida.

Nyt käsillä olevan työryhmän asettamispäätöksen mukaan työryhmän tehtävänä on tarkastella pakkokeinolain muutostarpeita ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Pakkokeinolain lisäksi muutokset voivat koskea erityisesti johdonmukaisuus- ja syytteen vireille tultua vaatimuksen voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi myös asianomistaja.

Sanotun johdosta on päädytty siihen, että asiaa koskevaa sääntelyä ei tässä yhteydessä valmistella.

## 2 § Vakuustakavarikosta päättäminen

Pykälän 2 momentin mukaan ennen syytteen vireille tuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon voi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies. Syytteen vireille tultua vaatimuksen voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi myös asianomistaja.



Perusteltuna voidaan myös hyvän esitutkintayhteistyön varmistamiseksi pitää, että syyttäjä voisi olla jo ennen syytteen vireille tuloa mukana harkitsemassa, olisiko vakuustakavarikon hakeminen perusteltu toimi. Menettely voisi olla samanlainen kuin vangitsemisessa (PKL 3:2) ja matkustuskiellossa (PKL 5:4), joissa esitutinnan aikana vaatimuksen tai päätöksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies, jonka on kuitenkin ennen vaatimuksen tai päätöksen tekemistä ilmoitettava asiasta syyttäjälle, joka voi ottaa asian päätettäväkseen.

#### 4 § Toimenpiteen kumoaminen

Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kumottava väliaikainen vakuustakavarikko ennen tuomioistuinkäsittelyä ja tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko muun ohessa silloin, kun sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä vakuus. Ulosottokaaren (705/2007) sääntelyn johdosta on pidetty epäselvänä, onko asiassa enää tämän jälkeen ulosottooperustetta ja voidaanko vakuutta siksi enää tämän jälkeen säilyttää. Sääntelyn tarkoituksen mukaisena on pidetty oikeustilaa, jossa vakuuden asettaminen estää turvaamistoimen täytäntöönpanon, mutta ei kokonaan kumoa sitä. Tämän johdosta vaikuttaisi perustellulta muuttaa 1 momenttia siten, että väliaikainen vakuustakavarikko ja vakuustakavarikko säilyvät voimassa, vaikka sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä vakuus. Ulosottokaaren 8 luvun 3 §:n johdosta turvaamistoimen täytäntöönpano kuitenkin jatkossakin näissä tilanteissa estyy.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko, jollei syyttä nosteta tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta panna vireille neljän kuukauden kuluessa vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan. Käytäntö on osoittanut, vastaavasti kuin takavarikon määräajan pidentämistä koskevan pyynnön osalta jäljempänä käsiteltävässä lain 7 luvun 14 §:n 3 momentissa, että erityisesti laajoissa rikosasioissa kyseiset pyynnot tyypillisesti tehdään juuri noin viikkoa ennen määräajan päättymistä ja asia joudutaan käsittelemään tuomioistuimessa kiireellisesti varsin lähellä määräajan päättymistä. Vaikuttaisi tämän johdosta perustellulta muuttaa sääntelyä siten, että määräajan pidentämistä koskevaa pyyntöä edellytettäisiin jo viimeistään kahta viikkoa ennen määräajan päättymistä, jotta asian riittävästä käsittelystä määräajan puitteissa voidaan varmistua.

Lisäksi pykälän 2 momentissa on suhteessa voimassa olevaan takavarikon kumoamista koskevaan pakkokeinolain 7 luvun 14 §:n sääntelyyn tiettyjä sellaisia eroavaisuuksia, joiden yhdenmukaistamiselle vaikuttaisi olevan perusteita. Ensinnäkin 7 luvun 14 §:n 2 momentin perusteella tuomioistuimien voi pidentää määräaikaa enintään neljä kuukautta kerrallaan vain silloin, jos takavarikoimisen edellytykset ovat edelleen olemassa eikä takavarikon voimassapitäminen takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta. Selvää on, että vakuustakavarikon edellytysten tulee edelleen olla olemassa, jotta määräaikaa voidaan pidentää. Vastaavasti myös vakuustakavarikko voi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin, joita tulee pyrkiä välttämään. Vaikuttaisi siksi perustellulta edellyttää vastaavaa säännöstä myös vakuustakavarikkoa koskevassa sääntelyssä. Toiseksi 7 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan takavarikon kumoamista koskevaa neljän kuukauden määräaikaa voidaan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että takavarikko on voimassa toistaiseksi. Vastaava mahdollisuus vaikuttaisi perustellulta myös vakuustakavarikkoa koskevissa tilanteissa. Näin on erityisesti erityisen laajojen rikosasioiden osalta, koska niissä nykyinen vakuustakavarikkoja koskeva määräaika on voinut johtaa tarpeeseen tehdä toistuvia määräajan pidennyspyyntöjä.

Edelleen jossain määrin tulkinnanvaraisena voidaan pitää, mitä voivat olla ne pykälän 2 momentissa mainitut henkilötahot, joita asia koskee ja joille on siksi lähtökohtaisesti varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Perusteltuna voidaan pitää, että sääntelyn johdosta kaikilla sellaisilla henkilöillä, joilla voi olla asiassa etuja valvottavanaan, on tilaisuus tulla kuulluksi. Koska nykysääntelyä voidaan pitää tässä suhteessa jossain määrin tulkinnanvaraisena, on perusteltua tarkentaa asiaa tätä koskevissa säännöksissä. Vastaavan epäselvyyden on katsottu liittyvän saman luvun 5 §:ään sekä lain 7 luvun 14 ja 15 §:ään.

Lopuksi, vastaavasti kuin edellä on syytteen määräajan pidentämistä koskevan 3 luvun 14 §:n osalta todettu, vakuustakavarikon kumoamista koskevan määräajan pidentämistä koskeva asia vaikuttaisi tietyissä tilanteissa soveltuvan hyvin myös kansliassa ilman istuntokäsittelyä ratkaistavaksi eikä tämän mahdollistamisessa vaikuttaisi olevan riskiä oikeusturva- tai muista ongelmista, jos edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuimien harkitsee asian soveliaaksi ja henkilö, jolla voi olla asiassa etuja valvottavanaan, suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön. Käytännössä määräajan pidennyksiä joudutaan usein hakemaan erityisesti laajoja ja vaativia rikosasioita koskevissa tuomioistuimien prosesseissa, ja suullista istuntokäsittelyä on saatettu pitää resurssien järkevän suuntaamisen kannalta tarpeettomana myös asianosaisten taholta.

## 5 § Vakuustakavarikon uudelleen käsittely

Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa. Vastaavasti kuin luvun edellä käsitellyn 4 §:n 2 momentin osalta, jossain määrin epäselvänä voidaan pitää, mitä henkilöryhmiä asian voidaan katsoa koskevan. Perusteltuna voidaan pitää, että sääntelyn johdosta kaikilla sellaisilla henkilöillä, joilla voi olla asiassa etuja valvottavanaan, on tilaisuus tulla kuulluksi.

## 8 § Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Pykälän 2 momentin mukaan, kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta vakuustakavarikkoon, sen on samalla asetettava määräaika, jonka vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vastaavasti kuin edellä on syytteen määräajan pidentämistä koskevan 3 luvun 14 §:n 2 momentin ja vakuustakavarikon määräajan pidentämistä koskevan 6 luvun 4 §:n 2 momentin osalta todettu, vakuustakavarikon voimassaoloa koskevan määräajan pidentämistä koskeva tuomioistuinkäsittely tuntuisi tietyissä tilanteissa soveltuvan hyvin myös kansliassa ilman istutokäsittelyä ratkaistavaksi eikä asian mahdollistamisessa vaikuttaisi olevan riskiä oikeusturva- tai muista ongelmista, jos edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuin harkitsee asian soveliaaksi ja henkilö, jota asia koskee, suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön. Käytännössä määräajan pidennyksiä joudutaan usein hakemaan erityisesti laajoja ja vaativia rikosasioita koskevissa tuomioistuinprosesseissa, ja suullista istutokäsittelyä on saatettu pitää resurssien järkevän suuntaamisen kannalta tarpeettomana myös asianosaisten taholta.

### 2.1.7 7 luku Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

#### 4 § Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Pykälän 1 momentissa viitataan viestintämarkkinalakiin (393/2003) ja sähköisen viestinnän tietosuojalakiin (516/2004), jotka on kumottu lailla sähköisen viestinnän palve-

luista (917/2014). Viimeksi mainitun lain 3 §:n 36 kohdan mukaan viestinnän välittäjällä tarkoitetaan teleyritystä, yhteisötalajaa ja sellaista muuta tahoa, joka välittää sähköistä viestintää muutoin kuin henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiin. Perusteltua on päivittää viittaus kyseiseen lainkohtaan.

Lisäksi pykälässä viitataan lain 10 luvun tiettyihin säännöksiin, joissa jäljempänä ehdotettavat muutokset tulee huomioida myös tässä pykälässä.

## 14 § Takavarikon kumoaminen

Pykälän 1 momentin mukaan takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen. Rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 2012/29/EU (ns. uhridirektiivi) 15 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa takavarikoitu uhrin omaisuus, joka on palautettavissa, palautetaan hänelle viipymättä toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä, jollei sitä tarvita rikosoikeudellista menettelyä varten. Edellytykset tai menettelymääräykset, joiden nojalla tällainen omaisuus palautetaan uhrille, määritetään kansallisessa oikeudessa.

Suomi on saattanut uhridirektiivin kansallisesti voimaan ja ilmoittanut tästä komissiolle 18.12.2015 ja 29.1.2016. Suomen hallitus on 8.3.2019 vastaanottanut komission Sopimuksen Euroopan unionin toiminnasta (SEUT) 258 artiklan nojalla Suomelle osoittaman perustellun lausunnon, joka koskee direktiivin täytäntöönpanoa. Perustellussa lausunnossaan komissio katsoo, että Suomi ei ole saattanut kansallista lainsäädäntöään kaikkien direktiivien säännösten mukaisiksi. Suomi on vastannut perusteltuun lausuntoon, minkä jälkeen komissio on ilmoittanut päätöksestään lopettaa rikkomusasiaa koskeva menettely.

Yhtenä komission perustellussa lausunnossa käsiteltynä seikkana on ollut, vastaako Suomen lainsäädäntö direktiivin 15 artiklan velvoitetta palauttaa rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa takavarikoitu uhrin omaisuus tälle *viipymättä*. Suomi on vastauksessaan perusteltuun lausuntoon todennut, että komission kiinnitettyä erityistä huomiota joihinkin direktiivin säännöksiin, aikoo Suomen hallitus arvioida tarvetta lainsäädännön täsmentämiseen. Vastauksen mukaan tämä koskee esimerkiksi direktiivin 15 artiklan säännöstä. Perustellulta vaikuttaa, että asiaa arvioidaan nyt käsillä olevassa tarkastelussa.

Sanotun uhridirektiivin 15 artiklan velvoitteen kannalta voidaan pitää merkityksellisinä sekä takavarikon kumoamista koskevia toimia että tämänjälkeisiä, omaisuuden palauttamista koskevia toimia. Jos rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa takavarikoitu

rikoksen uhrin omaisuus on direktiivissä tarkoitettulla tavalla palautettavissa, se tulee direktiivin johdosta palauttaa tälle viipymättä, jollei sitä tarvita rikosoikeudellista menettelyä varten.

Takavarikko on sanotun mukaisesti jo nykyisellään kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen. Toiminnasta omaisuuden palauttamisessa takavarikon kumoamisen jälkeen ei ole vastaavaa säännöstä. Voimassa olevan pakkokeinolain esitöissä kuitenkin todetaan, että takavarikoidut esineet on palautettava viivytyksettä, kun takavarikko on kumottu ja palauttamisen edellytykset ovat olemassa. Esitöiden mukaan tätä on korostettu ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäytännössä. Poliisin on pidettävä huolta asiasta oma-aloitteisesti, eikä ryhdyttävä palauttamistoimiin vasta, kun omaisuuden tai esineen perään kysytään (HE 222/2010 vp s. 287, HE 66/2015 vp s. 26).

Perustellulta vaikuttaa, että esitöistä ilmi käyvä ja direktiiviin 15 artiklaa vastaava oikeustila vahvistetaan myös nimenomaisesti lain tasolla. Teknisesti asia voidaan toteuttaa täydentämällä takavarikon kumoamista koskevaa pakkokeinolain 7 luvun 14 §:ää. Omaisuuden palauttamisen osalta huomioon tulee ottaa saman luvun 18 ja 23 §:stä ilmenevä sääntely, jonka voidaan katsoa olevan direktiivissä mahdollistetun mukainen. Lisäksi asiaan voivat vaikuttaa muut lainsäädännön velvoitteet, kuten esimerkiksi Tullin rikostorjunnasta annetun lain (623/2015) 2 luvun 11 §:n 2 momentti, jonka mukaan takavarikoitu tavara, joka on määrätty palautettavaksi omistajalle tai sille, jolla on muutoin oikeus tavarahan, on tulliselvitettävä ja tavaran muut Suomeen tuonnin edellytykset on osoitettava asianmukaisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan pykälän 2 momentissa tarkoitettu takavarikon voimassaolon jatkamista koskeva pyyntö on esitettävä viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista saannotua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

Vastaavasti kuin edellä on todettu 6 luvun 4 §:ssä tarkoitettun vakuustakavarikon osalta, erityisesti laajoissa rikosasioissa käytäntö on osoittanut, että momentissa tarkoitettut pyynnöt usein tehdään noin viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tällöin asia joudutaan käsittelemään tuomioistuimessa kiireellisesti varsin lähellä määräajan päättymistä. Ottaen huomioon määräaikaisten kokonaispituus kohtuuttomana ei voida pitää määräajan pidentämistä koskevan pyynnön edellyttämistä jo viimeistään kahta viikkoa ennen määräajan päättymistä.

Perusteltua on lisäksi vastaavasti kuin edellä on todettu 6 luvun 4 ja 5 §:n osalta, myös 7 luvun 14 §:n 3 momentin osalta selventää, mitä henkilöryhmiä asian voidaan katsoa koskevan.

Edelleen, vastaavasti kuin edellä on syytteen määrääjän pidentämistä koskevan 3 luvun 14 §:n ja tiettyjen muiden säännösten osalta todettu, takavarikon kumoamista koskevan määrääjän pidentämistä koskeva tuomioistuinkäsittely tuntuisi tietyissä tilanteissa soveltuvan hyvin myös kansliassa ilman istutokäsittelyä ratkaistavaksi eikä asian mahdollistamisessa vaikuttaisi olevan riskiä oikeusturva- tai muista ongelmista, jos edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuin harkitsee asian soveliaaksi ja henkilö, jota asia koskee, suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön. Käytännössä määrääjän pidennyksiä joudutaan usein hakemaan erityisesti laajoja ja vaativia rikosasioita koskevissa tuomioistuinprosesseissa, ja suullista istutokäsittelyä on saatettu pitää resurssien järkevän suuntaamisen kannalta tarpeettomana myös asianosaisten taholta.

Lopuksi pykälän sääntelyä voidaan pitää puutteellisena sen johdosta, että sanamuodon perusteella tilaisuus tulla kuulluksi tulisi varata myös, vaikka kysymys olisi luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tilanteista, joissa ilmoituksen tekemistä henkilölle esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta takavarikoimista tai jäljentämistä varten voidaan siirtää, jos tärkeä tutkinnallinen syy sitä vaatii. Jos 14 §:n 3 momentin johdosta henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määrääjän pidentämistä koskevasta pyynnöstä, 9 §:n 2 momentin mahdollisuus haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämisestä menettää käytännössä merkityksensä. Perustellulta siksi vaikuttaa, että 14 §:n 3 momentissa huomioidaan luvun 9 §:n 2 momentin sääntely.

## **15 § Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi**

Pykälän 1 momentin mukaan sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Pykälän 2 momentin mukaan ennen syytteen tai menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen käsittelemisen alkamista tehty 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämistä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Käsitelyssä sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos hänet tavoitetaan. Vastaavasti kuin edellä on todettu 6 luvun 4 ja 5 §:n sekä 7 luvun 14 §:n osalta, perusteltua on pykälän 1 ja 2 momentin osalta selventää, mitä henkilöryhmiä asian voidaan katsoa koskevan.

Lisäksi eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/784/2019 esittänyt oikeusministeriölle harkittavaksi, olisiko mainittua 2 momentin sääntelyä syytä selkeyttää rikosprosessissa tapahtuneet muutokset huomioon ottaen siltä osin kuin kysymys

on siitä, milloin syytteen tai menettämiskaavan käsittelyn voidaan katsoa alkaneen. Oikeusasiamies on viitaten pakkokeinolain tarkoitukseen ja velvollisuuteen turvata perusoikeudet katsonut, että takavarikon kumoamista koskeva vaatimus tulisi ottaa käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle, jos sitä ennen ei ole tapahtunut sellaista syytteen käsittelyä, jonka yhteydessä takavarikkoa koskeva vaatimus olisi voitu esittää ja käsitellä. Oikeusasiamies on kuitenkin arvioinut, että voimassa olevassa sääntelyssä on asiaa koskien rikosprosessin muutoksista seurannutta tiettyä tulkinnanvaraisuutta.

Pakkokeinolain esitöissä todetaan, että 7 luvun 15 §:n 2 momentin kaksi ensimmäistä virkettä vastaavat pykäläviittauksia lukuun ottamatta aikaisemman pakkokeinolain (450/1987) 4 luvun 13 §:n kahta viimeistä virkettä (HE 222/2010 vp s. 284). Sanotun aikaisemman pakkokeinolain 4 luvun 13 §:n mukaan sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus, joka on tehty tuomioistuimelle ennen kuin se on ryhtynyt käsittelemään syytettä, on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Sen käsittelystä on soveltuvin kohdin voimassa, mitä vangitsemiskaavan käsittelystä on 1 luvun 9 ja 12 §:ssä säädetty. Tuomioistuimen on varattava niille, joita asia koskee, tilaisuus tulla kuulluksi, mutta kenenkään poissaolo ei estä asian ratkaisemista. Siten myös aikaisemmassa pakkokeinolaissa vaatimus käsittelyyn ottamisesta viikon kuluessa koskee aikaa ennen syytteen käsittelemisen alkamista, eikä tähän perusratkaisuun ole tehty muutoksia säädettäessä voimassa olevaa pakkokeinolakia.

Aikaisemmassa pakkokeinolaissa syytteen käsittelemisen alkamisella voidaan katsoa tarkoitetun syytteen suullista käsittelyä istunnossa. Tähän viittaavat useat lain esitöiden lausumat, kuten se, että esitöiden mukaan syytetty voitiin pidättää ja vangita hänen saatuaan haaste tiedoksi mutta ennen syytteen käsittelyn alkua, jolloin käsittelyn aloittamista voitiin tarvittaessa jouduttaa määräämällä asialle uusi käsittelypäivä (HE 14/1985 vp s. 54). Näin ollen lain 4 luvun 13 §:n säännöksellä vaikutettaisiin pyrityn turvaamaan muun ohessa se, että henkilö, jota takavarikko koski, sai jo ennen syytteen suullista käsittelyä mahdollisuuden saattaa takavarikon edellytykset tuomioistuimen tarkasteltaviksi.

Voimassa olevassa pakkokeinolaissa 7 luvun 15 §:n säännöstä on viimeksi muutettu lailla 357/2016, jonka johdosta myös ennen menettämiskaavasta koskevan vaatimuksen käsittelemisen alkamista tehty vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Kyseisen säännösmuutoksen esitöissä on todettu olevan mahdollista, ettei syytettä tulla nostamaan vaan tullaan esittämään ai-noastaan menettämiskaavasta koskeva vaatimus. Esitöissä on tämän johdosta pidetty perusteltuna, että jos takavarikon voimassapidämistä koskeva asia tulee tuomioistuimeen ennen menettämiskaavan vireille tuloa tuomioistuimessa, asia on otet-

tava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta (HE 4/2016 vp s. 49-50). Sanotun perusteella vaikuttaa, että esityksessä jo asian vireille tuloa tuomioistuimessa on pidetty merkityksellisenä asian käsittelemisen aloittamista arvioitaessa.

Toisaalta huomiota voidaan kiinnittää esimerkiksi pakkokeinolain 3 luvun 3 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan syytteen käsittelyn yhteydessä vangitsemisvaatimus saadaan tehdä suullisesti. Vastaavasti saman luvun 13 §:n perusteella vangitsemisvaatimuksen tekijän on ilmoitettava vangitsemisasian käsittelevälle tuomioistuimelle, missä tuomioistuimessa syyte tullaan käsittelemään. Sanotuissa lainkohdissa syytteen käsittely viittaa vireille tuloa myöhempään ajankohtaan.

Asian vireille tulo tuomioistuimessa voikin ajallisesti poiketa varsin merkittävästi siitä ajankohdasta, jolloin asiaa aletaan tuomioistuimessa käsitellä sellaisella tavalla, että henkilö voi käsittelyssä esittää takavarikon kumoamista koskevan vaatimuksen. Oikeusasiamies on ratkaisussaan katsonut, että nykyisessä rikosprosessissa syytteen käsittelyn voidaan perustellusti katsoa alkavan jo haasteen antamisella ja joka tapauksessa viimeistään kirjallisen tai suullisen valmistelun yhteydessä, mutta että pelkkää haastehakemuksen sähköistä vastaanottamista rikosasioissa käytettävässä Sakarijärjestelmässä, ja siitä aiheutuvaa asian vireille tuloa käräjäoikeudessa, ei luontevasti voida pitää tässä suhteessa merkityksellisenä.

Perustellulta vaikuttaa, että pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle, jos vaatimus on tehty ennen kuin vaatimusta on muuten voitu esittää tuomioistuimen suullisessa tai kirjallisessa käsittelyssä. Tämän selventämiseksi esityksessä ehdotetaan muutosta asiaa koskevaan pykälän 2 momenttiin.

## **21 § Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta**

Epäselvänä voidaan ensinnäkin pitää, soveltuuko pykälässä säädetty takavarikon lisäksi myös takavarikon sijasta tehtävään jäljentämiseen. Asialla on merkitystä esimerkiksi pohdittaessa tarvetta tuomioistuimen vahvistamiselle tilanteissa, joissa asiakirja takavarikon sijaan jäljennetään.

Toimenpiteenä jäljentäminen pitkälti rinnastuu takavarikkoon, eikä luvussa ole lähtökohtaisesti tehty erottelua näitä koskevien menettelyjen tai oikeusturvatakeiden välille. Esimerkiksi luvun 15 §:ssä oikeus saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi koskee sekä takavarikko- että jäljentämistilanteita. Jäljentämistä saatetaan käytännössä pyytää myös rajat ylittävässä rikosoikeusyhteistyössä, joten se on syytä huomioida myös asiaa koskevassa pakkokeinolain sääntelyssä. Vaikuttaisi siksi perustellulta edellyttää



21 §:ssä säädettyä myös jäljentämistilanteissa. Luvussa yleisesti valitun sääntelytekniikan johdosta perustellulta lisäksi vaikuttaisi, että jäljentäminen nimenomaisesti mainitaan sellaisissa säännöksissä, joiden katsotaan soveltuvan myös jäljentämistilanteisiin.

Pykälän 2 momentin osalta esiin on valmistelussa noussut kysymys siitä, mikä on siinä viitatus rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 66 §:n 2 momentissa tai rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 63 §:n 2 momentissa tarkoitetun tuomioistuimen rooli asiassa. Perusteltuna voidaan pitää, että sanotuissa säädöksissä tarkoitetuissa asioissa takavarikkoa tai jäljentämistä koskeva päätös voidaan saattaa myös sen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, jossa mainituissa lainkohdissa tarkoitettuja asioita käsitellään. Sääntelyä ei ole katsottu tarpeelliseksi muuttaa muilta osin ja esimerkiksi päätöksen saattamista käräjäoikeuteen koskeva määräaika säilyisi entisellään. Ajatuksena on varmistaa mahdollisuus asiakokonaisuuden keskitettyyn käsittelyyn yhdessä käräjäoikeudessa.

Edelleen pykälän 2 momentin mukaan takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen on viikon kuluessa päätöksestä saatettava takavarikoimista koskeva päätös sen paikkakunnan käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä takavarikoiminen on suoritettu. Vahvistamisesta päättävän tuomioistuimen on samalla määrättävä takavarikon voimassaoloaika. Tuomioistuin saa takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen ennen takavarikon voimassaoloajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää kyseistä aikaa.

Vastaavasti kuin edellä on syytteen määräajan pidentämistä koskevan 3 luvun 14 §:n ja tiettyjen muiden säännösten osalta todettu, takavarikon voimassaolon pidentämistä koskeva tuomioistuinkäsittely tuntuisi tietyissä tilanteissa soveltuvan hyvin myös kansliassa ilman istutokäsittelyä ratkaistavaksi eikä asian mahdollistamisessa vaikuttaisi olevan riskiä oikeusturva- tai muista ongelmista, jos edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuin harkitsee asian soveliaaksi ja henkilö, jota asia koskee, suostuu käsittelytappaan koskevaan pyyntöön. Käytännössä määräajan pidennyksiä joudutaan usein hakemaan erityisesti laajoja ja vaativia rikosasioita koskevissa tuomioistuinprosesseissa, ja suullista istutokäsittelyä on saatettu pitää resurssien järkevän suuntaamisen kannalta tarpeettomana myös asianosaisten taholta.

## 2.1.8 8 luku Etsintä

### Arvioinnin lähtökohdat paikkaan kohdistuvan etsinnän ja laite-etsinnän kannalta

#### Paikkaan kohdistuva etsintä

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin kuuluvista toimenpiteistä.

Perustuslain 10 §:n tulkintakäytännössään eduskunnan perustuslakivaliokunta on useissa yhteyksissä korostanut sitä, että kotietsintävaltuuksia ei voida kytkeä kuinka vähäisiin rikoksiin tahansa ja että kotietsintävaltuuksia ei tule laajentaa tarpeettomasti eikä ilman perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä erityisiä syitä. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta perustuslakivaliokunnan lähtökohtana on ollut, ettei kotirauhan suojaan tule puuttua enimmillään sakolla rangaistavien moitittavuudeltaan vähäisten rikkomusten selvittämiseksi. Vähäisten rikkomusten selvittämisessä tulee käyttää perusoikeuksien suojaan vähemmän puuttuvia muita keinoja. Mainittuja kannanottoja löytyy esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnoista PeVL 23/1997 vp (s. 4), PeVL 6/1998 vp (s. 2-3), PeVL 26/2001 vp (s. 5), PeVL 40/2002 vp (s. 3) ja PeVL 37/2010 vp (s. 5). Toisaalta perustuslakivaliokunta on pitänyt kotirauhan piiriin ulottuvaa tarkastusta julkisista varoista myönnettyjen tukien ja avustusten asianmukaisen käytön valvomiseksi hyväksyttävänä sellaisiakin rangaistavaksi säädettyjä rikkomuksia koskevien perusteltujen epäilyjen johdosta, joista voi enimmillään seurata sakkorangaistus (PeVL 69/2002 vp s. 2-3). Tarkastusoikeus on tavallisella lailla voitu kytkeä myös rangaistusluonteisella maksulla sanktioituun käyttäytymiseen (PeVL 7/2004 vp s. 2).

Kotirauhan asema korkeasti arvostettavana oikeushyvä ja perusoikeutena, selvitetävältä rikokselta edellytettävä tietyn tasoinen vakavuus ja kotietsinnän merkitys rikoksen selvittämisen kannalta ovat seikkoja, jotka nousevat esille kotietsintää koskevassa tuomioistuinkäytännössä. Keskeisiä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuja ovat tässä suhteessa esimerkiksi *Funke v. Ranska* (25.2.1993) ja *Buck v. Saksa* (28.4.2005). Kotietsinnän sallittavuutta arvioidessaan korkein oikeus kiinnitti puolestaan huomiota ratkaisussaan KKO 2014:58 siihen, että tapauksessa oli ollut kysymys rikoksesta, jonka enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta ja josta käytännössä lähes poikkeuksetta määrätään rangaistukseksi lievä sakkorangaistus.

Kun arvioidaan kotirauhan suojaa rikoksen selvittämiseksi tapahtuvassa yleisessä kotietsinnässä, on huomattava, että nykyisen pakkokeinolain säätämisen yhteydessä kotietsintä rajattiin koskemaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettua kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavaa etsintää. Aikaisemman pakkokeinolain mukaan kotietsinnän kohteita olivat myös esimerkiksi sellaiset muissa paikoissa sijaitsevat rakennukset ja huoneet, jotka nykyisin kuuluvat paikanetsinnän piiriin ja joiden osalta ei laissa säädetä enää rikoksen vakavuustasoa koskevasta vaatimuksesta. Kotirauhan suojan merkitys on siis entisestään korostunut nykyisissä pakkokeinolain kotietsintäsäännöksissä, mikä nostaa aikaisempaan verrattuna kynnystä sille, että lainsäädäntömuutoksin laajennetaan esitutkintaviranomaisten oikeuksia toimittaa kotietsintä rikosten esitutkinnassa. Toisaalta paikanetsinnän piiriin on tullut paikanetsintäsäännöksissä huomioitavalla tavalla myös sellaisia tiloja, joita aikaisemmin koskivat kotietsintäsäännökset.

Paikanetsintöjä koskevan sääntelyn osalta huomioon tulee ottaa myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla ja sitä koskeva, jäljempänä tarkemmin käsiteltävä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntö, jonka perusteella kodin käsite on laajentunut tiettyihin kodin ulkopuolisiin tiloihin (esim. Niemietz v. Saksa, 16.12.1992; Buck v. Saksa, 28.4.2005; Sallinen ym. v. Suomi, 27.9.2005; Heino v. Suomi, 15.2.2011). Korkein oikeus on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön viitaten ottanut asiaan kantaa esimerkiksi ratkaisuisaan KKO 2017:40 ja 2019:23.

Huomioon on lisäksi otettava se peruslähtökohta, että pakkokeinon käytön mahdollinen satunnainen hyödyllisyys joissakin yksittäistapauksissa ei täytä perusoikeuksien yleiseen rajoitusedellytykseen kuuluvaa välttämättömyyden vaatimusta. Pakkokeinon käyttämisen välttämättömyyden vaatimus korostuu kotietsinnän kohdalla, koska perustuslain 10 §:n 3 momentti erikseen edellyttää, että rikoksen selvittämiseksi kotirauhan piiriin ulottuva toimenpide on välttämätön, ja pakkokeinolain 8 luvun 2 § asettaa etsinnän edellytykseksi tuloksellisuusvaatimuksen.

### **Laite-etsintä**

Laite-etsinnän edellytykset vastaavat pitkälle kotietsinnän edellytyksiä. Tämä johtuu lain esitöiden (HE 222/2010 vp s. 109) mukaan siitä, että aikaisemman pakkokeinolain aikana laitteeseen kohdistuva etsintä usein tehtiin kotietsinnän yhteydessä ja katsottiin osaksi kotietsintää. Tämän lisäksi on syytä huomioida, että laite-etsintä voi kohdistua esimerkiksi laitteessa jo tallentuneena olevaan, telekuuntelun piiriin kuulumattomaan luottamukselliseen viestiin.

Laite-etsintä ei automaattisesti kohdistu perustuslailla turvattuihin perusoikeuksiin, mutta etsinnän kohteeksi voi joutua henkilön yksityiselämään liittyvää tietoa luottamuksellinen viestintä mukaan lukien. Laite-etsintä ei olekaan perusoikeuksien suojan kannalta merkityksetön pakkokeino. Edellä todetun mukaisesti laite-etsintä voi kohdistua laitteessa olevaan luottamukselliseen viestiin, jolloin etsintä koskee perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattua luottamuksellisen viestin salaisuutta. Laite-etsinnän yhteydessä voi muutenkin tulla esiin tietoja henkilön yksityiselämästä, joka on turvattu saman momentin nojalla. Joidenkin teknisten laitteiden osalta tällaisten viestien tai tietojen löytäminen saattaa nimenomaisesti olla laite-etsinnän tavoitteena tai ainakin etsinnän oletettavana seurauksena (esimerkiksi matkapuhelimiin kohdistuvat etsinnät).

### Jälkikäteen ilmoitettava paikkaan kohdistuva etsintä

Pakkokeinolaissa ei ole säännöksiä tiedonhankinnan kohteen tietämättä tehtävästä etsinnästä. Poliisin käytännön toiminnassa on havaittu tilanteita, joissa tiettyyn tilaan tai muuhun paikkaan kohdistuneen etsinnän toimittaminen olisi ollut poliisin tiedonhankintaintressien kannalta perusteltua tehdä kohdehenkilön tietämättä. Rikoksen selvittäminen perustuu vakavammissa tapauksissa poliisin salaiseen tiedonhankintaan, jonka tavoitteena on kerätä rikosvastuun toteutumiseksi tarpeelliset tiedot. Jos poliisin tiedonhankinta liian varhaisessa vaiheessa paljastuu tiedonhankinnan kohdehenkilölle, tämä voi vaarantaa tiedonhankinnan tarkoituksen toteutumisen. Kohdehenkilö voi esimerkiksi muuttaa toimintatapojansa salatakseen ne poliisilta, ryhtyä viranomaisiin kohdistuviin muihin vastatoimiin tai varoittaa potentiaalisia rikoskumppaneitaan siitä, että hän on tiedonhankinnan kohteena. Näin ollen liian aikaisessa vaiheessa aktualisoitua poliisin ilmoitusvelvollisuus voisi tehdä tyhjäksi koko sen tarkoituksen, jossa tiedonkeruuta harjoitetaan.

Esimerkiksi terrorististen ryhmien ja järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten voidaan arvioida olevan koko ajan tietoisempia perinteisistä tiedonhankintakeinoista ja pyrkivän toimimaan siten, ettei tieto heidän toiminnastaan tulisi viranomaisten tietoon. Myös modernin viestintätekniikan suomia teknisiä salaismahdollisuuksia ja anonyymi-teettisuoja hyödynnetään tehokkaasti. Tämän johdosta poliisin tiedonhankintakeinot eivät aina välttämättä tuota sellaista tietoa, jonka avulla rikokseen voitaisiin puuttua riittävän ajoissa.

Digitaalisesta kehityksestä huolimatta terrorististen sekä eräiden muiden vakavien rikosten valmistelu usein edellyttää reaali maailmassa tapahtuvia fyysisiä toimia. Tällaisista toimista jää yleensä erilaisia ja eriasteisia jälkiä. Jäljet voivat olla esimerkiksi rikoksenteosuunnitelman luonnoksia, ryhmän sisäisen työnjaon osoittavia asiakirjoja, suunnitellun iskukohteen ennakkotiedusteluun tai -valvontaan liittyviä muistiinpanoja, matkustusasiakirjoja, tietokoneen salaushelmalla avattuja suunnitelman toteutta-

mista koskevia sähköpostiviestejä taikka suunnitelman toteuttamiseksi tarvittavia aineita tai esineitä. Tietyissä tapauksissa edellä mainituista tai niiden kaltaisista seikoista voidaan saada tieto suorittamalla etsintä esimerkiksi sellaisessa tilassa, jota henkilö tai ryhmä käyttää kokoontumisiinsa tai varastona. Etsintä voi siten tuottaa tietoa, joka on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai sen selvittämiseksi. Tällaisen etsinnän toimittamisesta voisi olla perusteltua olla ilmoittamatta toimenpiteen kohdehenkilölle, koska hänen toimintaansa kohdistuvan tiedonhankinnan jatkaminen voi olla välttämätöntä vielä etsinnän toimittamisen jälkeenkin. Etsinnän toimitushetken sidottu ilmoitusvelvollisuus saattaisi tehdä vastaisen tuloksellisen tiedonhankinnan käytännössä mahdottomaksi. Tiedonhankinnan tehokkuus perustuisi tämän sijaan siihen, että kohdehenkilö ei ainakaan välittömästi tulisi tietoiseksi häneen kohdistetuista toimenpiteistä.

Sanotun johdosta työryhmässä on keskusteltu tarpeesta sääntelylle koskien jälkikäteen ilmoitettavaa paikanetsintää. Ajatuksena olisi, että pääsääntöisesti kohdehenkilölle olisi myöhemmässä vaiheessa ilmoitettava toimenpiteistä. Ilmoitus tulisi tehtäväksi sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Ilmoitusvelvollisuutta voitaisiin kuitenkin lykätä tai ilmoitusvelvollisuudesta luopua, jos erittäin tärkeät intressit tapauskohtaisesti perustelisivat tätä. Lisäksi sääntelyssä voitaisiin ottaa huomioon seuraavat elementit.

Jälkikäteen ilmoitettavasta etsinnästä säätäminen merkitsisi syvälle käyvää puuttamista erityisesti perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaiseen kotirauhan suojaan. Tämän vuoksi olisi välttämätöntä, että etsinnän kohdehenkilön oikeusturva varmistettaisiin luomalla selkeät takeet sille, että etsinnän toimittamiselle olisi jokaisessa yksittäisessä tapauksessa perustellut syyt ja että etsintä toimitettaisiin asianmukaisesti. Jälkikäteen ilmoitettavan etsinnän käytön ala tulisi lisäksi rajata pelkästään erikseen lueteltuihin erityisen vakaviin rikoksiin.

Jälkikäteen ilmoitettava etsintä voitaisiin suorittaa vain, kun etsinnällä voitaisiin olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys perusterikosten selvittämisessä. Lisäksi etsintä saataisiin suorittaa vain silloin kun se on välttämätöntä. Etsintä edellyttäisi lisäksi, että siinä voitaisiin perustellusti olettaa löydettävän rikoksen selvittämiseksi tarpeellinen esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai muu seikka. Edelleen oikeusturvatakeena tulisi olla, että etsintää koskevan päätöksen tekijänä olisi – pakkokeinolain 8 luvun mukaisesta yleisestä kotietsinnästä poiketen – tuomioistuimien jäsen. Tuomioistuimen tulisi voida harkintansa mukaan myös asettaa etsinnälle sellaisia rajoituksia ja määräyksiä, jotka se katsoo tarpeellisiksi. Tuomioistuin voisi rajoittaa keinon käyttöä esimerkiksi siten, että keinoa ei saisi käyttää kuin tietyn aikaa, ja se tulisi kohdistaa tiettyihin nimettyihin tiloihin.

Keinon kohteena olevan henkilön tai rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun paikan haltijan oikeutta valvomaan asian tuomioistuinkäsittelyyn voitaisiin liittää julkisen asiamiehen instituutio. Lisäksi etsinnän jälkikäteisen tarkastelun varmistamiseksi voitaisiin edellyttää, että etsintä talletettaisiin teknisellä laitteella. Koska kysymyksessä olisi lähtökohtaisesti salainen pakkokeino, sääntely olisi perusteltua keskittää pakkokeinolain 10 lukuun.

Työryhmässä on toisaalta arvioitu, että esitetty sääntely tuntuisi kohdistuvan enemmän rikosten ennalta estämiseen kuin niiden selvittämiseen. Tässä suhteessa on katsottu, että asian harkinta olisi perustellumpaa esimerkiksi poliisilain muutostarpeita harkittaessa. Keskustelussa on lisäksi nostettu esiin ehdotuksen suuri periaatteellinen merkitys ja pidetty tässä suhteessa epäkohtana, että ehdotus on tuotu työryhmän käsittelyyn suhteellisen myöhäisessä vaiheessa työryhmän toimikautta. Vaihtoehtona on siksi myös pohdittu, olisiko tarkoituksenmukaisempaa tarkastella asiaa omassa, tätä kysymystä varten perustetussa kokoonpanossa. Lisäksi on pidetty epäselvänä ja arvioitu jääneen vielä jossain määrin avoimeksi, kuinka paljon ehdotuksella olisi käytännössä merkitystä rikosten selvittämisen kannalta. Erityisesti on arvioitu, että sähköistyvässä ympäristössä fyysisten todisteiden painoarvo on pikemminkin vähenemässä. Lisäksi fyysisen todistusaineiston hävittämisen helppouden johdosta esitetyn, erityisen suunnitelmalliseen toimintaan kohdistuvan sääntelyn käyttöala on jäänyt epäselväksi ja ehdotuksessa onkin nähty myös tässä suhteessa lisää selvitettävää. Sanotun johdosta työryhmässä on päädytty siihen, että asiaa koskevaa sääntelyä ei tässä yhteydessä valmistella.

### **Paikkaan kohdistuvan etsinnän ja laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi**

Luvun 18 §:n 1 momentin mukaan sen vaatimuksesta, jonka luona kotietsintä on toimitettu, tuomioistuimen on todettava, ovatko kotietsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa taikka onko kotietsinnässä menetelty luvun 5 tai 6 §:n edellyttämällä tavalla. Kyseisen pykälän 2 momentissa säädetään vaatimuksen käsittelystä ja 3 momentissa siitä, että pykälässä tarkoitettua asiaa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa.

Korkein oikeus on tilitoimistoyhtiön toimitiloissa toimitettua paikanetsintää koskevassa ratkaisussaan KKO 2017:40 katsonut erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan ja perustuslain 22 §:n nojalla, että yhtiöllä oli oikeus saattaa etsintä tuomioistuimen tutkittavaksi. Korkein oikeus on ratkaisussaan todennut, että pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n 1 momenttia ei ole perusteltua tulkita ahtaasti sen suhteen, mitä tuomioistuimen tutkittavaksi voidaan saattaa. Tuomioistuimella on säännöksen nojalla toimivalta tutkia myös kysymys siitä, olisiko paikanetsintänä toimitetussa etsinnässä tullut

noudattaa erityistä kotietsintää koskevia menettelysäännöksiä. Korkein oikeus on lisäksi poliisilain ja ampuma-aselain (1/1998) nojalla suoritettua etsintää henkilön asuntoon koskevassa ratkaisussaan KKO 2019:92 katsonut erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan sekä perustuslain 22 ja 10 §:n nojalla, että myös kyseisen etsinnän laillisuus oli voitava saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Toisaalta korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2019:23 katsonut, että henkilöllä ei ollut oikeutta saattaa hänen kuljettamaansa henkilöautoon kohdistunutta paikanetsintää tuomioistuimen tutkittavaksi, koska paikanetsintä ei ollut vaikutuksiltaan tai menettelyltään vastannut kotietsintää.

Edelleen korkein oikeus on laite-etsinnän osalta ratkaisussaan KKO 2018:77 todennut perustelluksi tulkinnan, jonka mukaan kotietsinnän yhteydessä toimitettuun laite-etsintään tulee sovellettavaksi kotietsintää koskeva pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n säännös oikeudesta saattaa etsinnän toimittamisen lainmukaisuus tuomioistuimen tutkittavaksi. Korkein oikeus on muun ohessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 ja 10 artiklaan viitaten katsonut, että ratkaisun tarkoittamassa tapauksessa (poliisimiehen käyttämiin sähköisiin tietojärjestelmiin ja tietovarastoihin kohdistuva laite-etsintä) kotietsinnästä erillisen itsenäisen laite-etsinnän edellytykset tulee voida saattaa jälkikäteen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Sanotun johdosta vaikuttaa ensinnäkin perustellulta täsmentää kotietsinnän saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi koskevaa 18 §:ää sen osalta, milloin pykälässä säädettyä sovelletaan myös paikanetsintään. Lisäksi tilannetta on syytä selvittää myös laite-etsinnän osalta, mutta 8 luvun systematiikan kannalta sääntely tuntuisi sopivan 18 §:ää paremmin erityisesti laite-etsintää koskevien säännösten joukkoon uudeksi asiaa koskevaksi pykäläksi. Perustellulta ei tässä yhteydessä vaikuta arvioida ratkaisun KKO 2019:92 johdosta kaikkia muussa lainsäädännössä mahdollistettuja etsintätilanteita sen kannalta, tulisiko etsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi säätää näiden osalta nimenomaisesti. Merkitystä tässä suhteessa on erityisesti poliisilain sääntelyllä, jota koskien on samanaikaisesti tämän esityksen kanssa meillä poliisilain muutostarpeiden tarkastelu. Poliisilain tätä koskevien muutostarpeiden tultua arvioiduksi on paremmat edellytykset arvioida myös muun lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita.

## 14 § Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset

Pykälän otsikon mukaan se koskee paikanetsinnässä sovellettavia säännöksiä. Pykälä kuitenkin koskee vain tilanteita, joissa paikanetsintä kohdistuu paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Luvun 1 §:n 4 momentin mukaan paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin pykälän 2 tai 3 momentissa tarkoitettussa paikassa,

vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, taikka jonka kohteena on kulkuneuvo. Pakkokeinolain esitöissä vahvistetulla tavalla paikanetsintä kattaakin myös sellaisten esimerkiksi rakennusten, huoneiden ja säilytyspaikkojen etsinnän, joihin on yleinen pääsy (HE 222/2010 vp s. 292). Sanotun johdosta vaikuttaa perustellulta selventää 14 §:n otsikossa, että se koskee vain tietyissä paikanetsinnöissä sovellettavia säännöksiä.

### 23 § Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus

Pykälän 1 momentin mukaan tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä ja muu henkilö ovat velvollisia antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot. Laite-etsintää toteutettaessa kirjautumisen edellytyksenä saattaa kuitenkin olla kaksivaiheinen tunnistautuminen. Näissä tilanteissa saatetaan esimerkiksi käyttäjätunnuksen ja salasanan lisäksi vaatia sähköpostiin kirjautumisen edellytyksenä koodi, joka lähetetään tekstiviestillä sähköpostitiliin omistajan määrittelemään puhelinnumeroon. Jos rikoksesta epäilty on sulkenut puhelinliittymänsä laitteen haltuunoton jälkeen, laite-etsintä edellyttää tällöin kyseisen liittymän avaamista. Käytännössä on esiintynyt epäselvyyttä siitä, kuuluuko tällainen puhelinliittymän avaaminen momentin mukaiseen tietojenantovelvollisuuteen.

Säädettäessä esitutkintaviranomaiselle oikeus saada laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot, on syytä pyrkiä varmistumaan myös siitä, että näitä tietoja voidaan etsinnässä tosiasiasa käyttää. Koska voimassa oleva säännös on osoittautunut tässä suhteessa epäselväksi, perusteltuna voidaan pitää asian selventämistä.

### 32 § Henkilönkatsastuksen edellytykset

Pykälän 1 momentin mukaan rikoksesta epäillylle saadaan tehdä henkilönkatsastus esimerkiksi tiedon tai seikan löytämiseksi tietyin edellytyksin, jos on todennäköisiä syitä epäillä häntä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, taikka rattijuopumuksesta tai huumausaineen käyttörikoksesta. Jollei epäilyyn ole todennäköisiä syitä, edellytetään sitä, että erittäin pätevin perustein voidaan olettaa löytyvän esimerkiksi edellä mainittu rikoksen selvittämiseen löytyvä tieto tai seikka. Luvun 30 §:n 2 kohdan mukaan henkilönkatsastus käsittää katsastettavan kehon tarkastamisen, verinäytteen tai muun näytteen ottamisen taikka muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen. Henkilönkatsastus on esimerkiksi veren alkoholipitoisuuden tai huumaavan aineen käytön toteamiseksi tehtävä verikoe.



Henkilönkatsastus merkitsee puuttumista perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojaan ja myös 10 §:ssä turvattuun yksityisyyden suojaan (PeVL 36/2002 vp s. 3). Tästä johtuen pääsääntöisesti edellytetään rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Muut pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n 1 momentissa mainitut rikokset ovat sellaisia, joiden selvittämisessä näytteen ottamisen muodossa tapahtuvasta henkilönkatsastuksesta on erityistä hyötyä.

Ilmailulain (864/2014) 170 §:n 1 momentin mukaan tehtävää ilma-aluksessa, ilmailuun käytettävässä liitimessä tai muussa laitteessa taikka lentoturvallisuuteen vaikuttavaa tehtävää maaorganisaatiossa ei saa suorittaa se, jonka veren alkoholipitoisuus on alkoholin nauttimisesta kohonnut tai joka on käyttänyt muuta huumaavaa ainetta niin, että sitä on hänen elimistössään havaittava määrä. Lain 177 §:n mukaan, jos ilma-aluksessa tehtävää suorittava tai maaorganisaatiossa lentoturvallisuuteen vaikuttavassa tehtävässä oleva suorittaa tehtävänsä, vaikka hänen verensä alkoholipitoisuus on alkoholin nauttimisesta kohonnut tai on käyttänyt alkoholia tai muuta huumaavaa ainetta niin, että sitä on hänen elimistössään havaittava määrä, hänet on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, huumaavan aineen käyttämisestä ilmailussa sakkoon. Lain esitöiden mukaan maahenkilökuntaan kuuluvista pykälää sovellettaisiin esimerkiksi lennonjohtajiin, lennontiedottajiin, huoltomekaanikkoihin ja sellaisiin lennonvalmistelutehtäviä suorittaviin henkilöihin, joiden työsuorituksen asianmukaisuudella on vaikutusta lennon turvalliseen toteutukseen. Sen sijaan ilma-aluksessa suoritettavan tehtävän kohdalla merkitystä ei olisi sillä, onko henkilö lentoturvallisuuteen vaikuttavassa tehtävässä vai muussa tehtävässä. Säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi lennolle määrättyyn turvamieheen (HE 79/2014 vp s. 104). Pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n perusteella huumaavan aineen käyttämisestä ilmailussa epäillylle ei saada tehdä henkilönkatsastusta.

Harkittaessa tarvetta lisätä huumaavan aineen käyttäminen ilmailussa pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n 1 momentin mukaiseen listaan huomiota tulee edellä esiin nostetun perusoikeuspunninnan lisäksi kiinnittää erityisesti siihen, että pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukaisen suhteellisuusperiaatteen mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Lain 1 luvun 3 §:n mukaisen vähimmän haitan periaatteen mukaan taas pakkokeinon käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä käytön tarkoituksen saavuttamiseksi eikä pakkokeinon käytöllä saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa.

Huumaavan aineen käyttäminen ilmailussa on sakkouhkainen rikos, jonka lisääminen pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n 1 momentin mukaiseen momentin mukaiseen listaan

poikkeaisi selvästi momentissa pääsääntöisesti edellytetystä vuoden enimmäisrangastuksesta. On toisaalta esitetty, että lentoturvallisuuden edistäminen, henkilökatsastuksen oleminen asian kannalta olennainen selvittämiskeino ja henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkaamisen vähäisyys saattaisivat puoltaa kyseisen lainmuutoksen tekemistä. Lisäksi on tuotu esiin, että epäilyissä koskien huumaavan aineen käyttämistä ilmailussa on verikokeen puuttumistapauksessa voitu nykyään päätyä käytännössä syytteen hylkäämiseen, koska seulonta-alkometrin tuloksia ei ole pidetty täysin luotettavina.

Lainmuutostarvetta arvioitaessa huomiota on syytä kiinnittää pakkokeinolain 9 luvun 2 §:ään, joka koskee koetta nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Pykälän mukaan poliisimies tai pykälän 2 momentissa mainittu muu henkilö voi määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitetussa tehtävässä toimivan kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Kokeesta kieltäytymisen taikka kokeen suorittamisen turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa henkilönkatsastus, johon ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä. Pykälässä ei edellytetä lainkaan rikosepäilyä.

Pakkokeinolain esitöiden mukaan lain 9 luvun 2 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuja kokeita ovat puhalluskoe ja sylkinäytteen ottaminen (HE 222/2010 vp s. 313). Edellä on tuotu esiin näiden luotettavuuteen liittyviä käytännön ongelmia. Huomiota tulee tältä osin kuitenkin kiinnittää momentin toiseen virkkeeseen, jonka perusteella esimerkiksi kokeen suorittamisen turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa henkilönkatsastus. Esitöiden mukaan rikoksesta epäilty voitaisiin toimittaa verikokeeseen esimerkiksi silloin, mikäli puhalluskokeen vuoksi tai muuten on syytä epäillä, että hän on käyttänyt muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia, alkoholin ja muun huumaavan aineen sekakäyttöä tai jälkinauttimista. Momentin toisessa virkkeessä tarkoitettu henkilönkatsastus voisi tulla kysymykseen myös tilanteissa, joissa puhalluskokeen perusteella on epäselvää, syyllistyykö henkilö rikokseen tai minkä nimiseen rikokseen hän syyllistyy (HE 222/2010 vp s. 313).

Jos kysymys on muusta kuin moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajasta, olennaista pakkokeinolain 9 luvun 2 §:n 1 momentin viittauksen johdosta on myös, mitä tahoja voidaan pitää muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitetussa tehtävässä toimivina. Rikoslain 23 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tuomitaan myös esimerkiksi se, joka pykälän 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ohjatessaan ilma-alusta tai toimiessaan sen miehistön jäsenenä tai muussa lentoturvallisuustehtävässä tai muulla tavoin rikkoo ilmailulakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Sanotun johdosta vaikuttaa selvältä, että pakkokeinolain 9 luvun 2 §:ään sisältyvät kaikki sellaiset henkilöt, joihin ilmailulain 177 § soveltuu.

Ilmailulain 177 §:n mukaisen huumaavan aineen käyttämistä ilmailussa koskevan rangaistussäännöksen lisäämistä henkilönkatsastusta koskevaan pakkokeinolain 8 luvun 32 §:ään voitaisiin perustella ennen kaikkea lentoturvallisuuden varmistamisella. Edellä sanotun johdosta vaikuttaa kuitenkin selvältä, että henkilönkatsastus on jo nyky sääntelyn perusteella mahdollista toteuttaa ilma-aluksessa tehtävää suorittavalle tai maaorganisaatioissa lentoturvallisuuteen vaikuttavassa tehtävässä olevalle silloin, kun nimenomaan henkilönkatsastukselle arvioidaan olevan tarvetta esimerkiksi henkilön lentoturvallisuutta vaarantavan käytöksen ja puhalluskokeen epäluotettavuuden vuoksi. Huomioiden pakkokeinolain 1 luvun mukaiset suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaate perustellulta ei siksi vaikuta lisätä huumaavan aineen käyttämistä ilmailussa henkilönkatsastusta koskevaan pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n säännökseen.

## 2.1.9 9 luku Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot

### 3 § Henkilötuntemerkkien ottaminen

Pykälän 1 momentin mukaan poliisimies saa ottaa rikoksesta epäilystä muun ohessa rikoksen selvittämistä varten sormenjäljet. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kahdessa ratkaisussa (Dnro 2296/2/15, 12.12.2016 ja EOAK/6374/2017, 23.3.2018) tarkastellut matkapuhelimen sormenjälkilukituksen avaamista. Ratkaisuissa katsottiin, että kantelijalta oli otettu sormenjäljet niiden sisältämien tietojen laissa säädetyn käytötarkoituksen mukaisesti rikoksen selvittämiseksi. Asioissa esitettyjen selvitysten mukaan rikoksen selvittäminen edellytti laite-etsinnän toimittamista epäillyn matkapuhelimeen. Ratkaisuista ensimmäisessä on arvioitu, ettei lakia säädettäessä ole kuitenkaan ajateltu sormenjälkien ottamista nyt puheena olevan kaltaiseen tarkoitukseen.

Vaikka ratkaisuja ei ole saatettu oikeusministeriön tietoon lainsäädännön muutostarpeiden arviointia varten, voidaan ratkaisujenkin perusteella kyseenalaistaa voimassa olevan lainsäädännön selkeys kysymyksessä olevassa asiassa. Perustellulta siksi vaikuttaa, että henkilötuntemerkkien ottaminen toisen pakkokeinon käyttämistä varten nimenomaisesti mahdollistettaisiin asiaa koskevassa säännöksessä.

## 2.1.10 10 luku Salaiset pakkokeinot

### Arvioinnin lähtökohdat

Pakkokeinolain 10 luvussa säädetään tiedonhankinnan kohteena olevalta henkilöltä salassa käytettävien salaisten pakkokeinojen käytöstä rikoksen selvittämisessä. Näihin keinoihin kuuluvat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, sijaintitietojen hankkiminen epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu (mukaan lukien asuntokuuntelu), tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, peitetöiminta, valeosto, tietolähteen ohjattu käyttö ja valvottu läpilasku.

Salaisten pakkokeinojen käytölle asetetaan 10 luvussa korkeat selvittävän rikoksen vakavuustasoa koskevat vaatimukset ja muutenkin tiukat pakkokeinojen käyttöä koskevat edellytykset. Tämä liittyy paitsi pakkokeinojen käyttämiseen salassa, erityisesti puuttumiseen perustuslailla turvattuihin perusoikeuksiin jälkimmäisen vaihdellella pakkokeinosta ja käyttämistilanteesta riippuen. Salaisen pakkokeinon käyttö varsin tyypillisesti edellyttää vakavaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Eräitä salaisia pakkokeinoja voidaan käyttää lähtökohtaisesti mainittua lievempien rikosten selvittämisessä.

Pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan salaisen pakkokeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Pykälän 2 momentissa asetetaan lisäksi tiettyjen salaisten pakkokeinojen käytölle erityisiä edellytyksiä. Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetöimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Peitetöiminnan, valeoston ja asuntokuuntelun käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi. Erittäin tärkeän merkityksen vaatimus tarkoittaa sitä, että ilman kyseisen pakkokeinon käyttöä rikoksen selvittäminen aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai muuten olisi hyvin työlästä. Huomioon voidaan myös esimerkiksi ottaa se, että tutkinnan pitkittymisestä aiheutuu erityistä vaaraa. (HE 222/2010 vp s. 121). Välttämättömyyden vaatimus taas tarkoittaa lähtökohtaisesti sitä, että viranomaisen on voitava osoittaa, että rikoksen selvittäminen muilla pakkokeinoilla ja esitutkintamenetelmillä ei ole mahdollista tai ainakin vaatii oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyyttää rikoksen selvittämistä kohtuuttomasti. Välttämättömyys voi perustua kokonaisarvioon siitä, että muut keinot tulisivat olemaan esimerkiksi tuloksettomia tai tiedonhankintaan soveltumattomia ilman, että niiden käyttöä tulisi konkreettisesti edellyttää. (HE 222/2010 vp s. 316).

## Suojelupoliisia koskevien viittausten poistaminen pakkokeinolain 10 luvusta

Osana uutta siviilitiedustelulainsäädäntöä suojelupoliisin esitutkinta- ja pakkokeinotoimivaltuudet on poistettu. Pakkokeinolain 10 luvussa viitataan kuitenkin edelleen suojelupoliisin päällikön valtaan päättää tiettyjen luvun sisältämien pakkokeinojen käytöstä sekä sisäministeriön rooliin valvoa suojelupoliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä. Perustellulta vaikuttaa, että pakkokeinolain 10 luvusta poistetaan kyseiset viittaukset suojelupoliisiin.

## Päätöksenteko salaisista tiedonhankintakeinoista (EV 374/2010 vp)

Eduskunta on vastauksessaan EV 374/2010 vp hallituksen esitykseen esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi (HE 222/2010 vp) muun ohessa hyväksynyt lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan. Lausumaan on oikeusministeriöstä vastattu seuraavasti:

”Vuoden 2014 alussa voimaan tulleen uuden pakkokeinolain (806/2011) käsittelyä koskevista eduskunnan valiokunta-asiakirjoista ilmenee, että kirjaus koskee peitetoiminnasta, valeostosta ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättämistä. Kun uuden lain soveltamiskäytännöstä on saatu riittävästi kokemuksia, lainsäädännön muuttamistarpeet tulevat pohdittaviksi lähivuosina. Tämä koskee myös salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä päättämistä.”

Mainittua hallituksen esitystä koskevasta lakivaliokunnan mietinnöstä LaVM 44/2010 vp ja siinä viitatuista perustuslakivaliokunnan lausunnoista PeVL 66/2010 vp käy oikeusministeriön vastauksessa viitatuin tavoin ilmi, että asiassa on pohdittu nimenomaan päätöksentekoa peitetoiminnasta, valeostosta ja salaisen pakkokeinon käytön suojaamisesta. Seuraavassa käsitellään näitä toimia sen kannalta, vaikuttaako asiassa olevan muutostarpeita toimien luonteen ja pakkokeinolain soveltamiskäytännöstä saadun kokemuksen johdosta.

Pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 1 momentin mukaan peitetoiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja. Peitetoiminnan edellytyksistä säädetään yleisesti pykälän 2 momentissa ja erityisesti tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan osalta pykälän 3 momentissa. Lu-

vun 30 §:n 2 momentin mukaan peitetoiminnan toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää peitetoimintaa koskevan päätöksenteon ja peitetoiminnan toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Luvun 31 §:n 1 momentin mukaan peitetoiminnasta päättää keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö. Yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta päättää keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Harkittaessa ratkaisutoimivallan osoittamista tuomioistuinten toimivaltaan on peitetoiminnan osalta syytä kiinnittää huomiota pakkokeinolain 10 luvun 32 §:ään, jonka mukaan peitetoiminnasta päättäneen poliisimiehen on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, ovatko 27 §:n 2 momentissa tarkoitetut peitetoiminnan edellytykset olemassa. Sanotun johdosta voidaan todeta, että peitetoiminnassa tuomioistuimilla siten jo on jälkikäteen kontrolli siihen, että 27 §:n 2 momentissa tarkoitetut peitetoiminnan edellytykset ovat olleet olemassa.

Pakkokeinolain 10 luvun 65 §:n 2 momentin mukaan sisäministeriön ja valtiovarainministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Sisäministeriön osalta velvoitteen johdosta on vuotta 2020 koskien toimitettu eduskunnan oikeusasiamiehelle 2.3.2021 päivätty Poliisihallituksen kertomus sisäministeriölle poliisin salaisesta tiedonhankinnasta ja sen valvonnasta vuonna 2020 (POL-2020-81238). Kertomuksessa on ensinnäkin todettu yleisesti, että salaisen tiedonhankinnan järjestäminen, käyttö ja valvonta ovat toiminnallisina prosesseina olleet edelleen hyvällä tasolla ja puutteiden ja epäkohtien määrät ovat vakiintuneet matalalle tasolle (s. 38). Lisäksi on erityisesti peitetoimintaan ja valeostoon liittyen todettu, että tietoverkoissa tapahtuvaa peitetoimintaa ja yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävää valeostoa koskevien tiedonhankintakeinojen päätöksissä, sekä niihin liittyvissä esityksissä, toimintasuunnitelmissa ja pöytäkirjaamisissa ei ollut huomautettavaa (s. 40). Valtiovarainministeriön 26.2.2021 päivätyssä kertomuksessa eduskunnan oikeusasiamiehelle (VN/5131/2021) on tuotu yleisesti esiin tuomioistuinkontrollin jo sisältävien pakkokeinojen osalta, että tuomioistuimet ovat tarkastelujakson aikana poikkeuksetta katsoneet vaatimusten perustelut riittäviksi ja myöntäneet haetut luvat (s. 3). Lisäksi Tullin valtiovarainministeriölle toimittamassa, 17.2.2021 päivätyssä raportissa salaisesta tiedonhankinnasta Tullissa 2020 (Dnro 3/04.04.03/2021), jonka pohjalta valtiovarainministeriö on laatinut oman kertomuksensa, todetaan Tullin laillisuusvalvonnassa kiinnitetyn tarkastelujakson aikana erityistä huomiota pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten omalla päätöksellä toteuttamiin tiedonhankintakeinoihin. Näiden osalta raportissa todetaan, että tiedonhankintakeinoja koskevat perustelut ovat olleet varsin kattavia ja hyviä (s. 15–16).

Sanotun perusteella peitetoiminnan osalta ei vaikuta olevan tarvetta osoittaa peitetoiminnasta päättämistä tuomioistuinten toimivaltaan. Muusta kuin yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta saa nykyiselläänkin päättää vain keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö. Tuomioistuimilla on jo nykyään jälkikäteinen kontrolli tällaisen peitetoiminnan edellytysten täyttymiseen. Lisäksi lupa-asiassa annetusta päätöksestä saa pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 5 momentin johdosta kannella ilman määräaika. Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole ilmennyt sellaista, mikä puoltaisi laajempaa tai aikaisemmassa vaiheessa tapahtuvaa tuomioistuinkontrollia. Eduskunnan oikeusasiamiehelle toimitetuissa kertomuksissa salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta on kiinnitetty nimenomaisesti huomiota myös tietoverkoissa tapahtuvaan peitetoimintaan, eikä myöskään niissä ole ilmennyt sellaista, mikä osoittaisi tarvetta peitetoiminnasta päättämisen osoittamiselle tuomioistuinten toimivaltaan.

Pakkokeinolain 10 luvun 34 §:n 1 momentin mukaan valeostolla tarkoitetaan poliisin tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on saada poliisin haltuun tai löytää todiste rikosasiassa, rikoksella saatu hyöty taikka esine, aine tai omaisuus, joka on rikoksella joltakulta viety tai jonka tuomioistuin voi julistaa menetetyksi taikka jonka avulla voidaan muuten saada selvitystä rikosasiassa. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan valeosto saadaan tehdä, jos on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkautta tai kätkemisrikosta ja on todennäköistä, että valeostolla saavutetaan jokin 1 momentissa mainittu tavoite.

Luvun 35 §:n 1 momentin mukaan keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää valeostosta. Yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta saa päättää myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Luvun 36 §:n mukaan valeoston toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jos se on tarpeen toiminnan laajuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi ja suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

Harkittaessa ratkaisutoimivallan osoittamista tuomioistuinten toimivaltaan on valeoston osalta syytä kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että selvitettävänä olevan rikoksen enimmäisrangaistusta koskevat edellytykset valeoston käyttämiselle ovat selvästi alhaisemmat kuin esimerkiksi edellä käsitellyn peitetoiminnan käyttämiselle. Verrattaessa valeostoa muihin salaisiin pakkokeinoihin voidaan vastaavasti huomioida, että myös tuomioistuimen ratkaisutoimivaltaan nykyisellään osoitetuissa pakkokeinoissa selvitettävänä olevan rikoksen enimmäisrangaistusta koskevat edellytykset pakkokeinon käytölle ovat valeostoa tiukemmat. Tyypillistä valeostoa voidaankin pitää vähem-

män perusoikeuksien suojaan puuttuvana pakkokeinona kuin peitetoimintaa tai sellaisia salaisia pakkokeinoja, jotka on nykyisellään osoitettu tuomioistuimen ratkaisutoimivaltaan.

Sanotun perusteella valeostonkaan osalta ei vaikuta olevan tarvetta osoittaa valeostosta päättämistä tuomioistuinten toimivaltaan. Edellä todetun mukaisesti muusta kuin yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta saa nykyiselläänkin päättää vain keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö. Lupa-asiaassa annetusta päätöksestä saa pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 5 momentin johdosta kannella ilman määräaikaa, mutta oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole ilmennyt sellaista, mikä edellyttäisi nykyistä laajempaa tuomioistuinkontrollia. Lisäksi huomiota voidaan myös valeoston osalta kiinnittää edellä viitattuihin pakkokeinolain 10 luvun 65 §:n 2 momentin mukaisiin sisäministeriön ja valtiovarainministeriön vuosittaisiin kertomuksiin eduskunnan oikeusasiamiehelle salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta, joissa on kiinnitetty nimenomaisesti huomiota myös valeostoihin ja joissa ei ole ilmennyt sellaista, mikä osoittaisi tarvetta valeostosta päättämisen osoittamiselle tuomioistuinten toimivaltaan.

Pakkokeinolain 10 luvun 47 §:n mukaisessa salaisen pakkokeinon käytön suojaamisessa on kysymys erilaisesta toiminnasta kuin varsinaisissa pakkokeinoissa. Pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa salaista pakkokeinoa käyttäessään siirtää puuttumisen muuhun kuin pakkokeinon perusteena olevaan rikokseen, jos puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Edellytyksenä on lisäksi, että puuttumisen siirtäminen on välttämätöntä pakkokeinon käytön paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat käyttää väriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väriä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi.

Pakkokeinolain 10 luvun 48 §:n mukaan keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö – Tullin osalta Tullin rikostorjunnan päällikkö ja Rajavartiolaitoksen osalta Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö – päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Muusta tiedonhankinnan suojaamisesta päättää salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies ja Rajavartiolaitoksessa tehtävään erikseen määrätty, salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.



Salaisen pakkokeinon käytön suojaamisessa tarkoituksena on tehostaa varsinaisten pakkokeinojen käyttöä estämällä niiden paljastumista. Tarkoituksena on siten turvata laissa erikseen määriteltyjen salaisten pakkokeinojen käyttö, niitä koskevien erityisten edellytysten ollessa olemassa. Suojaamisessa voidaan 47 §:n mukaisesti erottaa kaksi eri toimintamallia: pykälän 1 momentin mukainen puuttumisen rikokseen siirtäminen ja 2 momentin mukainen väärien tietojen, asiakirjojen ja rekisterimerkintöjen tekeminen ja käyttäminen. Näistä 1 momentin mukaisen toiminnan sekä 2 momentin mukaisen väärien tietojen antamisen voidaan arvioida olevan luonteeltaan tyypillisesti nopeaa ja reaktiivista, minkä vuoksi tuomioistuimen ratkaisutoimivalta tuntuisi istuvan siihen huonosti. Huomiota on nyt käsiteltävän kysymyksen kannalta siksi kiinnitettävä erityisesti 2 momentissa tarkoitettuun väärien, harhauttavien tai peiteltyjen rekisterimerkintöjen tekoon ja käyttöön sekä väärien asiakirjojen valmistukseen ja käyttöön.

Huolimatta tällaisen toiminnan edellä todetuista eroavaisuuksista suhteessa varsinaisiin pakkokeinoihin, salaisen pakkokeinon käytön suojaamista voidaan joiltakin osin verrata sellaisiin pakkokeinoihin, joissa mahdollistetaan rikoksen tapahtuminen tai osallistutaan rikokseen. Ilmeisimpinä vertailukohtina voidaan tästä syystä pitää pakkokeinolain 10 luvun 29 §:n mukaista järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistumista, luvun 34 §:n mukaista valeostoa ja luvun 41 §:n mukaista valvottua läpilaskua. Lisäksi sääntelyssä voidaan nähdä tiettyjä yhtymäkohtia luvun 38 §:n mukaiseen poliisimiehen turvaamiseen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää siihen, että yhdessäkään edellä mainituista säännöksistä toiminnasta päättämistä ei ole osoitettu tuomioistuinten toimivaltaan.

Sanotun perusteella salaisen pakkokeinon käytön suojaamisen osalta ei vaikuta olevan tarvetta osoittaa asiasta päättämistä tuomioistuinten toimivaltaan. Edellä todetun mukaisesti pakkokeinolain 10 luvun 47 §:n 1 momentin ja osin 2 momentin mukaiseen toimintaan tuomioistuinten toimivalta asiasta päättämisessä tuntuisi myöskin käytännössä sopivan huonosti. Pykälän 2 momentissa tarkoitettua muun toiminnan osalta voidaan todeta, että päätösvalta siitä jo nykyisellään on vain keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai Tullin rikostorjunnan päälliköllä taikka Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osasto- tai apulaisosastopäälliköllä. Lupa-asiassa annetusta päätöksestä saa pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 5 momentin johdosta kannella ilman määräaika, mutta oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole ilmennyt sellaista, mikä edellyttäisi nykyistä laajempaa tuomioistuinkontrollia myöskään salaisen pakkokeinon käytön suojaamisen osalta. Lisäksi huomiota voidaan myös salaisen pakkokeinon käytön suojaamisen osalta kiinnittää edellä viitattuihin pakkokeinolain 10 luvun 65 §:n 2 momentin mukaisiin sisäministeriön ja valtiovarainministeriön vuosittaisiin kertomuksiin eduskunnan oikeusasiamiehelle salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Yleisten edellä selostettujen huomioiden ohella voidaan mainita valtiovarainministeriön kertomuksen perustana olevan Tullin raportin huomio, jonka

mukaan Tullissa tarkastettujen salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintamenetelmien suojaamista koskeneiden päätösten todettiin olleen lainmukaisia ja toteutettujen käytännön toimien vastanneen niitä koskeneita päätöksiä.

## Biometrinen tietojen hyödyntäminen salaisten pakkokeinojen käytön yhteydessä

Pakkokeinolaki ei mahdollista kasvojen reaaliaikaista biometrinen tunnistamista kuvavirrasta teknisen katselun tai suunnitelmallisen tarkkailun yhteydessä. Työryhmässä on keskusteltu siitä, olisiko tarvetta tähän liittyville lainmuutoksille.

Esitutkintaviranomaisten näkökulmasta on pidetty tarpeellisena pystyä tekemään kuvavirrasta tapahtuvaa biometrinen kasvokuvavertailua tiettyjen salaisten pakkokeinojen käytön yhteydessä. On esitetty, että voimassa olevasta lainsäädännöstä ja tietosuojavaltuutetun lausunnosta (Tietosuojavaltuutetun vastaus Poliisihallituksen vaikutusten arviointiin, 17.6.2020, Dnro 4659/81/2020) johtuen poliisi ei voi hyödyntää saatavilla olevaa teknologiaa ja seuloa kasvokuvia reaaliaikaisesti kuvavirrasta teknisen katselun tai suunnitelmallisen tarkkailun käytön yhteydessä. Reaaliaikaisessa kasvokuvavertailussa henkilö pyrittäisiin yksilöimään kuvavirrasta koneellisesti massasta kasvoja kuvarekisterisisältöön vertailemalla. Kasvojen tunnistukseen käytettävää teknologiaa olisi esitutkintaviranomaisten näkökulmasta tarpeellista käyttää teknisen katselun tai suunnitelmallisen tarkkailun yhteydessä keskeisillä Schengen-alueen ulko- ja sisärajanylityspaikoilla, kuten satamissa ja lentokentillä, jotka on tunnistettu liikkuvan rikollisuuden kipupisteiksi. Lisäksi kasvokuvavertailua haluttaisiin käyttää esimerkiksi törkeisiin huumausainerikoksiin liittyvien huumeväkkojen läheisyydessä.

Esitutkintaviranomaisten puolesta on tuotu esiin, että pakkokeinojen kohdehenkilöt pyrkivät välttämään poliisin tarkkailua rikollisen toiminnan jatkamiseksi. Tällaisina keinoina on tuotu esiin luopuminen teknisten laitteiden käytöstä, vaatteiden vaihto erilaisiin kesken matkan, hiustyylin muuttaminen paluumatkalla sekä erikseen matkustaminen. Ihmisen on kuitenkin vaikea muuttaa pysyvästi kasvojen biometriä, jonka avulla hänet olisi edelleen mahdollista seuloa ja havaita kuvavirrasta. On arvioitu, että esitetty muutos parantaisi esitutkintaviranomaisten toimintaa järjestäytyneen ja vakavan sekä terrorismiin liittyvän rikollisuuden selvittämisessä.

Työryhmän keskusteluissa on toisaalta tuotu esiin, että esitetyt keinot koskisivat ennen kaikkea rikosten selvittämistä aikaisempaa vaihetta, kohdentuen erityisesti rikosten ennalta estämiseen ja osin rikoksesta epäillyn tavoittamiseen. Tältä osin pakkokeinolakia merkityksellisempää sääntelyä sisältyy ennen kaikkea poliisilakiin. Lisäksi

huomiota tulisi kiinnittää esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin (616/2019). Asian valmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota tietosuojasääntelyyn.

Ehdotusta on lisäksi pidetty vaikeasti yhdistettävänä pakkokeinolain säännöksiin koskien suunnitelmallista tarkkailua ja teknistä katselua. Ehdotuksen ytimessä on nähty olevan tiedon keräämisen ohella kysymys siitä, missä määrin ehdotetulla tavalla kerättyjä tietoja voidaan hyödyntää rikosprosessissa. Edelleen on tuotu esiin, että EU-tasolla keskustellaan parhaillaan komission ehdotuksesta asetukseksi tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä (tekoälyasetusehdotus) ja tiettyjen unionin säädösten muuttamisesta (COM/2021/206 final, ns. Artificial Intelligence Act). Neuvottelut ehdotuksesta ovat parhaillaan käynnissä. Selvänä on pidetty, että tulevasta EU-sääntelystä ja sen mahdollistamasta sääntelystä sekä reunaehdoista tulee tietää enemmän ennen kuin siihen liittyvässä asiassa ryhdytään kansallisiin lainsäädäntötoimiin.

Edellä sanotun johdosta asiassa on päädytty siihen, että asiaa koskevaa sääntelyä ei tässä yhteydessä valmistella.

### 3 § Telekuuntelu ja sen edellytykset

Pykälän 1 momentin mukaan *telekuuntelulla* tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitetun yleisen viestintäverkon tai siihen liitetyn viestintäverkon kautta teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 6 §:ssä tarkoitettujen tunnistamistietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin. Momentissa viitatussa lainkohdassa yleisellä viestintäverkolla tarkoitetaan viestintäverkkoa, jota käytetään viestintäpalvelujen tarjontaan ennalta rajaamattomalle käyttäjäpiirille.

Telekuuntelu kohdistuu välitettävänä olevaan viestiin. Perusteltuna on pidetty selvittää tämä pykälätasolla, jotta tehdään selvä ero esimerkiksi laitteessa jo olevaan viestiin tai muuhun tietoon kohdistuviin pakkokeinoihin. Kysymys on telekuuntelun käyttöalan tarkentamisesta.

Pykälän 2 momentissa säädetään telekuuntelun perusterikoksista. Keskustelussa on esitetty tiettyjen rikosnimikkeiden lisäämistä perusterikoksistaan. Samalla on korostettu, että salaisen pakkokeinon käytön yleisenä edellytyksenä aina on, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Lisäksi nimenomaan telekuuntelua saadaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin

tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Pakkokeinoa käytettäessä on myös aina huomioitava erityisesti suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteet.

Rikoslain 41 luvun 1 §:n mukaan ampuma-aserikoksesta on kysymys muun muassa silloin, jos henkilö ampuma-aselain vastaisesti siirtää tai tuo Suomeen, hankkii, pitää hallussaan tai luovuttaa ampuma-aseen. Luvun 2 §:n mukaan, jos ampuma-aserikoksessa rikoksen kohteena on erityisen vaarallinen ampuma-ase taikka suuri määrä ampuma-aseita, tehokkaita ilma-aseita tai aseiden osia, rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä ampuma-aserikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Poliisin ja Tullin esitutkintojen perusteella luvattomia ampuma-aseita on takavarikoitu viime vuosina entistä enemmän. Keskusrikospoliisin havaintojen mukaan ammatti- ja taparikollisten aseistautuminen on lisääntynyt voimakkaasti viimeiset viisi vuotta. Haasteelliseksi on näissä tapauksissa osoittautunut selvittää, mistä aseita tulee ja ketkä aseita valmistavat. Kyse on usein järjestelmällisestä aseiden salakuljetuksesta tai ns. aseseppätoiminnasta, jossa esimerkiksi aseiden osista, deaktivoiduista aseista tai ns. 3D-tulostustoimintaa hyväksi käyttäen valmistetaan toimintakuntoisia ampuma-aseita. Nämä tilanteet liittyvät usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Kyseiset ampuma-aserikokset voivat edeltää muita, aseiden käyttöön liittyviä vakavia rikoksia ja niiden selvittämiseksi voidaan arvioida olevan voimakas yhteiskunnallinen intressi. Kyseisillä rikoksilla saattaa edellä todetuin tavoin olla kytköksiä myös ammattimaiseen ja järjestäytyneeseen tai muuten ryhmässä tapahtuvaan rikollisuuteen. Näissä tapauksissa tyypillisenä voidaan pitää, että rikokseen liittyy myös siihen osallistuvien henkilöiden keskinäistä viestintää. Sanotun johdosta perusteltuna voidaan pitää, että telekuuntelu mahdollistettaisiin törkeän ampuma-aserikoksen selvittämisessä.

Rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan pahoinpitelystä on tuomittava se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Luvun 6 §:n mukaan rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä pahoinpitelystä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi, jos pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Törkeät pahoinpitelyt pitävät sisällään monenlaisia tekoja, joista osassa henkilöiden väliseen viestintään kohdistuvat telepakkokeinot eivät ole välttämättä lainkaan tar-

peellisiä. Kyse on toisaalta erittäin vakavasta henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on kymmenen vuotta vankeutta. Lisäksi kysymys voi olla tilanteista, joissa rikostutkinnassa käydään rajanvetoa suhteessa rikoslain 21 luvun 1 §:n mukaisen tapon yritykseen, jonka tutkinnassa telekuuntelua voidaan käyttää. Edelleen huomiota voidaan kiinnittää siihen, että törkeä pahoinpitely on asianomistajaan kohdistuvan väkivallan osalta tekotavaltaan verrattavissa rikoslain 31 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun törkeään ryöstöön, joka on jo nykyisellään säädetty telekuuntelun perusterikokseksi. Selvää on, että myös törkeän pahoinpitelyn selvittämisen intressi on varsin suuri. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan törkeät väkivaltarikokset kuuluvatkin yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin (HE 309/1993 vp s. 54 ja tähän viitannut PeVL 36/2002 vp s. 4).

Törkeitä pahoinpitelyitä tapahtuu myös esimerkiksi ammattimaisessa ja järjestäytyneessä tai muuten ryhmissä tapahtuvassa rikollisuudessa. Tällöin rikokseen tyypillisesti liittyy myös siihen osallistuvien henkilöiden keskinäistä viestintää. Merkityksellisenä voidaan pitää, että myöskään rikoksista tietävät muut kuin rikosten tekijätahot eivät näissä tilanteissa välttämättä uskalla kertoa tietojaan viranomaisille. Mahdollista on myös, että esimerkiksi rikoksen asianomistaja on sellaisessa tilassa, ettei kykene kertomaan teon yksityiskohtia ja tekoon osallisia. Tekijäksi voi myös ilmoittautua varsinaisen tekijän tai tekijöiden sijaan henkilö, jolla ei ole osuutta rikokseen tai osallisuus on muita vähäisempi. Tällöin rikoksen selvittäminen edellyttäisi tietoa rikokseen osallisten viestinnästä. Kokonaisharkinnan johdosta perusteltuna voidaankin pitää, että telekuuntelu mahdollistettaisiin myös törkeän pahoinpitelyn selvittämisessä.

Tietoverkkorikosten osalta telekuuntelu on mahdollista tällä hetkellä ainoastaan rikoslain 35 luvun 3 b §:n mukaisten törkeiden datavahingontekojen osalta. Keskustelussa on tuotu esiin, että myös muiden törkeiden tietoverkkorikosten tutkinnassa tulisi olla mahdollisuus telekuuntelua käyttämällä saada tietoa tekijän käyttämien liittymien dataliikenteestä. Näissä rikoksissa keskeisiä yhteyksiä ovat rikoksessa käytettyjen palvelimien ja tietokoneiden välinen viestintä. Tyypillistä on, että rikoksen tekijä tai tekijät yrittävät häivyttää oman roolinsa hyödyntämällä tällaisia tietokoneita ja palvelimia. Teikoihin voi liittyä myös useampia tekijöitä ja laajoja verkostoja.

Tietoverkoissa tapahtuvalla rikollisuudella voi olla kytkös järjestäytyneeseen ja kansainväliseen rikollisuuteen. Kyse voi olla ryhmästä tai verkostosta, joka on erikoistunut tietoverkkorikollisuuteen, tai niin sanotusta perinteisestä rikollisryhmästä, joka on laajentanut toimintaansa tietoverkoissa tapahtuvaan rikollisuuteen. Edistyneimmät tietoverkkorikollisuutta harjoittavat ryhmät ovat niin kutsuttuja APT-ryhmiä (advanced persistent threat), joilla on usein kytkös valtiolliseen toimijaan. Eri ryhmittymien käyttämät hyökkäystavat voivat hyödyntää samoja menetelmiä, mutta perinteisen rikollisen toi-

minnan keskeisenä tavoitteena on rikollisuudella saavutettavan rahallisen hyödyn tavoittelu, kun taas valtiollisten toimijoiden tarkoituksena voi olla esimerkiksi tiedustelu tai yhteiskunnallisesti tärkeän infrastruktuurin lamauttaminen.

Tietoverkkoihin kohdistuvissa rikoksissa lähes kaikki todistusaineisto on sähköistä. Telekuuntelu on yksi keskeinen tiedonhankintakeino kyseisten rikosten selvittämisessä. Telekuuntelua kohdistettaisiin rikoksesta epäillyn hallinnoimiin laitteisiin, IP-osoitteisiin ja niiden tietoliikenteeseen. Keskustelussa on esitetty, että tekijää voi olla käytännössä mahdoton tunnistaa mitenkään muuten.

Rikoslain 38 luvun 5 §:n mukaan tietoliikenteen häirinnästä on tuomittava se, joka puuttamalla postiliikenteessä taikka tele- tai radioviestinnässä käytettävän laitteen toimintaan, lähettämällä ilkeillä tarkoituksella radiolaitteella tai televerkossa häiritseviä viestejä tai muulla vastaavalla tavalla oikeudettomasti estää tai häiritsee postiliikennettä taikka tele- tai radioviestintää. Luvun 6 §:n mukaan rikosentekijä on tuomittava törkeästä tietoliikenteen häirinnästä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi esimerkiksi silloin, jos rikos tehdään osana toimintaa, jossa on vaikutettu merkittävään määrään tietojärjestelmiä käyttäen toisaalla rikoslaissa tarkoitettua laitetta, tietokoneohjelmaa tai ohjelmakäskyjen sarjaa tai rikos tehdään osana toisaalla rikoslaissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa taikka rikos kohdistuu laitteeseen, tietojärjestelmään tai viestintään, jonka vahingoittaminen vaarantaisi energiahuollon, yleisen terveydenhuollon, maanpuolustuksen, oikeudenhoidon taikka muun näihin rinnastettavan yhteiskunnan tärkeän toiminnon. Lisäedellytyksenä on, että tietoliikenteen häirintä on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Vastaavasti rikoslain 38 luvun 7 a §:n mukaan tietojärjestelmän häirinnästä on tuomittava se, joka aiheuttaakseen toiselle haittaa tai taloudellista vahinkoa dataa syöttämällä, siirtämällä, vahingoittamalla, muuttamalla tai poistamalla taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti estää tietojärjestelmän toiminnan tai aiheuttaa sille vakavaa häiriötä. Luvun 7 b §:n mukaan rikosentekijä on tuomittava törkeästä tietojärjestelmän häirinnästä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi esimerkiksi silloin, jos rikos tehdään osana toimintaa, jossa on vaikutettu merkittävään määrään tietojärjestelmiä käyttäen toisaalla rikoslaissa tarkoitettua laitetta, tietokoneohjelmaa tai ohjelmakäskyjen sarjaa tai rikos tehdään osana toisaalla rikoslaissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa taikka rikos kohdistuu laitteeseen, tietojärjestelmään tai viestintään, jonka vahingoittaminen vaarantaisi energiahuollon, yleisen terveydenhuollon, maanpuolustuksen, oikeudenhoidon taikka muun näihin rinnastettavan yhteiskunnan tärkeän toiminnon. Lisäedellytyksenä on, että häirintä on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Edellä mainitut tietoverkkorikokset voivat niiden törkeitä tekemuotoja koskevien kva­li­fiointiperusteiden osoittamalla tavalla kohdistua esimerkiksi merkittävään määrään tie­to­järjestelmiä tai yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeiseen laitteeseen, tietojärjes­telmään tai viestintään. Kyseisten tekemuotojen vakavuus onkin tunnistettu niiden rangaistusasteikossa, jossa enimmäisrangaistuksena on viisi vuotta vankeutta. Kvalifi­ointiperusteissa on lisäksi tunnistettu, että kyseisiä rikoksia voidaan tyypillisesti tehdä myös osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Edellä esitetyin tavoin telekuun­telua on pidettävä keskeisenä keinona kyseisten rikosten selvittämisessä. Seikka ko­rostuu, jos kysymys on ryhmässä tehtävän rikollisen toiminnan selvittämisestä. Sano­ tun johdosta perusteltuna voidaankin pitää, että telekuuntelu mahdollistettaisiin myös törkeän tietoliikenteen häirinnän ja törkeän tietojärjestelmän häirinnän selvittämisessä.

## 5 § Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Pykälän 2 momentin mukaan lupa telekuunteluun ja luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoi­ tettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Erilai­ sia tulkintoja on esiintynyt siitä, voidaanko telekuuntelulle hakea jatkoa aikaisemman luvan ollessa vielä voimassa ja, jos uusi lupa myönnetään vanhan ollessa vielä voi­ massa, alkaako jatkoluvan voimassaolo aina päätöshetkestä vai esimerkiksi tätä myö­ hemmästä vanhan luvan päättymispäivästä. Perustellulta vaikuttaa selventää mo­ menttia siten, että siitä selvästi käy ilmi luvan voimassaolon alkavan aina luvan anto­ päivästä, koska arvioinnin kannalta on olennaista, että luvan myöntämisen edellytyk­ set on arvioitu ja ne ovat olleet olemassa luvan myöntämishetkellä.

Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, mitä tietoja telekuuntelua ja telekuuntelun si­ jasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava. Yhtenä näistä tiedoista on toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai tele­ päätelaite.

Erilaisten telepätelaitteiden määrä kasvaa jatkuvasti. Telepakkokeinojen kohteena olevien liittymien määrät ovatkin kasvaneet vuositasolla selvästi enemmän kuin tele­ pakkokeinojen kohteena olevien henkilöiden lukumäärät. Tämän johdosta kasvaa ny­ kysääntelyn johdosta myös tarve tehdä samassa asiassa samaa epäiltyä koskien useita peräkkäisiä telekuunteluvaatimuksia ja -päätöksiä. Jo nykyään laajoissa esitut­ kinnoissa telekuunteluhakemuksia voidaan joutua tekemään jopa viikoittain. Siten ny­ kysääntelyn laite- ja liittymäkohtaisuus aiheuttaa samoissa asioissa useita peräkkäisiä telekuuntelulupien valmistelu- ja käsittelyprosesseja sekä esitutkintaviranomaisessa että tuomioistuimissa.

Telekuuntelua koskevan harkinnan osalta olennainen on telekuuntelun aiheuttama perusoikeusloukkaus, joka kohdistuu luottamuksellisen viestinnän suojaan. Merkitystä tämän kannalta ei ole rikoksesta epäillyn käyttämien telepäätelaitteiden tai -liittymien taikka näihin kohdistuvien telekuuntelulupien lukumäärällä. Olennaista tämän sijaan on, voidaanko tietyistä rikoksesta epäillyn luottamuksellisen viestinnän suoja loukata hänen viestintäänsä kohdistettavalla telekuuntelulla.

Perustellulta siksi vaikuttaisi, että telekuuntelulupaa koskeva sääntely muutettaisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuuden sijaan henkilösidonnaiseksi. Tällöin luvassa ei luoteltaisiin erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita lupa koskee, vaan tuomioistuimien myöntäisi luvan suorittaa telekuuntelua viesteihin, jotka ovat lähtöisin epäillyn hallussa olevasta tai hänen oletettavasti muuten käyttämästä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettavina tällaiseen laitteeseen. Muutoksen johdosta esitutkintaviranomaisen ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia kullekin epäillyn teleosoitteelle tai -laitteelle, jotka selviävät telekuunteluluvan myöntämisen jälkeen.

Jo nykyisellään on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet. Liittymien ja laitteiden tiedot ilmoitetaan tuomioistuimelle telepakkokeinoja koskevassa hakemuksessa ja tuomioistuimien myöntää tai hylkää luvan kyseisiin tietoihin perustuen. Epäillyn käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jäisikin edelleen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen virkavastuulla selvitettäväksi asiaksi. Lisäksi olennainen olisi jatkossakin pakkokeinolain 10 luvun 58 §, joka sääntelee telekuuntelun keskeyttämistä tilanteissa, joissa telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäiltyä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Telekuuntelulupaa haettaessa ja myönnettäessä epäilty voi kuitenkin olla myös tuntematon. Perusteltua on, että tämä käy nimenomaisesti ilmi lain säännöksestä. Tällaisissa tapauksissa olisi lisäksi edelleen tarvetta sille, että telekuuntelulupa myönnettäisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti.

## 6 § Televalvonta ja sen edellytykset

Pykälän 1 momentin mukaan *televalvonnalla* tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Tunnistamistiedolla* taas tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa



tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain terminologiassa tunnistamistietojen käsite on korvautunut välitystiedoilla. Hallituksen esityksessä tietoyhteiskuntakaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain ja rikoslain tietyjen kohtien muuttamisesta todetaan, että välitystieto vastaa sisällöllisesti tunnistamistiedon määritelmää, mutta vastaa paremmin haettua sisältöä, koska termi tunnistamistieto sekoitetaan yleiskielessä usein erilaisiin tunnistautumiseen liittyviin palveluihin eikä ilmennä riittävän selvästi sitä, että tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä oleva tieto on tullut kerätä viestinnän välittämisen yhteydessä, jotta sitä voidaan pitää tunnistamistietona (HE 221/2013 vp s. 95). Sanotun johdosta on perusteltua korvata termi tunnistamistieto termillä välitystieto myös nyt käsiteltävänä olevassa pykälässä sekä muissa pakkokeinolain pykälissä, joissa nykyisellään viitataan tunnistamistietoihin.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa määritellään, että viestinnän välittäjällä tarkoitetaan teleyritystä, yhteisötalajaa ja sellaista muuta tahoa, joka välittää sähköistä viestintää muutoin kuin henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiin. Televalvonnan voidaan katsoa kohdistuvan nimenomaan viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankintaan. Jos välitystiedot hankitaan muualta kuin viestinnän välittäjän hallusta, kyse ei ole televalvonnan hankittavasta tiedosta. Sanotun johdosta on perusteltua täsmentää televalvonnan määritelmää viittaamalla siinä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdan määritelmään. Kysymys on televalvonnan määritelmän tarkentamisesta myös suhteessa pakkokeinolain 7 luvun 4 §:n mukaisiin takavarikoimis- ja jäljentämiskieltoihin.

Pykälän 2 momentin mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai tietyistä muista momentissa mainituista rikoksista.

Järjestelmällistä häirintää ja maalittamista koskevassa valtioneuvoston selvityksessä 2020:3 (selvityshenkilö Mika Illman, jäljempänä selvitys) esitetään (s. 98–99), että pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohtaa tulisi muuttaa niin, että esitutkintaviranomaiselle voitaisiin antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai tele-

päätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, vaikkei siitä ole säädetty sakkoo ankarampaa rangaistusta. Selvityksen mukaan tämä mahdollistaisi televalvonnan käytön silloin, kun maalittamista toteutetaan esimerkiksi kunnianloukkauksen tai haitanteon virkamiehelle tunnusmerkistön täyttävillä viesteillä.

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamisesta säädetään sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003, sananvapauslaki) 17 §:ssä. Sananvapauslain 5 luvussa säädetään pakkokeinoista, joita sovelletaan lain tarkoittamien sananvapausrikosten tutkinnassa. Luvussa tarkoitetut pakkokeinot syrjäyttävät erityisinä pakkokeinoina pakkokeinolain mukaiset pakkokeinot (HE 222/2010 vp s. 245). Pakkokeinolaissa viitatus sananvapauslain 17 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi pakkokeinolaissa tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen, syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksesta määrätä lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän luovuttamaan verkkoviestin lähettäjän selvittämisessä tarpeelliset tunnistamistiedot vaatimuksen esittäjälle, jos on todennäköisiä syitä epäillä viestin olevan sisällöltään sellainen, että sen toimittaminen yleisön saataville on säädetty rangaistavaksi. Asianomistajalle tunnistamistiedot saa kuitenkin määrätä luovutettaviksi vasta, kun hän saa itse nostaa syytteen rikoksesta. Vaatimus on esitettävä laitteen ylläpitäjän kotipaikan tai Helsingin käräjäoikeudelle kolmen kuukauden kuluessa vaatimuksen perusteena olevan viestin julkaisemisesta. Tuomioistuin voi säännöksen perusteella asettaa luovuttamisveloitteen tehosteeksi uhkasakon.

Selvityksessä todetaankin, että kunnianloukkausta, joka on tehty tietoa julkaisemalla, saadaan jo nykyisellään tutkia sananvapauslain 17 §:ssä säädetyn pakkokeinon (verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttaminen) avulla. Selvityksessä kuitenkin korostetaan, että kunnianloukkauksia tehdään maalittamistilanteissa myös lähettämällä julkaisemattomia kohdeviestejä uhrille. Niiden selvittämiseen sananvapauslain 17 §:n menettely ei selvityksen mukaan sanamuotonsa perusteella sovellu, koska sananvapauslain 17 §:n tarkoittama verkkoviestin tunnistamistiedon luovuttaminen koskee vain viestejä, jotka sisällöltään ovat sellaiset, että niiden toimittaminen yleisön saataville on säädetty rangaistavaksi. Televalvonnan soveltamisalan laajennukselle on siten selvityksen mukaan olemassa tarve.

Edellä todetun mukaisesti salaisen pakkokeinon käyttö varsin tyypillisesti edellyttää vakavaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Tämä on lähtökohta myös televalvonnan osalta. Eräitä salaisia pakkokeinoja voidaan käyttää myös mainittua lievempien rikosten selvittämisessä. On kuitenkin tässä yhteydessä huomionarvoista, että nykyisellään minkään salaisen pakkokeinon käyttö ei ilman kohdehenkilön suostumusta ole sallittu pelkästään sakolla rangaistavan rikoksen tutkinnassa.

Selvityksessä esiin tuodun mukaisesti maalittamisella pyritään vaientamaan kohde tai muuten vaikuttamaan hänen toimintaansa. Maalittaminen siten loukkaa kohteensa oikeutta sananvapauteen ja eräisiin muihin perus- ja ihmisoikeuksiin. Lisäksi maalittaminen voi vahingoittaa myös oikeusvaltiota, jos sillä pyritään vaikuttamaan päätöksenteon esimerkiksi hallinnossa ja lainkäytössä. Voidaan siten pitää selvänä, että maalittamisen torjumiselle on perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukainen painava yhteiskunnallinen tarve.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukaisesti kysymys on kuitenkin myös siitä, että perusoikeusrajoituksen tulee olla välttämätön hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamisessa. Tämän edellytyksen voi katsoa korostuvan tilanteessa, jossa harkitaan pakkokeinon käyttöä sellaisen rikoksen selvittämisessä, joka vakavuustasoltaan olennaisesti poikkeaa pakkokeinon käyttöön oikeuttavista perusterikoksista. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan kysymys on siitä, onko kyseisen pakkokeinon käyttäminen välttämätöntä rikoksen toteutukseksi (PeVL 6/1998 vp s. 3) ja kuinka usein rikoksia pystytään käytännössä selvittämään ilman kyseisen pakkokeinon käyttöä (PeVL 32/2013 vp s. 4).

Selvityksessä on edellä todetun mukaisesti katsottu, että nyt käsiteltävä ehdotus on perusteltu sellaisten tilanteiden osalta, joissa kysymys on julkaisemattomista kohdeviesteistä uhrille. Selvityksen mukaisesti maalittamisessa on toisaalta tyypillisesti kysymys keskustelupalstoilla tai muutoin sosiaalisessa mediassa esitetyistä tiedoista tai lähetetyistä viesteistä. Maalittamisen tarkoitus huomioon ottaen tällaisten viestien voidaan arvioida tyypillisesti olevan suunnattu laajalle joukolle ihmisiä, koska tarkoituksena on vaikuttaa näiden ihmisten käyttäytymiseen.

Selvityksessä kiinnitetään rikosnimikkeistä tältä osin huomiota kunnianloukkaukseen. Rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan kunnianloukkauksesta tuomitaan sakkoon se, joka esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka muuten kuin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla halventaa toista. Lain esitöiden mukaan väitteen esittäminen loukattavalle kahden kesken ei yleensä voi olla omiaan aiheuttamaan halveksuntaa tai vahinkoa loukatulle, mutta se voi aiheuttaa kärsimystä (HE 19/2013 vp s. 45), joten kunnianloukkaus voidaan toteuttaa myös yksityisellä viestillä. Kunnianloukkauksen voidaan kuitenkin edellä todetun perusteella usein katsoa toteutuvan julkaistuilla viesteillä selvityksessä viitattujen vain uhrille suunnattujen julkaisemattomien kohdeviestien sijaan. Lisäksi huomiota voidaan nyt käsiteltävänä olevan maalittamiskysymyksen johdosta kiinnittää siihen, että rikoslain 24 luvun 9 §:n 3 momentin mukaan pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn esimerkiksi julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastetta-

vassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Lainsäätäjän voidaan siten arvioida tietoisesti kaventaneen kunnianloukkausteon rangaistavuutta siltä osin, jos kysymys on toisen menettelyyn esimerkiksi julkisessa virassa kohdistuvasta arvostelusta. Asialla voi olla merkitystä arvioitaessa sitä, kuinka tyypillisesti selvityksessä tarkoitettuihin uhrille suunnattuihin julkaisemattomiin kohdeviesteihin voisi soveltua kunnianloukkauksen tunnusmerkistö.

Rikoslain 24 luvun 10 §:n mukaan törkeästä kunnianloukkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tuomitaan, jos luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kunnianloukkauksessa aiheutetaan suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Edellä todetun mukaisesti pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Siten televalvontaa voidaan lähtökohtaisesti kohdistaa myös telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä törkeästä kunnianloukkauksesta epäiltyyn, vaikka kysymys olisi julkaisemattomin kohdeviestein uhrille tehdystä teosta.

Edellä todetun johdosta voidaan yhteenvetona arvioida, että televalvonnan ulottaminen pelkästään sakolla rangaistavan rikoksen tutkintaan olisi merkittävä poikkeus sekä yleisesti salaisten pakkokeinojen että erityisesti myös televalvonnan käytön edellytyksiin. Lisäksi käsiteltävänä olevan kysymyksen kannalta vaikuttaisi, että rangaistavana pidettävä toiminta ainakin tyypillisesti toteutetaan tavalla, joka mahdollistaisi sananvapauslain 17 §:ssä tarkoitetun pakkokeinon tai tietyissä tapauksissa myös televalvonnan käytön. Selvityksessä esitetyn johdosta ei näin ollen ole pidetty perusteltuna ehdottaa muutoksia televalvonnan edellytyksiin.

Selvityksessä on lisäksi tuotu esiin merkityksellisenä epäkohtana muun ohessa maa-liittamisrikosten tutkinnan kannalta, että sananvapauslain 12 §:n säännös on soveltamisalaltaan epäselvä. Kyseisen säännöksen mukaan yleisön saataville toimitetun viestin sisältöön perustuvasta rikoksesta vastaa se, jota rikoslain mukaan on pidettävä rikoksen tekijänä tai siihen osallisena. Tutkinnan kannalta tätä on pidetty merkityksellisenä erityisesti liittyen sananvapauslain 5 luvun ja poliisilain 4 luvun 3 §:n suhteeseen. Selvityksessä ehdotetaan tähän liittyen yhtenä toimenpiteenä, että sananvapauslain rikoksia, pakkokeinoja ja syyteoikeutta koskevia säännöksiä tulee selkeyttää ja täsmentää. Selvityksen mukaan toimenpide tulee kuitenkin toteuttaa samassa yhteydessä ja yhteisen valmistelun perusteella kuin selvityksessä ehdotettu toinen toimenpide koskien sitä, että rikoslain 24 luvun 12 §:n 2 momentissa säädettyä syyteoikeussäännöstä muutettaisiin niin, että säännöksessä mainitut rikokset olisivat nykyistä

laajemmin virallisen syytteen alaisia rikoksia. Sanotun johdosta toimenpidettä ei ole tässä esityksessä käsitelty laajemmalti.

Työryhmässä on lisäksi keskusteltu siitä, tulisiko rikoslain 25 luvun 7 a §:ssä tarkoitettu vainoaminen lisätä televalvonnan perusterikokseksi. Pykälän mukaan vainoamisesta, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Kun vainoaminen toteutetaan puhelinta tai muuta telepäätelaitetta käyttäen, on epäillyn käyttämään laitteeseen ja liittymään mahdollista kohdistaa pakokokeinoin 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohdan nojalla televalvontaa. Mikäli kysymys kuitenkin on esimerkiksi siitä, että epäilty seuraa asianomistajaa tämän kodin tai työpaikan lähetyvillä, ei televalvonnan käytölle ole pelkästään sen perusteella edellytyksiä.

Televalvonnalla tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Jos kysymys on muusta kuin puhelinta tai muuta telepäätelaitetta käyttäen tehdystä vainoamisesta, merkitystä televalvonnan käytöllä voisi olla lähinnä siinä, että sen avulla voitaisiin saada hankittua epäillyn telepäätelaitteen sijaintitiedot. Kysymys olisi tällöin ennen kaikkea sen selvittämisestä, onko rikoksesta epäilty seurannut, tarkkaillut tai muulla vastaavalla tavalla vainonnut epäillyn rikoksen uhria. Asiassa tulee siten harvinaisesti, onko televalvonta perusteltua mahdollistaa tätä tarkoitusta varten.

Vainoamissäännöstä koskevien lain esitöiden mukaan säännöksessä tarkoitettu seuraaminen tarkoittaa fyysistä seuraamista. Seuraaminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että tekijä liikkuu sinne minne uhriin. Seuraamista ei ole se, että henkilöt kohtaavat jossakin sattumalta. Seuraamisen edellytyksenä ei ole, että kohde on selvillä siitä, että toinen seuraa häntä. Se, että kohde havaitsee seuraamisen, voi tosin olla tekijän tarkoituksenakin (HE 19/2013 vp s. 50). Tarkkailussa taas voi olla kysymys havainnoinnista, jossa voidaan myös hyödyntää teknisiä apuvälineitä kuten kiikaria tai kameraa (HE 19/2013 vp s. 51). Olennaista kaikkien vainoamisen tunnusmerkistöissä tarkoitettujen tekotapojen osalta on, että kyseessä tulee yksittäisen teon sijaan oltava toistuva toiminta.

Vainoamissäännöksestäkin ilmenevällä tavalla vainoamisteolla voidaan syyllistyä myös muuhun rikokseen. Vainoamissäännöstä koskevien lain esitöiden mukaan tilanne saattaa käytännössä olla sellainen, että vainoaja kohdistaa uhriin vainoamisri-

koksen ohella muitakin eri rikoksia, kuten pahoinpitelyjä ja laittomia uhkauksia. Riksoikeudellisesti kyse on itsenäisistä rikoksista, joita vainoamisrikos ei sisällä. Lähestymiskiellon rikkomisesta on yleensä syytä vainoamisen ohella tuomita erikseen. Myös esimerkiksi salakatselusta voi olla perusteltua tuomita erikseen (HE 19/2013 vp s. 52). Mainittujen rikosnimikkeiden osalta voidaan kuitenkin tässä yhteydessä todeta, että ne eivät perusmuotoisina mahdollista televalvontaa.

Yhtenä rajoitteena televalvonnasta saatavan hyödyn osalta kyseisenlaisissa tilanteissa on, että siitä voisi olla apua rikoksen selvittämiseksi vain tilanteissa, joissa epäilty pitää televalvonnan kohteena olevaa telepäätelaitetta mukanaan. Toisena huomioon otettavana seikkana on, että televalvontatietojen perusteella todettavassa oleskelussa tietyllä alueella kysymys voi olla rikoksen uhrin seuraamisen tai tarkkailun sijaan esimerkiksi siitä, että epäilty asuu, työskentelee tai harrastaa kyseisellä alueella. On siten jossain määrin kyseenalaista, voitaisiinko televalvonnan käytöllä riittävässä määrin olettaa saatavan seuraamalla tai tarkkailemalla tapahtuvan vainoamisrikoksen selvittämiseksi ja todentamiseksi tarvittavia tietoja. Tässä suhteessa soveltuvampana voidaan jo nykyisin käytössä olevista pakkokeinoista mainita esimerkiksi pakkokeinolain 10 luvun 12 §:ssä tarkoitettu suunnitelmallinen tarkkailu. Pykälän 1 momentin mukaan tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa, jossa voidaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä käyttää näköhavaintojen tekemiseen tai tallentamiseen kameraa tai muuta sellaista teknistä laitetta. Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan rikoksesta epäiltyyn kohdistuvaa muuta kuin lyhytaikaista tarkkailua. Pykälän 3 momentin johdosta esitutkintaviranomainen saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn suunnitelmallista tarkkailua, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka tietyistä muista lainkohdassa tarkoitetuista rikoksista. Huomiota voidaan kuitenkin kiinnittää siihen, että suunnitelmallinen tarkkailu eroaa toteuttamistavaltaan ja esimerkiksi pakkokeinon käytön edellyttämien resurssien johdosta merkittävästi telepakkokeinoista.

Vainoamissäännöksen esitöiden mukaisesti vainoamisessa kyseessä on osateoista muodostuva henkilön elämänlaatua vakavasti häiritsevä tila, joka voi muodostua erittäin pelottavaksi tai ahdistavaksi ja hänen elämänsä hallitsevaksi. Vakavista ja usein toistuvista teoista koostuva menettely voi hyvin aiheuttaa kohteessa pelkotilan ja jopa pysyviä psyykkisiä ongelmia (HE 19/2013 vp s. 51–52). Vainoamisrikosten selvittämiseksi voidaan siten nähdä olevan painava yhteiskunnallinen tarve. Toisaalta televalvonnan lisäarvoa voidaan edellä esitetyn mukaisesti pitää rajallisena muun kuin teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdyn vainoamisen tutkinnassa. Kun otetaan huomioon televalvonnan merkitys erityisesti epäillyn liikkumisvapauden ja yksityiselämän suojan kannalta sekä epäselväksi jäänyt näyttö siitä, kuinka paljon hyötyä tele-

valvonnan ulottamisesta fyysisenä seuraamisena tai tarkkailuna tapahtuvan vainoamisen selvittämisessä olisi, asiassa ei ole esitetty valmisteltavaksi lainsäädäntömuutoksia.

## 7 § Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä jotakin momentissa tarkoitetuista rikoksista. Pykälän 2 momentin mukaan, jos esitutkinta koskee rikosta, jonka johdosta joku on saanut surmansa, hänen hallinnassaan olleeseen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistuva televalvonta ei edellytä surmansa saaneen oikeudenomistajien suostumusta. Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/3227/2019 nostanut esiin kysymyksen siitä, tulisiko pakkokeinolakiin lisätä toimivaltuus ns. suostumusperusteiseen televalvontaan sellaisissa tilanteissa, joissa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltija on joutunut vakavan väkivaltarikoksen uhriksi ja on epäillyn rikoksen johdosta kykenemätön antamaan laissa tarkoitettua suostumusta, vaikka henkilö ei ole saanut rikoksen johdosta surmaansa.

Erillisen toimivaltuuden kirjoittamisessa ratkaisussa tarkoitettuihin tilanteisiin voidaan nähdä tiettyjä hankalasti säänneltäviä kysymyksiä. Tällaisina voidaan pitää muun muassa sitä, kuinka tulisi määritellä kykenemättömyys antaa laissa tarkoitettu suostumus ja kuinka laaja käyttöala mahdolliselle poikkeussäännökselle olisi tarkoituksenmukaista säätää, ottaen myös huomioon mahdollisuuden ilman suostumusta tapahtuvaan televalvontaan pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa. Pakkokeinolain 10 luvun 7 §:ssä on kysymys poikkeussäännöksestä, joka mahdollistaa televalvonnan käytön henkilön suostumuksella normaalia televalvontaa alemmin kynnyksin. Televalvonnessa kysymys on puuttumisesta perusoikeutena turvattuun luottamuksellisen viestin salaisuuteen ja yksityiselämän suojaan, ja lähtökohtaisesti on siksi syytä suhtautua pidättyväisesti poikkeuksiin, joilla televalvontaa voitaisiin käyttää normaalia alemmin kynnyksin ilman, että tähän olisi esimerkiksi henkilön suostumuksesta johtuvaa erityistä ja selkeästi osoitettavaa perustetta. Myös eduskunnan perustuslakivaliokunta on suostumusperusteista televalvontaa arvioidessaan erityisesti korostanut muun muassa sen merkitystä, että tunnistamistietojen saaminen vaatii asianomistajan suostumusta (PeVL 7/1997 vp, s. 2).

Asiaa vaikuttaisi lisäksi olevan syytä pohtia laajemmin kuin vain pakkokeinolain 10:7 §:ssä tarkoitettujen tilanteiden kannalta. Rikosprosessissa voi tulla useita erilai-

sia tilanteita, joissa asianosaisen voidaan tilansa johdosta katsoa olevan kykenemätön tekemään itseään koskevia päätöksiä tai muuten osallistumaan rikosprosessiin esitutkintavaiheessa. Jossain määrin epätarkoituksenmukaisena on pidettävä tilannetta, jossa asiasta osassa näistä tilanteista säännellään erityissäännösin ja toisissa asia jätetään yleisen sääntelyn varaan. Asiaa koskevan sääntelytarpeen laajempaa pohtimista ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä pidetty mahdollisena, ottaen huomioon kysymyksen laajuus ja asian voimakas liittyminen myös muihin kuin pakkokeinolain mukaisiin tilanteisiin. Sanotun johdosta tässä tarkastelussa on pitäydytty pakkokeinolain 10 luvun 7 §:ää koskevassa kysymyksessä.

Yhtenä mahdollisuutena on pohdittu mahdollisuutta määrätä henkilölle edunvalvoja pakkokeinolain 10 luvun 7 §:ssä tarkoitetun suostumuksen antamisen arviointia varten. Tämän johdosta on arvioitu asiaa koskevaa voimassa olevaa sääntelyä. Esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 8 §:ssä säädetään ensinnäkin edunvalvojan määräämisestä lapselle. Sen mukaan tuomioistuimen on määrättävä alle 18-vuotiaalle asianosaiselle esitutkintaa varten edunvalvoja, jos on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja, edunvalvoja tai muu laillinen edustaja ei voi puolueettomasti valvoa asianosaisen etua asiassa ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta. Edunvalvojan määräys on voimassa sen rikosasian käsittelyn loppuun asti, jonka esitutkintaa varten määräys on annettu. Oikeudenkäyntivaihetta koskien olennainen säännös taas on oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 12 luvun 4 a §:n 1 momentti, jonka mukaan, jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä taikka jos asianosaisen edunvalvoja, huoltaja tai muu laillinen edustaja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa, tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999, holhoustoimilaki) säännöksiä.

Edunvalvojan määräämisestä muissa kuin edellä tarkoitetuissa tapauksissa ei ole rikosprosessia koskevaa erityissääntelyä. Tämän johdosta asiassa on tarkasteltu holhoustoimilain yleisiä säännöksiä. Holhoustoimilain 1 §:n 2 momentin mukaan, jos jonkun etua on valvottava muussa kuin taloudellisessa asiassa, holhustoimi huolehtii siitä siltä osin kuin jäljempänä säädetään. Lain 8 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä edunvalvojan täysi-ikäiselle, joka esimerkiksi heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, jotka vaativat hoitoa eivätkä tule asianmukaisesti hoidetuiksi muulla tavoin. Pykälän 3 momentin mukaan edunvalvojan tehtävä voidaan rajoittaa koskemaan määrättyä oikeustointia, asiaa tai omaisuutta. Pykälän soveltamisalaa harkittaessa huomioon tulee lisäksi ottaa lain 29 §, jonka 3 momentin mukaan edunvalvojalla ei ole kelpoisuutta päämiehensä puolesta antaa suostumusta avioliittoon tai lapseksiottamiseen, tunnustaa isyyttä, hyväksyä isyyden



tunnustamista, tehdä tai peruuttaa testamenttia eikä edustaa päämiestään muussa sellaisessa asiassa, joka on näihin rinnastuvoin tavoin henkilökohtainen.

Holhoustoimilain 8 §:ää koskevien esitöiden mukaan säännöksen perusteella edunvalvoja voitaisiin määrätä myös silloin, kun asia, jonka hoitamiseen asianomainen tarvitsee apua, koskee häntä itseään eli hänen henkilöään. Kysymys on tällöin lakimääräisen edustuksen järjestämisestä päämiehelle. Esitöiden mukaan pykälässä ei ole annettu suoranaista oikeusohjetta niiden tilanteiden varalle, joissa asianomaisen mielihpidettä ei ole voitu selvittää. Toimenpiteen tarpeellisuudesta on tällöin hankittava perusteellisempi selvitys kuin tapauksissa, joissa asianomainen on nimenomaisesti suostunut toimenpiteeseen (HE 146/1998 vp s. 31). Edunvalvojan kelpoisuuden rajoituksia koskevaa lain 29 §:n 3 momenttia koskevissa perusteluissa todetaan säännöksen perustuvan periaatteeseen, jonka mukaan kukaan ei voi edustaa toista asiassa, joka on luonteeltaan korostetun henkilökohtainen. Edellä viitattua momentin mukaista luetteloa ei ole esitöiden mukaan tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan edunvalvojalta puuttuisi kelpoisuus edustaa päämiestään myös muissa sellaisissa asioissa, jotka henkilökohtaisuutensa puolesta rinnastuvat momentissa lueteltuihin korostetusti henkilökohtaisiin oikeustoimiin. Esimerkkinä tällaisesta esitöissä mainitaan suostumuksen antaminen psykiatriseen sairaalahoitoon ja lähtökohtaisesti myös avioeron hakeminen (HE 146/1998 vp s. 42).

Esitetyn perusteella vaikuttaa siten sinällään mahdolliselta, että edunvalvoja voitaisiin määrätä myös pakkokeinolain 10 luvun 7 §:ssä tarkoitettun suostumuksen antamisen arviointia varten. Holhoustoimilain 8 §:n mukaista sääntelyä rajoittavan lain 29 §:n 3 momentin säännöksen korostetun henkilökohtaisista tilanteista ei voida siitä esitöissä annettujen tulkintaohjeiden ja tapausesimerkkien perusteella katsoa soveltuvan tilanteeseen, jossa kysymys on luvan antamisesta televalvonnalle henkilön hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Samalla on kuitenkin selvää, että holhoustoimilain sääntelyä ei ole ajateltu ensisijaisesti tämänkaltaisia tilanteita varten, eikä sääntelyn siksi voida katsoa täysin luontevasti soveltuvan tässä tarkasteltaviin tilanteisiin.

Yhtenä keskeisenä ongelmana edunvalvojan määräämisessä nyt käsiteltävänä oleviin tilanteisiin voidaan pitää menettelyn kestoa. Pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n mukaisissa tilanteissa voidaan tyypillisesti katsoa olevan intressi suostumuksen saamiselle mahdollisimman nopeasti, koska alkuvaiheen tutkintatoimenpiteillä voidaan arvioida olevan keskeinen merkitys rikoksen selvittämiseksi. Myös pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisen, surmattua henkilöä koskevan suostumusperusteisesta televalvonnasta tehdyn poikkeuksen esitöissä keskeisenä perusteluna poikkeukselle on todettu, että suostumuksen saaminen surmatun henkilön oikeudenomistajilta saattaisi monessa tapauksessa olla hankalaa ja viivyttää lupapäätöksen saamista (HE 20/1997

vp, s. 14). Jos asiassa ei kuitenkaan ole erityinen kiire, ja henkilön tila antaa tähän ai-  
hetta, mahdollista on myös odottaa henkilön tilan paranemista siinä määrin, että suos-  
tumus voidaan saada henkilöltä itseltään.

Kiireellisissä tilanteissa huomiota voidaan kiinnittää holhoustoimilain 79 §:ään, jonka  
mukaan asiassa, joka koskee muun ohessa edunvalvojan määräämistä, tuomioistuin  
voi antaa väliaikaisen määräyksen. Jos asiaa ei voida viivyttää, määräys voidaan an-  
taa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, sekä muita lain 73 §:ssä  
mainittuja henkilöitä. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa  
asiassa päätöksen, jollei määräystä sitä ennen peruuteta tai muuteta. On kuitenkin  
syytä huomioida, että myös edunvalvojan määrääminen väliaikaisella määräyksellä  
saattaisi yksittäistapauksessa kestää pidempään kuin mitä käytännön tarpeen voi-  
daan kysymyksessä olevassa tilanteessa katsoa edellyttävän.

Toisena ongelmana edunvalvojan määräämisessä harkitsemaan pakkokeinolain 10  
luvun 7 §:n mukaisen suostumuksen antamista voidaan pitää sitä, missä määrin vain  
tätä tehtävää varten määrätty edunvalvoja on erityisesti kiireellisessä aikataulussa ky-  
kenevä arvioimaan asian merkitystä sen henkilön kannalta, jonka etua hän valvoo.  
Edellä on kiinnitetty huomiota siihen holhoustoimilain esitöiden lausumaan, jonka mu-  
kaan tapauksessa, jossa asianomaisen mielipidettä ei ole voitu selvittää toimenpiteen  
tarpeellisuudesta on hankittava perusteellisempi selvitys kuin tapauksissa, joissa asi-  
anomaisen on nimenomaisesti suostunut toimenpiteeseen. Siten holhoustoimilaista  
näyttäisi seuraavan erityinen selvitysvelvollisuus myös nyt käsiteltävänä oleviin tilan-  
teisiin. Onkin syytä olettaa, että arvio asian merkityksestä sen henkilön kannalta,  
jonka suostumusta ei voida saada, olisi luontevampaa tehdä asiaa käsittelevässä,  
pakkokeinolain 10 luvun 9 §:ssä tarkoitetussa tuomioistuimessa kuin vain tätä kysy-  
mystä varten määrätyn edunvalvojan toimesta.

Sanotun johdosta perusteltuna voidaan tietyistä tähän liittyvistä ja edellä kuvatuista  
ongelmista huolimatta pitää, että nyt käsiteltävänä olevia tilanteita varten säädetään  
rajoitettu poikkeus, jonka perusteella pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 momentissa tar-  
koitetun henkilön terveydentilan huononuttua niin, että hän on kykenemätön anta-  
maan 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, esitutkintaviranomainen saa kohdistaa  
televalvontaa henkilön hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen  
ilman tällaista suostumusta. Lisäedellytyksenä, jota lupaa myöntävän pakkokeinolain  
10 luvun 9 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen tulisi asiassa harkita, olisi, että televalvon-  
taa ilman henkilön suostumusta olisi pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja  
muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen.

## 9 § Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1, 4 ja 5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetusta televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää 7 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetusta televalvonnasta.

Luvun 7 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Kohtaan ei lainkaan viitata televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättämistä koskevassa 9 §:ssä, jonka 1 ja 2 momentin perusteella määräytyy muiden momentin kohtien osalta päättävä viranomainen. Pääsääntönä on 1 momentin mukainen sääntely, jossa tuomioistuin päättää televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Perustellulta vaikuttaa, että myös epäiltäessä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä päätösvalta televalvonnasta säädetään tuomioistuimelle. Lisäksi huomioon tulee ottaa edellä 7 §:ään ehdotettu uusi 3 momentti, jonka perusteella 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön terveydentilan huononuttua niin, että hän on kykenemätön antamaan momentissa tarkoitettua suostumusta, esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa henkilön hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen ilman tällaista suostumusta. Perusteltuna voidaan pitää, että myös näissä tilanteissa päätösvalta televalvonnasta säädetään tuomioistuimelle.

Pykälän 3 momentin mukaan lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Vastaavasti kuin edellä telekuuntelua koskevan 5 §:n osalta, erilaisia tulkintoja on esiintynyt siitä, voidaanko televalvonnalle hakea jatkoa aikaisemman luvan ollessa vielä voimassa ja, jos uusi lupa myönnetään vanhan ollessa vielä voimassa, alkaako jatkoluvan voimassaolo aina päätöshetkestä vai esimerkiksi tätä myöhemmästä vanhan luvan päättymispäivästä. Perustellulta vaikuttaa selvittää momenttia siten, että siitä selvästi käy ilmi luvan voimassaolon alkavan aina luvan antopäivästä, koska arvioinnin kannalta on olennaista, että luvan myöntämisen edellytykset on arvioitu ja ne ovat olleet olemassa luvan myöntämishetkellä.

Pykälän 4 momentissa säädetään siitä, mitä tietoja televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava. Vastaavasti kuin edellä on luvun 5 §:ssä tarkoitetun telekuuntelun osalta todettu, myös televalvonnan osalta perustellulta vaikuttaa, että sääntely muutettaisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuuden sijaan henkilöidonnaiseksi. Epäillyn käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jäisi edelleen poliisin virkavastuulla selvitettäväksi asiaksi. Lisäksi muutoksen johdosta vaikuttaisi perustellulta lisätä televalvonta pakkokeinolain 10 luvun 58 §:ään, joka sääntelee telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämistä. Perusteltua olisi, että myös televalvonta tulisi keskeyttää tilanteissa, jossa se kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin. Lisäksi televalvonnalla saadut tiedot ja niitä koskevat muistiinpanot olisi hävitettävä.

Lisäksi, myös vastaavasti kuin edellä on luvun 5 §:n tarkastelussa todettu telekuuntelun osalta, televalvontalupaa haettaessa ja myönnettäessä epäilty voi olla myös tuntematon. Perusteltua on, että tämä käy nimenomaisesti ilmi lain säännöksestä. Tällaisissa tapauksissa olisi lisäksi edelleen tarvetta sille, että televalvontalupa myönnettäisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti.

## 10 § Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Pykälän 1 momentin mukaan tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista teleosoitteista ja telepäätelaitteista. Pykälän 2 momentin mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman tietojen hankkimiseen, kun on syytä epäillä luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

Sähköisen viestinnän palveluntarjoajat keräävät sijaintitietoa asiakkaidensa telepäätelaitteista ja teleliittymistä omiin tietokantoihinsa. Lainsäädännön tulisi olla myös tältä osin teknologianeutraalia. Perusteltua on siksi muuttaa säännöstä siten, että se mahdollistaisi tiedon hankkimisen tukiasematiedon hankkimisen lisäksi myös tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan tietystä määritellyssä maantieteellisessä sijainnissa tallentuneista telepäätelaitteista ja teleosoitteista vastaavilla edellytyksillä.

## 11 § Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen

Pykälässä säädetään tukiasematietojen hankkimisesta päättämisestä. Jos edellä luvun 10 §:n käsittelyssä ehdotetut muutokset toteutetaan, tulee niistä aiheutuvat muutostarpeet huomioida myös 11 §:ssä. Pykälän 2 momentin 4 kohdan osalta perustellulta vaikuttaisi 10 §:n johdosta puhua tukiaseman sijaan paikasta, jota päätös koskee.

## 14 § Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Pykälän 2 ja 3 momentin perusteella poliisi ja Tulli saavat käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä rikoksista, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai tietyistä muista momenteissa mainituista rikoksista. Pykälässä ei ole erityissääntelyä tilanteista, joissa peitelty tiedonhankinta tapahtuisi tietoverkossa.

Tältä osin huomiota on kiinnitetty tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan edellytyksiin. Luvun 27 §:n mukaan poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä luvun 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Vaikka peitetoiminnan käyttämisen kynnys siten on muuten korkeammalla kuin peitelty tiedonhankinnan, poliisi saa kuitenkin 27 §:n 3 momentin mukaan kohdistaa epäiltyyn peitetoimintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito.

Peitellyssä tiedonhankinnassa kysymys on tiettyyn henkilöön kohdistuvasta lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvasta tiedonhankinnasta, jossa poliisimiehen tai Tullin rikostorjunnan tullimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään väärä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Peitetoiminnalla taas tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään väärä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään väärä asiakirjoja. Kyseisissä pakkokeinoissa on siten kysymys tietyiltä osin samankaltaisesta toiminnasta, mutta peitetoimintaa voidaan tyypillisesti pitää kestoaltaan pidempiaikaisena, pidemmälle menevänä ja kohdehenkilön tuntemaa luottamuksen tunnetta enemmän horjuttavana toimintana

kuin peiteltyä tiedonhankintaa. Tämä eroavaisuus onkin tunnistettu kyseisten pakko-keinojen käytön edellä viitatuissa edellytyksissä. Tietoverkossa tapahtuvan toiminnan osalta peitetoimintaa voidaan kuitenkin käyttää matalammalla kynnyksellä kuin peiteltyä tiedonhankintaa.

Mahdollisuus peitetoimintaan tietoverkossa tietyissä tilanteissa ei itsessään perustele mahdollisuutta peiteltyyn tiedonhankintaan vastaavissa tilanteissa. Kunkin pakkokeinon kohdalla tulee itsenäisesti perusoikeuspuuttumisen merkittävyys huomioiden arvioida esimerkiksi se, minkälaista vakavuustasoa pakkokeinon käytön mahdollistavilta perusterikoksilta vaaditaan. Suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteiden mukaisena voidaan kuitenkin pitää sitä, että pakkokeinolain sääntelyllä pyritään ohjaamaan perusoikeuksia mahdollisimman vähän loukkaavien pakkokeinojen käyttöön tilanteissa, joissa tarve tiettyjen pakkokeinojen käytön mahdollistamiselle on olemassa, mutta pakkokeinolla tavoiteltu tulos voisi tietyissä tilanteissa olla saavutettavissa myös perusoikeuksiin vähemmän puuttuvilla pakkokeinoilla.

Tietoverkkojen käytön lisääntyessä myös rikollisessa toiminnassa voidaan sinällään arvioida olevan selvä tarve peiteltylle tiedonhankinnalle myös tietoverkossa. Jo nyky sääntely kuitenkin mahdollistaa pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä peiteltyyn tiedonhankinnan myös tietoverkossa, ja kysymys tässä arvioinnissa onkin siten ennen kaikkea siitä, tulisiko peiteltyyn tiedonhankinnan tietoverkossa olla mahdollista nykyistä alemmin kynnyksin. Peitetoiminnan mahdollistamista alemmalla kynnyksellä tietoverkoissa on perusteltu lain esitöissä ennen kaikkea sillä, että tietoverkossa tapahtuvalle ihmisten väliselle vuorovaikutukselle on jo sinänsä tyypillistä, ettei toisen osapuolen henkilöllisyyttä aina tiedetä, vaan tämä voi esiintyä esimerkiksi nimimerkillä. Lisäksi tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan dokumentointi voidaan toteuttaa helpommin ja tarkemmin kuin muussa peitetoiminnassa, joten jälkikäteen on luotettavasti selvitettävissä, kuinka peitetoimintaa suoritettaessa on toimittu. Tietoverkkoympäristössä ei ole myöskään tavanomaisen peitetoiminnan turvallisuusriskejä (HE 222/2010 vp s. 339). Perusteluita voidaan pitää relevantteina myös muuttuneessa tietoverkkoympäristössä ja niiden voidaan katsoa pitkälti soveltuvan myös tietoverkoissa tapahtuvaan peiteltyyn tiedonhankintaan.

Sanotun johdosta esityksessä ehdotetaan, että epäiltyyn saataisiin kohdistaa peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

Harkittaessa sitä, mille esitutkintaviranomaisille peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa koskeva toimivaltuus tulisi mahdollistaa huomiota voidaan kiinnittää seuraaviin näkökohtiin. Pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen mu-

kaan, mitä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja, koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Peitelty tiedonhankinta on edellä todetun mukaisesti nykyisellään mahdollista poliisille pykälän 2 momentissa tarkoitettujen rikosten selvittämisessä ja Tullille pykälän 3 momentissa tarkoitettujen rikosten selvittämisessä. On siten selvää, että jos halutaan peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa koskevan erityisen toimivaltuuden olevan poliisin lisäksi esimerkiksi Tullin tai rajavartiolaitosviranomaisten käytössä, asiasta tulee nimenomaisesti säätää.

Pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaan Tullin oikeudesta käyttää peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä tullirikoksen esituttuun kinnassa säädetään kuitenkin rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa. Viimeksi mainitun lain 3 luvun 23 §:n 3 momentin mukaan Tullilla on oikeus kohdistaa tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Nykysääntelyn perusteella tilanne on Tullin osalta siten samankaltainen kuin edellä on kuvattu nykytilaa poliisin osalta. Tulli voi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa osin matalammin kynnyksin kuin peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa.

Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 58 §:n 1 ja 2 momentin mukaan salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esituttuun kinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua jäljempänä säädetyin poikkeuksin. Rajavartiolaitoksen käytössä eivät ole peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö. Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus peiteltyyn tiedonhankintaan vain selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa. Rajavartiolaitos ei siten nykyisellään voi käyttää rikosten selvittämisessä lainkaan peitetoimintaa ja peiteltyä tiedonhankintaa vain varsinkin rajatuissa tapauksissa.

Peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa koskeva toimivaltuus olisi Tullille tarpeellinen esimerkiksi merkitykseltään ja määriltään jatkuvasti kasvavan tietoverkossa tapahtuvan laittoman tavaran tilaamiseen liittyvän toiminnan selvittämiseksi. Lisäksi toimivaltuus voisi vähentää tarvetta käyttää epäilyyn perusoikeuksiin tyypillisesti enemmän puuttuvaa peitetoimintaa tietoverkossa. Rajavartiolaitoksen osalta voidaan todeta, että myös Rajavartiolaitoksen tutkimia rikoksia toteutetaan enenevässä määrin tietoverkkojen avustuksella. Useat Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset linkittyvät eri maihin tai maanosiin ja rikolliset pitävät toisiinsa yhteyttä tietoverkkoja hyödyntäen. Nimi-merkkien takana toimivien tahojen identiteetin selvittämisessä peitelty tiedonhankinta

tietoverkossa voisi olla hyödyllinen ja tehokas toimivaltuus. Lisäksi merkitystä voidaan antaa sille, että poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikosten selvittämisessä tehostuu, jos kyseisten esitutkintaviranomaisten rikosten selvittämistä koskevissa toimivaltuuksissa ei ole perusteettomia eroavaisuuksia.

Perustellulta siksi kokonaisuutena vaikuttaa, että poliisin lisäksi myös Tulli ja Rajavartiolaitos voisivat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa samoin edellytyksin. Samalla on syytä korostaa, että esitutkintaviranomaiset voivat toteuttaa peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa vain siltä osin kuin kysymys on niiden toimivaltaan kuuluvien rikosten selvittämisestä.

Rajavartiolaitoksen osalta peiteltyä tiedonhankintaa koskeva sääntely sisältyy edellä todetun mukaisesti rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin. Koska kyseisen lain peittelystä tiedonhankinnasta päättämistä ja rajavartiomiehen turvaamista peiteltyssä tiedonhankinnassa koskeva sääntely koskee myös muuta peiteltyä tiedonhankintaa kuin tietoverkossa tapahtuvaa peiteltyä tiedonhankintaa eikä sen toiminnassa ole havaittu käytännön ongelmia, perustellulta vaikuttaa säilyttää sääntely tässä ehdotetun muutoksen johdosta entisellään. Perusteita ei ole esitetty sille, että peitelty tiedonhankinnan tietoverkossa osalta sääntelyä eriytettäisiin muuta peiteltyä tiedonhankintaa koskevasta sääntelystä. Edellä ehdotetun muutoksen johdosta tulisi siksi sisällyttää pakkokeinolain asiaa koskeviin pykäliin viittaussäännökset kyseisen lain asiaa koskeviin pykäliin.

## 23 § Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Pykälän 2 momentin mukaan teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä eikä 6 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tunnistamistiedoista. Lain esitöiden mukaan säännöksellä on ollut tarkoitus selvittää teknisen laitetarkkailun suhdetta muihin pakkokeinolain 10 luvun pakkokeinoihin (HE 222/2010 vp s. 335). Tarkoituksena ei ole momentin perusteluissa todettu huomioon ottaen ollut, että tekninen laitetarkkailu ei voisi kohdistua esimerkiksi laitteessa jo olevaan viestiin. Voimassa olevan momentin muotoilua voidaankin pitää tarkoitustaan rajoittavampana siltä osin kuin sen on tulkittu estävän myös tiedon hankkimisen tekniselle laitteelle tallennetuista ja sillä kirjoitettavana olevista viesteistä.

Laite-etsinnän suhteesta pakkokeinolain 10 luvun mukaisiin pakkokeinoihin on säädetty lain 8 luvun 20 §:n 2 momentissa. Momentin mukaan laite-etsintää ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa. Säännös ei kuitenkaan estä laitteessa tai tietojärjestelmässä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön



kohdistettavaa etsintää. Tarkoituksena on tämän sijaan ollut varmistaa, että soveltamisala ei ole päällekkäinen säännöksessä mainittujen 10 luvun pakkokeinojen kanssa. Käyttämällä vastaavaa muotoilua teknistä laitetarkkailua koskevassa säännöksessä voitaisiin nykyistä selvemmin selvittää teknisen laitetarkkailun suhdetta muihin pakkokeinolain 10 luvun pakkokeinoihin, ilman että riskinä olisi tekniselle laitetarkkailulle tarkoitetun sisällön kaventuminen tavoiteltua pienemmäksi. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää myös siihen, että toisin kuin laite-etsintä, tekninen laitetarkkailu tulee pääsääntöisesti kysymykseen vain varsin vakavien rikosten kohdalla ja edellyttää tuomioistuimen lupaa. Vaikuttaa siksikin perustellulta, että teknisen laitetarkkailun soveltamisalaa ei tässä suhteessa rajata laite-etsinnän soveltamisalaa kaapeammaksi.

Yhtenä voimassa olevan säännöksen kattamana teknisen laitetarkkailun muotona on pidetty niin sanottua näppäimistökuuntelua (HE 222/2010 vp s. 335). Tällöin yhdeksi näppäimistökuuntelun tavoitteeksi on mainittu selvittää verkkopalvelimen salasanan sisältö. Toisaalta esitöissä on todettu, että kun on kysymys esimerkiksi sähköpostin lähettämisen yhteydessä tapahtuvan tietokonepäätteen näppäimistön käytön teknisestä tarkkailusta, tällainen näppäimistökuuntelu kuuluisi teknisen kuuntelun määritelmän piiriin. Tätä on perusteltu sillä, että teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä (HE 222/2010 vp s. 329). Näppäimistökuuntelun arvioimisessa teknisenä kuunteluna on kuitenkin yhtenä ongelmana, että teknistä kuuntelua saadaan kohdistaa vain vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn. Koska näppäimistökuuntelun kohteena olevat laitteet ovat enenevässä määrin helposti liikuteltavia, on vaikea varmistua siitä, että laitetta käytetään nimenomaan muualla kuin vakituiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Nykysääntely on kuitenkin voinut ainakin periaatteessa johtaa siihen, että näppäimistökuuntelua on voitu arvioida joko teknisenä kuunteluna, asuntokuunteluna tai teknisenä laitetarkkailuna siitä riippuen, minkälaista tietoa sillä on hankittu ja missä kuunneltava näppäimistö on kulloinkin sijainnut.

Eduskunnan hallintovaliokunta on, tarkastellessaan vastaavaa kysymystä ns. siviilitiedustelulainsäädännön osalta, todennut, että tietoverkon ylitse tapahtuvassa teknisessä tarkkailussa ei puututa kotirauhan suojaan, koska toiminnalla ei hankita tietoa siitä tilasta, jossa tiedonhankinnan kohteena oleva laite sijaitsee, vaan yksinomaan laitteen käytöstä ja sisällöstä. Tästä johtuen on valiokunnan mukaan selvää, ettei toimivaltuuden käytön sallittavuuden tule perustua siihen, ovatko laite ja sitä käyttävä henkilö pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa vai eivätkö ole. Hallintovaliokunta on lisäksi kiinnittänyt tuossa yhteydessä huomiota siihen, että teknisestä laitetarkkailusta päättää pääsääntöisesti tuomioistuin, teknisestä kuuntelusta toimivaltuutta käyttävä viranomainen (HaVM 36/2018 vp s. 45–46).

Suojan tarpeen kannalta ei vaikuttaisikaan olevan merkitystä sillä, tapahtuuko näppäimistökuuntelulla seurattava toiminta asumiseen käytettävässä vai muussa tilassa. Seuranta ei kohdistu sijaintipaikkaan, vaan näppäimistön käyttöön sijaintipaikasta riippumatta. Perustellulta ei siten vaikuta, että näppäimistökuuntelun asemaa pakkokeinona arvioidaan eri tavoin riippuen siitä, missä seurattava toiminta tapahtuu. On samoin jossain määrin tulkinnanvaraista, missä menee raja viestin sisällön ja esimerkiksi salasanojen selvittämisen välillä. Verrattaessa edellytyksiä tekniselle lait tarkkailulle ja tekniselle kuuntelulle voidaan todeta, että molemmat tulevat kysymykseen vain samojen, vakavina pidettävien rikosten kohdalla. Keskeisenä erona näitä koskevassa päätöksentekomenettelyssä on, että teknisestä kuuntelusta päättää pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies, kun taas teknisestä lait tarkkailusta päättää erityisiä kiiretilanteita lukuun ottamatta tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Jos teknisen lait tarkkailun alaa tarkennetaan edellä ehdotetusti, perustellulta vaikuttaisi edellä sanotun johdosta tulkita näppäimistökuuntelun jatkossa sisältyvän teknisen lait tarkkailun määritelmän piiriin, paitsi jos kysymys on sellaisesta luottamuksellisesta viestistä koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta tai muusta teknisestä tarkkailusta kuin lait tarkkailusta, josta säädetään muualla pakkokeinolain 10 luvussa. Siltä osin kuin näppäimistökuuntelulla seurataan reaaliajassa esimerkiksi viestin kirjoittamista, kysymys ei sanotun johdosta olisi teknisestä lait tarkkailusta vaan teknisestä kuuntelusta. Koska teknistä kuuntelua saadaan nykyisellään kohdistaa vain vakituisen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn, ja koska edellä todetuin tavoin suojan tarpeen johdosta ei ole normaalisti perusteltua rinnastaa näppäimistökuuntelua asuntokuunteluun, tulee teknistä kuuntelua koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 16 §:ään ottaa asiaa koskeva poikkeussäännös, jonka mukaan teknisenä kuunteluna arvioitaisiin myös pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta. Ehdotusta on tarkemmin perusteltu jäljempänä 10 luvun 16 §:ää koskevissa perusteluissa.

## 25 § Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Pykälän 2 momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa kuitenkin käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Teknisten ratkaisujen monipuolistuessa ja kehittyessä perusteltuna ei voida pitää, että pykälässä tarkoitettuun toimintaan tulisi jatkossakin hankkia vain laitteita, joiden tulisi soveltua pelkästään teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Mahdollisena voidaan pitää, että saatavilla ei jossain vai-

heessa ole pelkästään tähän tarkoitukseen soveltuvia laitteita, tai että tällaisten hankkiminen ei ainakaan ole kokonaistaloudellisesti perusteltua. Luotettavina ei toisaalta kaikissa tilanteissa voida pitää ratkaisuja, joilla laajempaan käyttöön soveltuvien laitteiden ominaisuuksia pyrittäisiin teknisesti rajoittamaan 2 momentissa edellytetyiksi. Ajattelutapaa voidaan lisäksi yleisemminkin pitää vieraana pakkokeinolain sääntelylle, jossa yleisesti painotetaan käytettävien laitteiden ominaisuuksien sijaan sitä, mitä näillä laitteilla saadaan tehdä. Sanotun johdosta perustellulta vaikuttaa poistaa 2 momentista laitteen ominaisuuksia rajoittava säännös, säilyttäen kuitenkin kyseisen pakkokeinon tarkoituksena nimenomaan teleosoitteen tai telepätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.

## 27 § Peitetoiminta ja sen edellytykset

Pykälän 2 momentin mukaan poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä luvun 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämisestä. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

Lähtökohtaisesti peitetoimintaa voidaan siten muun ohessa kohdistaa epäiltyyn silloin, jos tätä on syytä epäillä taposta, murhasta tai surmasta. Työryhmän keskustelussa on kuitenkin esitetty, että mainitut peitetoiminnalle laissa asetetut ns. lisäedellytykset (toiminnan suunnitelmallisuus, järjestäytyneisyys tai ammattimaisuus taikka ennakoitavissa oleva jatkuvuus tai toistuvuus) asettavat henkirikokset erilaiseen asemaan muiden peitetoiminnan perusterikosten kanssa. Esimerkkinä on mainittu törkeä vahingon teko, joka on myös peitetoiminnan perusterikos ja jonka osalta jonkun laissa mainitun lisäedellytyksen täyttymistä on pidetty tyyppillisenä. Edelleen on tuotu esiin, että peitetoiminnan lisäedellytykset täyttyvät tyyppillisesti helposti myös muun muassa törkeiden huumausainerikosten sekä törkeiden talousrikosten osalta. Monissa näissä rikoksissa lisäedellytysten käsillä olo kytkeytyy oleellisesti jo kyseisiin rikosnimikkeisiin sisältyvään suunnitelmallisuuteen, järjestäytyneisyyteen tai ammattimaisuuteen. Sen sijaan yksittäisen henkirikoksen esitutkinnassa peitetoiminta ei välttämättä ole useinkaan käytettävissä pykälässä käytetyistä lisäedellytysten sanamuodoista johtuen.

Asiassa voidaan sanotun johdosta ensinnäkin kiinnittää huomiota peitetoiminnan luonteeseen pakkokeinona. Rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, järjestäytyneisyys tai ammattimaisuus taikka ennakoitavissa oleva jatkuvuus tai toistuvuus ovat seikkoja, joiden täyttyessä peitetoiminnan kaltainen pakkokeino voi tyyppillisesti olla

perusteltu. Peitetoiminnan tarkoittama suunnitelmallinen, tyypillisesti suhteellisen pitkäkestoinen tiedonhankinta on omiaan soveltumaan juuri tällaisen suunnitelmallisen toiminnan selvittämiseen yksittäisten suunnittelemattomien rikosten selvittämisen sijaan. Sanotun voidaan katsoa puoltavan lisäedellytysten säilyttämistä.

Jossain määrin epäselväksi on myös jäänyt, kuinka isona ongelmaa voidaan käytännössä pitää. Selvää näyttöä ei ole siitä, että kysymys olisi isosta käytännön ongelmasta, vaikka tältä osin voidaankin yleisesti huomioida myös, että peitetoiminta ylipäätään on vain harvoin käytetty pakkokeino. Lisäksi peitetoiminnan käyttöalaa rajoittavana on syytä kiinnittää huomiota pakkokeinolain 1 luvun 2 ja 3 §:n mukaisiin suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteisiin, sekä 10 luvun 2 §:n mukaisiin salaisten pakkokeinojen käytön yleisiin ja erityisesti peitetoimintaa koskeviin edellytyksiin. Tässä suhteessa erityisen merkityksellinen on 10 luvun 2 §:n 2 momentin viimeinen virke, jonka mukaan muun muassa peitetoiminnan käyttäminen edellyttää, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

Peitetoiminnan käyttöä koskevan pakkokeinolain välttämättömyyedellytyksen voidaan toisaalta katsoa toimivan myös argumenttina sen puolesta, että vaikka henkirikosten osalta ei edellytettäisi peitetoiminnan lisäedellytyksiä, peitetoimintaa ei näissäkään tilanteissa voitaisi käyttää kuin tilanteissa, joissa nimenomaan peitetoimintaa olisi pidettävä välttämättömänä. Lisäksi on selvää, että henkirikosten kohdalla rikosten selvittämisen intressi on poikkeuksellisen suuri. Huomioon voidaan ottaa myös se seikka, että tilanteessa, jossa uhri on kateissa esimerkiksi henkensä menettäneenä ja tekijä tuntematon, ei välttämättä voida tutkinnan alussa vielä ottaa kantaa lisäedellytyksien täyttymiseen sen enempää tekoavan kuin suunnitelmallisuuden osaltakaan. Myös järjestäytyneisyys saattaa selvittää vasta tutkinnan edetessä.

Lain esitöissä peitetoiminnan käytölle asetettuja lisäedellytyksiä ei ole erikseen perusteltu (HE 222/2010 vp s. 339). Yksittäisen henkirikoksen osalta tämä voikin olla vaikeaa esimerkiksi tilanteessa, jossa oletetulta rikoksen tapahtumapaikalta löytyneiden jälkien perusteella on syytä epäillä henkirikosta, mutta uhri on kateissa eikä tili- tai teltapahtumia ole. Jos tällaisessa tilanteessa poliisi saisi tietoa epäilyistä tekijöistä, peitetoiminnan kautta voisi olla syytä olettaa saatavan tietoa rikoksen selvittämiseksi, mutta peitetoiminnan käytöltä edellytettävät lisäedellytykset voisivat jäädä täyttymättä. Huomiota voidaan lisäksi kiinnittää jäljempänä esitettävään vertailuun muiden valtioiden sääntelyratkaisuista. Niiden perusteella vaikuttaa siltä, että vastaavia lisäedellytyksiä ei ole käytössä verrokkimaissa.

Sanotun johdosta kokonaisharkinnan perusteella perustellulta vaikuttaa, että peitetoiminnan käytön edellytyksenä tulisi vain muun kuin tapon, murhan tai surman osalta

olla, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

## 28 § Rikoksentekokiello

Pykälän 2 momentin mukaan, jos peitetoimintaa suorittava poliisimies tekee liikenne-rikkomuksen, järjestysrikkomuksen tai muun niihin rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Tieliikennelaki (729/2018) on tullut voimaan 1.6.2020. Lain 160 §:n 1 momentin mukaan liikennevirhemaksu saadaan määrätä kyseisessä laissa säädettyjen liikennerikkomusten seuraamuksena. Koska liikennerikkomuksista ei siten enää säädetä rangaistukseksi rikesakkoa vaan liikennerikkomuksista voidaan määrätä ainoastaan liikennevirhemaksu, tulee pakkokeinolain 10 luvun 28 §:n 2 momentti muuttaa vastaamaan nykytilaa.

Lisäksi momentin, vastaavasti kuin luvun 29 §:n 1 momentin osalta, osalta voidaan kiinnittää huomiota siihen, että ilmaisu ´rangaistusvastuusta vapaa´ viittaa toimivaltuuden sijaan oikeudenvastaiseen tekoon liittyvään anteeksiantoperusteeseen. Lain esitöiden mukaan 28 §:n 2 momentissa säädetäänkin eräistä rikkomuksia koskevista vastuuvapaustilanteista. Esitöiden mukaan momentti ei tarkoittaisi sitä, että kysymyksessä olevia tekoja ei tutkittaisi siten kuin siitä on erikseen säädetty. Epäselvänä on kuitenkin pidetty, miten ja minkälaisessa menettelyssä vapaus rangaistusvastuusta todettaisiin. Vastuuvapaus voisi joka tapauksessa tulla kysymykseen vain silloin, kun todetaan, että teko on ollut tarpeen peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Rangaistusvastuusta vapautuminen olisi siten varsin rajoitettua. Esitöiden mukaan ratkaisu korostaa sitä, että poliisille ei tällaisessa tilanteessa, jossa poliisi ei toimi avoimesti toimivaltuuksiaan käyttäen, haluta antaa edes muodollisesti rikoksenteko-oikeutta (HE 222/2010 vp s. 339–340).

Samankaltaisesta sääntelyratkaisusta johtuen 28 §:n 2 momentti on perusteltua käsitellä yhdessä luvun 29 §:n kanssa. Näiden osalta voidaan ensinnäkin todeta, että pakkokeinolaki soveltuu lain 1 luvun 1 §:n mukaisesti pakkokeinojen käyttöön ja käytön edellytyksiin. Lähtökohtana siten on, että laissa säännellään nimenomaan rikosten selvittämisessä käytössä olevia toimivaltuuksia. Pakkokeinolain 10 luvun 28 §:n 2 momentti ja erityisesti luvun 29 §:n 1 momentti onkin kirjoitettu siten, että ne tuntuisivat viittaavan etukäteiseen ja suunnitelmalliseen arvioon ja harkintaan. Myös lain esitöiden mukaan 29 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisessa tilanteessa edellytettäisiin, että toimenpiteen suorittamishetkellä erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että toimenpide tehtäisiin ilman peitepoliisin myötävaikutustakin. Toimenpiteiden hyväksyttä-

vyyttä tulisikin lähtökohtaisesti ja mahdollisuuksien mukaan arvioida jo ennen toiminnan aloittamista, kun päätöstä pakkokeinon käytöstä valmistellaan. (HE 222/2010 vp s. 340–341).

Huomiota voidaan vielä kiinnittää siihen, että luvun 29 §:n 2 momentin mukaan peite-toimintaa suorittava poliisimies saa osallistua luvun 41 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista. Lain esitöiden mukaan säännös sisältää tällaisen menettelyn oikeuttamisen (HE 222/2010 vp s. 342).

Erityisesti luvun 29 §:ssä on näin ollen omaksuttu piirteitä sekä vastuuvapaussääntelystä että toimivaltuussääntelystä. Perusteltuna voidaan pitää, että sääntelyä tältä osin selkeytettäisiin. Perustellulta pakkokeinolain luonne esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksia koskevana säännöstönä huomioon ottaen vaikuttaa, että 28 §:n 2 momentti ja 29 §:n 1 momentti kirjoitettaisiin toimivaltuussäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa säännöksissä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä.

## **29 § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen**

Pykälän 1 momentissa on kysymys tilanteista, joissa peitetoimintaa suorittava poliisimies on toiminnastaan huolimatta rangaistusvastuusta vapaa. Edellä 28 §:n 2 momentissa esitetyillä perusteilla perustellulta vaikuttaa, että 29 §:n 1 momentti kirjoitettaisiin toimivaltuussäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa säännöksissä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä.

Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää myös pykälän 2 momenttiin, jossa muotoilussa on jo nykyään omaksuttu toimivaltuussäännöksen piirteitä. Momentin mukaan peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua luvun 41 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista. Sanamuoto ei vaikuta ehdottomasti edellyttävän, että toimituksessa tulisi kaikissa vaiheissa olla useita toimijoita. Momenttia koskevien esitöiden mukaan siinä tarkoitettu osallistuminen saattaa tarkoittaa osallisuutta rikokseen, esimerkiksi huumausainerikokseen ja olevan välttämätöntä, että peitepoliisin menettely ei itsessään vaikuta siihen, että epäilty rikos muuttuu vakavammaksi tai ulottaa vaikutuksensa laajemmaksi kuin muuten tapahtuisi (HE 222/2010 vp s. 342). Momentissa ei sanotun johdosta ole havaittu muutostarpeita.

### 39 § Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Pykälän 1 momentin mukaan tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (tietolähde). Momentissa voidaan tulkita viitattavan pakkokeinolain 1 luvun 1 §:ään, jonka mukaan pakkokeinojen käyttöön ja käytön edellytyksiin sovelletaan pakkokeinolakia, jollei muualla laissa toisin säädetä. Viittausta voidaan sanotun johdosta pitää virheellisenä.

Pakkokeinolaissa säädetään rikoksen selvittämisessä käytettävistä pakkokeinoista. Rikoksen selvittämisen lisäksi pakkokeinoja voidaan keinosta riippuen käyttää myös esimerkiksi rikosprosessin turvaamiseksi, rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi, rangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi, rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen maksamisen turvaamiseksi, rikoksella viedyn omaisuuden palauttamiseksi omistajalleen ja menettämisseuraamuksen toteuttamisen turvaamiseksi.

Tietolähdetoiminnan tarkoituksena on kuitenkin nimenomaan rikosten selvittäminen. Siksi vaikuttaisi perustellulta, että tiettyyn lainkohtaan viittaamisen sijasta tietolähdetoiminnan pakkokeinolain mukaisessa määritelmässä voidaan viitata sen funktion rikosten selvittämisessä. Tietolähdetoiminta on määritelty myös poliisilain 5 luvun 40 §:n 1 momentissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 36 §:n 1 momentissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 39 §:ssä. Pakkokeinolain määritelmässä tulee huomioida myös tietolähdetoiminnan määritelmät muissa laeissa.

### 43 § Menettely tuomioistuimessa

Pykälän 3 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan, jos tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi saman epäillyn samaa epäiltyä rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Edellä telekuuntelun osalta 10 luvun 5 §:n tarkastelussa ja televalvonnan osalta luvun 9 §:n tarkastelussa on esitetty, että telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä ei enää jatkossa tarvitsisi mainita toimenpiteen kohteena olevaa teleosoitetta tai telepäätelaitetta, vaan vaatimus ja päätös koskisivat osoitteen tai laitteen sijaan vain epäiltyä henkilöä. Poikkeuksena tästä olisivat tilanteet, joissa epäilty olisi tuntematon, jolloin toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte tulisi edelleen mainita telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä. Esitetyn johdosta olisi perusteltua muuttaa nyt käsiteltävää momenttia siten, että sen ensimmäinen virke rajoittuisi vain tilanteisiin, joissa epäilty on tuntematon.

## 52 § Kuuntelu- ja katselukiellot

Pykälässä säädetään siitä, mihin viesteihin telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua tai teknistä katselua ei saa kohdistaa. Koska teknistä laitetarkkailua koskevaa luvun 23 §:ää ehdotetaan selvennettäväksi siten, että tekninen laitetarkkailu voisi kohdistua myös laitteeseen tallennettuun tai sillä kirjoitettavana olevaan muuhun kuin sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, olisi perusteltua lisätä myös tekninen laitetarkkailu pykälän 1–4 momentin säännöksiin.

## 56 § Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Pykälän 2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin momentissa tarkoitettusta rikoksesta. Momentissa mainitut perusterikokset on sisällytetty säännökseen hallituksen esityksen HE 14/2013 vp eduskuntakäsittelyssä. Perustuslakivaliokunta on tuolloin pitänyt välttämättömänä, että edellytyksenä oleva enimmäisrangaistusraja on korkeampi kuin kaksi vuotta vankeutta. Esitetty ei perustuslakivaliokunnan mukaan ole kuitenkaan ollut sille, että säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin momentissa tarkoitettuihin rikoksiin ja jotka täyttävät tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa asetetut vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tuollaisina rikoksina erityisesti momentissa nykyään lueteltuja rikoksia sekä rikoslain 25 luvun 3 b §:n mukaista laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista, jonka lakivaliokunta on kuitenkin jättänyt pois momentista (PeVL 32/2013 vp s. 7, LaVM 17/2013 vp s. 7).

Sääntelyn perusteella törkeän huumausainerikoksen johdosta tehdyssä telekuuntelussa kertyneen ylimääräisen tiedon käyttäminen huumausainerikoksen selvittämiseksi ei ole mahdollista. Käytännössä tilanne on voinut johtaa esimerkiksi siihen, että telekuuntelutallennetta voidaan käyttää todisteena telekuunteluluvan kohteena olutta törkeästä huumausainerikoksesta syytettyä kohtaan, mutta ei samaan asiakokonaisuuteen liittyvän huumausainerikoksen osalta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut, että ylimääräistä tietoa koskevan sääntelyn arvioinnissa on syytä ottaa huomioon yhtäältä perustuslaissa turvattu luottamuksellisen viestin salaisuuden suoja ja toisaalta tämän oikeuden tietynasteista rajoittamista puoltavat vakavien rikosten selvittämistä ja rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuteen liittyvät hyväksyttävät ja yhteiskunnallisesti painavat perusteet. Perustuslakivaliokunta on arvioinut, että kahden vuoden enimmäisrangaistusvaatimus



toisi sääntelyn piiriin useita sellaisia rikoksia, joita ei voida pitää tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantavina rikoksina (PeVL 32/2013 vp s. 6–7). Perustuslakivaliokunta on toisaalta toistuvasti katsonut huumausainerikosten kuuluvan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin (HE 309/1993 vp s. 54, PeVL 2/1996 vp s. 2, PeVL 32/2013 vp s. 3, PeVL 33/2013 vp s. 3).

Huumausainerikokset liittyvät monessa tapauksessa vakavampien rikosten tekemiseen tai samaan rikoskokonaisuuteen. Niiden voidaan katsoa kuuluvan perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Tämän ja edellä todetun johdosta perustellulta vaikuttaa, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös huumausainerikoksen selvittämisessä, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle.

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n perusteella on mahdollista käyttää telekuuntelua esimerkiksi ammatti- ja liiketoimintaan liittyvän törkeän lahjuksen antamisen, törkeän lahjuksen ottamisen, törkeän virka-aseman väärinkäyttämisen, törkeän veropetoksen ja törkeän velallisen epärehellisyyden selvittämisessä. Näissä tilanteissa mahdollisuus on myös luvun 6 §:n mukaiseen televalvontaan ilman liityntää ammatti- ja liiketoimintaan. Kyseisistä pakkokeinoista kertyneen ylimääräisen tiedon käyttäminen ei kuitenkaan ole mahdollista lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, virka-aseman väärinkäyttämisen ja virkasalaisuuden rikkomisen yhteydessä. Sama koskee myös lahjomista elinkeinotoiminnassa ja lahjuksen ottamista elinkeinotoiminnassa. Tilannetta voidaan pitää ongelmallisena, jos esimerkiksi saman rikoskokonaisuuden osallisista telekuuntelutallennetta on mahdollista käyttää ammatti- ja liiketoimintaan liittyvässä kokonaisuudessa vain tiettyjen osallisten kohdalla tai muissakin tapauksissa televalvontatietoja vain osaan osallisista. Asetelma on myös omiaan asettamaan henkilöt eriarvoiseen asemaan.

Käytännössä korruptioepäilyjä on ollut esimerkiksi törkeiden huumausainerikosten esitutkintojen yhteydessä. Kyseisiin rikoksiin liittyy tavanomaisesti paljon rahaa, jolloin tekijöiden tarve vaikuttaa viranomaisten toimintaan on usein suuri. Talousrikosten yhteydessä kyse voi myös olla esimerkiksi merkittäviin hankintoihin liittyvistä tiedoista. Korruptiorikokset ja ammatti- ja liiketoiminnan yhteydessä tapahtuvat virkarikokset, kuten esimerkiksi virka-aseman väärinkäyttämisen, vaikuttavat haitallisesti yhteiskuntamoraaliin ja niiden selvittämisintressi on suuri. Virkarikossäännöksillä pyritään turvaamaan virkatoimien lainmukaisuus ja riippumattomuus epäasialliselta vaikuttamiselta. Koska virkamiehillä on laaja oikeus tehdä kansalaisia velvoittavia päätöksiä, epäasiallista virkatoimintaan vaikuttamista on pidettävä vahingollisena koko yhteiskunnalle.

Sanotun johdosta perustellulta vaikuttaa, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, lahjomisen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisen elinkeinotoiminnassa, virka-aseman väärinkäyttämisen ja virkasalaisuuden rikkomisen selvittämisessä, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle.

## 57 § Tietojen hävittäminen

Pykälässä säädetään luvussa tarkoitettujen tietojen hävittämisestä. Yhtenä sääntelyn kannalta merkityksellisenä tietoluokkana on pakkokeinolain 55 §:n mukainen ylimääräinen tieto, jolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu. Pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Edellä mainitun määritelmän mukaisesti on olemassa useammanlaista ylimääräistä tietoa. Sellaisen ylimääräisen tiedon, joka ei koske mitään rikosta, säilyttämistä voidaan pitää rikostutkinnan kannalta tarpeettomana. Kysymys voi olla esimerkiksi telekuuntelun yhteydessä tallentuvista puheluista, jotka koskevat epäillyn arkisten asioiden hoitoa. Kysymys voi toisaalta olla myös tiedoista, jotka on salattu tavalla, joka estää niiden sisällön selvittämisen.

Lisäksi säilyttämistä voidaan pitää kyseenalaisena tietosuojalainsäädännön kannalta. Henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018) 6 §:n mukaan käsiteltävien henkilötietojen on oltava käsittelyn tarkoituksen kannalta asianmukaisia ja tarpeellisia, eivätkä ne saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Tarpeettomat henkilötiedot on poistettava ilman aiheutonta viivytystä. Henkilötiedot saa säilyttää muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa, vain niin kauan kuin on tarpeen henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 5 §:n 1 momentin mukaan poliisi saa käsitellä henkilötietoja esitutkinnan, poliisitutkinnan tai muun rikoksen selvittämiseen tai syyteharkintaan saattamiseen liittyvän tehtävän, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvän tehtävän ja muun poliisille säädetyn valvontatehtävän suorittamiseksi. Pykälän 3 momentin mukaan poliisin tehtävien suorittamisen yhteydessä saadut tiedot on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita 1 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettuun käsittelytarkoitukseen. Lain 13 §:n 1 momentissa säädetään tilanteista, joissa poliisi saa käsitellä henkilötietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen esimerkiksi sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta, tai syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Asia on tietosuoja- ja tarkoituksenmukaisuuskysymysten ohella merkityksellinen myös tietojen säilyttämiseen tarvittavan tallennustilan kannalta. Erityisesti laajoissa rikosasioissa tietoja voidaan voimassa olevan sääntelyn perusteella joutua säilyttämään varsin pitkiä aikoja. Lisäksi teknisten välineiden kehittyessä ja niiden käytön lisääntyessä talletettavan tiedon määrä kasvaa. Vastaavasti voidaan kehittyvien salaustekniikoiden myötä ennakoida salatun tiedon määrän kasvavan. Sanotun johdosta esitutkintaviranomaisille aiheutuu yhä enemmän kustannuksia tiedon säilyttämisestä.

Asiassa on edellä sanotun lisäksi kuitenkin huomioitava, että ylimääräinen tieto saattaa sisältää myös epäilyllä syyttömyyttä tukevaa aineistoa. Harkittaessa ylimääräisen tiedon hävittämisen mahdollistamista nykyistä aikaisemmassa vaiheessa, huomiota tulee siksi kiinnittää sen varmistamiseen, että tietoa ei hävitetä ilman tiedon kohteena olevan epäilyllä hyväksyntää.

Sanotun perusteella perustellulta vaikuttaa, että jos kysymys on ylimääräisestä tiedosta, joka ei liity rikokseen tai jonka sisältöä ei saada selville, tieto saataisiin hävittää jo ennen kuin asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Edellytyksenä tulisi kuitenkin olla, että epäilylle olisi kirjallisesti ilmoitettu häntä koskevasta ylimääräisestä tiedosta sekä mahdollisuudesta tutustua siihen ja että epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa tällaisesta ilmoituksesta vastustaisi tiedon poistamista.

## **58 § Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen**

Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan, jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Edellä 10 luvun 9 §:ssä televalvonnan osalta ehdotetun teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuudesta luopumisen johdosta ja siellä todetuilla perusteilla voidaan pitää perusteltuna lisätä myös televalvonta säännökseen siten, että televalvonnan kohdistuessa muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin, televalvonta olisi tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset televalvonnalla saadut tiedot sekä näitä koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä. Samalla vaikuttaisi perustellulta selkeyttää säännöstä sekä televalvonnan että siinä mainittujen telekuuntelun ja teknisen kuuntelun osalta siten, että pakkokeinon käytön keskeyttäminen ja tallenteiden ja tietojen sekä näitä koskevien muistiinpanojen hävittämismallisuus koskisi nimenomaan pykälässä tarkoitettuja tilanteita.

Lisäksi pykälän viimeisen virkkeen mukaan velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 6 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta. Edellä 10 luvun 23 §:ssä ehdotettu, teknisen laitetarkkailun käyttöalaa koskeva tarkennus on perusteltua huomioida myös nyt käsiteltävänä olevassa säännöksessä. Selkeys- ja luottavuussyistä perustellulta lisäksi vaikuttaa erottaa teknistä laitetarkkailua koskeva sääntely telekuuntelua, -valvontaa ja teknistä kuuntelua koskevasta pykälän alkuosasta uudeksi 2 momentiksi.

## 60 § Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Pykälän 1 momentin mukaan epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Momentissa ei ole mainittu pakkokeinolain 10 luvun 8 §:n mukaista sijaintitietojen hankkimista epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi. Pakkokeinolain esitöiden mukaan kyseisessä säännöksessä on kysymys televalvonnan käyttämisestä esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa karttavan tavoittamiseksi. Mikäli televalvontaan kuuluvien sijaintitietojen saaminen olisi tarpeen rikoksen selvittämiseksi, tulisi käyttää 6 §:n mukaista toimivaltuutta (HE 222/2010 vp s. 322–323).

Poliisihallituksen kertomuksessa sisäministeriölle poliisin salaisesta tiedonhankinnasta ja sen valvonnasta vuonna 2019 (ID-2027839, 3.2.2020) todetaan Poliisihallituksen toimittaneen poliisiyksiköille keväällä 2016 ohjeen, jossa se on ”tuonut esiin eduskunnan oikeusasiamiehen toteamuksen muistiossaan (EOA:n muistio Poliisihallituksen tarkastuksesta 18.11.2015 dnro 5030/3/15), että ”lain sanamuoto ja systematiikka edellyttävät ilmoituksen tekemistä kohteella myös hankittaessa PKL 10:8 §:n mukaisia tietoja.”

Perustellulta vaikuttaa, että pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä tarkoitetun televalvonnan lisäksi luvun 8 §:ssä tarkoitetun sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi ilmoitetaan epäillylle. Asian selkeyttämiseksi asiointilan on syytä käydä selkeästi ilmi pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n tätä koskevasta säännöksestä.

## 2.1.11 11 luku Erinäiset säännökset

### Arvioinnin lähtökohdat ja uusien yleissäännösten tarve

Pakkokeinolain 11 luku sisältää säännökset, jotka eivät luontevasti sovellu lain muihin lukuihin ja jotka tyypillisesti koskevat useammassa lain muussa luvussa olevia säännöksiä. Perusteltuna voidaan jatkossakin pitää, että vain tiettyjä pakkokeinoja tai tiettyä pakkokeinolain lukua koskevat säännökset pyritään sijoittamaan niiden kannalta olennaisen sääntelyn yhteyteen lain muihin lukuihin.

Pakkokeinojen soveltamisessa on noussut yleisenä, kaikkien pakkokeinojen soveltamisedellytyksiin liittyvänä seikkana esiin kysymys siitä, mitä pakkokeinoja voidaan käyttää, jos kysymys on alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilystä. Voimassa olevassa laissa on pidättämistä koskien lain 2 luvun 5 §:n 3 momentissa, vangitsemista koskien saman luvun 11 §:n 4 momentissa ja matkustuskieltoa koskien lain 5 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetty, että alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa pidättää, vangita tai määrätä matkustuskieltoon. Mainituissa säännöksissä viitataan esitutkintalain 3 luvun 5 §:n mukaisen käsitteistön mukaisesti rikolliseen tekoon erotuksena rikoksesta. Asiasta ei muilta osin ole säädetty.

Pakkokeinolain pakkokeinot soveltuvat sanamuodon mukaisesti nimenomaan rikosten selvittämiseen. Pakkokeinolain perusteluissa on kuitenkin arvioitu näiden soveltumista myös silloin, jos kysymys on alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilystä. Esitöissä on todettu vapaudenriiston käyttämiseen lasten kohdalla suhtauduttavan kaikissa yhteyksissä erityisen pidättyväisesti ja katsottu olevan selvyyden vuoksi syytä säätää nimenomaisesti kiellosta käyttää pidättämistä, vangitsemista ja matkustuskieltoa alle 15-vuotiaisiin epäilyihin. Muilta osin on todettu, että pakkokeinolain mukaisten muiden pakkokeinojen kohdistaminen lapseen voi olla välttämätöntä, jos pakkokeinon käyttämisellä on merkitystä häneen esitutkintalain 3 luvun 5 §:n nojalla kohdistettavan esitutkinnan kannalta. Esitöissä on katsottu, että esimerkiksi turvaamistoimen, takavarikon, etsinnän tai jopa salaisen pakkokeinon käyttäminen saattaa olla tarpeen myös näissä tilanteissa. On arvioitu, että lähtökohtaisesti myös rikosprosessuaaliset turvaamistoimet ja rikokseen perustuva takavarikko tulevat näissäkin tilanteissa kysymykseen, mutta toisaalta todettu, että aikaisemmin voimassa olleen pakkokeinolain 3 ja 4 luvussa tarkoitettuja hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon ja takavarikkoon liittyviä pakkokeinoja on tarkoitettu käytettäväksi vain syytteen nostamiseen ja rikosasian ratkaisemiseen kytkettynä. (HE 222/2010 vp s. 73)

Koska pakkokeinoilla voidaan puuttua merkittävällä tavalla henkilön perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin, vaikuttaa perustellulta säätää lain tasolla, mitä pakkokeinoja voidaan käyttää, jos kysymys on alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta

epäilyistä. Asian merkitystä korostaa, että pakkokeinojen kohteena tällöin ovat alle 15-vuotiaat lapset. Sääntelyteknisesti asia voitaisiin ratkaista joko niin, että asia huomioitetaan yksittäisiä pakkokeinoja koskevissa säännöksissä tai että pakkokeinolakiin otetaan asiasta yleissäännös. Pakkokeinojen suuren määrän ja pakkokeinolain luettavuuden näkökulmasta perustellummalta vaikuttaa säätää asiasta yleissäännöksellä, jonka voidaan katsoa luontevasti sijoittuvan lain 11 lukuun.

Voimassa olevassa pakkokeinolaisissa on edellä todetun mukaisesti nimenomaisesti säädetty kiellosta käyttää pidättämistä, vangitsemista ja matkustuskieltoa alle 15-vuotiaisiin epäiltyihin. Sääntelyteknisesti voidaan pitää jossain määrin perusteltuna, että yleissäännöksestä ilmenevää oikeustilaa ei lisäksi vahvisteta nimenomaisilla kielto-säännöksillä. Koska tarkoituksena kuitenkin jatkossakin on, ettei henkilön vapautteen kohdistuvia pidättämistä, vangitsemista ja matkustuskieltoa käytetä alle 15-vuotiaisiin rikollisesta teosta epäiltyihin, perusteltuna on kyseisten pakkokeinojen suuresta merkityksestä niiden kohteelle johtuen sekä selkeys- ja oikeusvarmuussyistä pidetty säilyttää tämän vahvistavat erilliset säännökset.

Toisena yleisenä, useiden pakkokeinojen soveltamiseen liittyvänä seikkana esiin on noussut kysymys siitä, onko pakkokeinoasioiden tuomioistuinkäsittelyssä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (jäljempänä myös rikosoikeudenkäyntilaki) säännöksillä pakkokeinolain menettelysäännöksiä täydentävä merkitys vai sulkeutuuko niiden soveltaminen näiden asioiden käsittelyssä pois.

Korkein oikeus on kahdessa kotietsinnän tuomioistuimeen saattamista koskevassa ratkaisussaan (KKO 2014:57 ja 58) viitannut vahingonkorvausvaatimuksen tutkimisen edellytyksiin liittyen eräisiin rikosoikeudenkäyntilain säännöksiin niiden ilmentämiä periaatteita koskien. Korkein oikeus on ratkaisuisaan todennut, että rikosoikeudenkäyntilain 3 luvun 1 §:n nojalla voidaan syyteasian käsittelyn yhteydessä ajaa syytteessä tarkoitettu rikoksesta johtuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta. Korkein oikeus on vastaavasti viitannut oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (362/2009) 9 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan pääasian ratkaisevan tuomioistuimen tulee ratkaista hyvitystä koskeva vaatimus samalla kun se ratkaisee pääasian. Korkein oikeus on päättänyt asioissa siihen, että käräjäoikeuden ja hovioikeuden olisi tullut ryhtyä toimenpiteisiin henkilön pakkokeinoasiaan liittyneen vahingonkorvausvaatimuksen käsittelemiseksi. Vasta tarpeellisten kuulemisten jälkeen olisi ollut tehtävissä ratkaisu siitä, olisiko tapauksissa ollut tarkoituksenmukaista käsitellä esitetty vahingonkorvausvaatimus yhdessä kotietsinnän laillisuutta koskevan asian kanssa.

Pakkokeinolaisissa viitataan rikosoikeudenkäyntilain säännöksiin 3 luvun 14 §:n 4 momentissa ja 21 §:n 3 momentissa, 7 luvun 24 §:n 2 momentissa sekä 10 luvun 56 §:n 3 momentissa. Lisäksi pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 1 momentissa on omaksuttu jossain määrin vastaava sääntelyratkaisu kuin rikosoikeudenkäyntilain 3 luvun 3 §:ssä

tuoden tämä esiin momenttia koskeissa perusteluissa (HE 222/2010 vp s. 100). Pakkokeinolain esitöissä ei ole muilta osin otettu suoraan kantaa pakkokeinolain ja ROL:n suhteeseen. Pakkokeinolain 3 luvun 6 §:n osalta on kuitenkin todettu, että "[T]ässä yhteydessä on syytä korostaa sitä, että tarvittaessa on huolehdittava myös avustajan hankkimisesta vangittavaksi vaaditulle. Tällöin sovellettavaksi voi tulla oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n 3 momentti, jossa säädetään tapauksista, joissa epäillylle on määrättävä puolustaja viran puolesta." (HE 222/2010 vp s. 253–254). Lisäksi saman luvun 17 §:n käsittelyssä todetaan, että "[T]uomio ja pääkäsittelyssä esiin tulleet seikat liittyvät puolestaan asian ratkaisemiseen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaisessa järjestyksessä." (HE 222/2010 vp s. 258).

Korkeimman oikeuden edellä viitatuissa ratkaisuissa todetaan rikosoikeudenkäyntilain asiaan liittyvän sääntelyn ilmentävän periaatetta, jonka mukaan rikosasian käsittelyn yhteydessä voidaan ajaa rikoksesta johtuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta. Korkein oikeus on, osittain tähän tukeutuen, ratkaissut vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyä pakkokeinoasian käsittelyn yhteydessä koskevan asian, eikä oikeustilaa voida tältä osin pitää epäselvänä. Tämän kysymyksen osalta voidaan lisäksi todeta oikeusministeriön 17.8.2021 asettaneen julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu -työryhmän, jonka yhtenä tehtävänä on valmistella ehdotus tarvittavista pakkokeinojen ja poliisin toimivaltuuksien käyttämiseen liittyvistä vahingonkorvausoikeudellisista erityissäännöksistä (hankenumero OM045:00/2021). Ottaen huomioon myös edellä viitatu pakkokeinolain säännökset, joissa on viitattu rikosoikeudenkäyntilain säännöksiin joko pykälätasolla tai perusteluissa, työryhmän tietoon ei ole muilta osin tullut tilanteita, joissa pakkokeinolain ja rikosoikeudenkäyntilain suhde olisi osoittautunut epäselväksi eikä asiassa siten ole ilmennyt sellaista, minkä johdosta pakkokeinolaissa olisi tarvetta säännellä nykyistä tarkemmin pakkokeinolain suhdetta rikosoikeudenkäyntilakiin tai muutenkaan rikosprosessia koskevaan sääntelyyn.

#### 4 § Tarkemmat säännökset ja määräykset

Pykälän 1 momentin 8 kohdan mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän ilmoituksen sisällöstä. Kohdassa viitatussa momentissa käsitellään kahta syyttäjälle tehtävää ilmoitusta: Rikosseuraamuslaitoksen ilmoitusta poliisille ja syyttäjälle siitä, että tutkinta-arestiin määrätty on kirjallisesta varoituksesta huolimatta tai muuten törkeästi rikkonut hänelle asetettuja velvollisuuksia taikka jatkanut rikollista toimintaa, paennut tai ryhtynyt valmistelemaan pakoa, sekä Rikosseuraamuslaitoksen ilmoitusta syyttäjälle tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavista tiedoista tutkinta-arestin suorittamisesta. Jossain määrin epäselvänä voidaan pitää, kumpaa ilmoitusta kohdassa tarkoitetaan.

Perusteltuna voidaan pitää, että valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä nimenomaan Rikosseuraamuslaitoksen ilmoituksesta syyttäjälle tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavista tiedoista tutkinta-arestin suorittamisesta. Kysymys voi tällöin olla esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 luvun 6 §:n mukaisesti esimerkiksi sen ilmoittamisesta, mitä tutkinta-arestiin määrätyle asetettua velvollisuutta tutkinta-arestiin määrätty on rikkonut ja miten. Ensimmäinen momentissa tarkoitettu ilmoitus, joka tehdään sekä poliisille että syyttäjälle, voi taas koskea esimerkiksi henkilön pakenemista, jonka ilmoituksen sisältöä ei vaikuttaisi olevan tarvetta asetuksella tarkentaa.

Perusteltua on edellä sanotun johdosta selventää, että pykälän 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetaan tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavia tietoja tutkinta-arestin suorittamisesta koskevaa syyttäjälle tehtävää ilmoitusta.

## 2.1.12 Itsenäisenä esiintyvän identiteettivarkauden tutkintakeinot ja -valtuudet (EV 335/2014 vp)

Rikoslain 38 luvun 9 a §:n mukaan identiteettivarkaudesta on sakkoon tuomittava se, joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee. Muun ohessa identiteettivarkautta koskenut laki rikoslain muuttamisesta (368/2015) on tullut voimaan 4.9.2015. Lain hyväksymisen yhteydessä (EV 335/2014 vp) eduskunta on edellä todetun mukaisesti edellyttänyt, että hallitus seuraa itsenäisenä esiintyvän identiteettivarkauden nykyisten tutkintakeinojen ja -valtuuksien toimivuutta ja riittävyyttä, ja jos aihetta ilmenee, ryhtyy toimenpiteisiin kyseisten rikosten torjunnan ja selvittämisen tehostamiseksi. Oikeusministeriön vastauksessa kyseiseen lausumaan on korostettu, että uuden rikoksen torjunnasta ja selvittämisestä ei ole vielä kertynyt mainittavasti kokemuksia. Tarvittavat soveltamiskäytäntöä koskevat tiedot voidaan hankkia sekä selvittämiskeinojen ja -valtuuksien toimivuus ja riittävyys arvioida, kun vuoden 2014 alussa voimaan tulleen pakkokeinolain muuttamis- ja täydentämistarpeet tulevat pohdittaviksi. Sanotun johdosta asiaa on selvitetty tätä esitystä valmisteltaessa.

Identiteettivarkautta koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 232/2014 vp) on käyty läpi identiteettivarkauden tutkintaan jo nykyään soveltuvia tutkintakeinoja. Esityksen mukaan on lisäksi kuitenkin huomattava, että teko voi konkreettisesta tekotavasta riippuen täyttää jonkin muun rikoksen, kuten kunnianloukkauksen tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen, jolloin niihin sovellettavat pakkokeinot tulevat kyseeseen. Edelleen on syytä huomioida, että ehdotetussa pykälässä tarkoitettu identiteettivar-



kaus voi usein tapahtua jonkin muun vakavamman rikoksen kuten petoksen yhteydessä. Tällöin petoksen tutkinnassa ovat käytettävissä sen tutkinnassa mahdolliset pakkokeinot. Tältä osin merkityksellistä onkin se ehdotuksen tavoite, jonka mukaan identiteettivarkautta koskevalla kriminalisoinnilla on tarkoitus selkeyttää identiteettivarkauden uhrin asianomistaja-asemaa esimerkiksi petosrikoksissa.

Tätä esitystä valmisteltaessa saadun selvityksen perusteella itsenäisenä esiintyviä identiteettivarkauksia ei vuosina 2015-2020 ole juurikaan kirjattu poliisin tietojärjestelmiin. Identiteettivarkauteen liittyy pääsääntöisesti petosrikos, jolloin tutkinnassa ovat käytettävissä petosrikoksen tutkinnassa mahdolliset pakkokeinot. Esimerkkinä tällaisista voidaan mainita pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n mukainen televalvonta, johon esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaisesti lupa, jos epäiltyä on syytä epäillä teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä petoksesta. Identiteettivarkauksien osalta tyypillisenä petostyyppinä voidaankin pitää teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä petosta. Identiteettivarkauksien selvitystaso on ollut parempi kuin omaisuusrikosten keskimäärin, mutta heikompi kuin petosrikoksissa yleensä. Alhaisempaan selvitystasoon on arvioitu voivan vaikuttaa se, että kyseessä on asianomistajarikos ja se, että vähäisiä rikoksia ja tekoja, joista ei ole aiheutunut suurempaa haittaa tai vahinkoa esitetään herkemmin syyttäjälle rajoitettavaksi.

Eduskunnan edellä viitattu lausuma koskee nimenomaan itsenäisenä esiintyvän identiteettivarkauden tutkintakeinojen ja -valtuuksien toimivuutta ja riittävyttä. Esitetyn perusteella tällaisia ei kuitenkaan suuressa määrin näyttäisi esiintyvän. Siksi identiteettivarkauksien selvittämisessä käytössä olevien tutkintakeinojen ja -valtuuksien kannalta käytännössä olennaista on, että identiteettivarkauksien yhteydessä tapahtuvien rikosten osalta käytössä ovat riittävät tutkintakeinot ja -valtuudet. Itsenäisenä esiintyvän identiteettivarkauden osalta esityksessä ei ole pidetty tarpeellisena muutoksia kyseisten rikosten torjunnan ja selvittämisen tehostamiseksi.

### 2.1.13 Esitutkintayhteistyö pakkokeinoasioissa

Oikeusministeriön käynnistämän tutkimushankkeen johdosta ministeriölle on 10.5.2021 toimitettu rikoskomisario Eveliina Karjalaisen ja erikoissyyttäjä Hannu Koistisen raportti esitutkintayhteistyön toimivuudesta (Käytäntöön pohjautuvia näkemyksiä esitutkintayhteistyön tilasta, kipukohdista ja alueellisista innovaatioista – tilannekatsaus 2021; Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:21). Raportti sisältää myös arvion esitutkintayhteistyön toimivuudesta pakkokeinoasioissa.

Raportin mukaan työnjako ja yhteistyö tutkinnanjohtajan ja syyttäjän välillä näyttäytyy pakkokeinojen kohdalla pääosin selkeänä. Tutkinnanjohtajat ja syyttäjät eivät näe tarkoituksenmukaisena muuttaa nykyistä pakkokeinoasioiden roolitusta ja tehtäväjakoja. Salaisten pakkokeinojen kohdalla syyttäjän roolia pidetään kuitenkin selkiytymättömänä ja tutkinnanjohtajat käyttävät päätösharkintaansa huomattavan itsenäisesti, merkittävässä osassa esitutkintoja peräti niin, että syyttäjä ei tuossa vaiheessa edes tiedä vireillä olevasta rikostutkinnasta (s. 39).

Yksittäisenä vangitsemiseen liittyvänä kysymyksenä raportissa on nostettu esiin, että paikoin on esiintynyt toimintamallia, jossa vangitsemisen uudelleen käsittelyä pyydetään systemaattisesti kahden viikon välein täysin samoin perustein. Raportin mukaan raportin pohjana olleissa kuulemisissa yhtenä tehostamiskeinona esitettiin tähän liittyen harkittavaksi sitä, että ns. ylitörkeissä rikoksissa uudelleenkäsittelypyynnöltä voitaisiin edellyttää yleisten tai erityisten edellytysten harkinnan kannalta olennaisten uusien seikkojen esiin nostamista (s. 40). Työryhmässä asia noteerattiin, mutta arvioitiin, että pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n muuttaminen siltä osin, että rajoitettaisiin yleisesti oikeutta saada vangitsemisasiä uudelleen käsiteltäväksi ei raportissa mainittujen yksittäisten huomioiden johdosta olisi perusteltu toimi, ottaen huomioon asian merkitys vapautensa menettäneen perusoikeuksien suojan kannalta.

Eryteisesti vakuustakavarikkojen osalta raportissa on nostettu esiin, että yksinkertaiset ja selvät vakuustakavarikot ovat tyypillisesti tutkinnan perustyökaluja, joiden käyttöä koskevaan harkintaan ei syyttäjän yleensä ole tarkoituksenmukaista osallistua. Tilanne on kuitenkin toinen, kun siirrytään konkreettiseen rikosshyödyn jäljittämiseen tai kun pakkokeinoperusteisiin liittyy merkittäviä harkinnanvaraisuuksia. Raportin mukaan laajoihin vakuustakavarikoihin ryhtyminen ilman syyttäjän kanssa käytävää neuvonpitoa on tietoinen riski, jota ei aina tutkinnassa tiedosteta (s. 41). Sanotun johdosta voidaan huomiota kiinnittää työryhmän ehdotukseen, jonka perusteella ennen vakuustakavarikkoa koskevan vaatimuksen tekemistä esitutkintaviranomaisen olisi ilmoitettava siitä syyttäjälle, joka voisi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vaatimuksen tekemisestä.

Edellä todetun mukaisesti raportissa kuitenkin korostuvat nimenomaan salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyvät kysymykset. Raportin mukaan esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välinen yhteistyö salaisten pakkokeinojen käytössä näyttäytyy jäsentymättömänä. Raportin mukaan sen pohjana olleiden kuulemisten perusteella on selvää, että syyttäjällä ei käytännössä ole sellaista roolia, jota oikeuskirjallisuudessa syyttäjälle on luotu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edun toteutumista seuraavana tahona. Syyttäjien kuulemisissa kerrotaan toistuneen näkemys siitä, että tutkinnan alusta alkaen syyttäjällä tulisi olla tieto salaisten pakkokeinojen yleislinjauksista siten, että hän pystyisi tarvittaessa keskusteluihin tuomaan tutkinnan tietoon näkemyksensä ja strate-

gista näkökulmaa. Raportin mukaan syyttäjän ajan tasalla pitäminen salaisten pakkokeinojen käyttöä koskevista suunnitelmista ja niiden toteutuksesta ei tarkoittaisi sitä, että syyttäjä aktiivisesti osallistuisi itse pakkokeinojen hakemiseen ja toteuttamiseen, vaan luonteva syyttäjän rooli olisi nimenomaan osallistua tutkinta- ja pakkokeinoprosessin strategiseen suunnitteluun ja sen jälkeen osallistua tarvittaessa keskusteluun aiheesta.

Esitutkintalain 5 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen tulee asian laadun tai laajuuden edellyttämällä tavalla ilmoittaa syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä muuten. Jos esitutkintaviranomainen on ilmoittanut tutkittavaksi tulleesta rikoksesta syyttäjälle, tutkinnanjohtajan on ennen esitutkinnan päättämistä kuultava syyttäjää siitä, onko asia selvitetty riittävästi esitutkintalain 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla, jos asian laatu tai laajuus edellyttää kuulemista tai jos esitutkinta on tarkoitus päättää saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi. Pakkokeinojen käyttöön liittyvästä ilmoittamisvelvollisuudesta säädetään pakkokeinolaissa.

Sanotun johdosta työryhmässä on pohdittu tarvetta säännökselle esitutkintaviranomaisen ilmoittamisvelvollisuudesta pakkokeinojen käytöstä syyttäjälle. Esimerkiksi pakkokeinolain 11 luvussa voitaisiin säätää, että sen lisäksi, mitä muualla pakkokeinolaissa asiasta säädetään, esitutkintaviranomaisen tulisi asian laadun ja kyseessä olevan pakkokeinon edellyttämällä tavalla tarvittaessa ilmoittaa syyttäjälle pakkokeinon käytöstä. Säännöksen perusteluissa voitaisiin tuoda esiin edellä esitettyjä pohdintoja syyttäjän roolista erityisesti salaisiin pakkokeinoihin liittyen ja avata tarkemmin, miten esimerkiksi salaisten pakkokeinojen osalta olisi siksi normaalisti perusteltua menetellä. Samoin tulisi tarkemmin ottaa kantaa esimerkiksi siihen, missä tutkinnan vaiheessa ilmoitus tulisi tehdä tai pyrkiä tekemään.

Työryhmän keskustelussa asiassa on nähty useita ongelmallisia kysymyksiä. On ensinnäkin pidetty tärkeänä, että säännöksen perusteella olisi selvää, miten säännöksen johdosta tulee menetellä. Perusteltua on, että nykytilaa selkeyttämään ja yhdenmu-kaistamaan pyrkivällä säännöksellä ei aiheuteta uusia tulkintaongelmia. On toisaalta nostettu esiin, että tilanteet ovat erilaisia ja ne tulisi voida ottaa huomioon säännöstä sovellettaessa. Lisäksi on salaisista pakkokeinoista ilmoittamiseen liittyen korostettu asian yhteyttä syyttäjän vaitiolo-oikeutta koskevaan kysymykseen, jota raportissa myös laajalti käsitellään. Viimeksi mainitun kysymyksen osalta on todettu, että asialla on pakkokeinosäätelyä laajempi merkitys ja asiassa tulee pohtia useita pakkokeinosäätelyn ulkopuolisia kysymyksiä. Tämän johdosta on kiinnitetty huomioon työryhmän kanssa samanaikaisesti työskentelevän rikosprosessin tehostamista ja esitutkin-

talain muutostarpeita arvioivan työryhmän (OM046:00/2020) työhön, jossa asiaa on tarkoitettu käsitellä.

Sanotun johdosta asiassa ei ole esitetty valmisteltavaksi lainsäädäntömuutoksia.

## 2.2 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

### 16 § Pakkokeinoasioiden julkisuus

Lain oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007, YT-julkisuuslaki) 16 §:ssä säädetään pakkokeinoasioiden julkisuudesta. Pykälän 4 momentti sisältää erityissäännöksiä tiedonhankintakeinoista, kuten pakkokeinolain 10 luvun mukaisista salaisista pakkokeinoista, joissa tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla. Momentissa ei viitata pakkokeinolain säännöksiin lukuun ottamatta edellä mainittua viittausta lain 10 lukuun.

Pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisesta erityisestä kotietsinnästä päättää tuomioistuin. Luvun 17 §:n 2 momentin mukaan asia ratkaistaan kuulematta henkilöä, jonka luona erityinen kotietsintä toimitettaisiin. Luvun 7 §:n mukaan erityistä kotietsintää varten on määrättävä etsintävaltuutettu huolehtimaan siitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon.

Erityinen kotietsintä tulee etsinnän tarkoituksen turvaamiseksi voida tehdä yllätyksellisesti. Vastaavasti kuin YT-julkisuuslain 16 §:n 4 momentissa mainituissa tilanteissa, erityistä kotietsintää koskeva asia ratkaistaan kuulematta henkilöä, jonka luona erityinen kotietsintä toimitettaisiin. Perusteltua siksi on, että myös erityistä kotietsintää koskeva tuomioistuinkäsittely voidaan käsitellä ja ratkaisu siinä julistaa yleisön läsnä olematta.

Pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta takavarikoimista tai jäljentämisestä varten on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona esine, omaisuus tai asiakirja on otettu haltuun, jos hän ei ole ollut paikalla haltuunoton tapahtuessa. Tarvittaessa haltuunottamisesta on ilmoitettava muullekin henkilölle. Pykälän 2 momentin mukaan ilmoituksen tekemistä voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä kuitenkin siirtää enintään viikko haltuunottamisesta, jos tärkeä tutkinnallinen syy sitä vaatii. Tämän jälkeen tuomioistuin

saa mainitun virkamiehen pyynnöstä päättää ilmoituksen siirtämisestä enintään kaksi kuukautta kerrallaan.

Edellä on pakkokeinolain 7 luvun 14 §:n käsittelyn yhteydessä ehdotettu, että takavarikon määräajan pidentämistä koskeva asia voitaisiin ratkaista henkilölle kuulematta myös silloin, jos sanotulle henkilölle tehtävä ilmoitus haltuunottamisesta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla. Perusteluna ehdotukselle on, että jos 14 §:n 3 momentin johdosta henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevasta pyynnöstä, 9 §:n 2 momentin mahdollisuus haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämisestä menettäisi käytännössä merkityksensä.

Sanotun johdosta YT-julkisuuslain 16 §:n 4 momenttiin on perusteltua lisätä viittaus pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa ja 14 §:n 3 momentissa sekä 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen asioiden tuomioistuinkäsittelyihin.

## 2.3 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä

### 16 § Kiinniottaminen

Eurooppalaisen tai pohjoismaisen pidätysmääräyksen antava valtio voi kansallisen lainsäädäntönsä perusteella pyytää, että luovutettavaksi pyydetylle henkilölle asetetaisiin yhteydenpitorajoituksia. Lakiin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (EU-luovuttamislaki) tai lakiin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä (pohjoismainen luovuttamislaki) ei kuitenkaan sisälly nimenomaisesti yhteydenpitorajoituksia koskevia säännöksiä eikä niihin myöskään sisälly viittauksia pakkokeinolain 4 luvun yhteydenpidon rajoituksia koskeviin säännöksiin.

Korkein oikeus on käsitellyt yhteydenpidon rajoituksia luovuttamisasioissa ratkaisuisaan 5.4.2011 nro 739 ja 5.4.2012 nro 714. Viimeksi mainitussa ratkaisussa korkein oikeus katsoi, että pohjoismaisen luovuttamislain 14 §:n 2 momentin viittauksen, jonka mukaan säilössä pitämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavankeudesta säädetään, nojalla sovellettaviksi tulevat muun ohessa pakkokeinolain yhteydenpitoa koskevat säännökset. EU-luovuttamislaisissa vastaava säännös on 17 §:n 2 momentissa.

EU-luovuttamislain 17 §:n 2 momentti ja pohjoismaisen luovuttamislain 14 §:n 2 momentti koskevat vain tilannetta, jossa Suomi on täytäntöönpanovaltio. Lisäksi huomiota voidaan kiinnittää siihen, että pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n perusteella jo kiinni otetun henkilön yhteydenpitoa voidaan rajoittaa. Henkilön kiinniottamisesta säädetään EU-luovuttamislain 16 §:ssä ja pohjoismaisen luovuttamislain 13 §:ssä, mutta kyseiset pykälät eivät sisällä viittauksia yhteydenpitorajoituksiin.

Valmistelussa on arvioitu, että yhteydenpidon rajoitukset voivat olla tarpeellisia luovuttamistilanteissa sekä Suomen ollessa pidätysmääräyksen antava valtio että Suomen ollessa täytäntöönpanovaltio. Yhteydenpidon rajoittamista on kuitenkin edellä pakkokeinolain 4 luvun käsittelyn yhteydessä todetulla tavalla pidettävä vahvasti perusoikeuksiin puuttuvana viranomais toimena. Oikeustilaa, jossa pakkokeinolain säännöksiä sovellettaisiin luovuttamistilanteissa ilman asianmukaisia luovuttamislakeihin sisältyviä säännöksiä tai viittausta pakkokeinolakiin pidetään siksi ongelmallisena.

Perustellulta siksi vaikuttaa sisällyttää EU-luovuttamislain 16 §:ään nimenomainen viittaussäännös, jonka perusteella myös kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä pakkokeinolaissa säädetään. Lisäksi perustellulta vaikuttaa huomioida kansallisessa lainsäädännössä se mahdollisuus, että yhteydenpidon rajoittamista pidetään tarpeellisena asioissa, joissa Suomi on pidätysmääräyksen antava valtio. Tätä voitaisiin selventää lisäämällä yhteydenpidon rajoittamista koskevaan pakkokeinolain 4 lukuun säännös, jonka mukaan yhteydenpidon rajoittamisesta 2 luvun 11 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin.

## 2.4 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä

### 13 § Kiinniottaminen

Edellä EU-luovuttamislain käsittelyssä mainituista syistä perustellulta vaikuttaa sisällyttää myös pohjoismaisen luovuttamislain 13 §:ään nimenomainen viittaussäännös, jonka perusteella kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä pakkokeinolaissa säädetään.

## 2.5 Laki tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta

Tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annettu laki (620/2012, jäljempänä täytäntöönpanolaki) on tullut voimaan 1.12.2012. Lailla on pantu täytäntöön EU:n neuvoston puitepäättös vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta valvontatoimia koskeviin päätöksiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tutkintavankeuden vaihtoehtona (2009/829/YOS, jäljempänä puitepäättös). Puitepäättös hyväksyttiin lokakuussa 2009.

Suomen järjestelmässä puitepäättöksessä tarkoitettuna tutkintavankeuden vaihtoehtona voidaan pitää matkustuskieltoa ja tehostettua matkustuskieltoa. Perusteltua on varmistaa, että täytäntöönpanolain sääntely vastaa tehostetun matkustuskiellon osalta tehostettua matkustuskieltoa koskevaa kansallista sääntelyä. Vastaavasti on syytä varmistaa, että pakkokeinolain asiaa koskeva sääntely on linjassa täytäntöönpanolain ja puitepäättöksen kanssa.

### 4 § Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset

Pykälän 1 ja 2 momentin perusteella valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää tietty momenteissa tarkemmin määritelly syyttäjä. Pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 4 momentin mukaan tehostetusta matkustuskiellosta päättää aina tuomioistuim. Perusteltua on varmistaa, että myös täytäntöönpanolain tarkoittamissa tilanteissa tehostetusta matkustuskiellosta päättää Suomessa aina tuomioistuim.

Pykälän 4 momentin mukaan tunnustamisesta päättävä viranomaisen voi tehdä pykälässä tarkoitetun päätöksen neuvoteltuaan asiasta sen poliisilaitoksen kanssa, jonka toimialueella valvonta on tarkoitus järjestää. Perustellulta vaikuttaa, että tehostetun matkustuskiellon valvonnasta vastaavaa Rikosseuraamuslaitosta kuultaisiin asiassa.

## 5 § Valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpano

Pykälän 1 momentin mukaan, kun päätös valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta on tehty, valvonnan toteuttamisesta huolehtii poliisi. Suomessa tehostetun matkustuskiellon valvonnasta huolehtii kuitenkin Rikosseuraamuslaitos. Perusteltua on varmistaa, että myös täytäntöönpanolain tarkoittamissa tilanteissa tehostetun matkustuskiellon valvonnasta vastaa Rikosseuraamuslaitos.

## 10 § Toimivaltaiset viranomaiset

Pykälän mukaan pakkokeinolaissa tarkoitettua vangitsemisvaatimusta käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen tekemään valvontatoimia koskevan päätöksen ja lähettämään sen toiseen jäsenvaltioon. Jos henkilöä ei esitetä vangittavaksi, toimivalta on kuitenkin asianomaiseen rikosasiaan määrättyllä syyttäjällä. Perusteltua on varmistaa, että vangitsemistilanteiden ohella toimivalta päättää myös tehostetusta matkustuskiellosta on aina tuomioistuimella.

## 14 § Muutoksenhaku

Pykälän 1 momentin mukaan valvontaan määrätty voi saattaa valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Koska tehostettua matkustuskieltoa koskevan päätöksen tunnustamisesta jo päättäisi käräjäoikeus, ei olisi perusteltua mahdollistaa tunnustamisesta tehdyn päätöksen saattamista käräjäoikeuteen.



### 3 Tavoitteet

Esityksessä ehdotettavilla muutoksilla on tarkoitus ensinnäkin selventää pakkokeinolain ja muun pakkokeinoasioita sääntelevän lainsäädännön sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Muutoksen myötä tavoitteena on, että säännökset ovat selkeitä soveltaa, mikä lisää sekä käsittelyn tehokkuutta, että pakkokeinojen kohteena olevien yhdenvertaista ja lain soveltajasta riippumatonta kohtelua.

Tarkoituksena on myös tehostaa pakkokeinoasioiden käsittelyä siltä osin kuin tämä voidaan tehdä vaarantamatta käsittelyn kannalta olennaisia perusoikeusintressejä. Pakkokeinoasioiden käsittelyn tehokkuuden lisäämisellä voidaan varmistaa viranomaisten resurssien tehokas ja perusteltu kohdentuminen. Käsittelyn tehokkuus on myös pakkokeinon kohteena olevan henkilön intressissä, koska se on omiaan lyhentämään käsittelyn kestoa ja siten vähentämään pakkokeinoista niiden kohteelle aiheutuvaa haittaa.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi useita pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat voimassa olevasta sääntelystä erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin seikkoihin. Tavoitteena on pakkokeinolain mukaisen suhteellisuusperiaatteen mukaisesti varmistaa, että pakkokeinoja käytetään vain siinä määrin kuin pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

## 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

### 4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan ensinnäkin useita selvennyksiä ja tarkennuksia pakkokeinolain ja muun pakkokeinoasioita sääntelevän lainsäädännön sellaisiin säännöksiin, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Tämän lisäksi esityksessä ehdotetaan tiettyjä sellaisia muutoksia, joiden voidaan katsoa tehostavan pakkokeinoasioiden käsittelyä vaarantamatta käsittelyn kannalta olennaisia perusoikeusintressejä. Tällaisena voidaan pitää esimerkiksi sitä, että useissa pakkokeinolain mukaisten pakkokeinojen tuomioistuinkäsittelyissä mahdollistettaisiin asian ratkaiseminen tuomioistuimen kansliassa ilman istuntokäsittelyä. Edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja että pakkokeinoasian kohteena oleva henkilö suostuu pyyntöön asian sanotusta ratkaisemistavasta.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan erityisesti seuraavia lukukohtaisia muutoksia pakkokeinolakiin.

Pakkokeinolain 2 luvussa ehdotetaan säädettäväksi pidättämistä koskevasta kirjallisesta päätöksestä. Päätöksessä tulisi lyhyesti mainita tiedot rikoksesta, josta pidätettyä epäillään, ja pidättämisen peruste. Päätöksestä olisi ilman aiheetonta viivytystä toimitettava jäljennös pidätetylle.

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon rajoittamista koskevaa pakkokeinolain 4 luvun sääntelyä ehdotetaan uudistettavaksi selventämällä yhteydenpitörajoitusten alaa ja niiden valvontaa koskevia vastuita. Lisäksi ehdotetaan, että edellytettäisiin erityisen painavia syitä sellaisille yhteydenpitörajoituksille, jotka koskevat yhteydenpitoa nimeämättömään joukkoon henkilöitä.

Matkustuskieltoa koskevaa pakkokeinolain 5 lukua ehdotetaan tarkennettavaksi erityisesti matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamista, matkustuskiellon voimassaoloa ja matkustuskiellon rikkomista koskevan sääntelyn osalta. Lisäksi ehdotetaan sääntelyä tehostetun matkustuskiellon valvomisessa käytettävien välineiden kiinnittämisestä.

Vakuustakavarikkoa koskevan pakkokeinolain 6 luvun osalta ehdotetaan ensinnäkin, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen olisi ennen vakuustakavarikkoa koskevan vaatimuksen tekemistä ilmoitettava siitä syyttäjälle, joka voisi ottaa asian päätettäväk-

seen. Vakuustakavarikon kumoamista koskevassa sääntelyssä ehdotetaan lisäksi selvennettävän vakuustakavarikon suhdetta ulosottokaaren säännöksiin sekä yhtenäistettävän sääntelyä takavarikkoa koskevaan vastaavaan sääntelyyn.

Takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä koskevassa pakkokeinolain 7 luvussa ehdotetaan ensinnäkin korostettavan takavarikon kohteena olleen esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamista viipymättä takavarikon päätyttyä. Lisäksi ehdotetaan selvennettäväksi sääntelyä siitä, milloin tuomioistuimen on otettava takavarikkoa tai jäljentämistä koskeva asia tutkittavakseen. Edelleen ehdotetaan tarkennettavaksi, että takavarikosta päättämistä vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta koskeva sääntely soveltuu myös jäljentämistilanteisiin.

Etsintää koskevaan pakkokeinolain 8 lukuun ehdotetaan säännöksiä paikanetsinnän ja laite-etsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi tietyissä tilanteissa. Paikanetsinnän osalta ehdotettu sääntely soveltuisi, jos etsintä olisi vaikutuksiltaan tai menettelyltään vastannut kotietsintää ja kohdistuisi paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Laite-etsinnän osalta mahdollisuus tulisi kyseeseen, jos laite-etsintä olisi toimitettu sanotunlaisen paikanetsinnän tai kotietsinnän yhteydessä taikka olisi syytä olettaa, että laite-etsinnän kohteeksi on joutunut tietoa, josta on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta ja johon ei saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä.

Salaisia pakkokeinoja koskevassa pakkokeinolain 10 luvussa ehdotetaan useita merkittäviä muutoksia. Ensinnäkin ehdotetaan, että telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevaan perusterikoslistaan lisättäisiin törkeä pahoinpitely, törkeä tietoliikenteen häirintä, törkeä tietojärjestelmän häirintä ja törkeä ampuma-aserikos. Lisäksi ehdotetaan, että telekuuntelu- tai televalvontalupaa ei enää jatkossa haettaisi ja määrättäisi teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti, vaan arvioitavana olisi, voidaanko telepakkokeinoja kohdistaa mihin tahansa tietyn epäillyn käytössä olevaan osoitteeseen tai laitteeseen. Televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella koskevaa säännöstä ehdotetaan laajennettavaksi tilanteisiin, joissa henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on kykenemätön antamaan suostumusta. Tukiasematietojen hankkimiseen rinnastettaisiin tietojen hankkiminen tietyssä sijainnissa palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista.

Lisäksi peitelty tiedonhankinta ehdotetaan mahdollistettavaksi tietoverkossa tehtynä selvittäessä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoa. Peitetöiminnan käytön osalta ehdotetaan ensinnäkin, että tappoa, murhaa tai surmaa selvittäessä ei enää jatkossa olisi rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta, järjestäy-

tyneisyyttä tai ammattimaisuutta taikka ennakoitavissa olevaa jatkuvuutta tai toistuvuutta koskevaa lisäedellytystä. Lisäksi peitetoiminnassa tehtäviä rikoksia koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettaviksi toimivaltasäännösten muotoon. Ylimääräisen tiedon käyttö mahdollistettaisiin tiettyjen uusien kahden vuoden enimmäisrangaistuksella rangaistavissa olevien rikosten selvittämisessä. Lisäksi rikostutkinnan kannalta selvästi turhan ylimääräisen tiedon hävittäminen ehdotetaan mahdollistettavaksi nyky sääntelyn mukaista aikaisemmin, jos epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa tietoa koskevasta ilmoituksesta vastusta tiedon hävittämistä.

Erinäiset säännökset sisältävään pakkokeinolain 11 lukuun ehdotetaan sisällytettäväksi säännös siitä, mitä pakkokeinoja voidaan käyttää, jos kysymys on alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilystä. Näissäkin tilanteissa pakkokeinon käyttö olisi mahdollista vain kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten muuten täyttyessä. Lisäksi säännöksen tulkinnassa tulisi huomioida pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n 4 momentissa, joka koskee pakkokeinoasioiden julkisuutta asioissa, joissa tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsitellessä tarvitse kuulla, ehdotetaan huomioitaviksi myös esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä, takavarikon määräajan pidentämistä sanotuissa tilanteissa ja erityistä kotietsintää koskevat käsittelyt. Ehdotuksen mukaan asia näissäkin tilanteissa käsiteltäisiin ja ratkaisu julistettaisiin yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulisivat julkisiksi vastaavana ajankohtana kuin muissa momentissa nykyisin mainituissa tilanteissa.

Laissa tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta ehdotetaan huomioitavaksi myös tehostettu matkustuskielto siten, että sääntely myös tehostetun matkustuskiellon osalta vastaisi kansallisissa menettelyissä säädettyä.

## 4.2 Pääasialliset vaikutukset

### 4.2.1 Viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset

Ehdotuksilla ei ehdoteta perustettavaksi uusia viranomaisia.

Useiden ehdotusten arvioidaan säästävän toimivaltaisten viranomaisten resursseja. Tällaisena voidaan ensinnäkin pitää ehdotusta siitä, että useissa pakkokeinolain mukaisten pakkokeinojen tuomioistuinkäsittelyissä mahdollistettaisiin asian ratkaiseminen tuomioistuimen kansliassa ilman istuntokäsittelyä. Vakuustakavarikon osalta lisäksi ehdotetaan, että tietyissä tilanteissa vakuustakavarikon voimassaoloa koskevaa määräaika voitaisiin pidentää neljän kuukauden sijaan enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että vakuustakavarikko on voimassa toistaiseksi. Sanottujen ehdotusten voidaan arvioida säästävän kaikkien käsittelyyn osallistuvien viranomaisten resursseja. Vastaavasti säästöä voidaan arvioida aiheutuvan siitä, että telekuuntelu- tai televalvontalupaa ei enää jatkossa haettaisi ja määrättäisi vain tiettyihin yksilöityihin teleosoitteisiin tai telepäätelaitteisiin. Kun ehdotuksen johdosta ei enää jatkossa olisi tarvetta hakea ja käsitellä uutta lupaa aina, kun ilmenee saman epäillyn käytössä oleva, rikostutkinnan kannalta olennainen luvan ulkopuolinen teleosoite tai telepäätelaitte, telepakkokeinoja koskevien tuomioistuinkäsittelyiden määrän voidaan arvioida vähenevän ja siten näihin tarvittavien resurssien säästyvän.

Edelleen merkittävää säästöä voidaan arvioida syntyvän esitutkintaviranomaisille siitä, että ehdotukset mahdollistaisivat rikostutkinnan kannalta selvästi turhan ylimääräisen tiedon hävittämisen nykysääntelyn mahdollistamaa aikaisemmin. Ehdotettu säästäisi tiedon säilyttämiseen tarvittavaa tallennustilaa merkittävästi etenkin laajoissa ja pitkäkestoisissa rikosasioissa.

Ehdotuksilla tavoiteltu sääntelyn selkeyttäminen voi jossain määrin säästää sekä viranomaisten että muiden toimijoiden resursseja. Tässä suhteessa merkityksellisenä voidaan pitää esimerkiksi ehdotusta tietojärjestelmän haltijan tietojenanto- ja avustusvelvollisuudesta, jonka tavoitteena on selventämisen myötä myös tehostaa viranomaisten ja yksityisten toimijoiden välistä yhteistyötä.

Yhteydenpitorajoituksia koskevien ehdotusten voidaan arvioida olevan lähtökohtaisesti kustannusneutraaleja. Jos ehdotukset siirtäisivät käytännössä yhteydenpidon valvontaa esitutkintaviranomaisilta säilytyksestä vastaaville viranomaisille, tämä tulisi ottaa huomioon resursseissa. Huomioida tulee muun ohessa esimerkiksi se, että yhteydenpidossa ja sen valvonnassa on käytössä riittävät tulkkausresurssit.

Esitetyn voidaan arvioida aiheuttavan jossain määrin lisää työtehtäviä syyttäjille siltä osin kuin jo ennen syytteen vireille tuloa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen olisi ilmoitettava vakuustakavarikkoa koskevan vaatimuksen tekemistä asiasta syyttäjälle, joka voisi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vaatimuksen tekemisestä. Ehdotuksen voidaan toisaalta arvioida säästävän resursseja tutkinnan myöhemmistä vaiheista, kun vakuustakavarikkovaatimus on voitu arvioida jo tutkinnan varhaisessa vaiheessa myös syyttäjän toimesta.

Erityisesti tuomioistuinten tehtäviä saattaa jossain määrin lisätä pakkokeinolain 7 luvun 21 §:ssä ehdotettava selvennys, jonka mukaan takavarikosta päättämistä vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta koskeva pykälä soveltuu myös jäljentämistilanteisiin. Pykälän mukaan myös asiakirjan jäljentämisestä päättäneen viranomaisen olisi viikon kuluessa päätöksestä saatettava jäljentämistä koskeva päätös kärjäoikeuden vahvistettavaksi. Muutoksen vaikutuksen arviointia kuitenkin vaikeuttaa, että oikeustilaa ja siihen perustuvaa nykykäytäntöä on pidetty tältä osin epäselvänä. Tuomioistuihin käsiteltäväksi tulevien asioiden määrää voi lisätä pakkokeinolain 8 lukua koskeva ehdotus, jonka mukaan paikanetsinnän ja laite-etsinnän voisi tietyissä tilanteissa saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Muutoksen merkitystä kuitenkin vähentää, että ehdotetut säännökset pitkälti vain vahvistaisivat lain tasolla jo nykyään korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöön perustuvan oikeustilan. Erityisesti tuomioistuinten osalta tehtäviä saattaa jossain määrin lisätä myös pakkokeinolain 10 lukua koskeva ehdotus, jonka mukaan telekuuntelun perusterikoksiin lisättäisiin uusia rikosnimikkeitä. Ehdotuksen johdosta telekuuntelua voitaisiin hakea entistä useamman rikoksen selvittämisessä. Vastaavaa maltillista vaikutusta voi olla ehdotuksella siitä, että tukiasematietojen hankkimista koskevaa säännöstä laajennettaisiin koskemaan muitakin yhdistymistietoja. Lisäksi erityisesti peitelty tiedonhankinnan tietoverkossa ja peitetoiminnan käyttöä voidaan arvioida joissain määrin lisäävän, että niitä koskevia edellytyksiä ehdotetaan tietyiltä osin kevennettäväksi.

Muutokset tulisi luonnollisesti huomioida viranomaisten olemassa ja rakenteilla olevissa asiankäsitelyjärjestelmissä, joihin pakkokeinoja kirjataan ja joissa niitä hallitaan. Ehdotuksista voidaan arvioida aiheutuvan järjestelmiin jonkin verran muutostarpeita ja tästä seuraavia kustannuksia. Kysymyksessä olevan uudistuksen laajuus huomioon ottaen on lisäksi selvää, että pakkokeinolainsäädäntöä soveltavat virkamiehet tarvitsevat koulutusta uuden lainsäädännön käyttöön ottamisen yhteydessä.

## 4.2.2 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Pakkokeinojen käytöllä puututaan perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeusvelvoitteissa suojattuihin oikeushyviin. Tämä koskee erityisesti oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, liikkumisvapautta, yksityiselämän suojaa ja omaisuuden suojaa. Perustuslain 21 §:n nojalla huomioon on otettava myös oikeusturvakysymykset. Edellä todetun mukaisesti ehdotuksilla edistetään oikeusturvan sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, yhtäältä kun pakkokeinojen kohteena olevien henkilöiden perusoikeuksien suojaa nimenomaisesti vahvistetaan ja toisaalta kun tarkennetaan ja yhdenmukaistetaan pakkokeinojen soveltamista koskevaa sääntelyä.

Lasten asemaa pakkokeinojen kohteena selventäisi ehdotus siitä, mitä pakkokeinoja voidaan käyttää, jos kysymys on alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilystä. Yhteiskunnallisesti voidaan pitää erityisen tärkeänä, että sääntely on alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyjen osalta selvää ja laintasoista.

Rikoksentorjuntaa ja turvallisuutta edistävää vaikutusta on sillä, että poliisi ja muut esitutkintaviranomaiset voivat tehokkaasti selvittää rikoksia.

## 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

### 5.1 Vaihtoehtojen arviointi

Edellä tarkemmin selostetuin tavoin asiassa ehdotettavat muutokset perustuvat pitkälti esimerkiksi oikeuskäytännössä, laillisuusvalvonnassa ja käytännön toiminnassa lainsäädännön sisällöstä tehtyihin havaintoihin, joiden johdosta esitettyjen lainsäädäntötoimien katsotaan olevan perusteltuja. Erilaisia sääntelyvaihtoehtoja on pyritty tarpeen mukaan kuvaamaan nykytilan kuvauksessa kulloistakin muutettavaksi ehdotettavaa säännöstä koskevassa osiossa.

Asiassa on lisäksi pohdittu useita sellaisia kysymyksiä, joiden johdosta ei ole päädytty ehdottamaan lainsäädäntömuutoksia. Näitä on tarpeen mukaan käsitelty nykytilan kuvauksessa siten, että ehdotuksen koskiessa erityisesti tiettyä pakkokeinolain lukua asiaa koskeva teksti on sijoitettu kyseistä lukua koskevan jakson alkuun. Jos ehdotus ei ole selvästi liittynyt mihinkään yksittäiseen pakkokeinolain lukuun, se on käsitelty pakkokeinolakia koskevan nykytilan kuvauksen jälkeen.

### 5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot

Tässä jaksossa käsitellään sellaisia työryhmän työssä esiin nousseita kysymyksiä, joita on pidetty sekä periaatteellisesti merkittävänä että sisällöltään sellaisina, että niiden osalta vertailusta on arvioitu voitavan saada lisäarvoa. Asiassa on selvitetty Ruotsin, Tanskan, Viron, Saksan ja Alankomaiden lainsäädäntöä näiden kysymysten osalta.

Edellä mainittujen EU:n jäsenvaltioiden lainsäädännön selvittämiseen liittyen, ja selvityksen perusteella tehtyjen tulkintojen sekä niistä tehtyjen johtopäätöskien osalta, on huomioitava mainittujen jäsenvaltioiden oikeuskulttuurien ja osin lainsäädäntötekniikan erilaisuus. Muiden jäsenvaltioiden lainsäädäntöratkaisujen selvittämisessä ja tulkinnaissa on siten yleisesti pidettävä mielessä vertailun kohteena olevien valtioiden lainsäädännön lähtökohtien erilaisuus huomioiden erot muun muassa maiden oikeustraditioissa sekä historiallisissa ja yhteiskunnallisissa taustoissa.



## 5.2.1 Osallistuvan tietolähteen käyttö

Valmistelussa keskusteltiin mahdollisuudesta säätää osallistuvan tietolähteen käytöstä tietyissä tilanteissa. Osallistuvan tietolähteen käytöllä tarkoitetaan tilannetta, jossa tiedonhankinta edellyttäisi poliisin ohjauksessa toimivan tietolähteen osallistumista esimerkiksi jonkin laittoman esineen tai aineen kuljettamiseen tai näyte-erän hankkimiseen. Kyseinen säännös edellyttäisi tarkkarajaista tapauskohtaista päätöstä ja välttämättömyyttä yksittäistapauksissa. Toimivaltuuden käytön tavoitteena olisi estää tai tutkia vakavia rikoksia tai tapahtumia. Sanotun johdosta valmistelussa ensimmäiseksi vertailtavaksi kysymykseksi valikoitui, mikä on lainsäädännöllinen tilanne vertailun kohteena olevissa jäsenvaltioissa koskien poliisin ohjauksessa olevan tietolähteen rikoksentekomahdollisuutta.

### Ruotsi

Ruotsissa ei ole laissa erikseen säädetty tietolähdetoiminnasta, sen määritelmästä tai tietolähdetoiminnan edellytyksistä. Poliisin ohjatussa käytössä toimivien tietolähteiden hyödyntäminen rikosten tutkinnassa on kuitenkin mahdollista poliisilain<sup>2</sup> yleisten säännösten nojalla. Lisäksi Ruotsissa poliisi on laatinut tietolähdetoiminnasta menettelytapohjeet, joissa kuvataan tarkemmin muun muassa tietolähdetoiminnan järjestämistä ja menettelyä. Edelleen tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaate ovat keskeisessä asemassa ja ohjaavat yleisesti tietolähdetoimintaan liittyvää menettelyä. Vaikka Ruotsin lainsäädäntö ei siten sisällä erityisiä säännöksiä tietolähdetoiminnasta, pääsääntönä on, ettei poliisin ohjatussa käytössä olevalla tietolähteellä ole oikeutta tehdä rikoksia, muutoin osallistua niiden tekemiseen tai oikeutta yllyttää toisia omalla toiminnallaan rikoksen tekemiseen.

### Tanska

Tanskassa peitetoiminnan edellytyksistä ja poliisin sekä siviilihenkilöiden suorittamasta peitetoiminnasta säädetään oikeudenkäyntiä koskevassa säädöksessä (jäljempänä oikeudenkäymiskaari) 754a–e §:ssä<sup>3</sup>. Molempien henkilöryhmien osalta edellytyksenä on tuomioistuimen päätös, mutta kiiretilanteissa, jos tuomioistuimen päätöksen odottaminen voi haitata peitetoiminnan tarkoitusta, poliisilla on mahdollisuus päättää toimenpiteestä. Asia on kuitenkin saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi 24 tunnin sisällä päätöksen tekemisestä. Edellytyksenä on muun muassa myös se, että peitetoiminta ei saa kasvattaa rikoksen suuruutta tai vakavuutta. Lisäksi tietolähteiden

<sup>2</sup> Polislag (1984:387), tässä tarkasteltavan kysymyksen kannalta huomiota voidaan kiinnittää erityisesti lain 8 §:ään.

<sup>3</sup> Bekendtgørelse af lov om rettens pleje (LBK nr 938 10.9.2019).

käyttöä koskevat säännöt on kuvattu Tanskan valtakunnansyyttäjän ohjeistuksessa<sup>4</sup> koskien tietolähteitä ja siiviliagentteja. Huomionarvoista tässä tehtävän tarkastelun osalta on, että poliisin ohjatussa käytössä oleva tietolähde voi osallistua viranomais-ten rikostutkinnassa käyttämään valvottuun läpilaskuun.

## Viro

Virossa tietolähde voi poliisin ohjauksessa suorittaa tiettyjä tarkoin määriteltyjä toimenpiteitä, jotka muutoin katsottaisiin rangaistaviksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tietolähteen toimiessa poliisin ohjauksessa valtuutuksen mukaisesti tämä ei syylisty rikokseen, vaikka teko muuten täyttäisi rikoksen tunnusmerkistön. Viron rikosprosessilain<sup>5</sup> 126(8) §:n mukaan rikoksen jäljitteleminen (*kuriteo matkimine*) tarkoittaa rikoksen tekemistä tuomioistuimen luvalla huomioiden kuitenkin 126(1) §:n 3 momentti, jonka mukaan toimet eivät saa olla vaaraksi henkilön hengelle tai terveydelle, aiheuttaa perusteetonta vahinkoa omaisuudelle tai luonnolle taikka perusteetonta loukkausta henkilön perusoikeuksiin. Lisäksi säännöksen mukaan tehdyt toimet tulisi mahdollisuuksien mukaan valokuvata, videoida tai äänittää. Luvan toimenpiteille antaa tutkintatuomari enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan.

## Saksa

Saksan rikosprosessia koskevassa lainsäädännössä<sup>6</sup> ei ole nimenomaisesti säännelty poliisin ohjatussa käytössä olevien tiedonantajien käytöstä. Esimerkiksi käsitettä poliisin tietolähde ei ole erikseen määritelty lainsäädännössä, mutta käsitteen on katsottu vakiintuneen oikeuskäytännössä ja hallinnollisissa asetuksissa. Saksassa tietolähdetoiminnalle on kuitenkin ominaista se, että tietolähde ei voi käyttää viranomaisille kuuluvia väliintulotoimivaltuuksia, ja tietolähde toimii suoraan poliisijohtajan valvonnan alaisuudessa, jolle tietolähde raportoi ja vastaa. Saksassa tietolähteenä toimivalla henkilöllä ei ole oikeutta tehdä rikoksia tai muutoin osallistua niiden tekemiseen eikä oikeutta yllyttää toisia omalla toiminnallaan rikoksen tekemiseen.

Koska tietolähdetoiminnasta ei ole erityistä sääntelyä, Saksassa on jo jonkin aikaa keskusteltu tarpeesta lainsäädäntömuutoksille lähinnä koskien tarvetta saattaa tietolähdetoiminta tarkemmin lainsäädännön alaisuuteen. Maaliskuussa 2021 Saksan liittopäivien oikeus- ja kuluttajansuojakomitea järjesti aiheesta julkisen kuulemistilaisuuden. Parhaillaan arvioidaan lainsäädäntötoimien tarvetta.

<sup>4</sup> The Public Prosecutor's Announcement on Informants and Civil Agents.

<sup>5</sup> Kriminaalmenetluse seadustik (RT I 2003, 27, 166).

<sup>6</sup> Esim. Strafprozeßordnung – StPO (7.4.1987).

## Alankomaat

Alankomaiden rikosprosessilainsäädännössä<sup>7</sup> ei myöskään muodollisesti määritellä käsitettä poliisin tietolähde, mutta tiettyjen tiukkojen edellytysten täytyessä muu kuin poliisiin kuuluva henkilö voi tarjota apuaan poliisille tietolähteen ominaisuudessa. Tältä osin on huomioitava rikosprosessilain 126w § koskien siviilihenkilöiden toimittamaa soluttautumista. Säännöksen 1 kohdan mukaan henkilö, joka ei ole poliisi, voi syyttäjän kanssa tehdyn sopimuksen perusteella tarjota apuaan tutkinnassa esimerkiksi osallistumalla tai tarjoamalla apua sellaiselle ryhmälle ihmisiä, joiden voidaan epäillä vakavien rikosten suunnittelusta tai tekemisestä.

Edellä mainitun 126w §:n 6 kohdan mukaan säännöksessä mainittu muu kuin poliisiin kuuluva henkilö ei saa tehdä rangaistavia tekoja, paitsi jos sellaisten tekojen tekemiseen on syyttäjän etukäteinen kirjallinen lupa. Kiiretilanteissa lupa voidaan antaa myös suullisesti, mutta lupa tulee jälkikäteen saattaa kirjalliseksi kolmen päivän kuluessa. Selostetun luvan rikosten tekemiseen voidaan kuitenkin yleisesti katsoa koskevan vain sellaisia rikoksia, jotka ovat välttämättömiä henkilön uskottavuuden säilyttämiseksi.

### *Yhteenveto poliisin ohjauksessa olevan tietolähteen rikosentekomahdollisuudesta vertailun kohteena olleissa valtioissa*

Edellä selostetusti Ruotsissa ja Saksassa poliisin ohjatussa käytössä olevalla tietolähteellä ei ole lainmukaista oikeutta tehdä rikoksia, muutoin osallistua niiden tekemiseen tai omalla toiminnallaan aiheuttaa sitä, että sellaiset muut henkilöt osallistuisivat rikoksen tekemiseen, jotka eivät muutoin osallistuisi siihen.

Alankomaissa poliisin ohjauksessa olevalla tietolähteellä voidaan katsoa olevan oikeusviranomaisen luvalla mahdollisuus tehdä rangaistavaksi säädettyjä tekoja tietyissä tarkoin rajatuissa tilanteissa. Esimerkiksi Alankomaissa tietolähteen rikosentekomahdollisuus on mahdollista syyttäjän luvalla lähinnä tietolähteen uskottavuuden ylläpitämiseksi. Tämän mahdollisuuden voidaan kuitenkin tulkita koskevan lähinnä vain vähäisiä tietyn rikoksen edistämiseen tähtääviä avustavia toimia.

Vertailumaista tilanne poikkeaa selvimmin Suomen tilanteesta Virossa. Edellä tarkemmin selostetusti Virossa poliisin ohjauksessa olevalla tietolähteellä on rikosentekomahdollisuus eli oikeus tehdä rikos tuomioistuimen luvalla (*kuriteo matkimine*) huomioiden muut asiaan liittyvät rajoitukset.

---

<sup>7</sup> Esim. Wetboek van Strafvordering (BWBR0001903), rikosprosessilaki.

## 5.2.2 Salaisten pakkokeinojen käytöstä ilmoittaminen (erityisesti ilmoitusvelvollisuus koskien tietolähdetoimintaa)

Valmistelussa toiseksi vertailtavaksi kysymykseksi valikoitui, mikä on lainsäädännöllinen tilanne vertailun kohteena olevissa jäsenvaltioissa koskien mahdollisuutta tiettyissä tilanteissa jättää tekemättä tai lykätä epäillylle tehtävää ilmoitusta tutkinnassa käytetyistä salaisista pakkokeinoista, erityisesti liittyen ilmoitusvelvollisuuteen koskien tietolähdetoimintaa.

### Ruotsi

Ruotsissa lähtökohtana on, että rikoksesta epäillyllä on oikeus saada jatkuvasti tietoa esitutkinnassa selvinneistä asioista, sikäli kun se ei ole haitaksi tutkinnalle.<sup>8</sup> Verraten pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2 momentin ilmoitusvelvollisuuteen tietolähteen ohjauksesta käyttämisestä, on huomioitava, ettei Ruotsissa ole erikseen sääntelyä tietolähdetoiminnasta, vaan tietolähdetoiminta perustuu poliisilain yleisiin säännöksiin. Tämän johdosta voidaan katsoa, ettei Ruotsissa ole vertailukelpoista erityistä sääntelyä tietolähdetoimintaan liittyvästä tiedonantovelvollisuudesta.

Huomionarvoinen tässä suhteessa on kuitenkin hallituksen esitys vuodelta 2016 koskien epäillyn tiedonsaantioikeuksia esitutkinnassa.<sup>9</sup> Esityksessä esimerkiksi pohditaan tarkemmin epäillyn tiedonsaantioikeuden suhdetta tiettyjen arkaluonteisten tietojen osalta. Arkaluonteisena tietona esityksessä mainitaan muun muassa rikostutkinnassa käytettyjen tietolähteiden henkilöllisyys. Esityksen perusteella ei kuitenkaan ole tehty mainittavia asiaan vaikuttavia lainsäädäntömuutoksia.

### Tanska

Tanskassa pääsääntönä on, että epäillyn oikeudelliselle avustajalle on ilmoitettava tutkinnassa käytetystä peitetoinnasta, jos henkilöä vastaan nostetaan syyte. Pääsäännön voidaan tulkita koskevan myös ilmoitusvelvollisuutta koskien siviilihenkilöiden käyttöä tietolähteinä. Pääsäännöstä huolimatta muun muassa ulkovaltoihin, kan-

<sup>8</sup> Ruotsin oikeudenkäymiskaaren (Rättegångsbalk 1942:740) 23 luvun 18 §.

<sup>9</sup> Prop. 2016/17:68 Misstänkas rätt till insyn i förundersökningar (<https://regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2016/12/prop.-20161768/>).

salliseen turvallisuuteen, rikoksen havaitsemiseen ja kolmanteen osapuoleen liittyvästä perustellusta syyistä voidaan henkilön oikeudelliselle avustajalle asettaa salassapitovelvollisuus hänelle ilmoitetuista tiedoista.<sup>10</sup>

Lisäksi epäillyn oikeudellisella avustajalla on mahdollisuus tutustua poliisin tutkintamateriaaliin syytettä koskevassa tapauksessa. Samoin kuin edellä muun muassa ulkovaltoihin, kansalliseen turvallisuuteen, rikoksen havaitsemiseen ja kolmanteen osapuoleen liittyvästä perustellusta syyistä voidaan henkilön oikeudelliselle avustajalle asettaa salassapitovelvollisuus.<sup>11</sup>

## Viro

Virossa tarkkailutoimien ilmoitusvelvollisuudesta (*jälitustoimingust teavitamine*) säädetään rikosprosessilain 126(13) §:ssä. Säännöksen mukaan pääsääntönä on, että toimien käyttämistä koskevan luvan päättyessä niistä on välittömästi ilmoitettava toimien kohdehenkilölle, henkilölle, jonka yksityis- tai perhe-elämää kohdistuneet toimet merkittävästi häiritsivät sekä henkilölle, joka tunnistettiin toimien yhteydessä. Henkilölle on myös ilmoitettava valvontatoimien ajasta sekä siitä, minkälaisia valvontatoimia henkilöön kohdistettiin.

Samaisen säännöksen mukaan pääsääntöisestä ilmoitusvelvollisuudesta voidaan syyttäjän luvalla poiketa, jos ilmoittaminen 1) merkittävästi vaikuttaisi rikosoikeudellisiin menettelyihin, 2) merkittävästi loukkaisi toisen henkilön lailla turvattuja oikeuksia ja vapauksia tai olisi vaaraksi toiselle henkilölle, tai 3) paljastaisi viranomaisen valvontatoimissa käyttämät salaiset menetelmät ja taktiikat, varusteet tai peitetehtävissä olevan poliisin tai poliisin tietolähteen.

Kohdehenkilön ilmoitusvelvollisuuden osalta merkityksellinen on myös rikosprosessilain 126(14) §, jossa säädetään tarkkailutoiminnassa kerätyn tiedon tarkastelu-oikeudesta. Säännöksen 1 kohdan mukaan edellä mainitun tarkkailutoimien kohdehenkilöllä on oikeus pyynnöstä saada tarkastella hänestä tarkkailutoimin kerättyjä tietoja. Toisaalta säännös sisältää myös listauksen sellaisista tiedoista, joita ei tarvitse antaa henkilölle tiedoksi. Esimerkiksi säännöksen 1 kohdan 4 alakohdan mukaan kohdehenkilölle ei tarvitse antaa tiedoksi sellaisia tietoja, niin kauan kuin edellä mainitut

<sup>10</sup> Bekendtgørelse af lov om rettens pleje (LBK nr 938 10.9.2019) 754 a ja d §.

<sup>11</sup> Bekendtgørelse af lov om rettens pleje (LBK nr 938 10.9.2019) 729 a (3 ja 4 kohta) §.

126(13) §:n perusteet<sup>12</sup> ovat olemassa, joiden antaminen voisi vaarantaa peitetehtävissä toimineen poliisin tai tietolähteenä käytetyn henkilön hengen, terveyden tai kunnian. Lisäksi 5 alakohdan mukaan kohdehenkilölle ei tarvitse antaa tiedoksi sellaisia tietoja, joiden antaminen voisi vaarantaa peitetehtävissä toimineen poliisin tai tietolähteenä toimineen henkilön oikeuden pysyä salassa.

## Saksa

Saksassa peitetoimintaan liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta säädetään nimenomaisesti rikosprosessilain 101 §:ssä. Pääsääntönä on kohdehenkilön tiedottaminen peitetoiminnasta heti kun se on mahdollista tehdä vaarantamatta tutkinnan tarkoitusta tai toisen henkeä, fyysistä koskemattomuutta ja henkilökohtaista vapautta tai peitetehtävissä toimivan tutkijan toiminnan mahdollista jatkumista. Jos ilmoitusvelvollisuutta lykätään edellä mainituilla perusteilla, asiaan liittyy lykkäämiseen liittyvien perusteluiden kirjaamisvelvollisuus. Säännöksen mukaan ilmoitusvelvollisuuden lykkääminen on mahdollista vuoden verran, jonka jälkeen mahdollisesta jatkolykkäämisestä ja sen kestosta päättää tuomioistuin.

## Alankomaat

Alankomaissa syyttäjällä on yleinen velvollisuus lisätä tapauskansioon kaikki viralliset kirjalliset raportit erityisten tutkintatekniikoiden käytöstä niin pian kuin on mahdollista huomioiden tutkinnan tila.<sup>13</sup> Syyttäjällä on kuitenkin mahdollisuus pidättäytyä tekemästä ilmoituksia tai lisäämästä raporteja tapauskansioon tutkintatuomarin hyväksynnällä. Tässä tapauksessa tutkintatuomarin päätös asiasta lisätään tapauskansioon.<sup>14</sup> Tutkintatuomarin päätöksestä on ilmoitettava epäillylle tai muulle asiaan kuuluvalla henkilölle niin pian kuin se on mahdollista vaarantamatta tutkintaa.<sup>15</sup> Asian osalta on olemassa lukuisia poikkeuksia.

Alankomaiden rikosprosessilaki ei sisällä tarkkoja säännöksiä ilmoitusvelvollisuuden lykkäämisen kestosta, mutta se todetusti sisältää lukuisia poikkeuksia yleisestä ilmoitusvelvollisuudesta. Poikkeukset kuitenkin koskevat lähinnä sellaisia toimia, joilla voidaan katsoa olevan vain vähäinen vaikutus henkilön perustuslaillisiin oikeuksiin. Läh-

---

<sup>12</sup> 1) merkittävästi vaikuttaisi rikosoikeudellisiin menettelyihin, 2) merkittävästi loukkaisi toisen henkilön lailla turvattuja oikeuksia ja vapauksia tai olisi vaaraksi toiselle henkilölle, tai 3) paljastaisi viranomaisen valvontatoimissa käyttämät salaiset menetelmät ja taktiikat, varusteet tai peitetehtävissä olevan poliisin tai poliisin tietolähteen.

<sup>13</sup> Wetboek van Strafvordering (BWBR0001903) 126aa §.

<sup>14</sup> Wetboek van Strafvordering (BWBR0001903) 149b §.

<sup>15</sup> Wetboek van Strafvordering (BWBR0001903) 126bb §.

tökohtana on, että syyttäjän on tehtävä asiassa tapauskohtaista harkintaa. On huomioitava, että Alankomaiden rikosprosessilakia on pidetty osin vaikeatulkintaisena, mistä syystä sen osalta on aloitettu kokonaisuudistus.

#### *Yhteenveto salaisten pakkokeinojen käytöstä ilmoittamisesta vertailumaissa*

Vertailun kohteiksi valikoituneissa jäsenvaltioissa salaisten pakkokeinojen käyttöä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty eri tavoin. Yhdistävänä tekijänä voidaan kuitenkin katsoa olevan se, että pääsääntönä on salaisten pakkokeinojen kohdehenkilön viivytyksetön tiedottaminen rikostutkinnassa käytetystä salaisista pakkokeinoista, myös kun kyse on poliisin tai siviilihenkilön suorittamasta peitetoiminnasta. Samaten yhdistävänä tekijänä voidaan katsoa olevan se, että edellä mainitusta pääsäännöstä voidaan poiketa, muun muassa kohdehenkilölle tehtävää ilmoitusta lykkäämällä, mikäli se katsotaan perustelluksi ja tarpeelliseksi huomioiden etenkin tutkinnan vaarantuminen ja peitetehtävissä toimineiden henkilöiden turvallisuuden varmistaminen. Vertailun perusteella ei kuitenkaan selvinnyt sellaisia seikkoja, joiden perusteella voitaisiin selvästi tulkita, että lainsäädäntö mahdollistaisi rikoksesta epäillylle tai hänen oikeudelliselle avustajalle tehtävän ilmoituksen tekemättä jättämisen esimerkiksi aina ohjattua tietolähdettä koskevissa tilanteissa.

### **5.2.3 Peitetoiminta ja sen edellytykset erityisesti yksittäiseen henkirikokseen liittyen**

Valmistelussa kolmanneksi vertailtavaksi kysymykseksi valikoitui, mikä on lainsäädännöllinen tilanne vertailun kohteena olevissa jäsenvaltioissa sen osalta, onko peitetoiminnan hyödyntäminen mahdollista erityisesti yksittäisen henkirikoksen tutkinnassa.

#### **Ruotsi**

Ruotsissa ei ole laissa erikseen säännelty peitetoiminnasta tai sen edellytyksistä, vaan peitetoiminnan käyttäminen rikosten tutkinnassa perustuu poliisilain yleisiin säännöksiin.<sup>16</sup> Ruotsissa ei siten ole peitetoiminnalle laissa nimenomaisesti asetettuja erityisiä edellytyksiä, kuten toiminnan suunnitelmallisuus, järjestäytyneisyys tai ammattimaisuus taikka ennakoitavissa oleva jatkuvuus tai toistuvuus. Peitetoimintaa yleisesti kuitenkin ohjaavat tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaate.

---

<sup>16</sup> Polislag (1984:387), tässä tarkasteltavan kysymyksen kannalta huomiota voidaan kiinnittää erityisesti lain 8 §:ään.

## Tanska

Tanskassa peitetoiminnan edellytyksistä säädetään oikeudenkäymiskaaren 754 a §:ssä. Pääsääntöisesti peitetoiminta on mahdollista vain sellaisten rikosten osalta, joista voi seurata vähintään kuuden vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi edellytyksinä on, että on olemassa perusteltu epäily rikoksesta tai sen yrityksestä, ja peitetoiminnalla on erityistä merkitystä tutkinnan kannalta.

## Viro

Viron rikosprosessilain 3 luvussa säädetään valvontatoimista (*jäljitystoimingud*). Tämän jakson kannalta on syytä huomioida, että puhuttaessa Virossa käytössä olevista lainmukaisista valvontatoimista<sup>17</sup>, kyse on lähtökohtaisesti samankaltaisista salaisista pakkokeinoista kuin mitä pakkokeinolain 10 luvussa säädetään. Mainitun 3 luvun 126(1) §:ssä säädetään toimien yleisistä edellytyksistä ja 126(2) §:ssä taas säädetään tarkemmin toiminnan perusteista (*jälitustoimingu tegemise alused*). Viimeksi mainitun säännöksen toinen kohta sisältää erikseen samankaltaisen perusterikoslistauksen kuin pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentissa, joiden osalta valvontatoimet ovat mahdollisia. Säännöksen mukaan valvontatoiminta on mahdollista toteuttaa edellä mainitussa rikoslistauksessa mainittujen rikosten osalta rikoksen havaitsemiseksi, estämiseksi ja selvittämiseksi. Huomionarvoista erityisesti on, että säännöksen mukaan peitetoiminta olisi nimenomaisesti mahdollista toteuttaa myös yksittäisen henkirikoksen<sup>18</sup> osalta.

## Saksa

Saksan rikosprosessilain 110a §:ssä säädetään peitetoiminnasta ja sen edellytyksistä. Pääsääntöisesti peitetoiminta on mahdollista silloin, kun on riittävästi tosiasiallisia viitteitä siitä, että merkittävä rikos on tehty. Tämän osalta säännöksessä erikseen mainitaan, jos tutkittavana oleva rikos on tapahtunut laittoman huume- tai asekaupan, rahanväärennyksen tai virallisten leimojen väärennyksen yhteydessä, valtion turvallisuuteen liittyen tai järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenen toimesta tai muutoin liittyen järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Lisäksi peitetoiminnan käyttäminen on mahdollista sellaisten vakavien rikosten tutkinnassa, joissa tiettyjen tosiasioiden perusteella on riski vakavan rikoksen toistumiselle. Tällöin peitetoiminnan käyttäminen tutkinnassa on sallittua, jos muut tutkintakeinot eivät takaisi asian selvittämisen toteutumista tai rikoksen selvittäminen niillä olisi merkittävästi vaikeampaa.

---

<sup>17</sup> Viroksi *jäljitystoimingud* ja englanniksi *surveillance activities*.

<sup>18</sup> Karistusseadustik (RT I 2001, 61, 364) § 113.



Edellä selostetun 110a §:n mukaan peitetoiminnan käyttäminen ei siten ole rajoittunut vain järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai riskiin vakavan rikollisuuden toistumisesta. Toisin sanoen peitetoiminnan pääsääntöisenä edellytyksenä on rikoksen vakavuus samoin kuin että rikos on muun muassa yhteiskunnan oikeusajattelun ja yleisen turvallisuuden tunteen näkökulmasta merkittävä. Lisäksi edellytyksinä on, että muut tutkintakeinot eivät takaisi asian selvittämisen toteutumista tai rikoksen selvittäminen niillä olisi merkittävästi vaikeampaa. Näin ollen esimerkiksi yksittäisen henkirikoksen, kuten tappo, katsotaan olevan sellainen merkittävä rikos, jonka osalta peitetoiminnan käyttäminen tutkinnassa on mahdollista.

## Alankomaat

Alankomaiden rikosprosessilain 126h §:ssä säädetään poliisin toimittamasta soluttautumisesta ja 126w §:ssä siviilihenkilön toimittamasta soluttautumisesta. Pääsääntöisesti soluttautuminen on käytettävissä vain vakavien rikosten tutkinnoissa, yleensä rikosten liittyessä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Vakavan rikoksen osalta 126h §:ssä viitataan samaisen lain 67 §:ään koskien tutkintavankeuden edellytyksiä. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan vakavana rikoksena pidetään sellaisia rikoksia, joista voi seurata vähintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Säännös sisältää myös erikseen listauksen sellaisista rikoksista, joiden osalta tutkintavankeus on käytettävissä. Listaus ei kuitenkaan sisällä viittauksia yksittäiseen henkirikokseen. Tästä huolimatta soluttautumisen käyttämisen katsotaan olevan mahdollista myös yksittäisen henkirikoksen tutkinnassa huomioiden erityisesti se, että henkirikosten osalta edellä mainitun 67 §:n mukainen neljän vuoden kynnys ylittyy.

### *Yhteenvedo peitetoiminnan edellytyksistä erityisesti yksittäiseen henkirikokseen liittyen vertailumaissa*

Vertailun perusteena on erityisesti toiminut PKL 10:27.2, jonka mukaan rikoksesta epäiltyyn kohdistetun peitetoiminnan käyttämisen niin sanottuina lisäedellytyksinä on, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Lisäksi vertailussa huomioitiin PKL 10:3.2:n mukainen perusterikoslistaus.

Muissa vertailun kohteena olevissa jäsenvaltioissa kuin Ruotsissa peitetoiminnasta ja sen edellytyksistä säädetään nimenomaisesti laissa. Vertailun perusteella voidaan katsoa, että vain Virossa peitetoiminnan käyttäminen yksittäisen tapporikoksen tutkinnassa on nimenomaisesti mahdollistettu. Toisin sanoen Viron rikosprosessilain asiaan kuuluvissa säännöksissä on nimenomaisesti mainittu tapporikos.

Viron lisäksi peitetoiminnan (tai soluttautumisen) käyttäminen yksittäisen henkirikoksen tutkinnassa vaikuttaisi kuitenkin pääsääntöisesti olevan mahdollista Saksassa ja Alankomaissa. Näiden jäsenvaltioiden osalta tilanne on kuitenkin eri kuin Virossa, sillä Saksassa ja Alankomaissa asiaan liittyvissä säännöksissä ei ole nimenomaisesti mainittu yksittäistä henkirikosta, vaan peitetoiminnan käyttäminen tutkinnassa katsotaan mahdolliseksi yleisten edellytysten täytyessä (muun muassa rikoksen merkittävyys ja vakavuus sekä seuraamuskyynnyksen täytyminen). Toisin sanoen Saksassa ja Alankomaissa yleisenä edellytyksenä muun ohella on, että kyseessä on vakavan rikoksen selvittäminen, mutta henkirikokset katsotaan sekä yksilön oikeusturvan että yhteiskunnan näkökulmasta sellaisiksi vakaviksi rikoksiksi, joiden osalta peitetoiminnan mahdollistaminen rikoksen selvittämiseksi on perusteltua.

## 6 Säännöskohtaiset perustelut

### 6.1 Pakkokeinolaki

#### 6.1.1 2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

##### 1 § Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että poliisimies saa ottaa kiinni myös sellaisen rikoksesta epäillyn, joka on määrätty otettavaksi kiinni 5 luvun 5 a §:n 2 momenttiin ehdotettavan, tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnityksen varmistamista koskevan säännöksen perusteella. Lisäyksen johdosta kiinni ottamisessa myös näissä tilanteissa soveltuisi, mitä siitä muualla laissa säädetään. Tässä suhteessa voidaan viitata esimerkiksi pakkokeinolain 2 luvun 3 §:ään voimakeinojen käytöstä ja 4 §:ään kiinniottamisesta ilmoittamisesta.

##### 10 § Pidättämisestä ilmoittaminen ja pidättämistä koskeva päätös

Pidättämisestä ilmoittamista koskevaan pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan pidättämisestä olisi tehtävä kirjallinen päätös. Päätöksessä tulisi lyhyesti mainita tiedot rikoksesta, josta pidätettyä epäillään, ja pidättämisen peruste. Päätöksestä olisi ilman aiheetonta viivytystä toimitettava pidätetylle jäljennös. Lisäksi lisäys huomioidaisiin pykälän otsikossa.

Päätökseen sisältyvät tiedot tulisi lähtökohtaisesti kirjata vastaavassa laajuudessa kuin pakkokeinolain 3 luvun 10 §:ssä tarkoitettussa vangitsemista koskevassa päätöksessä. Olennaista olisi huomioida sekä pidättämisen yleiset että erityiset edellytykset. Pidättämisen edellytyksiä harkitessa rikoksesta epäiltyä tulisi mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan kuulla. Jäljennös voitaisiin toimittaa vasta pykälän 1 momentissa tarkoitettua pidättämisen syyn ilmoittamisen jälkeen, mutta kuitenkin ilman aiheetonta viivytystä. Jos asiassa ei olisi poikkeuksellista tarvetta pidemmälle ajalle, jäljennös tulisi normaalisti toimittaa viimeistään vuorokauden kuluessa pidättämisestä.

## 6.1.2 3 luku Tuomioistuinmenettely vangitsemisasioissa

### 14 § Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että momentissa tarkoitettu syytteen nostamiselle asetetun määräajan pidennystä koskeva asia voidaan ratkaista tuomioistuimen kansliassa ilman istutokäsittelyä. Edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vangittu suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

Edellytyksenä asian ratkaisemiselle kansliassa ilman istutokäsittelyä olisi, että vangittu suostuu pyyntöön asian ratkaisemistavasta. Edellytyksenä ei sen sijaan olisi, että vangittu suostuu syytteen nostamisen määräajan pidennykseen. Tuomioistuin voisi asian ratkaisemistapaa koskevassa harkinnassaan kiinnittää tapauskohtaisesti huomiota esimerkiksi siihen, ovatko asian ratkaisemisessa olennaiset seikat siinä määrin riidattomia, että asianosaisten kuuleminen voidaan hoitaa kirjallisesti.

### 15 § Vangitsemiasian uudelleen käsittely

Vangitsemiasian uudelleen käsittelyä koskevan pykälän 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi sen selventämiseksi, että jos pääkäsittelyä asiassa on lykätty vastaajan mielentilan tutkimisen johdosta, kyseisen vastaajan vangitsemisasiaa ei tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi pääkäsittelyn lykkäämisen aikana. Tarkoituksena olisi täsmentää edellä tarkemmin kuvattua voimassa olevaa sääntelyä niin, että käynnissä olevalla mielentilatutkimuksella olisi merkitystä vangitsemiasian uudelleen käsittelyn kannalta vain sen vastaajan osalta, jonka mielentilan tutkimisesta asiassa on kysymys. Asiaa koskeva sääntely on aikaisemmin ollut luvun 16 §:n 1 momentissa.

### 16 § Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa

Pykälän 1 momentin viimeinen virke ehdotetaan poistettavaksi. Samalla asiaa koskeva sääntely siirrettäisiin edellä kerrotun mukaisesti luvun 15 §:n 1 momenttiin.

## 6.1.3 4 luku Yhteydenpidon rajoittaminen

### 1 § Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin siten, että yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset ja sen kattama henkilöryhmä, samoin kuin yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksenä aina oleva välttämättömyysvaatimus jatkossa kävisi kokonaisuudessaan ilmi yhdestä pykälästä. Luvun 2 § puolestaan koskisi yhteydenpitorajoituksen sisältöä ja yhteydenpidon valvontaa. Muilta osin luvun rakenne säilyisi entisellään.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa esitetyn johdosta lisättäväksi rajausta siitä, että momentin mukainen kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavan-  
gin yhteydenpidon rajoitus voi kohdistua vain tiettyyn muuhun henkilöön. Lisäyksen johdosta nämä henkilöt tulisi nimetä.

Pykälän 2 momentti koskisi tilannetta, jossa yhteydenpitoa voitaisiin rajoittaa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Näin voitaisiin menetellä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa voitaisiin näissä tilanteissa rajoittaa yleisesti muiden vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden kanssa. Rajoitus voisi koskea esimerkiksi vain muita vapautensa menettäneitä henkilöitä tai vastaavasti vain muita kuin vapautensa menettäneitä henkilöitä. Mahdollista olisi myös, että rajoitus koskisi molempia näistä ryhmistä. Edelleen mahdollista olisi sekin, että yhteydenpitoa rajattaisiin esimerkiksi vapautensa menettäneiden osalta 1 momentin mukaisesti vain tiettyihin, nimettyihin henkilöihin ja muiden kuin vapautensa menettäneiden osalta 2 momentin perusteella yleisesti kaikkiin tällaisiin henkilöihin. Momentissa säädettyä rajoitettaisiin aina 3 momentin säännös. Siten esimerkiksi lähiomaisten ja muiden läheisten osalta sovellettaisiin 2 momentin sijaan 3 momentin sääntelyä.

Erityisen painavia syitä koskeva edellytys olisi muotoilultaan pitkälti yhdenmukainen voimassa olevan pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 2 momentin lähiomaisiin ja muihin läheisiin kohdistuvia rajoituksia koskevan vastaavan kynnyksen kanssa. Erona kuitenkin on, että läheiset henkilöt ovat tyypillisesti tiedossa ja tarkastelu siten kohdistuu ennen kaikkea siihen, voidaanko yhteydenpidon näihin arvioida vaarantavan rikoksen selvittämisen. Ehdotetun uuden 2 momentin tilanteissa taas tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, voidaanko asiassa perustellusti arvioida olevan sellaisia vielä tuntemattomia tahoja, joihin yhteydenpitoa tulisi erityisen painavista syistä rajoittaa. Lisäksi harkinnassa voisi olla merkitystä sillä, että tutkinnan alkuvaiheessa muiden kuin vapautensa menettäneiden henkilöiden yhteydenpitorajoituksen tarkoituksen kannalta riittävän kattava nimeäminen voi käytännön syistä olla vaikeampaa kuin vapautensa menettäneiden kohdalla. Tästä syystä erityisen painavien syiden käsilläoloa voisi alkuvaiheessa muiden kuin vapautensa menettäneiden henkilöiden osalta puoltaa myös

nimeämisen mahdottomuus käytännössä. Selvää kuitenkin myös tältä osin olisi, että yhteydenpitorajoituksesta tulisi luopua tai sitä tulisi kaventaa välittömästi, kun laajalle yhteydenpitorajoitukselle ei enää olisi perusteita.

Momentissa tarkoitettu yhteydenpitorajoitus olisi voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuin voisi kuitenkin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan. Olennaista on, että momentin mukainen yhteydenpitorajoitus ja sen pidentäminen edellyttäisi aina erityisen painavien syiden olemassaoloa.

Momentissa tarkoitettujen yhteydenpitorajoituksen pidentämistä koskevan asian käsittelyssä rajoituksen kohteena olevalle henkilölle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuksesta. Muilta osin noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä 3 luvun 6 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään vangitsemisasiain käsittelystä. Mainitut lainkohdat koskevat vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnäoloa ja puhevaltaa asian käsittelyssä sekä sitä, milloin asian käsittelyssä voidaan käyttää videoneuvottelua tai muuta soveltuva teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään.

Pykälän 3 momentissa ensinnäkin korvattaisiin viittaus tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ään viittauksella oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 ja 5 momenttiin, johon tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä viitataan. Yhteydenpitoa ei saisi rajoittaa muunkaan kuin sen asiamiehen kanssa, joka toimii rajoituksen kohteen avustajana siinä rikosasiassa, jonka johdosta henkilö on tutkintavankina. Selvää olisi, että säännöksen johdosta ei kuitenkaan voitaisi kiertää esimerkiksi esitutkintalain 11 luvun 3 §:n säännöstä avustajan kelpoisuudesta. Tämän voidaan katsoa seuraavan viitatuista oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentin säännöksestä, jonka mukaan sitä sovelletaan jos ei siinä tai muussa laissa toisin säädetä.

Lisäksi momentissa selvennettäisiin listaa niistä muista henkilöistä, joihin yhteydenpitoa ei saa rajoittaa. Säännös rajoittaisi myös 2 momentissa tarkoitettua laajaa yhteydenpitorajoitusta. Säännös sisältäisi ne henkilöryhmät, joihin tutkintavankeuslain 8 luvun 3 ja 4 §:ssä sekä putkalain 6 luvun 3 ja 4 §:ssä nykyisellään viitataan. Lisäksi tulisi varmistaa, että yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö voisi jollakin tavalla hoitaa esimerkiksi viranomaisasioitaan. Käytännössä tällaisen yhteydenpidon voidaan kuitenkin arvioida jäävän yhteydenpitorajoituksen ulkopuolelle jo sitä kautta, että ei ole syytä epäillä tällaisen yhteydenpidon vaarantavan kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoitusta.

Pykälän uudeksi 4 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan 2 §:n 1 momentin säännös siitä, että yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä. Muutoksen johdosta olisi selvää, että säännös koskisi myös sitä 1 momentin sääntelyä, mihin henkilötahoihin yhteydenpitoa saa rajoittaa.

## 2 § Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö

Edellä nykytilan kuvauksessa tarkemmin perustellun mukaisesti kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo olisi pykälän 1 momentin mukaan kokonaan kielletty sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Sanotun johdosta yhteydenpitorajoituksia ei enää jatkossa tulisi määrätä esimerkiksi siten, että yhteydenpitorajoituksen koskiessa tapaamisia tietyn henkilön kanssa, määräyksessä kuitenkin sallittaisiin tällaiset tapaamiset valvotusti. Tuomioistuin voisi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista. Tämä tarkoittaisi, että tuomioistuin voisi esimerkiksi määrätä, että henkilökohtaiset tapaamiset tietyn henkilön kanssa sallitaan, mutta puheluita ei. Oletettavaa lienee, että käytännössä pyynnöt sallia edes osa yhteydenpitotavoista sekä näitä pyyntöjä koskevat perustelut tulisivat niiltä, joiden yhteydenpitoa vaaditaan rajoitettavaksi.

Pykälään lisättäisiin 2 momentiksi säännös, jonka mukaan, jos kirjettä, muuta postilähetystä tai viestiä ei toimitettaisi perille yhteydenpitorajoituksen vuoksi, asiasta olisi annettava viipymättä tieto lähettäjälle, jollei se vaarantaisi yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Asiasta olisi lisäksi annettava viipymättä tieto vastaanottajalle, jos kyseessä olisi yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö ja jollei se vaarantaisi yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Kirje, muu postilähetys tai viesti, jota ei toimiteta perille, olisi palautettava lähettäjälle tai annettava vapautensa menettäneelle yhteydenpitorajoituksen päätyttyä.

Ehdotuksen johdosta olisi ensinnäkin selvää, että yhteydenpitorajoituksen vuoksi estynyt kirjeenvaihto tulisi säilyttää ja toimittaa joko lähettäjälle tai vapautensa menettäneelle rajoituksen päätyttyä. Lisäksi kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin toimittamatta jättämisestä olisi aina annettava viipymättä tieto lähettäjälle, jollei se vaarantaisi yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Yhteydenpitorajoituksen tarkoituksen voitaisiin katsoa vaarantuvan esimerkiksi, jos pelkän yhteydenpitoyrityksiä ja -rajoituksia koskevan tiedon käymisen ilmi voitaisiin arvioida voivan vaikeuttaa rikoksen selvittämistä. Lähetyksen vastaanottajalle tieto toimittamisen estymisestä olisi toimitettava vastaavin edellytyksin, mutta vain, jos kyseessä olisi yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö. Velvoitetta informoida vastaanottajaa ei täten olisi tilanteessa, jossa yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö olisi lähettänyt lähetyksen. Tätä voidaan pitää perusteltuna, jotta yhteydenpitoyrityksistä ja -rajoituksesta kertomalla ei vaarannettaisi rajoituksen tarkoitusta.

Pykälän 3 momentin mukaan kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa noudatettaisiin tutkintavankeuslain 8 ja 9 luvun sekä putkalain 6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelujen, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnasta. Säännös kattaisi sekä sen valvonnan, että yhteydenpitoa ei ole, jos se on yhteydenpitorajoituksella kielletty, että tutkintavankeuslain tai putkalain mukaisen yhteydenpidon valvonnan tilanteissa, joissa yhteydenpitoa ei ole rajoitettu. Vaikka valvontavastuu yhteydenpidosta siten olisi tutkintavankeuslain ja putkalain perusteella tähän toimivaltaisilla viranomaisilla, selvää on, että tutkinnasta vastaava tai sitä tunteva viranomainen voisi olla valvonnasta vastaavaan viranomaiseen yhteydessä sen varmistamiseksi, että viimeksi mainitulla olisi tieto yhteydenpidossa valvottavista seikoista.

#### 4 § Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Pykälään ehdotetaan ensinnäkin lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan yhteydenpidon rajoittamisesta 2 luvun 11 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Muutoksella samalla selvennettäisiin edellä EU-luovuttamislain nykytilan käsittelyssä esitetyllä tavalla, että yhteydenpidon rajoittaminen on tätä koskevien edellytysten täytyessä mahdollista myös asioissa, joissa Suomi on pidätysmääräyksen antava valtio. Menettely vastaisi muuten yhteydenpidon rajoittamista muissa tilanteissa koskevaa sääntelyä.

Pykälän 3 momentissa, joka edellä tarkoitetun muutoksen johdosta siirtyisi 4 momentiksi, säädettäisiin, että 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin kuin edellytyksiä sille ei enää ole. Muutoksen johdosta olisi selvää, että rajoitus pitäisi poistaa mahdollisimman nopeasti sen edellytysten lakattua olemasta voimassa. Lisäksi muutoksella selvennettäisiin, että rajoitus tulisi poistaa osittain, jos edellytyksiä olisi enää osalle alkuperäisestä rajoituksesta.

### 6.1.4 5 luku Matkustuskielto

#### 4 § Matkustuskiellosta päättävä viranomainen ja matkustuskieltoa koskeva harkinta

Pykälän otsikkoon ehdotetaan lisättäväksi maininta matkustuskieltoa koskevasta harkinnasta, jotta 3 momentin sisältämä säännös tuomioistuimen matkustuskieltoa koskevasta harkintavelvollisuudesta kävisi ilmi myös pykälän otsikosta. Muutoksen tarkoi-



tuksena on korostaa tuomioistuimen velvollisuutta harkita matkustuskieltoa myös vangitsemisvaatimuksen ja vangittuna pitämistä koskevan asian käsittelyssä. Muilta osin pykälä säilyisi nykyisessä muodossaan.

## 5 a § Tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnitys

Edellä nykytilan kuvauksessa esitetystä perusteluista johtuen lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a § tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnityksestä. Tarkoituksena on, että jos laitteita ei voitaisi kiinnittää heti tehostetun matkustuskiellon määräämisen hetkellä, voitaisiin kuitenkin varmistaa, että kiinnitys saataisiin tehtyä mahdollisimman pikaisesti määräyksen jälkeen.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin voisi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn saapumaan vankilaan, yhdyskuntaseuraamustoimistoon tai muuhun tarkoitukseen soveltuvaan paikkaan pakkokeinolain 2 luvun 12 d §:ssä tarkoitettujen tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien teknisten välineiden kiinnitykseen. Määräys voitaisiin antaa tuomioistuimen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä. Määräykselle ei olisi tarvetta esimerkiksi silloin, jos laitteet olisi mahdollista kiinnittää välittömästi istunnon jälkeen tai jos muista syistä ei pidettäisi tarpeellisena asiaa koskevaa määräystä. Kun määräys annettaisiin osana tehostettua matkustuskieltoa koskevaa päätöstä, soveltuisi päätöstä koskeva esimerkiksi muutoksenhakuun liittyvä sääntely myös kiinnitystä koskevan määräyksen osalta.

Nykyään kiinnityksiä on tehty lähinnä tutkintavankiloissa tai Rikosseuraamuslaitoksen tukipartioiden toimesta. Lisäksi tarkoituksena on ollut, että kiinnityksiä voitaisiin tehdä yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Ehdotus mahdollistaisi mainitut vaihtoehdot. Muuna tarkoitukseen soveltuvana paikkana voitaisiin pitää esimerkiksi tarkoitukseen soveltuvia poliisin tiloja. Perusteltua olisi, että kiinnitykset tehtäisiin tarkoitukseen soveltuvassa paikassa, joka on tehostettuun matkustuskieltoon määrätulle mahdollisimman helposti saavutettavissa. Lisäksi huomiota voitaisiin kiinnittää siihen, että tila on sellainen, jossa kiinnitys voidaan tehdä turhaa huomiota herättämättä. Jos kiinnityksessä olisi tarkoitus hyödyntää tukipartiota, aikataulu ja tarkoitukseen parhaiten soveltuva paikka olisi syytä selvittää ennen käsittelyä, jotta määräykset olisivat myös käytännössä toteutettavissa.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn otettavaksi tai pidettäväksi kiinni 1 momentissa tarkoitettua kiinnityksen valmistumiseen asti, jos kiinnitys voidaan suorittaa välittömästi määräyksen jälkeen. Tarkoituksena olisi mahdollistaa henkilön pitäminen kiinni esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilö on jo vangittuna ja laitteiden kiinnitys voidaan tehdä säilytyspaikassa

välittömästi tuomioistuimen päätöksen jälkeen. Käytännössä tämä edellyttäisi, että tarvittava laitteisto ja sen kiinnityksen osaava henkilökunta olisi saatavilla kiinnitykseen soveltuvassa paikassa, jossa tehostettuun matkustuskieltoon määrätty olisi säilytettävänä tai jonne kyseinen henkilö voitaisiin tuomioistuimen päätöksen jälkeen välittömästi siirtää. Kiinnityksen voitaisiin katsoa olevan mahdollista välittömästi, jos kiinnitys saataisiin valmiiksi muutaman tunnin sisällä määräyksen antamisesta. Momentissa ehdotettua sääntelyä täydentäisi pakkokeinolain 2 luvun 1 §:ään ehdotettu lisäys siitä, että poliisimies saa ottaa kiinni myös sellaisen rikoksesta epäillyn, joka on määrätty kiinni otettavaksi momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

## 6 § Poikkeuslupa

Pykälään ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jolla huomioidaan tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskeva puitepäätös ja sitä koskeva täytäntöönpanolaki. Tarkoituksena on varmistaa, että kansallinen lainsäädäntö ei miltei osin ole ristiriidassa sen kanssa, mitä puitepäätöksessä ja sen täytäntöönpanolaissa edellytetään toimivaltaisilta viranomaisilta. Täytäntöönpanolain 4 §:n 3 momentin mukaan tunnistamisesta päättävällä viranomaisella on toimivalta päättää myös valvontatoimien mukauttamisesta, jollaisena voidaan pitää myös matkustuskiellosta poikkeamista.

## 7 § Matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttaminen

Pykälässä ehdotetaan ensinnäkin selvennettäväksi, miten matkustuskieltopäätöstä saadaan pykälän perusteella muuttaa. Kysymys olisi päätöksen 2 §:ssä tarkoitetun sisällön muuttamisesta. Tehostetun matkustuskiellon osalta olennainen olisi lisäksi 2 a §:n perusteella mahdollisesti määrätty velvoite pysyä asunnossa.

Matkustuskieltopäätöksen sisältöä saataisiin muuttaa muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai muuten tärkeästä syystä. Tarkoituksena ei tältä osin olisi muuttaa voimassa olevan sääntelyn tulkintaa. Olosuhteet voisivat muuttua esimerkiksi niin, että henkilön kotipaikka muuttuu tai että henkilön työskentelyajoissa tai -paikassa tapahtuu sellainen muutos, joka tulee huomioida. Vastaavasti muuna tärkeänä syynä voitaisiin pitää esimerkiksi tilannetta, jossa kieltoon määrätyn tulisi tärkeästä henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä syystä voida olla yhteydessä luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun henkilön kanssa vastoin alkuperäisen matkustuskieltopäätöksen sisältöä.

Vaikka pykälässä ei suljettaisi pois myöskään tilanteita, joissa kysymys olisi matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisesta matkustuskiellon rikkomisen johdosta, asiassa tuolloin lähtökohtaisesti soveltuisi luvun 10 §, jonka perusteella voidaan vastavasti muuttaa matkustuskieltopäätöksen sisältöä. Nyt käsiteltävä pykälä olisi kuitenkin

soveltamisalaltaan siinä mielessä yleinen, että se voisi koskea matkustuskieltopäätöksen muuttamista kieltoon määrätyn kannalta lievempään, neutraaliin tai ankaroitavaan suuntaan, jos muuttamiselle muuten säädetyt edellytykset täytyisivät.

Selvyyden vuoksi pykälässä lisäksi säädettäisiin, että matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisessa noudatettaisiin luvun 4 §:n säännöksiä matkustuskiellosta päättävästä viranomaisesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi kuitenkin aina päättää matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisesta, jos matkustuskieltoon määrätty ei vastustaisi muuttamista. Tarkoituksena olisi varmistaa, että matkustuskieltoa voitaisiin lieventää mahdollisimman joustavasti ja nopein vaikutuksin. Koska matkustuskiellon lieventyminen voi kuitenkin olla osin arvostuksenvaraista, olisi perusteltua olla edellyttämättä pykälätasolla kiellon lieventämistä. Vastaava tarkoitus voidaan saavuttaa sitomalla matkustuskieltopäätöksen muuttaminen matkustuskieltoon määrätyn hyväksymiseen. Käytännössä jo aloite matkustuskiellon muuttamiseen sitä kieltoon määrätyn kannalta lieventävällä tavalla tulee tyypillisesti kieltoon määrättyä. Tilanteen voidaan useimmissa tapauksissa arvioida olevan selvä, eikä nimenomaista suostumusta tarvitsisi edellyttää. Riittävää olisi, että henkilö ei vastusta muutosta. Asia voitaisiin varmistaa esimerkiksi henkilölle lähetettävällä viestillä ja siinä ilmaistulla vastustusmahdollisuudella.

Tehostetun matkustuskiellon sisällön muuttamisesta tulisi aina ilmoittaa mahdollisimman hyvissä ajoin Rikosseuraamuslaitoksen valvomolle, jonka vastuulla on valvoa tehostetun matkustuskiellon noudattamista. Näin menetellen voidaan varmistua siitä, että asiassa ei tulisi esimerkiksi tarpeettomia ilmoituksia tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta.

Toisena poikkeuksena pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimivallasta päättää matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisesta olisi, jos päätös perustuisi tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevaan puitepäätökseen ja sitä koskevaan täytäntöönpanolakiin. Tarkoituksena on varmistaa, että kansallinen lainsäädäntö ei miltään osin ole ristiriidassa sen kanssa, mitä puitepäätöksessä ja sen täytäntöönpanolaissa edellytetään toimivaltaisilta viranomaisilta. Täytäntöönpanolain 4 §:n 3 momentin mukaan tunnustamisesta päättävällä viranomaisella on toimivalta päättää myös valvontatoimien mukauttamisesta, jollaisena voidaan pitää myös matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamista.

Luvun 4 §:ssä säädetään myös tilanteista, joissa matkustuskiellosta päättää syyttäjätai tuomioistuin. Näissä tilanteissa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen olisi perusteltua kuulla asiaa hoitavaa syyttäjää ennen 7 §:ssä tarkoitettua päätöksen tekemistä matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisesta.

## 8 § Matkustuskiellon voimassaolo ja kumoaminen

Edellä nykytilan kuvauksessa ehdotetuista syistä 8 ja 9 § ehdotetaan yhdistettäväksi. Lisäksi ehdotetaan poistettavaksi 8 §:n 2 momentti, joka koskee matkustuskiellon kumoamista 60 päivän määräajassa.

## 10 § Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset

Pykälässä ehdotetaan ensinnäkin säädettäväksi, että matkustuskiellon rikkomisella tarkoitetaan toimimista vastoin matkustuskieltopäätöksessä määrättyjä velvoitteita tai vastoin 5 a §:n 1 momentissa tarkoitettua tuomioistuimen määräystä saapua teknisten välineiden kiinnitykseen. Lisäksi matkustuskiellon rikkomista olisi, jos tehostettuun matkustuskieltoon määrätty irrottaisi tai muuten tarkoituksellisesti tekisi toimintakyvyttömäksi tehostetun matkustuskiellon valvomiseksi hänen ylleen kiinnitetyn tai haltuunsa annetun teknisen välineen. Kysymys voisi olla laitteen vahingoittamisen ohella esimerkiksi siitä, että henkilö poistaisi laitteen virtalähteen saaden laitteen sammumaan. Vastaavasti kysymys voisi olla esimerkiksi siitä, että henkilö estäisi laitteen toiminnan estämällä sen välittämän signaalin lähettämisen, vaikka tämä ei edellyttäisiäkään itse laitteen vahingoittamista tai laitteen virtalähteen poistamista. Voimassa olevan sääntelyn mukaisesti pykälässä lisäksi mainittaisiin pakeneminen tai sen valmisteleminen, asian selvittämisen vaikeuttaminen ja rikollisen toiminnan jatkaminen. Jos kieltoon määrätty toimisi jollakin näistä tavoista, häntä koskevan matkustuskieltopäätöksen sisältöä saataisiin muuttaa tai hänet saataisiin matkustuskiellon sijasta pidättää tai vangita.

Kysymyksessä ei olisi itsenäinen, uusi pidättämis- tai vangitsemisperuste. Tämän sijaan pykälässä tarkoitettaisiin pidättämistä tai vangitsemista sillä perusteella, jonka johdosta henkilö on alunperin määrätty pidättämisen tai vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon.

## 6.1.5 6 luku Vakuustakavarikko

### 2 § Vakuustakavarikosta päättäminen

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tehdessä vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon siitä on ennen vaatimuksen tekemistä ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vaatimuksen tekemisestä. Sääntely vastaisi vangitsemisvaatimuksen osalta pakkokeinolain 3 luvun 2 §:n 1 momentissa säädettyä ja matkustuskiellon

osalta lain 5 luvun 4 §:n 1 momentissa säädettyä. Ehdotuksen tarkoituksena on entisestään parantaa vakuustakavarikon hakemista koskevaa harkintaa ja näin varmistaa, että vakuustakavarikkoa käytetään tarkoituksenmukaisesti.

#### 4 § Toimenpiteen kumoaminen

Pykälän 1 momenttiin ehdotettavan muutoksen johdosta vakuuden asettaminen ei kokonaan kumoaisi turvaamistoimea. Ulosottokaaren 8 luvun 3 §:n johdosta turvaamistoimen täytäntöönpano kuitenkin jatkossakin näissä tilanteissa estyisi.

Pykälän 2 momentin osalta ehdotetaan, että sääntelyä yhtenäistettäisiin takavarikkoa koskevan vastaavan sääntelyn kanssa. Takavarikon kumoamista koskevan 7 luvun 14 §:n mukaan takavarikon kumoamista koskevaa normaalia neljän kuukauden määräaikaa voidaan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että takavarikko on voimassa toistaiseksi. Vastaavaa poikkeusta esitetään vakuustakavarikon osalta. Poikkeusta pidetään perusteltuna erityisen laajojen rikosasioiden osalta, koska niissä nykyinen vakuustakavarikkoja koskeva määräaika on johtanut laajoissa rikosasioissa tarpeeseen tehdä toistuvia määräajan pidennyspyyntöjä.

Jatkossa edellytyksenä määräajan pidentämiselle aina olisi, että vakuustakavarikon edellytykset olisivat edelleen olemassa eikä vakuustakavarikon voimassapitäminen vakuustakavarikon peruste ja siitä aiheutuva haitta huomioon ottaen olisi kohtuutonta. Kohtuuttomuutta arvioitaessa näkökohdat liittyisivät yleisiin pakkokeinojen käyttöä ohjaaviin periaatteisiin. Ajan kuluessa vakuustakavarikon voimassaolosta saattaa aiheutua vakuustakavarikossa olevan omaisuuden omistajalle vahinkoa tai haittaa, minkä vuoksi asiaa on tarvittaessa arvioitava pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n mukaisen vähimmän haitan periaatteen valossa. Lisäksi asiaa olisi tarkasteltava pidentämistapauksisakin luvun 2 §:n mukaisen suhteellisuusperiaatteen kannalta. Kohtuullisuutta arvioitaessa tärkeässä asemassa olisi lisäksi vakuustakavarikon peruste.

Lisäedellytyksinä määräajan pidentämiseksi enintään vuodeksi tai vakuustakavarikon määräämiseksi olemaan voimassa toistaiseksi olisivat kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvät erityiset syyt. Kysymys voisi olla esimerkiksi siitä, että laajassa rikosasiassa on perusteltua varmistaa menettämisseuraamuksen maksamisen turvaaminen ja jo määräajan pidentämistä koskevaa pyyntöä tehdessä vaikuttaa selvältä, että asiassa ei tule neljän kuukauden aikana tapahtumaan asiaan vaikuttavaa muutosta. Vakuustakavarikon määrääminen olemaan voimassa toistaiseksi voisi käytännössä koskea vain sellaisia poikkeuksellisia tapauksia, joissa vakuustakavarikon voimassa pitämisestä ei ilmeisesti aiheutuisi omaisuuden omistajalle vahinkoa tai haittaa. Kysymys olisi yleensä tilanteista, joissa esitutkinta ei etene eikä

ole tarkoituksenmukaista saattaa tasaisin väliajoin vakuustakavarikon voimassapidämistä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi määräajan pidentämistä koskevassa pyynnössään esittää myös eri vaihtoehtoja määräajan pidentämiselle. Lähtökohdana uudenkin säännöksen mukaan olisi määräajan pidentäminen enintään neljä kuukautta kerrallaan.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että määräajan pidentämistä koskeva pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyyntö tulisi tehdä viikon sijaan vähintään kahta viikkoa ennen määräajan päättymistä. Vastaavaa muutosta ehdotetaan tehtäväksi takavarikon määräajan pidentämistä koskevan pyynnön osalta lain 7 luvun 14 §:n 3 momentissa. Ottaen huomioon määräajan pidentämispyyntöjen tarkoituksenmukaiselle käsittelylle tarvittava riittävä aika ja määräaikojen kokonaispituus, kohtuuttomana ei voida pitää määräajan pidentämistä koskevan pyynnön edellyttämistä jo viimeistään kahta viikkoa ennen määräajan päättymistä.

Lisäksi ehdotetaan selvennettäväksi, että tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä on varattava sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Tarkoituksena on nykyistä selvemmin varmistaa sellaisille henkilöille, joilla voi olla asiassa etuja valvottavanaan, tilaisuus tulla kuulluksi. Käytännössä kysymys olisi yleensä rikoksesta epäilyistä. Kysymykseen voisi tulla myös muu henkilö, joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai maksamaan hyvitystä taikka menettämään valtiolle rahamäärä, kuten esimerkiksi alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilty. Lisäksi kysymykseen voisi tulla esimerkiksi pantinhaltija tai rikoksen asianomistaja.

Lopuksi ehdotetaan, että määräajan pidentämistä koskeva asia voitaisiin ratkaista tuomioistuimen kansliassa ilman istuntokäsittelyä. Edellytyksenä olisi, että tuomioistuimien harkitsee sen asiassa soveliaaksi ja sanottu henkilö suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön. Tuomioistuin voisi asian ratkaisemistapaa koskevassa harkinnassaan kiinnittää tapauskohtaisesti huomiota esimerkiksi siihen, ovatko asian ratkaisemisessa olennaiset seikat siinä määrin riidattomia, että asianosaisten kuuleminen voidaan hoitaa kirjallisesti.

## 5 § Vakuustakavarikon uudelleen käsittely

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan selvennettäväksi, että tilaisuus tulla kuulluksi vakuustakavarikon voimassa pitämistä koskevan käsittelyn yhteydessä on varattava sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Tarkoituksena on nykyistä selvemmin varmistaa sellaisille henkilöille, joilla voi olla asiassa etuja valvottavanaan, tilaisuus tulla kuulluksi. Vastaavasti kuin edellä luvun 4 §:n 2 momentin osalta, käytännössä kysymys olisi yleensä rikoksesta epäilyistä, mutta kysymykseen

voisi tulla myös muu henkilö. Koska kysymyksessä on vaatimusta vakuustakavarikon uudelleen käsittelystä koskeva säännös, momentissa tarkoitetuissa tilanteissa kysymykseen ei tyypillisesti tulisi sellainen muu henkilö, jonka intressissä voidaan katsoa olevan vakuustakavarikon pitäminen voimassa.

## **8 § Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta**

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että momentissa tarkoitettu vakuustakavarikon voimassaoloa koskeva asia voidaan ratkaista tuomioistuimen kansliassa ilman istutokäsittelyä. Edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vastaaja suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

Edellytyksenä asian ratkaisemiselle kansliassa ilman istutokäsittelyä olisi, että vastaaja suostuu pyyntöön asian ratkaisemistavasta. Edellytyksenä ei sen sijaan olisi, että vastaaja suostuu määräajan pidennykseen. Tuomioistuin voisi asian ratkaisemistapaa koskevassa harkinnassaan kiinnittää tapauskohtaisesti huomiota esimerkiksi siihen, ovatko asian ratkaisemisessa olennaiset seikat siinä määrin riidattomia, että asianosaisten kuuleminen voidaan hoitaa kirjallisesti.

## **6.1.6 7 luku Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen**

### **4 § Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot**

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan viitattavaksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohtaan kyseisellä lailla kumottujen viestintämarkkinalain ja sähköisen viestinnän tietosuojalain kohtien sijaan. Tarkoituksena ei tältä osin ole muuttaa sääntelyn sisältöä. Lisäksi momentissa ehdotetaan tehtäväksi muutokset, jotka johtuvat 10 luvun 3 §:ään, 6 §:ään ja 10 §:ään jäljempänä ehdotettavista muutoksista.

### **14 § Takavarikon kumoaminen ja esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen**

Esityksessä ensinnäkin ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että takavarikon tultua kumotuksi takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja olisi viipymättä palautettava siihen oikeutetulle, jollei palauttamiselle ole luvun 18 tai 23 §:stä johtuvaa

tai muualla laissa säädettyä estettä. Tarkoituksena olisi nykytilan kuvauksessa todetun johdosta varmistaa pykälätasolla se jo voimassa olevan sääntelyn periaate, että takavarikon kumoamisen lisäksi myös kumotun takavarikon kohteena olleen esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen tulisi tehdä viipymättä, jos muulle ei enää ole perusteita. Tällaisena perusteena voitaisiin kuitenkin pitää luvun 18 §:n mukaista tilannetta, jossa tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrää, että esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei palauteta siihen oikeutetulle ennen tuomioistuimen samalla asettaman määräajan kulumista tai tuomioistuimen ratkaisun tulemista lainvoimaiseksi. Vastaavasti perusteena voisi tulla kysymykseen jokin luvun 23 §:n erityistilanteista. Viittaus muussa laissa säädettyyn esteeseen puolestaan varmistaisi ehdotetun sääntelyn yhteensopivuuden esimerkiksi Tullin rikostorjunnasta annetun lain 2 luvun 11 §:n 2 momentin kanssa, jonka mukaan takavarikoitu tavara, joka on määrätty palautettavaksi omistajalle tai sille, jolla on muutoin oikeus tavarahan, on tulliselvitettävä ja tavarahan muut Suomeen tuonnin edellytykset on osoitettava asianmukaisesti. Viittauksen johdosta voitaisiin jatkossakin toimia sanotussa lainkohdassa tarkoitettuna mukaisesti ennen tavarahan palauttamista.

Muutoksen johdosta muutettaisiin myös pykälän otsikkoa vastaavasti.

Lisäksi pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi seuraavassa kuvatuilla tavoilla. Ensinnäkin, vastaavasti kuin edellä 6 luvun 4 §:n 2 momentissa vakuustakavarikon osalta, pykälän 2 momentissa tarkoitettu, takavarikon kumoamisen määräajan pidentämistä koskeva pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyyntö olisi esitettävä viikon sijaan viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä. Edellä nykytilan kuvauksessa kuvatuin tavoin tätä voidaan pitää perusteltuna asian osallisten työsuunnittelun kannalta, ottaen huomioon määräaikojen kokonaispituudet ja se, että asiat tulee saada asianmukaisesti käsitellyiksi määräajassa.

Momentissa ehdotetaan lisäksi selvennettäväksi, että tilaisuus tulla kuulluksi takavarikon voimassa pitämistä koskevan käsittelyn yhteydessä on varattava sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Tarkoituksena on nykyistä selvemmin varmistaa sellaisille henkilöille, joilla voi olla asiassa etuja valvottavanaan, tilaisuus tulla kuulluksi. Kysymyksessä voisi olla rikoksesta tai alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilty. Lisäksi kysymykseen voisi tulla esimerkiksi rikoksen asianomistaja, pantinhaltija tai luvun 5 §:ssä tarkoitettu rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevan lähetyksen vastaanottaja.

Uutena poikkeuksena sanotusta kuulemismahdollisuuden varaamisesta ehdotetaan, että asia voitaisiin ratkaista ilman kuulemista myös silloin, jos kyseiselle henkilölle tehtävä ilmoitus haltuunottamisesta olisi siirretty luvun 9 §:n 2 momentin nojalla. Asiassa olisi nykytilan kuvauksessa esitetyllä tavalla kysymys tilanteista, joissa ilmoituksen te-



kemistä henkilölle esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta takavarikoimista tai jäljentämistä varten olisi siirretty tärkeästä tutkinnallisesta syystä johtuen. Tällöin perusteltuna voidaan pitää, ettei kyseinen henkilö saa tietää asiasta myöskään 14 §:n 3 momentissa tarkoitetun kuulemistilaisuuden varaamisen kautta.

Lisäksi pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että momentissa tarkoitettu takavarikon määrääjän pidentämistä koskeva asia voidaan ratkaista tuomioistuimen kansliassa ilman istunokäsittelyä. Edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuimien harkitsee sen soveliaaksi. Lisäksi edellytyksenä asian ratkaisemiselle kansliassa ilman istunokäsittelyä olisi, että henkilö, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee suostuu pyyntöön asian ratkaisemistavasta. Edellytyksenä ei sen sijaan olisi, että kyseinen henkilö suostuu määrääjän pidennykseen. Tuomioistuimien voisi asian ratkaisemistapaa koskevassa harkinnassaan kiinnittää tapauskohtaisesti huomiota esimerkiksi siihen, ovatko asian ratkaisemisessä olennaiset seikat siinä määrin riidattomia, että asianosaisten kuuleminen voidaan hoitaa kirjallisesti.

## 15 § Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan selvennettäväksi, minkä henkilön vaatimuksesta tuomioistuimen olisi päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Näin olisi ehdotuksen mukaan meneteltävä sen henkilön vaatimuksesta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Kyseiseen henkilöryhmään sisältyvien henkilöiden osalta voidaan viitata edellä 14 §:n 3 momentin osalta lausuttuun. Momenttiin ei muilta osin ehdoteta muutoksia eikä ehdotetulla vaikutettaisi esimerkiksi jäljennösten säilyttämistä koskevaan sääntelyyn tai sen tulkintaan.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa esitetyistä syistä ensinnäkin selvennettäväksi, että jos 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on tehty ennen kuin se on voitu esittää syytettä tai menettämisseuraamusta koskevassa tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä tai kirjallisessa menettelyssä, vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tarkoituksena olisi varmistaa, että 1 momentissa tarkoitettu henkilö saisi momentissa tarkoitetun vaatimuksen aina tuomioistuimen käsiteltäväksi kohtuullisen ajan kuluessa. Jos vaatimus voitaisiin esittää syytettä tai menettämisseuraamusta koskevassa tuomioistuimen käsittelyssä, tarvetta erilliselle käsittelyä koskevalle määrääjälle ei olisi. Jos asiassa järjestetään suullinen käsittely, vaatimus voitaisiin esittää kyseisessä käsittelyssä. Jos asia suullisen käsittelyn sijaan käsitellään kirjallisessa menettelyssä, olennaista edellytyksen täyttymistä harkittaessa olisi, milloin henkilö on voinut toimittaa kirjallisen vastauksensa tuomioistuimelle. Kun asia olisi näin kuvastusti voitu esittää joko tuomioistuimen

suullisessa tai kirjallisessa käsittelyssä, ehdotetulla säännöksellä vaatimuksen ottamisesta käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle ei enää olisi merkitystä.

Lisäksi 2 momentissa ehdotetaan selvennettäväksi sitä henkilöryhmää, jolle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämistä koskevassa asiassa. Tarkoituksena olisi nykyistä selvemmin varmistaa sellaisille henkilöille, joilla voi olla asiassa etuja valvottavanaan, tilaisuus tulla kuulluksi. Kyseiseen henkilöryhmään sisältyvien henkilöiden osalta voidaan viitata edellä luvun 14 §:n 3 momentin osalta lausuttuun.

## **21 § Takavarikosta tai jäljentämisestä päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta**

Edellä nykytilan kuvauksessa esitetyistä perusteluista johtuen pykälässä ehdotetaan ensinnäkin selvennettäväksi, että pykälä soveltuu takavarikon lisäksi myös jäljentämiseen. Lisäksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan selvennettäväksi, että rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa tarkoitetuissa asioissa päätös voidaan saattaa myös sen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä kyseisen lain 66 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään ja rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetussa laissa tarkoitetuissa asioissa sen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä kyseisen lain 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään. Huomiota voidaan kiinnittää siihen, että kyseisissä laissa säännellään yhteistyötä EU-valtioiden ja Pohjoismaiden kanssa. Säännös ei siten sovellu esimerkiksi tilanteisiin, joissa kysymys on yhteistyöstä Yhdistyneen Kuningaskunnan kanssa.

Lisäksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että momentissa tarkoitettu takavarikon voimassaolon pidentämistä koskeva asia voidaan ratkaista tuomioistuimen kansliassa ilman istutokäsittelyä. Edellytyksenä tälle olisi, että tuomioistuimien harkitsee sen soveliaaksi. Lisäksi edellytyksenä asian ratkaisemiselle kansliassa ilman istutokäsittelyä olisi, että henkilö, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, suostuu pyyntöön asian ratkaisemistavasta. Edellytyksenä ei sen sijaan olisi, että kyseinen henkilö suostuu määräjajan pidennykseen. Kyseiseen henkilöryhmään sisältyvien henkilöiden osalta voidaan viitata edellä luvun 14 §:n 3 momentin osalta lausuttuun. Tuomioistuimien voisi asian ratkaisemistapaa koskevassa harkinnassaan kiinnittää tapauskohtaisesti huomiota esimerkiksi siihen, ovatko asian ratkaisemisessa olennaiset seikat siinä määrin riidattomia, että asianosaisten kuuleminen voidaan hoitaa kirjallisesti.

## **23 § Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamiseen liittyvät erityiset säännökset**

Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi luvun 14 §:ään tehtyjen muutosten johdosta, joilla palauttamista koskevia säännöksiä on lisätty myös muualle lukuun.

### **6.1.7 8 luku Etsintä**

#### **14 § Tietyissä paikanetsinnöissä sovellettavat säännökset**

Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä nykyistä paremmin ilmeneisi pykälän rajoitettu soveltamisala. Pykälä koskee vain paikanetsintöjä sellaisiin paikkoihin, joihin ei ole yleistä pääsyä tai joihin yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Pykälä ei koske paikanetsintää, joka kohdistuu sellaisiin tiloihin, joihin on yleinen pääsy.

#### **18 § Kotietsinnän tai paikanetsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi**

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, joka koskisi paikanetsinnän saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi tietyissä momentissa tarkemmin määritellyissä tilanteissa. Momentin mukaan pykälän 1-3 momentissa kotietsinnän osalta säädettyä sovellettaisiin myös luvun 14 §:ssä tarkoitettuun paikkaan kohdistuvaan paikanetsintään, jos se on vaikutuksiltaan tai menettelyltään vastannut kotietsintää.

Viittauksella 14 §:ään momentin soveltamisalaa rajattaisiin koskemaan vain paikanetsintöjä sellaisiin paikkoihin, joihin ei ole yleistä pääsyä tai joihin yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Rajausta voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon, että yleisöltä suljettuja paikkoja koskeviin etsintöihin liittyy tyypillisesti sellaisia paikanhaltijan oikeusturvaan liittyviä näkökohtia, jotka eivät ole merkityksellisiä yleisölle avoimissa paikoissa (HE 222/2010 vp s. 303).

Arvioitaessa sitä, milloin paikanetsintä voisi vaikutuksiltaan ja menettelyltään vastata kotietsintää merkitystä olisi ensinnäkin etsinnän kohteena olevan paikan käyttötarkoituksella. Tältä osin huomiota voidaan ensinnäkin kiinnittää korkeimman oikeuden asiaa koskevaan tulkintakäytäntöön. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2019:23 katsonut, että henkilön kuljettamaan henkilöautoon kohdistunut paikanetsintä ei ole vaikutuksiltaan tai menettelyltään vastannut kotietsintää. Toisaalta korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2017:40 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan ja sitä koskevaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön viitaten katsonut,

että tilitoimistolla on ollut oikeus saattaa toimitiloissaan suoritettujen etsintöjen lainmuokaisuus tuomioistuimen tutkittavaksi. Arvioinnissa tulisikin ottaa huomioon kyseinen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntö, jonka perusteella kodin käsite on laajentunut koskemaan myös liikehuoneistoja ja ammattikäytössä olevia huoneistoja (esim. Niemietz v. Saksa, 13710/88, tuomio 16.12.1992, kohdat 27–33; Buck v. Saksa, 41604/98, tuomio 28.4.2005, kohdat 31–33; Sallinen ym. v. Suomi, 50882/99, tuomio 27.9.2005, kohdat 70–71; Heino v. Suomi, 56720/09, tuomio 15.2.2011, kohta 33; Lindstrand Partners Advokatbyrå AB v. Ruotsi, 18700/09, tuomio 20.12.2016, kohta 83; Posevini v. Bulgaria, 63638/14, tuomio 19.1.2017, kohta 65). Arvioinnissa merkitystä voitaisiin antaa myös sille, vastaisiko paikanetsintä tuntuudeltaan kotietsintää sen henkilön kannalta, jonka hallinnassa paikanetsinnän toimittamispaikka on.

### 23 § Tietojärjestelmän haltijan tietojenanto- ja avustusvelvollisuus

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi sen varmistamiseksi, että tietojärjestelmän haltijan, ylläpitäjän ja muun henkilön tulisi paitsi antaa esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot, myös avustaa näiden käyttämisessä. Täsmennyksen johdosta tietojärjestelmän haltijan, ylläpitäjän ja muun henkilön tulisi suorittaa sen tehtävissä olevat tarvittavat toimenpiteet, jotta salasanoja ja muita vastaavia pykälässä jo nykyään tarkoitettuja tietoja voidaan etsinnässä myös tosiasiallisesti hyödyntää. Käytännössä kysymys voisi olla esimerkiksi siitä, että rikoksesta epäillyn sulkema puhelinliittymä avattaisiin, jotta päästäisiin käyttämään momentissa tarkoitettua salasanaa esimerkiksi epäillyn sähköpostiin pääsemiseksi. Olennaista kuitenkin on, että muutoksen johdosta voitaisiin edellyttää vain sellaista avustamista, joka on tietojärjestelmän haltijan, ylläpitäjän ja muun henkilön tehtävissä.

### 29 a § Laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi pykälä laite-etsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi tietyissä pykälässä tarkemmin määritellyissä tilanteissa. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimen olisi laitteen haltijan tai muun laitteeseen oikeutetun henkilön vaatimuksesta todettava, ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa tai onko etsinnässä menetelty luvun 22 §:n edellyttämällä tavalla ja noudatettu soveltuvien osien 5 ja 6 §:n säännöksiä, jos laite-etsintä on toimitettu kotietsinnän tai 18 §:n 4 momentissa tarkoitettujen paikanetsinnän yhteydessä taikka on syytä olettaa, että laite-etsinnän kohteeksi on joutunut 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua tietoa. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettujen vaatimuksen käsittelyyn sovellettaisiin, mitä kotietsintää ja paikanetsintää koskevan vaatimuksen käsittelystä säädetään näiden saattamista tuomioistuimeen koskevassa 18 §:ssä.

Jos laite-etsintä on toimitettu kotietsinnän yhteydessä, voidaan arvioida, että etsinnän kohdistuminen paikan ohella myös kodista löytyvien laitteiden sisältämiin tietoihin ja viesteihin tyypillisesti entisestään lisää pakkokeinon yksityiselämälle sekä kirjeenvaihdolle ja muille luottamuksellisille viesteille aiheuttaman loukkauksen tuntuu. Lisäksi huomiota voidaan kiinnittää siihen, että jo voimassa olevassa luvun 28 §:ssä edellytetään paikanetsinnän mukaisten menettelytapojen noudattamista myös laite-etsinnässä, jos laite-etsintä toimitetaan paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2018:77, jonka mukaan kotietsinnän ja laite-etsinnän keskinäinen yhteys tekee perustelluksi tulokinnan, jonka mukaan kotietsinnän yhteydessä toimitettuun laite-etsintään tulee sovellettavaksi kotietsintää koskeva pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n säännös oikeudesta saattaa etsinnän toimittamisen lainmukaisuus tuomioistuimen tutkittavaksi. Lisäksi huomioon tulee ottaa edellä ehdotettu luvun 18 §:n uusi 4 momentti, joka koskisi paikanetsinnän saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi tietyissä momentissa tarkemmin määritellyissä tilanteissa. Vastaavasti kuin kotietsinnän yhteydessä toimitetussa laite-etsinnässä, myös tällaisten paikanetsintöjen yhteydessä toimitetussa laite-etsinnässä olisi perusteltua mahdollistaa laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Lisäksi ehdotetaan säännökseen sisällytettäväksi myös itsenäisenä toimitettu laite-etsintä tietyissä tilanteissa. Tätä voidaan pitää perusteltuna tilanteissa, joissa on syytä olettaa, että laite-etsinnän kohteeksi on joutunut 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua tietoa. Kysymys olisi tiedosta, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10–14, 16, 20 tai 21 §:n mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta ja johon ei pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä. Säännös olisi linjassa sen kanssa, että ollessa syytä olettaa kotietsinnän kohteeksi joutuvan tällaista tietoa kysymys on erityisestä kotietsinnästä, josta päättää tuomioistuin. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää voimassa olevaan luvun 29 §:ään, jonka mukaan, jos kysymys on 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuista tiedoista, noudatetaan laite-etsinnässä päättämässä soveltuvin osin erityistä kotietsintää koskevia 15 §:n 1 ja 2 momenttia ja 17 §:ää. Ehdotettu säännös täydentäisi sääntelyä varmistaen, että tilanteessa, jossa laite-etsinnän kohteeksi voidaan olettaa joutuvan takavarikoimis- ja jäljentämiskiellon alaista tietoa, laite-etsintä voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi.

Arvioitaessa sitä, milloin on kysymys laitteen haltijasta tai muusta laitteeseen oikeutetusta henkilöstä huomiota voitaisiin kiinnittää luvun 22 §:ään, jonka mukaan laite-etsinnän jälkeen laite on ilman aiheutonta viivytystä palautettava sille, jonka hallusta se on otettu tai jolla muuten on siihen oikeus. Pykälässä tarkoitettut tahot olisivat samalla niitä, joilla olisi mahdollisuus saattaa laite-etsintä tuomioistuimen tutkittavaksi.

Tuomioistuimen tulisi vaatimuksen johdosta arvioida, ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa tai onko etsinnässä menetely luvun 22 §:n edellyttämällä tavalla ja noudatettu soveltuvin osin 5 ja 6 § :n säännöksiä. Laite-etsinnän edellytysten osalta merkityksellinen on luvun 21 §:ssä säädetty. Viittauksen luvun 22 §:ään johdosta tuomioistuimen tulisi ensinnäkin arvioida, onko laite etsinnän jälkeen palautettu oikealle henkilölle ilman aiheetonta viivytystä. Lisäksi tuomioistuimen tulisi 22 §:n 2 momentin johdosta arvioida, onko laite-etsintä toimitettu viivytyksettä, jos laitetta ei ole takavarikoitu.

Viittauksen 5 ja 6 §:ään soveltuvin osin osalta merkityksellistä olisi voimassa olevassa 14 ja 28 §:ssä säädetty. Kotietsinnän ja 14 §:ssä tarkoitetun paikanetsinnän yhteydessä toimitetussa laite-etsinnässä säännöksiä olisi lähtökohtaisesti noudatettava, jollei perusteltua syytä poikkeamiseen olisi. Itsenäisen laite-etsinnän osalta, ja erityisesti luvun 27 §:ssä tarkoitetun etäetsintänä toimitettavan laite-etsinnän osalta, 5 ja 6 §:ssä säädetty ei täysimääräisesti soveltuisi siltä osin kun säännöksissä viitataan kotiin ja esimerkiksi siellä asuviin. Näiden sijasta merkityksellinen olisi henkilö, jonka hallusta laite on otettu tai jolla muuten on siihen oikeus. Lisäksi esimerkiksi todistajia, jäljennöksiä, ilmoituksia, etsinnän toimittajan apuna käytettäviä henkilöitä, etsintävaltuutettua ja etsinnän toimittamista häiritsevän henkilön poistamista koskevat säännökset lähtökohtaisesti soveltuisivat.

## 6.1.8 9 luku Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot

### 3 § Henkilötuntemerkkien ottaminen

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi, että poliisimies saa ottaa sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, valokuvan sekä tuntemerkkitiedot (henkilötuntemerkit) myös toisen pakkokeinolaissa tarkoitetun pakkokeinon käyttämistä varten. Muutoksella täsmennettäisiin nykyistä sääntelyä, jota on voitu pitää tältä osin tulkinanvaraisena. Kysymys voisi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa rikoksesta epäillyltä tarvitaan sormenjälki matkapuhelimen lukituksen avaamista varten. Säännöksen perusteella olisi mahdollista tarpeen näin vaatiessa ottaa myös useampi eri tuntemerkki tai esimerkiksi useampi valokuva samasta henkilöstä.

## 6.1.9 10 luku Salaiset pakkokeinot

### Suojelupoliisia koskevien viittausten poistaminen pakkokeinolain 10 luvusta

Osana uutta siviilitiedustelulainsäädäntöä suojelupoliisin esitutkinta- ja pakkokeinotomivaltuudet on poistettu. Esityksessä ehdotetaan sanotun johdosta poistettavaksi viittaukset suojelupoliisiin pakkokeinolain 10 luvun 15 §:n 1 momentista, 31 §:n 1 momentista, 35 §:n 1 momentista, 40 §:n 1 momentista, 42 §:n 1 momentista, 48 §:n 1 momentista ja 65 §:n 1 momentista.

#### 1 § Soveltamisala

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi jäljempänä luvun 10 §:ssä ehdotettavan muutoksen johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista.

#### 3 § Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelun määritelmää ehdotetaan pykälän 1 momentissa muutettavaksi siten, että telekuuntelulla tarkoitettaisiin teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 43 kohdassa tarkoitettussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Muutoksella tarkennettaisiin telekuuntelun käyttöalaa, joka kohdistuu nimenomaan välitettävänä olevaan viestiin. Lisäksi otettaisiin huomioon luvun 6 §:ään ehdotettu muutos, jonka johdosta tunnistamistietojen sijaan viitattaisiin jatkossa välitystietoihin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa esitetyillä perusteilla lisättävän uusiksi telekuuntelun peruserikoksi rikoslain 21 luvun 6 §:ssä tarkoitettu törkeä pahoinpitely, 38 luvun 6 §:ssä tarkoitettu törkeä tietoliikenteen häirintä ja luvun 7 b §:ssä tarkoitettu törkeä tietojärjestelmän häirintä sekä 41 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä ampuma-aserikos. Esitutkintaviranomaiselle voitaisiin ehdotuksen johdosta antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä kyseisistä rikoksista. Edellytyksenä näidenkin kohdalla olisi pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n johdosta, että telekuuntelun käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Lisäksi telekuuntelua saataisiin käyttää vain,

jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys kyseisen rikoksen selvittämiseksi. Telekuuntelua käytettäessä olisi myös aina huomioitava erityisesti pakkokeinolain 1 luvun 2 ja 3 §:ssä tarkoitetut suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteet.

## 5 § Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Edellä nykytilan kuvauksessa esitetystä perusteluista johtuen pykälän 2 momenttiin ehdotetaan täsmennystä siitä, että lupa telekuunteluun ja luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen annetaan luvan antopäivästä alkaen. Muutoksen perusteella olisi selvää, että lupaa ei voida myöntää alkamaan tulevana myöhempänä ajankohtana, vaikka edellinen lupa olisi vielä voimassa kyseiseen ajankohtaan asti.

Lisäksi pykälän 3 momentista ehdotetaan poistettavaksi 5 kohta. Muutoksen johdosta telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä ei enää lueteltais erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita vaatimus tai päätös koskee, vaan tuomioistuimien voisi myöntää luvan viesteihin, jotka ovat lähtöisin epäillyn hallussa olevasta tai hänen oletettavasti muuten käyttämästä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettavina tällaiseen laitteeseen näitä osoitteita tai laitteita yksilöimättä. Muutoksen johdosta esitutkintaviranomaisen ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia myöskään sellaisille epäillyn teleosoitteille tai -laitteille, jotka selviävät vasta luvan myöntämisen jälkeen. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla olisi selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet. Epäillyn käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden, joihin telekuuntelu kohdistuisi, yksilöintitietojen selvittäminen olisi edelleen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen virkavastuulla selvitettävä asia.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan edelleen muutettavaksi siten, että siitä nimenomaisesti ilmenisi telekuuntelun voivan kohdistua myös tuntemattoman epäillyn teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Tämä toteutettaisiin täydentämällä momentin 2 kohtaa niin, että epäillyn ollessa tuntematon telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi edelleen mainittava toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte. Tällaisissa tilanteissa olisi edelleen perusteltua, että lupaa koskeva vaatimus ja päätös voitaisiin kohdistaa tiettyyn teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Vaatimus ja päätös tulisi kuitenkin kohdistaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijasta tiettyyn henkilöön välittömästi sen jälkeen, kun rikoksesta epäilty pystytään nimeämään.



## 6 § Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnan määritelmää ehdotetaan pykälän 1 momentissa muutettavaksi siten, että tunnistamistietojen hankkimisen sijaan kyse olisi viestinnän välittäjän hallussa olevien viestin välitystietojen hankkimisesta. Muutoksella ei muutettaisi televalvonnan käyttöalaa.

## 7 § Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Edellä nykytilan kuvauksessa tarkemmin kerrotuilla perusteilla pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti tilanteista, joissa pykälän 1 momentissa tarkoitettun henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on kykenemätön antamaan momentissa tarkoitettua suostumusta. Näissä tilanteissa esitutkintaviranomainen saisi kohdistaa televalvontaa henkilön hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen ilman henkilön suostumusta. Edellytyksenä olisi lisäksi, että tätä on pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen.

Merkitystä ei olisi sillä, olisiko henkilön terveydentila huonontunut selvittävänä olevan rikoksen johdosta tai muusta syystä. Rikoksen selvittämisen kannalta voidaan ensinnäkin pitää suhteellisen merkityksettömänä, mistä syystä terveydentila on huonontunut. Lisäksi terveydentilan huonontumisen sitominen selvittävänä olevaan rikokseen voisi johtaa näyttöongelmiin siitä, mistä terveydentilan huonontuminen on aiheutunut. Ehdotus kuitenkin kattaisi myös tilanteet, joissa terveydentilan huonontuminen johtuu selvittävänä olevasta rikoksesta.

Kykenemättömyys antaa 1 momentissa tarkoitettua suostumusta tarkoittaisi, että henkilön pitäisi olla kykenemätön arvioimaan asian merkitystä ja ilmaisemaan tahtoaan luotettavasti. Kykenemättömyyden tulisi perustua henkilön terveydentilaan. Terveydentilasta johtuvana kykenemättömyytenä ei olisi arvioitava esimerkiksi tilannetta, jossa asianomistaja ei epäillyn reaktion pelossa tai alistaisesta asemastaan johtuen haluaisi antaa suostumusta. Edellytyksenä olisi lisäksi, että televalvontaa ilman suostumusta olisi pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen. Tämän johdosta asian tulisi ensinnäkin olla siinä määrin kiireellinen, että suostumusta ei voida pyrkiä saamaan esimerkiksi edunvalvojan määräämisen kautta. Muina asiaan vaikuttavina seikkoina voitaisiin toisaalta ottaa huomioon esimerkiksi, jos henkilöllä jo olisi määrätty edunvalvoja, jolloin tämä voisi harkita suostumuksen antamista henkilön puolesta. Lisäksi välttämättömyydedellytys pitäisi sisällään, että ilman suostumusta suoritettavalla televalvonnalla voitaisiin olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja että rikoksen selvittäminen

muilla pakkokeinoilla ja esitutkintamenetelmillä tai suostumukseen perustuvalla televalvonnalla ei olisi mahdollista tai ainakin vaatisi oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyttäisi rikoksen selvittämistä kohtuuttomasti.

Lisäksi 2 momenttia ehdotetaan kielellisesti yhtenäistettävän ehdotetun 3 momentin kanssa.

## 9 § Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen

Esityksessä ehdotetaan ensinnäkin, että 9 §:n 1 momenttiin lisätään viittaus luvun 7 §:n 1 momentin 6 kohtaan. Edellä nykytilan tarkastelun yhteydessä todetun mukaisesti kyseiseen kohtaan ei lainkaan viitata televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättämistä koskevassa 9 §:ssä, jonka 1 ja 2 momentin perusteella määräytyy muiden momentin kohtien osalta päättävä viranomainen. Pääsääntönä muiden kohtien osalta on 1 momentin mukainen sääntely, jossa tuomioistuin päättää televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Perustellulta vaikuttaa, että myös epäiltäessä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä päätösvalta televalvonnasta säädetään tuomioistuimelle. Lisäksi 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus 7 §:ään ehdotettavaan uuteen 3 momenttiin, joka koskee henkilön terveydentilan huonontumista niin, että hän on kykenemätön antamaan pykälän 1 momentissa tarkoitettua suostumusta. Myös näissä tapauksissa perustelua olisi, että tuomioistuin päättäisi televalvonnasta.

Edellä nykytilan kuvauksessa esitetyistä perusteluista johtuen pykälän 3 momenttiin ehdotetaan täsmennystä siitä, että televalvontaa koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä vain luvan antopäivästä alkaen. Muutoksen perusteella olisi selvää, että lupa ei voida myöntää alkamaan tulevana myöhempänä ajankohtana, vaikka edellinen lupa olisi vielä voimassa kyseiseen ajankohtaan asti.

Lisäksi pykälän 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi 6 kohta. Muutoksen johdosta televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä ei enää lueteltaisi erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita vaatimus tai päätös koskee, vaan tuomioistuin voisi myöntää luvan yleisesti epäilyllä hallussa olevaan tai oletettavasti muuten käyttämään teleosoitteeseen tai -päätelaitteeseen näitä osoitteita tai laitteita yksilöimättä. Muutoksen johdosta esitutkintaviranomaisen ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia myöskään sellaisille epäilyllä hallussa oleville teleosoitteille tai -laitteille, jotka selviävät vasta luvan myöntämisen jälkeen. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla olisi selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet. Epäilyllä käyttämien

teleosoitteiden ja -päätelaitteiden, joihin televalvonta kohdistuisi, yksilöintitietojen selvittäminen olisi edelleen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen virkavastuulla selvittävä asia.

Edelleen pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä nimenomaisesti ilmenisi televalvonnan voivan kohdistua myös tuntemattoman epäillyn teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Tämä toteutettaisiin täydentämällä momentin 2 kohta niin, että epäillyn ollessa tuntematon televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi edelleen mainittava toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte. Tällaisissa tilanteissa olisi edelleen perusteltua, että lupaa koskeva vaatimus ja päätös voitaisiin kohdistaa tiettyyn teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Vaatimus ja päätös tulisi kuitenkin kohdistaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijasta tiettyyn henkilöön välittömästi sen jälkeen, kun rikoksesta epäilty pystytään nimeämään.

## 10 § Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Pykälää ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa selostetuista perusteista johtuen muutettavaksi siten, että siinä huomioitaisiin tukiasematietojen ohella sijaintitiedot, joita sähköisen viestinnän palveluntarjoajat keräävät asiakkaidensa telepäätelaitteista ja teleliittymistä omiin tietokantoihinsa.

Koska pykälä siten jatkossa koskisi tukiasematietojen ohella tietoa tietyssä sijainnissa palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista, tulisi tukiasematietojen sijaan käyttää näistä yhteistä, molemmat tietoluokat sisältävää nimitystä. Koska kysymys molemmissa on yhdistymistä koskevista tiedoista, luontevalta vaikuttaisi nimittää tietoja yhdistymistiedoiksi. Muutos tulisi huomioida myös muissa pakkokeinolain pykälissä, joissa nykyään viitataan tukiasematietoihin.

## 11 § Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi edellä luvun 10 §:ssä ehdotettavan muutoksen johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista. Lisäksi samasta syystä pykälän 2 momentin 4 kohdassa olisi jatkossa perusteltua edellyttää yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavan tukiaseman sijaan paikka, jota päätös koskee.

## 14 § Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos. Säännös vastaisi siten pitkälti peitetoimintaa tietoverkossa koskevaa 10 luvun 27 §:n 3 momenttia.

Edellä nykytilan arviointia koskevassa jaksossa todetun mukaisesti tietoverkossa tapahtuvalle ihmisten väliselle vuorovaikutukselle on tyypillistä, ettei toisen osapuolen henkilöllisyyttä aina tiedetä, vaan tämä voi esiintyä esimerkiksi nimimerkillä. Lisäksi tietoverkossa tapahtuvan peitelty tiedonhankinnan dokumentointi voidaan toteuttaa helpommin ja tarkemmin kuin muussa peiteltyssä tiedonhankinnassa, joten jälkikäteen olisi luotettavasti selvitettävissä, kuinka peiteltyä tiedonhankintaa suoritettaessa on toimittu. Tietoverkkoympäristössä ei ole myöskään tavanomaisen peitelty tiedonhankinnan mahdollisia turvallisuusriskejä. Nämä seikat vaikuttavat siihen, että tietoverkossa suoritettavalle peiteltylle tiedonhankinnalle olisi perusteltua olla alempi kynnys kuin muulle peiteltylle tiedonhankinnalle. Lisäksi momenttiin ehdotetun viittauksen rikoslain 17 luvun 19 §:ssä osalta voidaan todeta, että lapsipornografiarikokset ovat viime vuosina siirtyneet merkittävässä määrin internetissä tehtäviksi. Niiden selvittämisessä tarvitaan tietoverkoissa käytössä olevia pakkokeinoja, joista peitelty tiedonhankinnan voidaan arvioida olevan monissa tilanteissa tarpeellista ja välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi. Tämän johdosta ehdotetaan, että myös sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon selvittämiseksi voitaisiin käyttää tietoverkossa suoritettavaa peiteltyä tiedonhankintaa.

Toisin kuin luvun 27 §:n 3 momentissa säännellyssä peitetoiminnassa tietoverkossa, poliisin lisäksi Tulli ja Rajavartiolaitos saisivat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Ehdotusta on tältäkin osin perusteltu edellä nykytilan arviointia koskevassa osuudessa. Sääntelyä olisi ehdotetun sijasta mahdollista hajauttaa voimassa olevan 14 §:n 2 ja 3 momentin tavoin siten, että eri esitutkintaviranomaiset voisivat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa vain kunkin esitutkintaviranomaisen osalta erikseen määriteltyjen rikosten selvittämisessä. Tällaisen sääntelyratkaisun voitaisiin kuitenkin arvioida osaltaan tekevän sääntelystä vaikeaselkoisempaa ja vaikeuttavan poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoimintaa rikosten selvittämisessä. Merkitystä voidaan antaa sille, että rikosten selvittäminen myös yleisesti tehostuu, jos kyseisten esitutkintaviranomaisten rikosten selvittämistä koskevissa toimivaltuuksissa ei ole perusteettomia eroavaisuuksia. Perustellulta siksi kokonaisuutena vaikuttaa, että poliisin lisäksi myös Tulli ja Rajavartiolaitos voisivat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa samoin edellytyksin. Samalla on syytä korostaa, että esitutkintaviranomaiset voisivat

myös ehdotuksen perusteella toteuttaa peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa vain siltä osin kuin kysymys on niiden toimivaltaan kuuluvien rikosten selvittämisestä.

Uuden 4 momentin lisäämisen johdosta nykyinen 4 momentti siirtyisi uudeksi 5 momentiksi. Muutoksen johdosta olisi lisäksi tarpeellista lisätä rajavartiomies myös peiteltyä tiedonhankinnan määritelmää koskevaan pykälän 1 momenttiin.

## 15 § Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan, jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisestä, peitellystä tiedonhankinnasta tietoverkossa päättämiseen sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 59 §:ssä säädetään. Viitattu pykälä koskee peitellystä tiedonhankinnasta päättämistä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen esitutkinnaissa. Muutos on tarpeellinen edellä käsitellyn pakkokeinolain 10 luvun 14 §:ään ehdotetun uuden 4 momentin johdosta ja sitä on tarkemmin perusteltu kyseistä pykälää koskevassa nykytilan kuvauksessa.

## 16 § Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi edellä 10 luvun 23 §:ää koskevassa nykytilan kuvauksessa todetun johdosta siten, että esitutkintaviranomainen saisi kohdistaa teknistä kuuntelua tekniseen laitteeseen sen sijaintipaikasta riippumatta, jos kuuntelu kohdistuu vain tekniseen laitteeseen eikä tilaan, jossa laite sijaitsee. Tarkoituksena on mahdollistaa ns. näppäimistökuuntelu teknisenä kuunteluna silloin, kun kuuntelu kohdistuisi pelkästään laitteen näppäimistöön viestin sisällön selvittämiseksi eikä kuuntelulla saataisi tietoa siitä tilasta, jossa kyseinen laite sijaitsee.

## 23 § Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi teknistä laitetarkkailua ja sen edellytyksiä koskevan pykälän 2 momenttia siten, että teknistä laitetarkkailua ei saisi kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään kyseisessä luvussa. Tarkoituksena on selventää, että sanotun estämättä tekninen laitetarkkailu soveltuu sellaisiin tietoihin, jotka laitteessa ovat ennen tarkkailun toimittamista tai jotka tulevat laitteeseen tarkkailun toimittamisen aikana. Perusteltuna voidaan selkeyssyistä pitää, että muotoilussa soveltuvin osin noudatetaan laite-etsintää koskevaa lain 8 luvun 20 §:n 2 momentin muotoilua, koska tarkoituksena on sitä vastaava rajoitus. Esitetyn muutoksen tarkoituksena ei ole muuttaa voimassa olevan säännöksen sisältöä, vaan tarkoituksena on selventää oikeustilaa sanotulta osin.

Teknisellä laitetarkkailulla ei saisi kiertää momentissa viitattuja pakkokeinoja koskevien säännösten soveltamista ja esimerkiksi kyseisten pakkokeinojen käyttöedellytyksiä. Jos teknisen laitetarkkailun aikana kävisi ilmi, että tarkkailu kohdistuu momentissa tarkoitettuun luottamukselliseen viestiin, laitetarkkailu olisi keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tallenteet ja laitetarkkailulla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä.

## 25 § Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen. Toimintaan soveltuvan laitteen ominaisuuksia ei siten jatkossa rajattaisi. Olennaista tämän sijaan olisi, että pykälän perusteella esitutkintaviranomainen voisi muiden edellytysten täytyessä jatkossakin hankkia teknisillä laitteilla vain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietoja. Lisäksi momentissa tehtäisiin edellä käsiteltyyn liittyvä selventävä kielellinen muutos sekä korvattaisiin viittaus viestintävirastoon viittauksella nykyiseen liikenne- ja viestintävirastoon.

## 27 § Peitetoiminta ja sen edellytykset

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa esitetyillä perusteilla muutettavaksi siten, että epäiltäessä rikoslain 21 luvun 1 §:ssä tarkoitettua tappoa, 2 §:ssä tarkoitettua murhaa tai 3 §:ssä tarkoitettua surmaa peitetoiminnan edellytyksenä ei olisi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Muilta osin peitetoiminnan edellytykset säilyisivät myös näiden rikosten selvittämisessä ennallaan.

## 28 § Rikoksentekokielto

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa tarkemmin selostetuista perusteluista johtuen kirjoitettavaksi toimivaltasäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa säännöksessä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä. Pykälän 1 momentissa todettaisiin edelleen, että peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloittaa rikoksen tekemiseen. Pykälän 2 momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saisi kuitenkin tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikennerikkomuksen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

Momentti säilyisi siten sisällöllisesti ennallaan muuten, mutta siihen tehtäisiin toimivaltasäännöksen muotoon kirjoittamisen johdosta tarvittavat muutokset. Lisäksi momenttia muutettaisiin sen johdosta, että uuden tieliikennelain 160 §:n sääntelyn mukaisesti liikenneverkkomuksesta voidaan määrätä rikesakon sijaan ainoastaan liikennevirhemaksu.

### **29 § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen**

Vastaavasti kuin edellä on ehdotettu luvun 28 §:n 2 momentin osalta, pykälän 1 momentti ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa tarkemmin selostetuista perusteista johtuen kirjoitettavaksi toimivaltasäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peite-toimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan säännöksessä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä. Momentti säilyisi siten sisällöllisesti ennallaan muuten, mutta siihen tehtäisiin toimivaltasäännöksen muotoon kirjoittamisen johdosta tarvittavat muutokset.

### **38 § Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa**

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan, jos kyse on peitelystä tiedonhankinnasta tietoverkossa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisessä, rajavartiomiehen turvaamiseen peiteltyssä tiedonhankinnassa tietoverkossa sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 60 §:ssä säädetään. Viitattu pykälä koskee rajavartiomiehen turvaamista peiteltyssä tiedonhankinnassa rikoksen esitutkinnassa. Muutos on tarpeellinen edellä käsitellyn pakkokeinolain 10 luvun 14 §:ään ehdotetun uuden 4 momentin johdosta ja sitä on tarkemmin perusteltu kyseistä pykälää koskevassa nykytilan kuvauksessa.

### **39 § Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset**

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä ei virheellisesti viitattaisi pakkokeinolain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin vaan tämän sijaan rikosten selvittämiseen, mitä voidaan pitää pakkokeinolain mukaisen tietolähdetoiminnan tarkoituksena.

### 43 § Menettely tuomioistuimessa

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan luvun 5 ja 9 §:ään ehdotettavien muutosten johdosta rajoitettavaksi koskemaan vain tilanteita, joissa epäillyn tuntemattomuuden johdosta telekuuntelua tai televalvontaa koskeva vaatimus ja päätös edelleen kohdistettaisiin tiettyyn toimenpiteen kohteena olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen.

### 52 § Kuuntelu- ja katselukiellot

Luvun 23 §:ssä tarkoitettu tekninen laitetarkkailu ehdotetaan nykytilan kuvauksessa viitatuista syistä sisällytettäväksi kuuntelu- ja katselukielloja koskevan pykälään. Pykälä säilyisi muuten nykyisessä muodossaan.

### 55 § Ylimääräinen tieto

Ylimääräisen tiedon määritelmän sisältävää pykälää ehdotetaan muutettavaksi luvun 10 §:ssä ehdotettavan muutoksen johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista.

### 56 § Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa esitetyillä perusteilla lisättäväksi seuraavat kahden vuoden enimmäisrangaistuksella rangaistavissa olevat rikokset: lahjuksen antaminen, lahjominen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen, virka-ase-  
man väärinkäyttäminen ja huumausainerikos. Ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytykset säilyisivät muuten ennallaan. Ylimääräistä tietoa saisi ehdotuksen johdosta jatkossa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erityäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja kyse olisi jostakin mainitusta rikoksesta.

### 57 § Tietojen hävittäminen

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka koskisi sellaista ylimääräistä tietoa, joka ei liity rikokseen tai jonka sisältöä ei saada selville. Tällainen tieto saatettiin hävittää jo ennen pykälän 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa, jos epäillylle on kirjallisesti ilmoitettu häntä koskevasta ylimääräisestä tiedosta sekä mahdollisuudesta tutustua siihen ja epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta vastusta tiedon hävittämistä.



Tieto voisi olla rikokseen liittymätöntä esimerkiksi silloin, jos se koskisi vain epäillyn arkisten asioiden hoitoa, kuten kaupassa käyntiä tai lasten viemistä harrastuksiin. Tiedon sisältö voisi jäädä selvittämättä sen johdosta, että tieto olisi sillä tavalla salatussa muodossa, että esitutkintaviranomaisella ei olisi mahdollisuutta selvittää sen sisältöä. Tieto saataisiin hävittää sen jälkeen, kun epäillylle olisi kirjallisesti ilmoitettu häntä koskevasta ylimääräisestä tiedosta sekä mahdollisuudesta tutustua siihen ja epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta vastustaisi tiedon hävittämistä. Jos epäilty vastustaisi hävittämistä, soveltuisi jatkossakin 1 momentissa kuvattu menettely säilyttämisaikoiheen.

Jos tieto koskisi useampaa epäiltyä, hävittäminen edellyttäisi ilmoitusta kaikille epäilyille ja että yksikään näistä ei vastustaisi poistamista. Sitä, milloin tiedon voidaan arvioida koskevan epäiltyä, olisi perusteltua tulkita laajasti siten, että ilmoitus varmasti tehtäisiin kaikille sellaisille epäilyille, joita tieto voisi koskea. Vaihtoehtona ilmoituksen tekemiselle olisi aina toimiminen 1 momentin pääsäännön mukaan. Tunteettomaksi jääneelle epäillylle ilmoitusta ei luonnollisestikaan voitaisi tehdä. Jos epäillyn henkilöllisyyttä ei saataisi selville, tulisi noudattaa pykälän 1 momentin mukaista menettelyä.

Ilmoitus tulisi tehdä kirjallisesti. Vaikka todisteellista tiedoksiantoa ei tarvittaisi, olennaista olisi pyrkiä varmistumaan siitä, että epäilty saisi ilmoituksen ja että tällä olisi todellinen mahdollisuus tutustua siinä tarkoitettuun tietoon. Mahdollista olisi esimerkiksi toimittaa ilmoitus kirjeitse viimeiseen epäillyn tiedossa olevaan osoitteeseen ja ilmoittaa samalla, miten tietoon voi esitutkintaviranomaisen tiloissa tutustua. Käytännössä ilmoitus voitaisiin tehdä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n mukaisen salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamisen yhteydessä.

Epäilty voisi nimenomaisesti suostua häntä koskevan ylimääräisen tiedon hävittämiseen. Tällöin ei olisi välttämätöntä odottaa kolmen kuukauden määräajan täyttymistä, vaan tieto voitaisiin hävittää tätä koskevan nimenomaisen suostumuksen saamisen jälkeen.

Uuden 2 momentin lisäämisen johdosta nykyinen 2 momentti siirtyisi uudeksi 3 momentiksi. Lisäksi momentissa käytettäisiin luvun 10 §:ssä ehdotettavan muutoksen johdosta tukiasematietojen sijasta termiä yhdistymistiedot.

## **58 § Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen**

Pykälä ehdotetaan ensinnäkin jaettavaksi kahteen momenttiin niin, että teknistä laitetarkkailua koskeva viimeinen virke erotettaisiin pykälän 2 momentiksi.

Pykälän 1 momenttiin sisällytettäisiin televalvonta. Lisäksi muotoilua muutettaisiin sen selventämiseksi, että pakkokeinon käytön keskeyttäminen ja tallenteiden ja tietojen sekä näitä koskevien muistiinpanojen hävittämisvelvollisuus koskisi nimenomaan pykälässä tarkoitettuja tilanteita. Jos esimerkiksi telekuuntelun kohteena oleva epäilty ei käyttäisi kuuntelun kohteena olevaa laitetta lainkaan, kuuntelu olisi tältä osin keskeytettävä kokonaan ja sillä saadut viestit ja näitä koskevat muistiinpanot poistettava. Jos kuitenkin kysymys olisi siitä, että epäillyn käytössä olevaa laitetta on vain välissä käyttänyt toinen henkilö, säännös edellyttäisi vain tällöin saatujen viestien poistamista telekuuntelun kokonaan lopettamisen sijaan.

Pykälän 2 momentti muutettaisiin vastaamaan 10 luvun 23 §:n 2 momenttiin ehdotettua muutosta.

## **59 § Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen**

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi luvun 10 §:ssä ehdotettavan muutoksen johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista.

## **60 § Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen**

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa viitatuista syistä lisättäväksi 10 luvun 8 §:ssä tarkoitettu sijaintitietojen hankkiminen epäillyn tavoittamiseksi. Muutoksen johdosta olisi selvää, että myös epäiltyyn kohdistetusta sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi olisi viipymättä ilmoitettava hänelle sen mukaisesti, mitä 1 momentissa nykyään tietyistä muista salaisista pakkokeinoista ilmoittamisesta säädetään.

## **6.1.10 11 luku Erinäiset säännökset**

### **1 b § Pakkokeinojen käyttäminen rikollisen teon epäilyn johdosta**

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi erinäiset säännökset sisältävään 11 lukuun uusi 1 b §, jonka mukaan alle 15-vuotiaana tehdyn esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettua rikollisen teon epäilyn johdosta saadaan ottaa kiinni tai käyttää lain 4 tai 6–10 luvussa tarkoitettua pakkokeinoja kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten täytyessä.

Pykälän johdosta olisi selvää, että epäiltäessä tapahtuneen rikoksen sijaan alle 15-vuotiaana tehty rikollinen teko, pakkokeinolain mukaisista pakkokeinoista käytettävissä esitutkintalain 3 luvun 5 §:n mukaisessa esitutkinnassa olisivat kiinniottaminen sekä lain 4 ja 6–10 luvussa tarkoitetut pakkokeinot, jos näiden käyttämistä koskevat kyseisissä säännöksissä tarkemmin säädetyt edellytykset muuten täyttyisivät. Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saisi jatkossakaan pidättää, vangita tai määrätä matkustuskieltoon. Luonteensa johdosta myöskään lain 3 luvun säännökset tuomioistuimenmenettelystä vangitsemisasioiden osalta eivät soveltuisi tarkasteltavana oleviin tilanteisiin. Muissa luvuissa säädettyjen pakkokeinojen osalta vastaavaa ehdotonta estettä ei olisi, vaikka joidenkin pakkokeinojen osalta käyttöala ja siten käytännön merkitys jäisi varsin pieneksi.

Säännöksen tulkinnassa tulisi ottaa huomioon myös lain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate, jonka mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Rikollisesta teosta epäillylle tai muille aiheutuvan oikeuksien loukkaamisen kannalta saattaa olla merkitystä sillä, että ehdotetussa pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa kyseessä on alle 15-vuotias lapsi. Henkilön nuoreen ikään ja elämäntilanteeseen liittyviä seikkoja voidaan vastaavasti ottaa huomioon myös suhteellisuusperiaatetta koskevassa säännöksessä tarkoitettuna muuna asiaan vaikuttavana seikkana.

Voimassa olevan pakkokeinolain esitöissä (HE 222/2010 vp s. 73) todetun mukaisesti vapaudenriiston käyttämiseen lasten kohdalla olisi suhtauduttava kaikissa yhteyksissä erityisen pidättyväisesti, minkä tulisi heijastua myös kiinniottamissäännösten soveltamisessa. Vastaavasti voidaan arvioida, että esimerkiksi kiinni otetun lapsen yhteydenpidon rajoittaminen tai lapseen kohdistuvat salaiset pakkokeinot edellyttävät suhteellisuusperiaatteenkin johdosta erityisen painavia perusteita.

Pakkokeinon käyttö olisi mahdollista vain kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten täytyessä. Siten esimerkiksi niissä pakkokeinoissa, joiden käytön edellytyksenä on epäily tietystä tai tietyn vakavuusasteen rikoksesta, edellytyksenä olisi, että henkilöä epäiltäisiin alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta, joka 15-vuotiaan tai vanhemman henkilön tekemänä rikoksena mahdollistaisi kyseisen pakkokeinon käytön.

#### **4 § Tarkemmat säännökset ja määräykset**

Edellä nykytilan kuvauksessa esitetyillä perusteilla pykälän 1 momentin 8 kohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi, jotta selvää olisi, että kysymys on nimenomaan 2 luvun

12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavia tietoja tutkinta-arestin suorittamisesta koskevan ilmoituksen sisällöstä.

## 6.2 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

### 16 § Pakkokeinoasioiden julkisuus

Edellä nykytilan kuvauksessa esitettyjen perusteluiden johdosta pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä huomioitaisiin pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetut haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä koskevat käsittelyt, saman luvun 14 §:n 3 momentissa tarkoitetut määräajan pidentämistä luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa koskevat käsittelyt ja pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityistä kotietsintää koskevat käsittelyt. Ehdotuksen mukaan myös nämä asiat, joissa haltuunottamisesta ilmoittamisen, takavarikon tai tiedonhankintakeinon kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitsisi kuulla, käsiteltäisiin ja ratkaisu niissä julistettaisiin yleisön läsnä olematta. Vastaavasti muutoksen johdosta myös mainituissa asioissa ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulisi julkiseksi, kun haltuunottamisesta taikka takavarikon tai tiedonhankintakeinon käytöstä olisi viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka haltuunottamista koskevan ilmoituksen, takavarikon tai tiedonhankintakeinon kohteena olevalle. Pykälän sääntely säilyisi muilta osin entisellään.

## 6.3 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä

### 16 § Kiinniottaminen

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä niistä pakkokeinolaissa säädetään. Muutoksen johdosta olisi selvää, että yhteydenpitörajoituksia voitaisiin asettaa myös Suomen ollessa pidätysmääräyksen täytäntöönpaneva valtio. Vastaavasti olisi selvää, että rajoituksia voitaisiin asettaa vain, jos tämä olisi myös kansallisen yhteydenpitörajoituksia ja niiden edellytyksiä koskevan sääntelyn perusteella mahdollista.

## **6.4 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä**

### **13 § Kiinniottaminen**

Vastaavasti kuin edellä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:ssä, pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta olisi soveltuvin osin voimassa, mitä niistä pakkokeinolaissa säädetään.

## **6.5 Laki rikostorjunnasta Tullissa**

### **6.5.1 3 luku Salainen tiedonhankinta**

#### **19 § Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset**

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti kuin edellä on ehdotettu muutettavaksi teknistä laitetarkkailua koskevaa pakkokeinolain 10 luvun 23 §:ää.

## **6.6 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaaitoksessa**

#### **31 § Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset**

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti kuin edellä on ehdotettu muutettavaksi teknistä laitetarkkailua koskevaa pakkokeinolain 10 luvun 23 §:ää.

#### **58 § Salaisten pakkokeinojen käyttäminen**

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi edellä pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momenttiin ehdotetun muutoksen johdosta siten, että momentin 1 kohta ei rajaisi

Rajavartiolaitoksen oikeutta peiteltyyn tiedonhankintaan vain tiettyjen rikosten selvittämiseen silloin kuin kysymys on peitellystä tiedonhankinnasta tietoverkossa.

## 6.7 Laki tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta

### 4 § Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uudeksi 3 momentiksi säännös, jonka mukaan tehostettua matkustuskieltoa koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää syyttäjän sijaan 1 tai 2 momentissa tarkoitettun syyttäjän esityksestä se 1 momentissa tarkoitettu kärjäoikeus, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä 1 momentin nojalla tekisi päätöksen muun valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta. Perusteena ehdotukselle on, että tehostetusta matkustuskiellosta päättää Suomessa aina tuomioistuin ja muutoksen myötä olisi selvää, että näin menetellään myös pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa.

Toimivaltainen kärjäoikeus määräytyisi vastaavasti kuin nykyään pykälän 1 momentissa määräytyy toimivaltainen syyttäjä. Olennaista siten olisi, minkä hovioikeuden tuomiopiirin alueella valvonta on tarkoitus järjestää. Perusteltuna on pidettävä kyseessä olevien asioiden keskittämistä vain tiettyihin kärjäoikeuksiin. Ei toisaalta ole ilmennyt perusteita sille, että asiassa tulisi poiketa 1 momentissa jo nykyisin omaksutusta alueellisesta jaottelusta.

Uuden 3 momentin myötä nykyinen 4 momentti siirtyisi uudeksi 5 momentiksi. Samalla siihen lisättäisiin säännös, jonka mukaan edellä 3 momentissa tarkoitetuissa tehostettua matkustuskieltoa koskevissa tilanteissa kärjäoikeus voi tehdä tunnustamisesta koskevan päätöksen momentissa tarkoitettun syyttäjän neuvoteltua asiasta Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Tarkoituksena olisi varmistaa, että tehostetun matkustuskiellon valvonnasta vastaavaa Rikosseuraamuslaitosta kuultaisiin asiassa. Perusteltua olisi, että asian valmistelun hoitaisi momentissa tarkoitettu syyttäjä tuomioistuimen sijaan. Säännöksellä ei rajattaisi niitä tahoja, joita syyttäjä voisi asian valmistelussa kuulla.

## **5 § Valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpano**

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan, jos kysymys on tehostetusta matkustuskiellosta, valvonnan toteuttamisesta huolehtii poliisin sijaan Rikosseuraamuslaitos. Perusteena ehdotukselle on, että tehostetun matkustuskiellon valvonnasta vastaa Suomessa Rikosseuraamuslaitos, ja muutoksen myötä olisi selvää, että näin menetellään myös pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa.

## **10 § Toimivaltaiset viranomaiset**

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi sen varmistamiseksi, että toimivalta tehdä tehostettua matkustuskieltoa koskeva päätös on syyttäjän sijaan tuomioistuimella.

## **14 § Muutoksenhaku**

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi, koska sen perusteella valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen voi saattaa käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Jos kysymys on tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä, jonka on jo syyttäjän sijaan tehnyt käräjäoikeus, ei ole perusteita mahdollistaa päätöksen saattamista käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

## 7 Lakia alemman asteinen sääntely

Pakkokeinolain 11 luvun 4 §:n 1 momentin johdosta valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä useista pakkokeinolain soveltamiseen liittyvistä seikoista. Osin kyseisen säännöksen perusteella on annettu valtioneuvoston asetus esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta. Tässä esityksessä ehdotetaan selvennettäväksi asetuksen sisältöä koskevaa pakkokeinolain 11 luvun 4 §:n 1 momentin 8 kohtaa, jota on tarkennettu asetuksen 2 luvun 6 §:ssä. Muutoksella ei kuitenkaan ole tarkoitus muuttaa kohdan tai sitä tarkentavan asetuksen sääntelyn sisältöä. Muiltakaan osin ei ole ilmennyt tarvetta muuttaa asetuksen tai muun lakia alemman asteisen sääntelyn sisältöä.



## 8 Voimaantulo

Ehdotettavat lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Voimaantuloajankohtaa määritettäessä tulee kiinnittää huomiota esityksen mukaisiin viranomaistoiminnan muutoksiin ja tähän liittyen myös siihen, että lainsäädännön muuttuminen edellyttää riittävää viranomaiskoulutusta.

Lakeihin ehdotetaan siirtymäsäännöstä, jonka mukaan lakien voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoiniin sovellettaisiin uuden lain säännöksiä. Sanottu tarkoittaisi ensinnäkin sitä, että ennen lain voimaantuloa määrätty jatkuvakestoisen pakkokeino säilyisi voimassa uuden lain voimaantullessa. Pakkokeinon voimassapysymiseen ja kumoamiseen kuten muutenkin sen voimassa ollessa suoritettaviin toimenpiteisiin sovellettaisiin uuden lain säännöksiä.

## 9 Toimeenpano ja seuranta

Työryhmän mietintö lähetetään mietinnön julkaisun jälkeen lausuntokierrokselle, jolla saatavat lausunnot huomioidaan harkittaessa esityksen jatkovalmistelussa tarvetta tehdä muutoksia mietinnössä esitettyyn luonnokseen hallituksen esitykseksi. Koska useat esityksessä ehdotettavat muutokset ovat varsin keskeisiä sekä pakkokeinojen kohteena olevien rikoksesta epäiltyjen että pakkokeinosäätelyä käytännössä soveltavien viranomaisten kannalta, ehdotetun lainsäädännön toimivuutta tulee sen voimaantultua seurata sen varmistamiseksi, että ehdotuksilla saavutetaan niillä tavoitellut vaikutukset. Lisäksi tulee seurata esimerkiksi tutkinta-arestia koskevan pakkokeinolain sääntelyn soveltamista sen arvioimiseksi, edellyttävätkö tässä esityksessä tehostettua matkustuskieltoa koskevaan sääntelyyn ehdotetut muutokset tai muut syyt sääntelyn kehittämistä myös tältä osin.

## 10 Suhde muihin esityksiin

Oikeusministeriössä on edellä viitatuin tavoin asetettu 27.5.2020 rikosprosessin tehostamista ja esitutkintalain muutostarpeita arvioiva työryhmä (OM046:00/2020), jossa arvioidaan muun ohessa keinoja tehostaa rikosprosessia ja nopeuttaa rikosasioiden käsittelyä. Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2021.

Oikeusministeriössä on 11.4.2019 asetettu työryhmä valmistelemaan seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun kokonaisuudistusta (OM007:00/2019). Työryhmän mietintö on luovutettu oikeusministeriölle 16.6.2020. Oikeusministeriö on tämän jälkeen pyytänyt 22.10.2021 tietyiltä tahoilta kirjallista lausuntoa seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja pyytänyt näitä 26.11.2021 järjestettyyn suulliseen kuulemistilaisuuteen, jossa on käsitelty luonnosta. Tarkoituksena on, että asiaa koskeva hallituksen esitys annetaan alkuvuodesta 2022. Pakkokeinolain useassa kohdassa viitataan rikoslain 20 lukuun, johon tehtävät muutokset tulee huomioida pakkokeinolain säännöksissä.

Oikeusministeriössä on 20.4.2021 asetettu työryhmä, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (ECRIS-TCN-asetus) edellyttämäksi täydentäväksi kansalliseksi lainsäädännöksi sekä neuvoston puitepäätöksen 2009/315/YOS muuttamisesta kolmansien maiden kansalaisia koskevan tietojenvaihdon ja eurooppalaisen rikosrekisterijärjestelmän (ECRIS) osalta sekä neuvoston päätöksen 2009/316/YOS korvaamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (ECRIS-TCN-direktiivi) edellyttämäksi kansalliseksi täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi (OM038:00/2021). Asiasta mahdollisesti pakkokeinolakiin aiheutuvat muutostarpeet valmistellaan kyseisessä hankkeessa.

Oikeusministeriössä on edellä viitatuin tavoin asetettu 17.8.2021 julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu -työryhmä, jonka yhtenä tehtävänä on valmistella ehdotus tarvittavista pakkokeinojen ja poliisin toimivaltuuksien käyttämiseen liittyvistä vahingonkorvausoikeudellisista erityissäännöksistä (OM045:00/2021). Työryhmän toimikausi päättyy 31.5.2022.

Sisäministeriössä on edellä viitatuin tavoin asetettu 6.5.2021 lainsäädäntöhanke poliisilain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi (VN/12643/2021). Hankkeen toimikausi päättyy 31.12.2021. Tarkoituksena on, että tästä esityksestä johtuvat ja muut tässä esityksessä havaitut mahdolliset muutostarpeet poliisilakiin ja tarvittavilta osin

myös rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin valmistellaan kyseisessä hankkeessa.

Puolustusministeriössä on 15.1.2020 asetettu työryhmä arvioimaan sotilaskurinpitoa ja rikostorjuntaa Puolustusvoimissa koskevan lainsäädännön muutostarpeet ja valmis-telemaan tarvittaessa ehdotus sääntelyn uudistamiseksi. Työryhmä on 18.12.2020 luovuttanut puolustusministeriölle sotilasrikosten esitutkintasäännösten muutostarpeita koskevan välimietinnön ja siinä käsitellyn johdosta on 1.8.2021 tulleet voimaan lainsäädäntömuutoksia lakiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa, lakiin Harmaan talouden selvitysyksiköstä ja lakiin rajavartiolaitoksen hallinnosta (HE 61/2021 vp, L 689-691/2021). Työryhmä on tämän jälkeen jatkanut jatko-työssään sotilaskurinpito- ja rikostorjuntalainsäädännön muiden osa-alueiden kehittämistä. Tarkoituksena on, että tästä esityksestä mahdollisesti johtuvat muutostarpeet Puolustusvoimia koskevaan lainsäädäntöön valmistellaan kyseisessä hankkeessa.

# 11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

## 11.1 Yleiset lähtökohdat

Esityksen nykytilan kuvauksessa sekä säännöskohtaisissa perusteluissa on jo edellä arvioitu perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja suojaamiseen liittyviä kysymyksiä siltä osin kuin niillä on vaikutusta siihen, minkälaisiksi ehdotetut säännökset muodostuvat ja miten niitä tulisi tulkita. Huomioon on otettu erityisesti ylimpien laillisuusvalvojen sekä korkeimman oikeuden ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö sekä eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanotot.

Pakkokeinoilla puututaan perustuslaissa turvatuista perusoikeuksista erityisesti perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:n 1 momentissa turvattuun liikkumisvapauteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan ja 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Lisäksi ehdotuksia arvioitaessa merkitystä on myös perustuslain 21 §:n säännöksillä oikeusturvasta. Samaan aikaan selvää on, että rikosten selvittäminen on tavoite, jonka saavuttamista yleinen etu ja yhteiskunnallinen intressi voimakkaasti edellyttää.

Perustuslain kannalta merkityksellisimpinä voidaan lähtökohtaisesti pitää lainsäädäntömuutoksia, joilla annetaan viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia toimivaltuuksia tai laajennetaan jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitetaan yksilön oikeuksia tai toimintavapautta. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää siihen, että esityksessä ei ehdoteta kokonaan uusia tutkintatoimivaltuuksia. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan jo olemassa oleviin toimivaltuuksiin tiettyjä muutoksia, joista osa on luonteeltaan toimivaltuuden käyttöalaa laajentavia. Esitystä on tältä osin arvioitava perusoikeussäännöksiin sisältyvien lakivarausten kannalta ottaen samalla huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset kuten rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyys, suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen perusoikeutta rajoitettaessa, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja rajoituksen ristiriidattomuus Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Kuten edellä esitetystä ilmenee, esityksen sisältöön on vaikuttanut myös perustuslain 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Esityksessä on siksi pyritty viranomaistoimivaltuuksien kattavaan ja täsmälliseen säätelyyn. Säätelyn ke-

hittämiseen tällä tavalla liittyä viranomaistoimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantaminen mukaan lukien oikeusturvajärjestelyjen kohentaminen.

## 11.2 Yhteydenpidon rajoittaminen

Yhteydenpidon rajoittamista koskevan sääntelyn osalta on edellä 4 luvun nykytilan kuvauksessa todetulla tavalla huomattava, että perustuslain 10 §:n 1 momentissa suojatun yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin (PeVL 20/2005 vp s. 5 sekä siinä viitatus HE 309/1993 vp s. 53 ja PeVL 34/2001 vp s. 4–5). Tästä seuraa, että perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ovat merkityksellisiä arvioitaessa yhteydenpidon rajoittamisen käytön edellytyksiä.

Ehdotuksessa tarkennettaisiin yhteydenpidon rajoittamista koskevaa sääntelyä erityisesti kahdella tavalla. Ensinnäkin säädettäisiin lain tasolla nykyistä tarkemmin, mitä yhteydenpidon rajoittamisella tarkoitetaan. Lähtökohtaisesti kysymys olisi siitä, että yhteydenpitoa ei tällöin sallita. Poikkeuksena tästä olisi, että yhteydenpito voitaisiin edelleen sallia yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavalla, vaikka se jollakin toisella tavalla kiellettäisiin. Näin osaltaan varmistettaisiin sitä, että yhteydenpitoa rajoitetaan vain siltä osin kuin tätä on pidettävä välttämättömänä. Yhteydenpitorajoituksen sisältöä tarkentaisi myös ehdotus siitä, missä tapauksissa yhteydenpitorajoitus voitaisiin laajentaa koskemaan myös muita kuin rajoituksessa nimenomaisesti nimettyjä henkilöitä. Tällaiselle mahdollisuudelle on nähty voimakas rikosten selvittämiseen liittyvä käytännön tarve erityisesti rikostutinnan alkuvaiheissa, mistä syystä nimeämätöntä joukkoa koskevia yhteydenpitorajoituksia on käytännössä määrätty säännöllisesti. Samaa aikaan on selvää, että kysymys on varsin voimakkaasta puuttumisesta rajoituksen kohteena olevan henkilön perus- ja ihmisoikeuksiin. Tämän vuoksi kyseinen mahdollisuus esitetään säädettäväksi lain tasolla siten, että sanotunkaltainen rajoitus olisi mahdollista asettaa vain määrääjäksi ja vain erityisen painavien syiden tätä edellyttäessä. Yhteydenpitorajoitusten osalta tulisi lisäksi aina huomioida, että yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä. Ehdotusta voidaan pitää täsmällisenä ja tarkkarajaisena.

Lisäksi tarkennettaisiin yhteydenpidon valvomista koskevaa sääntelyä. Perusteltua myös yhteydenpitorajoituksen tarkkarajaisuuden kannalta on, että rajoituksen sisältöön käytännössä vaikuttava rajoituksen valvonta perustuu laintasoiseen sääntelyyn esimerkiksi tuomioistuimen yksittäistapauksellisen harkinnan sijaan. Ehdotuksella varmistettaisiin, että valvonnasta vastaavat vapautensa menettäneiden säilytyksestä vastaavat viranomaiset, joilla on tähän lakiin perustuva toimivalta. Samalla vahvistettaisiin

sitä vapautensa menettäneiden perusoikeuksiin kytkeytyvää lähtökohtaa, että vastuu vapautensa menettäneiden säilyttämisestä ja epäillyn rikoksen tutkinnasta tulee olla eri tahoilla.

## 11.3 Matkustuskielto

Esityksessä ehdotetaan useita muutoksia myös matkustuskieltoa koskevaan pakkokeinolain 5 luvun sääntelyyn. Matkustuskieltoa voidaan perusoikeuksien kannalta pitää merkityksellisenä erityisesti perustuslain 9 §:n 1 momentissa turvatuun liikkumisvapauden kannalta. Sääntelyyn ehdotettavia muutoksia voidaan pääosiltaan pitää nykyistä oikeustilaa selventävinä ja siten tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä korostavan perusoikeuksien rajoitusedellytyksen kannalta perusteltuina. Osin ehdotuksia on kuitenkin mahdollista pitää myös matkustuskieltoon määrätyn kannalta nykysääntelyä ankaroituksena. Tällaisena voidaan pitää ehdotusta poistaa matkustuskiellon kumoamista koskeva 60 päivän määräaika. Ehdotusta on kuitenkin pidettävä edellä nykytilan kuvauksessa viitatuin tavoin nykyistä sääntelyä merkittäväällä tavalla selkeyttävänä ja siten käytäntöä yhdenmukaistavana. Lisäksi huomiota voidaan tässä suhteessa kiinnittää matkustuskieltoon määrätyn kantelu-oikeuteen matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä sekä siihen, että matkustuskiellon kumoamisesta sekä ehdotuksen mukaan myös matkustuskiellon lieventämisestä voisi lähtökohtaisesti aina päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn kannalta sääntelyä voidaan arvioida jossain määrin tiukentavan myös säännös siitä, että tuomioistuin voisi määrätä tämän saapumaan tarkoitukseen soveltuvaan paikkaan matkustuskiellon valvonnassa käytettävien teknisten välineiden kiinnitykseen. Vastaavasti tuomioistuin voisi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn otettavaksi tai pidettäväksi kiinni kiinnityksen valmistumiseen asti, jos kiinnitys voitaisiin suorittaa välittömästi määräyksen antamisen jälkeen.

Viitatuilla matkustuskieltoa koskevilla muutoksilla on säännösten selventämisen ja tarkkarajaisamisen lisäksi tarkoitus parantaa matkustuskiellon käyttöedellytyksiä. Huomiota on tässä suhteessa syytä kiinnittää siihen, että matkustuskiellon tarkoituksena on korvata perusoikeuksiin voimakkaammin puuttuvan pakkokeinon käyttö. Mahdollisuudelle rajoittaa henkilön liikkumisvapautta esitetyllä tavalla voidaan siten esittää hyväksyttävät perusteet.

## 11.4 Vakuustakavarikko

Vakuustakavarikkoa koskevaan pakkokeinolain 6 lukuun ehdotetaan tiettyjä sellaisia muutoksia, joiden osalta on perusteltua arvioida myös niiden vaikutusta vakuustakavarikon kohteena olevan perusoikeuksiin. Vakuustakavarikon kannalta keskeinen perusoikeus on ennen kaikkea omaisuuden suoja koskeva perustuslain 15 §, jonka 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Ehdotuksen mukaan tuomioistuin voisi pidentää vakuustakavarikon voimassaoloa koskevaa määräaika kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että vakuustakavarikko on voimassa toistaiseksi.

Ehdotusta on perusteltu tarkemmin edellä nykytilan kuvauksessa. Taustalla on pyrkimys välttää asian tarpeettomia tuomioistuinkäsittelyjä. Vastaava mahdollisuus koskee jo voimassa olevassa sääntelyssä takavarikoita ja vastaavat perusteet ovat olemassa myös vakuustakavarikon osalta. Myös määräajan pidentäminen vuoteen tai vakuustakavarikon määrääminen olemaan toistaiseksi voimassa edellyttäisi ensinnäkin sitä, että vakuustakavarikon edellytykset olisivat edelleen olemassa ja voimassapitäminen ei vakuustakavarikon peruste ja siitä aiheutuva haitta huomioon ottaen olisi kohtuutonta. Lisäksi edellyttäisi edellä mainittuja rikosasian selvittämiseen liittyviä erityisiä syitä.

Määräämisedellytykset olisivat siis tarkkaan määritellyjä ja määrääminen olisi korkean kynnyksen takana. Oikeusturvakeinona olisi asian tuomioistuimeen saattaminen. Vaikka vakuustakavarikolla puututaan omaisuuden suojaan, ehdotusta ei siten tarkkarajaisena ja toimenpiteen kohteen oikeusturvan huomioon ottavana voida pitää ongelmallisena. Lisäksi huomiota voidaan tässä suhteessa kiinnittää siihen, että myös voimassa olevan sääntelyn mahdollistamaa määräajan pidentämistä enintään neljäksi kuukaudeksi kerrallaan koskisi jatkossa edellytys, että vakuustakavarikon edellytykset ovat edelleen olemassa eikä vakuustakavarikon voimassapitäminen vakuustakavarikon peruste ja siitä aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta. Sanotun voidaan nähdä jossain määrin tasapainottavan ehdotettua mahdollisuutta pidentää määräaika myös neljää kuukautta pidemmäksi ajaksi yhdellä kerralla.

## 11.5 Paikanetsinnän ja laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Pakkokeinolain 8 lukuun ehdotetaan erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan ja perustuslain 21 §:n mukaisten oikeusturvaa koskevien säännösten kannalta merkityksellistä sääntelyä siitä, että tietyissä tilanteissa myös paikanetsintä



ja laite-etsintä olisi mahdollista saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Ehdotus parantaisi kyseisten pakkokeinojen jälkikäteisiä oikeusturvakeinoja. Säännösten muotoilussa huomiota on perustuslain ohella kiinnitetty erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan ja sitä koskevaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön.

## 11.6 Salaiset pakkokeinot

### 11.6.1 Yleistä

Salaisia pakkokeinoja koskevaan pakkokeinolain 10 lukuun ehdotetaan useita perusoikeusrajoitusten kannalta merkityksellisiä muutoksia. Luvun osalta merkitystä on tässä tarkastelussa ennen kaikkea perustuslain 10 §:llä, jonka mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä ja välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen esimerkiksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä, turvallisuustarkastuksessa ja vapaudenmenetyksen aikana.

### 11.6.2 Telepakkokeinot

Esityksessä ehdotetaan ensinnäkin, että telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin perusterikoslistaan lisättäisiin törkeä pahoinpitely, törkeä tietoliikenteen häirintä, törkeä tietojärjestelmän häirintä ja törkeä ampuma-aserikos. Ehdotusta on myös perusoikeusnäkökulmasta perusteltu tarkemmin edellä nykytilan kuvausta koskevassa osiossa. Perusoikeusjärjestelmään kiinnittyvät hyväksyttävät perusteet onkin löydettävissä sille, että ehdotetut rikokset otetaan telekuuntelun perusterikosten piiriin. Huomioon on tältä osin otettava erityisesti kyseisten rikosten merkittävä selvittämisintressi ja se, että ne vaikuttavat selvästi kuuluvan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Lisäksi huomiota voidaan kiinnittää siihen, että telekuuntelusta päättää aina tuomioistuin. Telekuuntelun perusterikosten laajentamista kyseisiin rikoksiin ei siten kokonaisuutena arvioiden voida pitää perusoikeusnäkökulmasta ongelmallisena.

Telepakkokeinoihin liittyen esityksessä lisäksi ehdotetaan, että telekuuntelu- tai televalvontalupaa ei enää jatkossa haettaisi ja määrättäisi tiettyjä yksilöityjä teleosoitteita tai telepäätelaitteita koskien, vaan arvioitavana olisi, voidaanko telepakkokeinoja kohdistaa mihin tahansa tietyn epäillyn käytössä olevaan osoitteeseen tai laitteeseen. Epäillyn käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jäisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen virkavastuulla selvittäväksi asiaksi. Samalla asiaan liittyvää pakkokeinolain 10 luvun 58 §:n säännöstä ehdotetaan laajennettavaksi siten, että se koskisi telekuuntelun ja tiettyjen muiden salaisten pakkokeinojen keskeyttämisen lisäksi myös televalvonnan keskeyttämistä, jos käy ilmi, että televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Käsiteltävänä olevan arvioinnin kannalta olennainen on telekuuntelun tai -valvonnan aiheuttama perusoikeusloukkaus, joka kohdistuu luottamuksellisen viestinnän suojaan. Merkitystä tämän kannalta ei ole rikoksesta epäillyn käyttämien telepäätelaitteiden tai -liittymien taikka näihin kohdistuvien telekuuntelulupien lukumäärällä. Olennaista tämän sijaan on, voidaanko tietystä rikoksesta epäillyn luottamuksellisen viestinnän suojaa loukata hänen viestintäänsä kohdistettavalla telekuuntelulla tai -valvonnalla. Sanotuista syistä ehdotusta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella koskevaa pakkokeinolain 10 luvun 7 §:ää ehdotetaan laajennettavaksi tilanteisiin, joissa henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on kykenemätön antamaan suostumusta. Asialla on perusoikeussuojan tason kannalta merkitystä sen johdosta, että säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa kynnys televalvonnalle on matalampi kuin televalvonnan edellytyksiä muuten koskevassa pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä. Televalvonnassa kysymys on puuttumisesta luottamuksellisen viestin salaisuuteen ja yksityiselämän suojaan. Lähtökohtaisesti on siksi syytä suhtautua pidättyväisesti poikkeuksiin, joilla televalvontaa voitaisiin käyttää normaalia alemmin kynnyksin ilman, että tähän olisi esimerkiksi henkilön suostumuksesta johtuvaa erityistä ja selkeästi osoitettavaa perustetta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta onkin suostumusperusteista televalvontaa arvioidessaan erityisesti korostanut muun muassa sen merkitystä, että tunnistamistietojen saaminen vaatii asianomistajan suostumusta (PeVL 7/1997 vp s. 2).

Ehdotuksen perusteluita on käsitelty edellä tarkemmin säännöstä koskevassa nykytilan kuvauksessa. Keskeistä on, että säännöksen tarkoittamissa tilanteissa voidaan tyypillisesti katsoa olevan tarve suostumuksen saamiselle mahdollisimman nopeasti, koska alkuvaiheen tutkintatoimenpiteillä voidaan arvioida olevan keskeinen merkitys rikoksen selvittämiseksi. Tilanne on osin samankaltainen kuin pykälässä jo nykyään olevassa sääntelyssä surmatun henkilön suostumusperusteisesta televalvonnasta,

jonka osalta esitöissä on todettu, että suostumuksen saaminen surmatun henkilön oikeudenomistajilta saattaisi monessa tapauksessa olla hankalaa ja viivyttää lupapäätöksen saamista (HE 20/1997 vp s. 14).

Edellytyksenä uudelle säännökselle olisi, että henkilön terveydentila olisi huonontunut niin, että hän on kykenemätön antamaan suostumusta. Säännöksellä varmistettaisiin esimerkiksi se, että henkilön terveyteen kohdistuvan rikoksen selvittämismahdollisuudet eivät huononisi sen johdosta, että kyseisen henkilön terveydentila on kyseisen rikoksen seurauksena huonontunut merkittävästi. Säännöksessä edellytettäisiin, että televalvontaa ilman henkilön suostumusta olisi pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen. Säännös olisi siten tarkasti rajattu kiireellisiin tilanteisiin, joissa toimivaltuuden käyttö olisi välttämätöntä. Sanotun johdosta ehdotusta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Pakkokeinolain 10 luvun 10 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi pelkkien tukiasematietojen hankkimisen lisäksi myös tietojen hankkimisesta tietyssä sijainnissa palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista. Kysymys on perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen ja 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan liittyvästä sääntelystä (PeVL 36/2002 vp). Kysymys olisi voimassa olevan sääntelyn tapaan luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettujen vakavien rikosten selvittämisestä. Lisäksi luvun 11 §:n johdosta asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta. Koska pykälään lisättäviä tietoja voidaan suojan tarpeen osalta pitää rinnasteisina pykälän alaan jo nykyisin kuuluvien tukiasematietojen osalta, muutosta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

### 11.6.3 Peitelty tiedonhankinta ja peitetoiminta

Pakkokeinolain 10 luvun 14 §:ssä tarkoitettu peitelty tiedonhankinta ehdotetaan mahdollistettavaksi tietoverkossa tehtynä myös selvitetäessä rikosta, josta säädetty ankaran rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoa. Ehdotus muuten kuin sen kattamien esitutkitaviranomaisten osalta vastaisi peitetoiminnan osalta jo nykyisin pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 3 momentissa olevaa säännöstä. Tältä osin huomiota voidaan kiinnittää siihen, että peitetoimintaa voidaan tyypillisesti pitää kestoaltaan pidempiaikaisena, pidemmälle menevänä ja kohdehenkilön tuntemaa luottamuksen tunnetta enemmän horjuttavana toimintana kuin peiteltyä tiedonhankintaa. Peitetoiminnan käytölle onkin

tästä syystä säädetty peiteltyä tiedonhankintaa korkeammat käyttöedellytykset. Tietoverkossa tapahtuvan toiminnan osalta peitetoimintaa voidaan kuitenkin nykyään käyttää matalammalla kynnyksellä kuin peiteltyä tiedonhankintaa.

Peitellyn tiedonhankinnan mahdollistamista alemmalla kynnyksellä tietoverkoissa voidaan perustella ennen kaikkea sillä, että tietoverkossa tapahtuvalle ihmisten väliselle vuorovaikutukselle on jo sinänsä tyypillistä, ettei toisen osapuolen henkilöllisyyttä aina tiedetä, vaan tämä voi esiintyä esimerkiksi nimimerkillä. Lisäksi tietoverkossa tapahtuvan toiminnan dokumentointi voidaan toteuttaa helpommin ja tarkemmin kuin muussa peiteltyssä tiedonhankinnassa, joten jälkikäteen on luotettavasti selvitettävissä, kuinka peiteltyssä tiedonhankinnassa on toimittu. Tietoverkkoympäristössä ei ole myöskään muussa ympäristössä tapahtuvan toiminnan turvallisuusriskejä. Kun lisäksi otetaan huomioon, että ehdotuksella voidaan vähentää toiminnan kohteena olevan perusoikeuksiin enemmän puuttuvaa peitetoimintaa tietoverkossa, muutosta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Pakkokeinolain 10 luvun 27 §:ssä tarkoitetun peitetoiminnan osalta ehdotetaan ensinnäkin, että tappoa, murhaa tai surmaa selvittäessä ei enää jatkossa olisi rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta, järjestäytyneisyyttä tai ammattimaisuutta taikka ennakoitavissa olevaa jatkuvuutta tai toistuvuutta koskevaa peitetoiminnan käytön lisäedellytystä. Asiassa on perusoikeustarkastelun kannalta kiinnitettävä huomiota siihen, että kyseiset henkirikokset ovat varsin vakavia ja niiden selvittämistä on poikkeuksellisen suuri. Lisäksi peitetoiminnan käyttöalaa rajoittavat pakkokeinolain 1 luvun 2 ja 3 §:n mukaisten suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteiden lisäksi lain 10 luvun 2 §:n mukaiset edellytykset. Tässä suhteessa erityisen merkityksellinen on 10 luvun 2 §:n 2 momentin viimeinen virke, jonka mukaan muun muassa peitetoiminnan käyttäminen edellyttää, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi. Sanotun johdosta muutosta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Peitetoiminnan osalta toisena tässä tarkastelussa huomioitavana muutosehdotuksena on, että peitetoiminnassa tehtäviä rikoksia koskevat pakkokeinolain 10 luvun 28 ja 29 §:n säännökset ehdotetaan kirjoitettaviksi toimivaltasäännösten muotoon. Luvun 28 §:n 1 momentissa säilytettävänä lähtökohtana edelleen olisi, että peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloittaa rikoksen tekemiseen. Tätä kuvaisi myös pykälän otsikko, jona ehdotetaan säilytettäväksi rikosentekokiello. Pykälän 2 momentin mukaan peitetoimintaa suorittava poliisimies saisi kuitenkin 1 momentin estämättä tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikennerikkomuksen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Vastaavaa toimivaltuusmuotoilua käytettäisiin luvun 29 §:n 1 momentissa.

Ehdotusta on tarkemmin perusteltu edellä kyseisiä pykälä koskevassa nykytilan kuvauksessa. Ehdotus ei laajentaisi niiden rikosten alaa, jotka poliisimiehelle peitetöiminnassa sallittaisiin. Muutos olisi tämän sijaan ennen kaikkea periaatteellinen. Tältä osin huomiota voidaan kuitenkin kiinnittää siihen, että jo voimassa olevassa 29 §:ssä pykälän 2 momentti on kirjoitettu siten, että peitetöimintää suorittava poliisimies saa osallistua luvun 41 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista. Lain esitöiden mukaan säännös sisältää tällaisen menettelyn oikeuttamisen (HE 222/2010 vp s. 342). Vastaavasti lain esitöissä on luvun 28 §:n osalta todettu kysymys olevan siitä, että peitetöimintää suorittava poliisimies voisi tietyin edellytyksin tehdä rikkomusluonteisia rikoksia (HE 222/2010 vp s. 387).

Ehdotusta ei sanotun johdosta ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena. Huomiota voidaan lisäksi kiinnittää siihen, että peitetöiminnassa kysymys voi olla myös poliisimiehen oman hengen tai terveyden suojaamisesta. Jossain määrin selkeämpänä tässä suhteessa voidaan pitää huomion kohdistamista selvästi jo toimintaa edeltävään tilanteeseen ja arvioon. Poliisimiehen oman turvallisuuden kannalta perustellumpana voidaan pitää, että toiminnalle on olemassa etukäteen tiedossa ja arvioitavissa oleva selkeä toimivaltuus kuin että kysymys tämän sijaan on jälkikäteen arvioitavasta anteeksiantoperusteesta.

#### 11.6.4 Ylimääräinen tieto

Pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentissa ylimääräisen tiedon käyttö mahdollistettaisiin myös lahjuksen antamisen, lahjomisen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisen, virkasalaisuuden rikkomisen, virka-aseman väärinkäyttämisen ja huumausainerikoksen selvittämisessä. Kaikkien lisättäväksi ehdotettavien rikosten enimmäisrangaistuksena on kaksi vuotta vankeutta. Edellä on kyseisen pykälän nykytilan kuvauksessa selostettu säännöksen sääntelyhistoriaa ja säännöstä koskevia eduskunnan perustuslakivaliokunnan linjauksia. Sanotun johdosta selvää on, että huumausainerikokset kuuluvat yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Lisäksi selvältä vaikuttaa, että säännökseen lisättäväksi ehdotetut korruptio- ja virkarikokset ovat sellaisia, joiden yhteiskunnallinen selvittämisintressi on varsin suuri. Kyseiset rikokset voivat vaikuttaa varsin vahingollisesti esimerkiksi yhteiskunnallista päätöksentekoa tai viranomaisten toimintaa kohtaan tunnettuun luottamukseen. Lisättäväksi ehdotettuja rikoksia voidaankin pitää sellaisina, että ne vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin momentissa nykyään tarkoitettuihin rikoksiin ja että ne vaarantavat yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta. Sanotun johdosta ehdotusta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Ylimääräisen tiedon osalta tässä yhteydessä merkityksellisenä voidaan pitää myös ehdotusta siitä, että rikostutkinnassa kertyneen tutkinnan kannalta selvästi turhan ylimääräisen tiedon hävittäminen mahdollistettaisiin nykysääntelyn mahdollistamaa aikaisemmin, jos epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa tietoa koskevasta ilmoituksesta vastusta tiedon hävittämistä. Muutosta voidaan pitää perusteltuna perustuslain 10 §:n 1 momentissa viitatus henkilöiden suojan kannalta. Ehdotuksessa varmistettaisiin epäillyn mahdollisuus estää tiedon hävittäminen, jos tieto voisi sisältää epäillyn syyttömyyttä tukevaa aineistoa. Sanotun johdosta ehdotusta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

## 11.7 Pakkokeinoasioiden julkisuus

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n 4 momentissa, joka koskee pakkokeinoasioiden julkisuutta asioissa, joissa tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, ehdotetaan huomioitaviksi myös esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä, takavarikon määräajan pidentämistä sanotuissa tilanteissa ja erityistä kotietsintää koskevat tuomioistuinkäsittelyt. Ehdotuksen mukaan asia näissäkin tilanteissa käsiteltäisiin ja ratkaisu julistettaisiin yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulisivat julkisiksi vastaavana ajankohtana kuin muissa momentissa nykyisin mainituissa tilanteissa.

Ehdotuksella voi olla merkitystä esimerkiksi perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän suojan ja 15 §:ssä turvatus omaisuuden suojan kannalta. Ehdotus on myös lähtökohtaisesti merkityksellinen perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan kannalta, koska kysymys on myös toimenpiteen kohteena olevan henkilön mahdollisuudesta saattaa toimenpide oikeudellisen tarkastelun kohteeksi. Tältä osin huomiota on kuitenkin syytä kiinnittää siihen, että ehdotus ei muuttaisi sääntelyä siltä osin kuin kysymys on kyseisten pakkokeinojen toteuttamisesta tai niiden kohteena olevien henkilöiden kuulemisesta. Jo voimassa olevan sääntelyn johdosta ehdotuksessa tarkoitetut tilanteet ovat sellaisia, joissa toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse tai ole perusteltua kuulla. Ehdotuksella onkin tämän sijaan tarkoituksena varmistaa, että jo voimassa oleva sääntely toimii tarkoitetun mukaisesti. Lisäksi on syytä huomioida, että ehdotuksella ei estetä toimenpiteen kohteena olevan henkilön mahdollisuutta saattaa toimenpide oikeudellisen tarkastelun kohteeksi. Sanotun johdosta ehdotusta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Koska vaikutusta pakkokeinojen kohteena olevien henkilöiden perusoikeussuojaan voidaan kuitenkin pitää merkittävänä, on perusteltua pyytää esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunto.

*Ponsi*

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

## LAKIEHDOTUKSET

### Laki

#### pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*kumotaan* pakkokeinolain (806/2011) 5 luvun 9 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 101/2018,

*muutetaan* 2 luvun 1 §:n 2 momentti ja 10 §, 3 luvun 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentti, 4 luvun 1, 2 ja 4 §, 5 luvun 4 §:n otsikko, 6 §:n 1 momentti, 7, 8 ja 10 §, 6 luvun 2 §:n 2 momentti, 4 §, 5 §:n 1 momentti ja 8 §:n 2 momentti, 7 luvun 4, 14, 15 ja 21 § sekä 23 §:n otsikko, 8 luvun 14 §:n otsikko, 18 §:n otsikko ja 23 §, 9 luvun 3 §:n 1 momentti, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 ja 2 momentti, 5 §, 6 §:n 1 momentti, 7 §:n 2 momentti, 9–11 ja 14 §, 15 §:n 1 momentti, 16 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 25 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 momentti, 28 §:n 2 momentti, 29 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentti, 35 §:n 1 momentti, 39 §:n 1 momentti, 40 §:n 1 momentti, 42 §:n 1 momentti, 43 §:n 3 momentti, 48 §:n 1 momentti, 52 ja 55 §, 56 §:n 2 momentti, 57–59 §, 60 §:n 1 momentti ja 65 §:n 1 momentti sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 8 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 4 luvun 1 § osaksi laissa 396/2015, 5 luvun 6 §:n 1 momentti laissa 101/2018 ja 8 § osaksi laissa 101/2018, 6 luvun 4 § ja 7 luvun 14 ja 15 § osaksi laissa 357/2016, 7 luvun 21 § osaksi laeissa 434/2017 ja 899/2020, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 48 §:n 1 momentti ja 65 §:n 1 momentti laissa 112/2018, 3 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentti ja 39 §:n 1 momentti laissa 587/2019, 3 §:n 2 momentti laissa 282/2021, 5 ja 9 § osaksi laissa 1146/2013, 14 § osaksi laeissa 628/2015 ja 282/2021, 15 §:n 1 momentti ja 40 §:n 1 momentti laissa 628/2015, 27 §:n 2 momentti, 56 §:n 2 momentti, 58 § ja 60 §:n 1 momentti laissa 1146/2013, 52 § laissa 737/2015 ja 57 § laeissa 112/2018 ja 624/2019 sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 509/2019 ja

*lisätään* 5 lukuun uusi 5 a §, 8 luvun 18 §:ään uusi 4 momentti, 8 lukuun uusi 29 a §, 10 luvun 7 §:ään uusi 3 momentti, 15 §:ään uusi 4 momentti ja 38 §:ään uusi 3 momentti sekä 11 lukuun uusi 1 b §

seuraavasti:

#### 2 luku

#### Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

#### 1 §

#### *Poliisimiehen kiinniotto-oikeus*

---

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi, vangittavaksi tai otettavaksi kiinni tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnitystä varten. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsitellyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.

---



## 10 §

*Pidättämisestä ilmoittaminen ja pidättämistä koskeva päätös*

Pidätetylle on ilmoitettava pidättämisen syy viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty tai hänet on otettu pidättämismääräyksen perusteella kiinni.

Ilmoittamisesta pidättämisestä pidätetyn läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n 2 momentissa.

Pidättämisestä on tehtävä kirjallinen päätös, jossa lyhyesti mainitaan tiedot rikoksesta, josta pidätettyä epäillään, ja pidättämisen peruste. Pidättämistä koskevasta päätöksestä on ilman aiheetonta viivytystä toimitettava jäljennös pidätetylle.

## 3 luku

**Tuomioistuinmenettely vangitsemisasiossa**

## 14 §

*Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten*

---

Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin, joka käsittelee syytteen, voi syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava **henkilökohtaisesti**, jos hän niin haluaa. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vangittu suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

---

## 15 §

*Vangitsemis asian uudelleen käsittely*

Jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasiasta tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista asia saadaan käsitellä uudelleen myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiasta ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Jos pääkäsittelyä on lykätty vastaajan mielentilan tutkimisen johdosta, kyseisen vastaajan vangitsemisasiasta ei tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi pääkäsittelyn lykkäämisen aikana.

---

## 16 §

*Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa*

Jos tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn taikka määrää toimitettavaksi uuden pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on vangittuna, on sen samalla päätettävä, onko 2 luvun 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja edellytyksiä pitää hänet edelleen vangittuna.

---

## 4 luku

**Yhteydenpidon rajoittaminen**

## 1 §

*Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset*

Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa tiettyyn muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Yhteydenpitoa voidaan erityisen painavista syistä rajoittaa yleisesti muiden henkilöiden kanssa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Yhteydenpitorajoitus on tällöin voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Yhteydenpitorajoituksen kohteena olevalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuksesta. Muilta osin asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 3 luvun 6 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään vangitsemisasiain käsittelystä.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitettua asiamiehen, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen taikka ihmisoikeuksien toteutumisesta valvovan toimielimen, jolle vapautensa menettäneellä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus, kanssa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 9 luvun 12 §:ssä tarkoitettua edustustoa kanssa voidaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.

## 2 §

*Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö*

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo on kielletty sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista.

Jos kirjettä, muuta postilähetystä tai viestiä ei toimiteta perille 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpitorajoituksen vuoksi, asiasta on annettava viipymättä tieto lähettäjälle, jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Asiasta on lisäksi annettava viipymättä tieto vastaanottajalle, jos kyseessä on yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö ja jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Kirje, muu postilähetys tai viesti, jota ei toimiteta perille, on palautettava lähettäjälle tai annettava vapautensa menettäneelle yhteydenpitorajoituksen päätyttyä.

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa noudatetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 8 ja 9 luvun sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohteesta annetun lain 6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelujen, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnasta.

## 4 §

*Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen*

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkinta-vankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan johtajan esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan johtaja tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäväksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.

Yhteydenpidon rajoittamisesta 2 luvun 11 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin kuin edellytyksiä sille ei enää ole.

5 luku  
**Matkustuskielto**

4 §

*Matkustuskiellosta päättävä viranomainen ja matkustuskieltoa koskeva harkinta*

5 a §

*Tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnitys*

Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn saapumaan vankilaan, yhdyskuntaseuraamustoimistoon tai muuhun tarkoitukseen soveltuvaan paikkaan 2 luvun 12 d §:ssä tarkoitettujen tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien teknisten välineiden kiinnitykseen.

Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn otettavaksi tai pidettäväksi kiinni 1 momentissa tarkoitettun kiinnityksen valmistumiseen asti, jos kiinnitys voidaan suorittaa välittömästi määräyksen antamisen jälkeen.

6 §

*Poikkeuslupa*

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa yksittäistapauksessa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvollisuudesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä ja tutkinnanjohtajaa mahdollisuuksien mukaan kuultuaan yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä asetetusta velvollisuudesta, jos kysymys ei ole tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) mukaisesta tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä. Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta poikkeusluvasta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

---

7 §

*Matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttaminen*

Matkustuskieltopäätöksen 2 tai 2 a §:ssä tarkoitettua sisältöä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai muuten tärkeästä syystä muuttaa. Muuttamisessa noudatetaan 4 §:n säännöksiä matkustuskiellosta päättävästä viranomaisesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi kuitenkin aina päättää matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisesta, jos matkustuskieltoon määrätty ei vastusta muuttamista ja jos kysymys ei ole tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain mukaisesta tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä.

## 8 §

*Matkustuskiellon voimassaolo ja kumoaminen*

Ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä ole määrätty päättymään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota. Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Kumoamisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaikka matkustuskielto olisi tuomioistuimen määräämä.

Matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momenttia.

Kun tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on matkustuskiellossa, sen on määrättävä, onko matkustuskielto pidettävä voimassa.

Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn tällaisen matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tällaiseen matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta edellä tarkoitettuun matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.

## 10 §

*Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset*

Jos matkustuskieltoon määrätty rikkoo matkustuskieltopäätöksessä määrättyjä velvoitteita, toimii vastoin 5 a §:n 1 momentissa tarkoitettua tuomioistuimen määräystä saapua teknisten välineiden kiinnitykseen, irrottaa tai tekee toimintakyvyttömäksi tehostetun matkustuskiellon valvomiseksi hänen ylleen kiinnitetyn tai haltuunsa annetun teknisen välineen taikka pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa, vaikeuttaa asian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa, matkustuskieltopäätöksen 2 tai 2 a §:ssä tarkoitettua sisältöä saadaan muuttaa tai hänet saadaan matkustuskiellon sijasta pidättää tai vangita. Jos hänelle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

## 6 luku

**Vakuustakavarikko**

## 2 §

*Vakuustakavarikosta päättäminen*

---

Ennen syytteen vireille tuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon voi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen vaatimuksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vaatimuksen tekemisestä. Syytteen vireille tultua vaatimuksen voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi myös asianomistaja.

---

## 4 §

*Toimenpiteen kumoaminen*

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kumottava väliaikainen vakuustakavarikko ennen tuomioistuinkäsittelyä ja tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko, kun turvaamistoimea ei enää ole syytä pitää voimassa. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä tuomioistuimelle esitys vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole. Väliaikainen vakuustakavarikko ja vakuustakavarikko säilyvät voimassa, vaikka sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä vakuus.

Tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko myös, jollei syytettä nosteta tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta panna vireille neljän kuukauden kuluessa vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä tekevästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan, jos vakuustakavarikon edellytykset ovat edelleen olemassa eikä vakuustakavarikon voimassa pitäminen vakuustakavarikon peruste ja siitä aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta. Kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaika voidaan pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että vakuustakavarikko on voimassa toistaiseksi. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutuskäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja sanottu henkilö suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

## 5 §

*Vakuustakavarikon uudelleen käsittely*

Sen vaatimuksesta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Vakuustakavarikkoa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

---

## 8 §

*Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta*

---

Vakuustakavarikosta 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa päättää sen paikkakunnan käräjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna vakuustakavarikkoon, tai missä asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta vakuustakavarikkoon, sen on samalla asetettava määräaika, jonka vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vastaaja suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

---

## 7 luku

**Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen**

## 4 §

*Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot*

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettun viestinnän välittäjän hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun välitettävänä olleeseen viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viestiin liittyviä välitystietoja tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhdistymistietoja.

Poikkeuksesta 1 momentissa tarkoitettuun takavarikoimiskieltoon säädetään 10 luvun 4 §:n 1 momentissa.

## 14 §

*Takavarikon kumoaminen ja esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen*

Takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen ja takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja viipymättä palautettava siihen oikeutetulle, jollei palauttamiselle ole 18 tai 23 §:stä johtuvaa tai muualla laissa säädettyä estettä.

Takavarikko on kumottava myös, jos syytettä sen perusteena olevasta rikoksesta ei nosteta tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta panna vireille neljässä kuukaudessa esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä pidentää määräaika enintään neljä kuukautta kerrallaan, jos takavarikoimisen edellytykset ovat edelleen olemassa eikä takavarikon voimasapitäminen takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta. Kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaika voidaan pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että takavarikko on voimassa toistaiseksi. Takavarikko voidaan määrätä toistaiseksi voimassa olevaksi myös, jos sen kohteena olevan esineen, omaisuuden tai asiakirjan hallussapito on kielletty.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu pyyntö on esitettävä viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jos häntä ei tavoiteta tai jos sanotulle henkilölle tehtävä ilmoitus haltuunottamisesta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harmitsee sen soveliaaksi ja sanottu henkilö suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

## 15 §

### *Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi*

Sen vaatimuksesta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Voimassa pitämisen tai säilyttämisen edellytyksenä on, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Lisäksi takavarikon voimassa pitäminen ei saa olla takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen kohtuutonta. Tuomioistuin voi vaatimuksesta päättää myös, että asiakirja on takavarikossa pitämisen asemesta jäljennettävä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on tehty ennen kuin se on voitu esittää syytetä tai menettämisseuraamusta koskevassa tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä tai kirjallisessa menettelyssä, vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Sen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään. Takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämistä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

## 21 §

### *Takavarikosta tai jäljentämisestä päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta*

Esine, omaisuus, asiakirja tai data voidaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä takavarikoida, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa tai se on rikoksella joltakulta viety. Asiakirja voidaan takavarikoimisen sijaan jäljentää, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa. Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos se on vieraan valtion tuomioistuimen antamalla päätöksellä määrätty rikoksen johdosta menetetyksi taikka jos voidaan aiheellisesti olettaa, että esine tullaan määräämään rikoksen johdosta menetetyksi vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa.

Takavarikoimisesta tai asiakirjan jäljentämisestä päättäneen viranomaisen on viikon kuluessa päätöksestä saatettava takavarikoimista tai jäljentämistä koskeva päätös sen paikakunnan käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä takavarikoiminen tai jäljentäminen on suoritettu. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa (1286/2003) tarkoitetuissa asioissa päätös voidaan kuitenkin saattaa myös sen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä kyseisen lain 66 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään ja rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetussa laissa (1383/2007)



tarkoitetuissa asioissa sen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä kyseisen lain 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään. Vahvistamisesta päättävän tuomioistuimen on samalla määrättävä takavarikon voimassaoloaika. Tuomioistuin saa takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen ennen takavarikon voimassaoloajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää kyseistä aikaa. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutuskäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja henkilö, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön. Syyttäjän on tarvittaessa ilmoitettava takavarikkoa tai jäljentämistä koskevasta päätöksestä takavarikko-asiaa aiemmin käsitelleelle viranomaiselle.

Jos esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikoitu tai asiakirja jäljennetty käytettäväksi todisteena vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa, voi tuomioistuin takavarikoimisesta tai jäljentämisestä päättäneen viranomaisen pyynnöstä päättää, että takavarikon kohde tai asiakirjan jäljennös saadaan tarvittaessa luovuttaa pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle velvoituksin, että se on palautettava sen jälkeen, kun sitä ei enää tarvita todisteena asiassa. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että esinettä, omaisuutta, asiakirjaa tai asiakirjan jäljennöstä ei tarvitse palauttaa, jos palauttaminen olisi selvästi epätarkoituksenmukaista.

Tämän pykälän mukaisesta takavarikosta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tämän luvun 1–13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 15, 17 ja 22 §:ssä, 23 §:n 3 ja 4 momentissa sekä 25 §:ssä ja 3 luvun 1 §:n 2 momentissa sekä 5 ja 6 §:ssä sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa säädetään. Tämän luvun asiakirjajäljennöksiä koskevia säännöksiä saadaan soveltaa, jos se on oikeusapupyynnön tai oikeusavun antamista koskevien säännösten mukaan mahdollista.

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämisspyynnön, rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (430/2017) tarkoitetun takavarikkopäätöksen sekä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispäätöksen osalta noudatetaan 1–4 momentin sijasta, mitä mainituissa laeissa ja asetuksessa säädetään.

## 23 §

*Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamiseen liittyvät erityiset säännökset*

### 8 luku Etsintä

## 14 §

*Tietyissä paikanetsinnöissä sovellettavat säännökset*

18 §

*Kotietsinnän tai paikanetsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi*

---

Edellä tässä pykälässä säädettyä sovelletaan myös 14 §:ssä tarkoitettuun paikkaan kohdistuvaan paikanetsintään, jos se on vaikutuksiltaan tai menettelyltään vastannut kotietsintää.

23 §

*Tietojärjestelmän haltijan tietojenanto- ja avustusvelvollisuus*

Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä ja muu henkilö ovat velvollisia antamaan esitutkin-taviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot sekä avustamaan näiden käyttämisessä. Pyyntöä on pyydettyessä annettava kirjallinen todistus sille, jolle pyyntö on esitetty.

Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai avustamasta momentissa tarkoitettulla tavalla, häntä voidaan kuulustella tuomioistuimessa esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä säädetyllä tavalla.

Edellä 1 momentissa säädetty ei koske rikoksesta epäiltyä eikä 7 luvun 3 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua, joka on oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta.

29 a §

*Laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi*

Jos laite-etsintä on toimitettu kotietsinnän tai 18 §:n 4 momentissa tarkoitettun paikanetsinnän yhteydessä taikka on syytä olettaa, että etsinnän kohteeksi on joutunut 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuimen on laitteen haltijan tai muun laitteeseen oikeutetun henkilön vaatimuksesta todettava, ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa tai onko etsinnässä menetelty 22 §:n edellyttämällä tavalla ja noudatettu soveltuvin osin 5 ja 6 §:n säännöksiä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun vaatimuksen käsittelyyn sovelletaan, mitä kotietsintää ja paikanetsintää koskevan vaatimuksen käsittelystä säädetään 18 §:ssä.

9 luku

**Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot**

3 §

*Henkilötuntemerkkien ottaminen*

Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäilystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä, toisen tässä laissa tarkoitettun pakkokeinon käyttämistä ja rikoksenteekijöiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, valokuvan sekä tuntemerkkitiedot (henkilötuntemerkit).

---

10 luku  
**Salaiset pakkokeinot**

1 §

*Soveltamisala*

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, yhdistymistietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeos-  
 toa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnessa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi sää-  
 detään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjun-  
 nasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018).

---

3 §

*Telekuuntelu ja sen edellytykset*

*Telekuuntelulla* tarkoitetaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 43 kohdassa tarkoitettua yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 6 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Telekuunte-  
 lua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoit-  
 tuun viestiin.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai tele-  
 päätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, tör-  
 keästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmiste-  
 lusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen ase-  
 en kiellon rikkomisesta, biologisen ase-  
 en kiellon rikkomisesta tai jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;
- 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetok-  
 sesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuu-  
 den paljastamisesta tai luvattomasta tiedustelutoiminnasta;
- 3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta tai valtiopetoksen valmistelusta;
- 4) törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;
- 5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäy-  
 töstä tai törkeästä lapsenraiskauksesta;
- 6) taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä tai rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä  
 tarkoitettusta mainitun luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen  
 kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

- 7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta tai panttivangin ottamisen valmistelusta;
- 8) törkeästä ryöstöstä, törkeän ryöstön valmistelusta tai törkeästä kiristyksestä;
- 9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta tai törkeästä ranhanpesusta;
- 10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიoksesta tai kaappauksesta;
- 11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismirikoksen rahoittamisesta, terroristin rahoittamisesta, terroristiryhmän rahoittamisesta tai matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 12) törkeästä vahingonteosta tai törkeästä datavahingonteosta;
- 13) törkeästä petoksesta tai törkeästä kiskonnasta;
- 14) törkeästä rahanväärennyksestä;
- 15) törkeästä tietoliikenteen häirinnästä tai törkeästä tietojärjestelmän häirinnästä;
- 16) törkeästä ampuma-aserikoksesta;
- 17) törkeästä ympäristön turmelemisesta; taikka
- 18) törkeästä huumausainerikoksesta.

---

## 5 §

### *Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen*

Tuomioistuimien päättää telekuuntelusta ja 4 §:ssä tarkoitettua tietojen hankkimisesta päättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Lupa telekuunteluun ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa luvan antopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepääteläite;

- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 4) telekuuntelua tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

## 6 §

### *Televalvonta ja sen edellytykset*

*Televalvonnalla* tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Välitystiedolla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

---

## 7 §

### *Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella*

---

Jos esitutkinta koskee rikosta, jonka johdosta henkilö on saanut surmansa, hänen hallinnassaan olleeseen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistuva televalvonta ei edellytä henkilön oikeudenomistajien suostumusta.

Jos henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on kykenemätön antamaan 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa henkilön hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen ilman henkilön suostumusta. Edellytyksenä on lisäksi, että tätä on pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen.

## 9 §

### *Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen*

Tuomioistuimien päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1 ja 4–6 kohdassa sekä 2 ja 3 momentissa tarkoitetusta televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen.

Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää 7 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua televalvonnasta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä tai päätöksen tekopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;
- 4) epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;
- 5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

## 10 §

### *Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset*

Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman tietojen tai oletetussa tekopaikassa palveluntarjoajan tietokantaan kirjautuneiden telepäätelaitteiden sijainnin ilmaisevien välitystietojen (yhdistymistiedot) hankkimiseen, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syytä lupa voidaan myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

## 11 §

### *Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen*

Tuomioistuin päättää yhdistymistietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota päätös koskee;
- 4) paikka, jota päätös koskee;
- 5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

#### 14 §

##### *Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset*

*Peiteltyllä tiedonhankinnalla* tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen, Tullin rikos-  
torjunnan tullimiehen tai rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, har-  
hauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saa-  
daan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tai parituksesta;
- 3) huumausainerikoksesta;
- 4) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta taikka kouluttautumi-  
sesta terrorismirikoksen tekemistä varten tai matkustamisesta terrorismirikoksen teke-  
mistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 5) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan ri-  
kolliseen toimintaan liittyvästä varkaudesta tai kätkemisrikoksesta;
- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka
- 8) törkeän ryöstön valmistelusta.

Tulli saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saa-  
daan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) tullirikokseksi katsottavasta huumausainerikoksesta;
- 3) salakuljetuksesta; taikka

4) törkeästä tulliselvitysrikoksesta.

Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

#### 15 §

##### *Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen*

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta. Peitellystä tiedonhankinnasta tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

---

Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisestä, peitellystä tiedonhankinnasta tietoverkossa päättämiseen sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 59 §:ssä säädetään.

#### 16 §

##### *Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset*

---

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn ja viranomaisten tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen rikoksesta epäiltyyn. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa epäillyn voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua laitteeseen sen sijaintipaikasta riippumatta.

---

#### 23 §

##### *Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset*

---

Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa.

---



25 §

*Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen*

---

Liikenne- ja viestintävirasto tarkastaa, ettei 1 momentissa tarkoitettu tekninen laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

---

27 §

*Peitetoiminta ja sen edellytykset*

---

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitettusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettusta rikoksesta. Edellytyksenä on muun kuin tapon, murhan tai surman osalta lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

---

28 §

*Rikoksentelekielto*

---

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikennerikkomuksen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

29 §

*Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen*

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

---

31 §

*Peitetoiminnasta päättäminen*

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta. Yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta päättää keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

---

35 §

*Valeostosta päättäminen*

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää valeostosta. Yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta saa päättää myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

---

38 §

*Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa*

---

Jos kyse on peitelystä tiedonhankinnasta tietoverkossa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisessä, rajavartiomiehen turvaamiseen peiteltyssä tiedonhankinnassa tietoverkossa sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 60 §:ssä säädetään.

39 §

*Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset*

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, rikoksen selvittämiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

---

40 §

*Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen*

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

---

42 §

*Valvotusta läpilaskusta päättäminen*

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää poliisin suorittamasta valvotusta läpilaskusta. Muiden viranomaisten valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.

---

43 §

*Menettely tuomioistuimessa*

---

Jos epäilty on edellä 5 §:n 3 momentin 2 kohdan tai 9 §:n 4 momentin 2 kohdan mukaisesti tuntematon ja tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa epäiltyä rikosta koskevan lupasian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos pakkokeinon käyttö on jo lopetettu.

---

48 §

*Suojaamisesta päättäminen*

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö. Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä, asiasta päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

---

52 §

*Kuuntelu- ja katselukiellot*

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa:

- 1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitetun oikeudellisen avustajansa tai 1 momentissa tarkoitetun tulkin taikka mainittuun avustajaan 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin;
- 2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 16 §:ssä tarkoitetun papin tai muun vastaavassa asemassa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä
- 3) rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn ja lääkärin, sairaanhoitajan, psykologin tai sosiaalityöntekijän väliseen viestiin.

Ellei tutkittavana ole rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa myöskään:

- 1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun läheisensä väliseen viestiin;
- 2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun lääkärin, tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön taikka tähän 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä
- 3) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitetun yleisön saataville toimitetun viestin laatijan tai julkaisijan tai ohjelmatoimittajan harjoittajan taikka tähän 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka kuuntelu ja katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä epäillään samasta tai siihen välittömästi liittyvästä rikoksesta kuin rikoksesta epäiltyä ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

## 55 §

### *Ylimääräinen tieto*

*Ylimääräisellä tiedolla* tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, yhdistymistietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

## 56 §

### *Ylimääräisen tiedon käyttäminen*

---

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

- 1) lahjuksen antaminen;
- 2) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;
- 3) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;
- 4) törkeä kotirauhan rikkominen;

- 5) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laiton uhkaus tai pakottaminen;
- 6) lahjominen elinkeinotoiminnassa tai lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa;
- 7) kiristys;
- 8) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu;
- 9) lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen tai virka-aseman väärinkäyttäminen; taikka
- 10) huumausainerikos.

---

#### 57 §

##### *Tietojen hävittäminen*

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) tai henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) mukaisesti, jos tieto koskee tämän luvun 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Jos kysymys on ylimääräisestä tiedosta, joka ei liity rikokseen tai jonka sisältöä ei saada selville, tieto saadaan kuitenkin hävittää jo ennen 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa, jos epäillylle on kirjallisesti ilmoitettu häntä koskevasta ylimääräisestä tiedosta sekä mahdollisuudesta tutustua siihen ja epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta vastusta tiedon hävittämistä.

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut yhdistymistiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

#### 58 §

##### *Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen*

Jos käy ilmi, että telekuuntelu tai televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset kuuntelulla saadut tallenteet ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla pakkokeinoilla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luottamuskelliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

## 59 §

*Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen*

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 22 §:n 1 momentissa tai 24 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakkokeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

## 60 §

*Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen*

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpikäymisestä on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

---

## 65 §

*Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta*

Poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat niitä käyttävien yksiköiden päälliköt ja Poliisihallitus alaistensa yksiköiden osalta. Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt. Rajavartiolaitoksen salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat Rajavartiolaitoksen eskunta sekä salaisia pakkokeinoja käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt.

---

## 11 luku

**Erinäiset säännökset**

## 1 b §

*Pakkokeinojen käyttäminen rikollisen teon epäilyn johdosta*

Alle 15-vuotiaana tehdyksi epäillyn esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitetun rikollisen teon johdosta saadaan rikollisesta teosta epäilty ottaa kiinni tai käyttää tämän lain 4 tai 6-10 luvussa tarkoitettua pakkokeinoja kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten täytyessä.

4 §

*Tarkemmat säännökset ja määräykset*

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

8) 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavia tietoja tutkinta-arestin suorittamisesta koskevan ilmoituksen sisällöstä.

---

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20  .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

\_\_\_\_\_

## Laki

### oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 16 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 588/2019 seuraavasti:

#### 16 §

##### *Pakkokeinoasioiden julkisuus*

---

Pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja, pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä tai luvun 14 §:n 3 momentissa tarkoitettua määrääjän pidentämistä luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityistä kotietsintää taikka poliisilain 5 a luvussa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa tai sotilastiedustelusta annetussa laissa tarkoitettua tiedustelumenetelmää koskeva asia, jossa haltuunottamisesta ilmoittamisen, takavarikon, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun haltuunottamisesta taikka takavarikon, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle tai näiden kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan haltuunottamisesta taikka takavarikon, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitettua ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

---

Tämä laki tulee voimaan    päivänä    kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.



## Laki

### **rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 16 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 827/2011  
seuraavasti:

#### 16 §

##### *Kiinniottaminen*

---

Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön ottamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta on soveltuvien osin voimassa, mitä niistä pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.

---

Tämä laki tulee voimaan    päivänä    kuuta 20  .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

---

## Laki

### rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 13 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 828/2011  
seuraavasti:

#### 13 §

##### *Kiinniottaminen*

---

Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön ottamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä niistä pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.

---

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

## **Laki**

### **rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvun 19 §:n 2 momentti seuraavasti:

3 luku

#### **Salainen tiedonhankinta**

19 §

*Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset*

---

Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa tai muualla laissa.

---

Tämä laki tulee voimaan    päivänä    kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

---

## Laki

### rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 31 §:n 2 momentti ja 58 §:n 3 momentti seuraavasti:

#### 31 §

##### *Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset*

---

Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään muualla laissa.

---

#### 58 §

##### *Salaisten pakkokeinojen käyttäminen*

---

Rajavartiolaitoksella on oikeus:

1) telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta ja muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;

2) televalvontaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa, törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä;

3) henkilön tekniseen seurantaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa taikka törkeää metsästysrikosta.

---

Tämä laki tulee voimaan    päivänä    kuuta 20  .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

## Laki

### **tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) 4 §, 5 §:n 1 momentti, 10 § ja 14 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 § osaksi laissa 42/2019 ja 14 §:n 1 momentti laissa 42/2019 seuraavasti:

#### 4 §

##### *Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset*

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää:

- 1) Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Helsingin hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
- 2) Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Itä-Suomen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
- 3) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
- 4) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Turun tai Vaasan hovioikeuden tuomiopiirin alueella.

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta voi päättää mikä tahansa 1 momentissa mainittu syyttäjä riippumatta siitä, minkä hovioikeuden tuomiopiirin alueella valvonta on tarkoitus järjestää, jos tätä on valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpanon kannalta tai muusta erityisestä syystä pidettävä tarkoituksenmukaisena.

Pakkokeinolain 5 luvun 1 a §:n mukaista tehostettua matkustuskieltoa koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää kuitenkin 1 tai 2 momentissa tarkoitettun syyttäjän esityksestä se 1 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä 1 momentin nojalla tekisi päätöksen muun valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta.

Tunnustamisesta päättävällä viranomaisella on toimivalta päättää myös valvontatoimien mukauttamisesta.

Tunnustamisesta päättävä viranomainen voi tehdä tässä pykälässä tarkoitettun päätöksen neuvoteltuaan asiasta sen poliisilaitoksen kanssa, jonka toimialueella valvonta on tarkoitus järjestää. Edellä 3 momentissa tarkoitetuissa tehostettua matkustuskieltoa koskevissa tilanteissa käräjäoikeus voi tehdä tunnustamista koskevan päätöksen momentissa tarkoitettun syyttäjän neuvoteltua asiasta Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

5 §

*Valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpano*

Kun päätös valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta on tehty, valvonnan toteuttamisesta huolehtii poliisi. Jos kysymys on pakkokeinolain 5 luvun 1 a §:n mukaisesta tehostetusta matkustuskiellosta, valvonnan toteuttamisesta huolehtii kuitenkin Rikosseuraamuslaitos.

---

10 §

*Toimivaltaiset viranomaiset*

Pakkokeinolaissa tarkoitettua vangitsemisvaatimusta käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen tekemään valvontatoimia koskevan päätöksen ja lähettämään sen toiseen jäsenvaltioon. Jos henkilöä ei esitetä vangittavaksi tai tehostettuun matkustuskieltoon, toimivalta on asianomaiseen rikosasiaan määrättyllä syyttäjällä.

14 §

*Muutoksenhaku*

Valvontaan määrätty voi saattaa muun kuin 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

---

Tämä laki tulee voimaan    päivänä    kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

Helsingissä x.x.20xx

**Pääministeri**

**Sanna Marin**

oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

## LAGFÖRSLAG

### Lag

#### om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

*upphävs* i tvångsmedelslagen (806/2011) 5 kap. 9 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 101/2018,

*ändras* 2 kap. 1 § 2 mom. och 10 §, 3 kap. 14 § 2 mom., 15 § 1 mom. och 16 § 1 mom., 4 kap. 1, 2 och 4 §, rubriken för 5 kap. 4 § samt 5 kap. 6 § 1 mom. och 7, 8 och 10 §, 6 kap. 2 § 2 mom., 4 §, 5 § 1 mom. och 8 § 2 mom., 7 kap. 4, 14, 15 och 21 §, rubriken för 7 kap. 23 §, rubriken för 8 kap. 14 §, rubriken för 8 kap. 18 § samt 8 kap. 23 §, 9 kap. 3 § 1 mom., 10 kap. 1 § 1 mom., 3 § 1 och 2 mom., 5 §, 6 § 1 mom., 7 § 2 mom., 9–11 och 14 §, 15 § 1 mom., 16 § 2 mom., 23 § 2 mom., 25 § 2 mom., 27 § 2 mom., 28 § 2 mom., 29 § 1 mom., 31 § 1 mom., 35 § 1 mom., 39 § 1 mom., 40 § 1 mom., 42 § 1 mom., 43 § 3 mom., 48 § 1 mom., 52 och 55 §, 56 § 2 mom., 57–59 §, 60 § 1 mom. och 65 § 1 mom. samt 11 kap. 4 § 1 mom. 8 punkten,

av dem 4 kap. 1 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 396/2015, 5 kap. 6 § 1 mom. sådant det lyder i lag 101/2018, 5 kap. 8 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 101/2018, 6 kap. 4 § och 7 kap. 14 och 15 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 357/2016, 7 kap. 21 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 434/2017 och 899/2020, 10 kap. 1 § 1 mom., 48 § 1 mom. och 65 § 1 mom. sådana de lyder i lag 112/2018, 10 kap. 3 § 1 mom., 6 § 1 mom. och 39 § 1 mom. sådana de lyder i lag 587/2019, 10 kap. 3 § 2 mom. sådant det lyder i lag 282/2021, 10 kap. 5 och 9 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1146/2013, 10 kap. 14 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 628/2015 och 282/2021, 10 kap. 15 § 1 mom. och 40 § 1 mom. sådana de lyder i lag 628/2015, 10 kap. 27 § 2 mom., 56 § 2 mom., 58 § och 60 § 1 mom. sådana de lyder i lag 1146/2013, 10 kap. 52 § sådan den lyder i lag 737/2015, 10 kap. 57 § sådan den lyder i lagarna 112/2018 och 624/2019 samt 11 kap. 4 § 1 mom. 8 punkten sådan den lyder i lag 509/2019, samt

*fogas* till 5 kap. en ny 5 a §, till 8 kap. 18 § ett nytt 4 mom., till 8 kap. en ny 29 a §, till 10 kap 7 § ett nytt 3 mom., till 10 kap. 15 § ett nytt 4 mom., till 10 kap. 38 § ett nytt 3 mom. samt till 11 kap. en ny 1 b §

som följer:

2 kap.

#### Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

1 §

*Polismans rätt att gripa*

---

En polisman får också gripa den som är misstänkt för brott och som enligt beslut ska anhållas, häktas eller gripas för fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud. En polisman får dessutom under tiden för huvudförhandling eller beslutsprövning i domstol gripa en svarande vars häktning begärts i samband med dom, om det behövs för att förhindra att svaranden avlägsnar sig.

---

## 10 §

*Underrättelse och beslut om anhållande*

Den som har anhållits ska utan dröjsmål när beslutet om anhållande har fattats eller han eller hon har gripits med stöd av ett förordnande om anhållande informeras om orsaken till anhållandet.

Bestämmelser om underrättelse om anhållandet till den anhållnes närstående eller någon annan finns i 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

Beslut om anhållande ska fattas skriftligen, och i beslutet ska det i korthet lämnas uppgifter om det brott som den anhållne är misstänkt för och om grunden för anhållandet. En kopia av beslutet om anhållande ska utan obefogat dröjsmål sändas till den anhållne.

## 3 kap.

**Domstolsförfarande i samband med häktningsärenden**

## 14 §

*Utsättande av tid för väckande av åtal*

---

Om den tid som har satts ut för väckande av åtal visar sig vara för kort, kan den domstol som behandlar åtalet förlänga tiden på begäran som åklagaren framställt senast fyra dagar före den utsatta tidens utgång. Domstolen ska ta upp ärendet utan dröjsmål och avgöra det inom den utsatta tiden. Den häktade och hans eller hennes biträde ska ges tillfälle att bli hörda med anledning av begäran. Den häktade ska höras personligen om han eller hon vill det. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och den häktade samtycker till begäran om behandlingssättet.

---

## 15 §

*Ny behandling av ett häktningsärende*

Om den som är misstänkt för ett brott har häktats, ska den domstol som behandlar åtalet, på begäran av den häktade och tills domen ges, utan dröjsmål och senast fyra dygn efter det att begäran framställdes ta upp häktningsärendet till ny behandling. Innan åtal väcks får ärendet behandlas på nytt också av den tingsrätt inom vars domkrets den ort där den häktade förvaras finns. Ett häktningsärende behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två veckor efter den föregående behandlingen. Om huvudförhandlingen har skjutits upp på grund av att en svarandes sinnessillstånd undersöks, behöver svarandens häktningsärende inte tas upp till ny behandling under den tid huvudförhandlingen är uppskjuten.

---



## 16 §

*Bestämmande om häktning i vissa fall*

Om domstolen i ett mål där en svarande är häktad ställer in eller skjuter upp huvudförhandlingen eller bestämmer att ny huvudförhandling ska ordnas, ska den samtidigt besluta om det finns förutsättningar enligt 2 kap. 11 § 1 mom. för fortsatt häktning.

---

## 4 kap.

**Begränsning av kontakter**

## 1 §

*Förutsättningar för begränsning av kontakter*

Medan förundersökning pågår kan den gripnes, den anhållnes och den häktades kontakter med någon viss annan person begränsas, om det finns anledning att misstänka att kontakterna äventyrar syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen. Kontakterna kan också begränsas medan åtalsprövningen och rättegången pågår, om det finns grundad anledning att misstänka att kontakterna allvarligt äventyrar syftet med häktningen.

Av särskilt vägande skäl kan en persons kontakter med andra personer begränsas allmänt, utan att det anges några vissa personer till vilka kontakterna begränsas. Begränsningen av kontakterna gäller då i högst 60 dagar från det att personen berövades sin frihet. Domstolen kan förlänga denna tid med högst 30 dagar åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som omfattas av begränsningen av kontakterna ska ges tillfälle att bli hörd med anledning av yrkandet. I övrigt iakttas vid handläggningen av ärendet i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 6 § 1 och 4 mom. föreskrivs om handläggning av häktningsärenden.

Kontakter med ett ombud enligt 15 kap. 2 § 1 eller 5 mom. i rättegångsbalken, med förvaringslokalens eller fängelsets personal, med en myndighet som utövar tillsyn över förvaringslokalens eller fängelsets personals verksamhet eller med ett organ som utövar tillsyn över iakttagandet av de mänskliga rättigheterna hos vilket den frihetsberövade enligt internationella avtal har besvärs- eller klagorätt får inte begränsas. Kontakter med nära anhöriga eller andra närstående och kontakter med den beskickning som avses i 9 kap. 12 § i häktninglagen får begränsas endast av särskilt vägande skäl som hänför sig till utredning av brottet. Kontakter med nära anhöriga får begränsas endast i den utsträckning det är nödvändigt för syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen.

Kontakterna får inte begränsas i större utsträckning eller under längre tid än nödvändigt.

## 2 §

*Omfattningen för begränsning av kontakter*

Den gripnes, den anhållnes och den häktades brevväxling, användning av telefon, besök och andra kontakter med eller samvaro med personer, till vilka kontakterna är begränsade, är förbjudna. Domstolen kan dock bestämma att kontakter på ett eller flera av dessa sätt tillåts trots begränsningarna.

Om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande inte befordras till mottagaren på grund av en i 1 mom. avsedd begränsning av kontakter, ska avsändaren utan dröjsmål underrättas om saken, om inte detta äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Vidare ska mottagaren utan dröjsmål underrättas om saken, om det är fråga om den person som omfattas av begränsningen av kontakterna och om inte detta äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till den frihetsberövade när begränsningen av kontakterna upphört.

Vid övervakningen av den gripnes, den anhållnes och den häktades kontakter iakttas bestämmelserna om övervakning av brevväxling, telefonsamtal, elektroniska kontakter och besök i 8 och 9 kap. i häktninglagen (768/2005) och i 6 och 7 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

#### 4 §

##### *Beslut om begränsning av kontakter*

Beslut om begränsning av kontakter under gripandet och anhållandet ska fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslut om begränsning av kontakter i samband med häktning och om dess fortsatta giltighet ska på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller av fängelsedirektören fattas av den domstol som beslutar om häktningen. Före domstolens avgörande kan fängelsedirektören på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller, om den häktade har placerats i en förvaringslokal hos polisen, den anhållningsberättigade tjänstemannen temporärt besluta om begränsning av kontakter.

Om domstolen med stöd av 3 kap. 9 § skjuter upp handläggningen av ett ärende som gäller häktning av en anhållen, ska domstolen besluta huruvida den temporära begränsning av kontakter som påförts den anhållne ska fortsätta att gälla eller ändras. Begränsningen av kontakterna och dess grunder ska omprövas i samband med den nya behandling av häktningsärendet som avses i 3 kap. 15 §.

Beslut om begränsning av kontakter i de situationer som avses i 2 kap. 11 § 3 mom. ska på framställning av åklagaren fattas av den domstol som beslutar om häktningen.

Den i 1 mom. avsedda tjänsteman som beslutar om eller har rätt att göra en framställning om begränsning av kontakter ska utan dröjsmål slopa begränsningen av kontakterna till den del det inte längre finns förutsättningar för den.

#### 5 kap.

##### **Reseförbud**

#### 4 §

##### *Myndighet som meddelar reseförbud samt prövning som gäller reseförbud*

#### 5 a §

##### *Fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud*

Domstolen kan bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska infinna sig i fängelset, hos byrån för samhällspåföljder eller på någon annan ändamålsenlig plats för fästande av i 2 kap. 12 d § avsedda tekniska anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud.

Domstolen kan bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska gripas eller hållas gripen tills anordningarna har fästs i enlighet med 1 mom., om de kan fästas omedelbart efter det att domstolen har bestämt det.

## 6 §

### *Tillstånd till undantag*

En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i beslutet om reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall och, när det är möjligt, efter att ha hört undersökningsledaren bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett beslut om förstärkt reseförbud, om det inte är fråga om ett beslut om förstärkt reseförbud enligt lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012). Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett tillstånd till undantag som gäller ett förstärkt reseförbud.

---

## 7 §

### *Ändring av innehållet i beslut om reseförbud*

Det i 2 eller 2 a § avsedda innehållet i ett beslut om reseförbud får ändras till följd av förändrade omständigheter eller av andra viktiga skäl. Vid ändringen iakttas vad som i 4 § föreskrivs om den myndighet som meddelar reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman kan dock alltid fatta beslut om ändring av innehållet i ett beslut om reseförbud, om den som meddelats reseförbud inte motsätter sig ändringen och om det inte är fråga om ett beslut om förstärkt reseförbud enligt lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet.

## 8 §

### *Reseförbuds giltighetstid och hävning av reseförbud*

Ett reseförbud som har meddelats innan åtal har väckts gäller fram till huvudförhandlingen, om det inte har bestämts att förbudet ska upphöra tidigare eller om det inte hävs tidigare genom ett särskilt beslut. Ett reseförbud ska helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta om hävning, även om reseförbudet har meddelats av en domstol.

Den som har meddelats reseförbud har redan innan åtal väcks rätt att föra frågan om huruvida ett reseförbud som meddelats av en anhållningsberättigad tjänsteman ska bestå till domstol för prövning. En sådan begäran ska tas upp till behandling inom en vecka från det att den inkommit till domstolen. Domstolen ska helt eller delvis häva förbudet, om den efter att ha gett den anhållningsberättigade tjänstemannen tillfälle att bli hörd anser att det inte finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Vid ny behandling av ett reseförbud som domstolen meddelat ska 3 kap. 15 § 1 mom. iakttas i tillämpliga delar.

Om domstolen ställer in eller skjuter upp huvudförhandlingen i ett mål där svaranden har meddelats reseförbud, ska den bestämma om reseförbudet ska bestå.

När domstolen avgör målet får den i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud enligt 1 § eller bestämma att ett sådant meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas ett sådant reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självmant förordna att en häktad eller den som begärts häktad ska meddelas ovan avsett reseförbud i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

#### 10 §

##### *Påföljder för överträdelse av reseförbud*

Om den som meddelats reseförbud bryter mot skyldigheterna i beslutet om reseförbud, handlar i strid med vad domstolen i enlighet med 5 a § 1 mom. bestämt om att personen ska infinna sig för fästande av tekniska anordningar eller lösgör en sådan teknisk anordning för övervakning av förstärkt reseförbud som fästs på eller gets till honom eller henne eller sätter en sådan anordning ur funktion, eller om han eller hon flyr, börjar förbereda flykt, försvårar utredningen av ärendet eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, får det i 2 eller 2 a § avsedda innehåll i beslutet om reseförbud ändras, eller också får han eller hon, i stället för att omfattas av reseförbud, anhållas eller häktas. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som ådömts honom eller henne redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

#### 6 kap.

##### **Kvarstad**

#### 2 §

##### *Beslut om kvarstad*

---

Innan ett åtal väcks kan en anhållningsberättigad tjänsteman yrka att egendom ska beläggas med kvarstad. Innan yrkandet framställs ska åklagaren underrättas om yrkandet, och åklagaren kan överta avgörandet av frågan om huruvida yrkande ska framställas. Efter det att åtalet har väckts får ett sådant yrkande framställas av åklagaren och även av en målsägande för att säkerställa att skadestånd eller gottgörelse betalas till målsäganden själv.

---

#### 4 §

##### *Hävning av åtgärd*

Den anhållningsberättigade tjänstemannen ska häva en tillfällig kvarstad före domstolsbehandling, och domstolen ska häva en kvarstad när det inte längre finns anledning att hålla säkringsåtgärden i kraft. Den anhållningsberättigade tjänstemannen ska göra framställning till domstolen om hävning av kvarstaden, om det inte längre finns förutsättningar för kvarstaden. En tillfällig kvarstad och en kvarstad förblir i kraft, även om tillräcklig säkerhet ställs för betalning av böter, skadestånd, gottgörelse eller belopp som kan komma att dömas förverkat.

Domstolen ska också häva kvarstaden om åtal inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast två veckor innan tiden löper ut och om förutsättningarna för kvarstaden fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta kvarstaden bestå med hänsyn till grunden för kvarstaden och den olägenhet som kvarstaden medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången, eller också kan det beslutas att kvarstaden består tills vidare. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd i samband med att förlängningsärendet behandlas. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och personen samtycker till begäran om behandlingssättet.

## 5 §

*Ny behandling av kvarstad*

På yrkande av den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska domstolen besluta om en kvarstad ska bestå. Yrkandet ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkommit till domstolen. Kvarstaden behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter den föregående behandlingen.

---

## 8 §

*Beslut om kvarstad när en främmande stat har begärt rättslig hjälp*

---

Beslut om kvarstad enligt 1 mom. fattas av tingsrätten på den ort där svaranden har egendom som kan beläggas med kvarstad eller där det annars är ändamålsenligt att behandla ärendet. När domstolen beslutar om kvarstad ska den samtidigt utsätta en giltighetstid för kvarstaden. Domstolen får förlänga den utsatta tiden, om en anhållningsberättigad tjänsteman senast en vecka innan denna tid löper ut framställer en begäran om saken. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den utsatta tiden. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och svaranden samtycker till begäran om behandlingssättet.

---

## 7 kap.

**Beslag samt kopiering av handlingar**

## 4 §

*Förbud mot beslag och kopiering som gäller teleavlyssning, teleövervakning och anslutningsuppgifter*

Hos en kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation får inte tas i beslag eller kopieras handlingar och data som innehåller uppgifter som gäller ett i 10 kap. 3 § 1 mom. i denna lag avsett meddelande som förmedlats, i 10 kap. 6 § 1 mom. avsedda förmedlingsuppgifter i anslutning till meddelandet eller i 10 kap. 10 § 1 mom. avsedda anslutningsuppgifter.

Bestämmelser om undantag från förbudet mot beslag i 1 mom. finns i 10 kap. 4 § 1 mom.

#### 14 §

##### *Hävning av beslag samt återlämnande av föremål, egendom och handlingar*

Ett beslag ska hävas så snart det inte längre behövs, och föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag ska utan dröjsmål återlämnas till den som har rätt till dem, om det inte finns något hinder för återlämnandet enligt 18 eller 23 § eller enligt bestämmelser i annan lag.

Ett beslag ska också hävas, om åtal för det brott som ligger till grund för beslaget inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att föremålet, egendomen eller handlingen togs i beslag. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången, om förutsättningarna för beslaget fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången, eller också kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Det kan också bestämmas att ett beslag består tills vidare om det är förbjudet att inneha det föremål, den egendom eller den handling som beslagtagits.

En begäran enligt 2 mom. ska framställas senast två veckor innan den föreskrivna tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden till behandling och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Ärendet får dock avgöras utan att personen hörs, om han eller hon inte kan nås eller om den underrättelsen om omhändertagandet som ska lämnas till honom eller henne har framskjutits med stöd av 9 § 2 mom. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och personen samtycker till begäran om behandlingssättet.

#### 15 §

##### *Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering*

På yrkande av den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska domstolen besluta om ett beslag ska bestå eller om kopian av en handling ska förvaras för att användas som bevis. För att beslaget ska bestå eller kopian förvaras måste förutsättningarna för beslag eller kopiering fortfarande föreligga. Dessutom får det inte vara oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Domstolen kan också på yrkande besluta att en handling ska kopieras i stället för att beslaget ska bestå.

Om ett yrkande enligt 1 mom. har framställts innan det har kunnat framställas vid den muntliga förhandling i domstolen eller i det skriftliga förfarande som gäller åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd, ska yrkandet tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. I fråga om handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 1 och 3 § föreskrivs om handläggning av häktningsyrkande. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter föregående behandling. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

## 21 §

*Beslut om beslag eller kopiering när en främmande stat har begärt rättslig hjälp*

Föremål, egendom, handlingar och data kan på begäran av en utländsk myndighet tas i beslag, om de kan utgöra bevis i ett brottmål som behandlas av den utländska myndigheten eller om de har avhänts någon genom brott. En handling kan kopieras i stället för att tas i beslag, om den kan utgöra bevis i ett brottmål som behandlas av den utländska myndigheten. Föremål, egendom och handlingar kan tas i beslag, om de genom ett beslut av en utländsk domstol har förverkats med anledning av brott eller om det med fog kan antas att de med anledning av ett brott kommer att förverkas i ett mål som behandlas av en utländsk myndighet.

Den myndighet som beslutat om beslaget eller kopieringen ska inom en vecka från beslutet föra beslutet till tingsrätten på den ort där beslaget eller kopieringen har utförts. I mål och ärenden enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) kan beslutet emellertid även föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 66 § 2 mom. i den lagen handläggs, och i mål och ärenden enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) kan beslutet föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 63 § 2 mom. i den lagen handläggs. Den domstol som beslutar om fastställelsen ska samtidigt utsätta en giltighetstid för beslaget. Om den myndighet som beslutat om beslaget framställer en begäran om saken inom giltighetstiden för beslaget, får domstolen förlänga tiden. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller samtycker till begäran om behandlingssättet. Åklagaren ska vid behov underrätta den myndighet som tidigare behandlat beslagsärendet om beslutet om beslag eller kopiering.

Om föremål, egendom eller handlingar har tagits i beslag eller handlingar har kopierats för att användas som bevis i ett brottmål som behandlas av en utländsk myndighet, kan domstolen på begäran av den myndighet som beslutat om beslaget eller kopieringen besluta att det som beslagtagits eller kopiorna vid behov får överlämnas till den utländska myndighet som framställt begäran, varvid denna ska åläggas att återlämna dem när de inte längre behövs som bevis i målet. Domstolen kan dock bestämma att ett föremål, egendom, en handling eller en kopia av en handling inte behöver återlämnas om detta är klart oändamålsenligt.

I fråga om beslag enligt denna paragraf gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 1–13 §, 14 § 1 mom., 15, 17 och 22 §, 23 § 3 och 4 mom. och 25 § i detta kapitel och i 3 kap. 1 § 2 mom. samt i 5 och 6 § och i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. Vad som i detta kapitel föreskrivs om kopior av handlingar får tillämpas, om det är möjligt enligt bestämmelserna om begäran om rättslig hjälp eller lämnande av rättslig hjälp.

I fråga om begäranden om frysning som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen och som avses i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial, i fråga om beslut om beslag som avses i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017) samt i fråga om beslut om frysning som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande och lagen om tillämpning av förordningen om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande i Europeiska unionen iaktas de lagarna och den förordningen i stället för 1–4 mom.

23 §

*Särskilda bestämmelser om återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag*

8 kap.

**Genomsökning**

14 §

*Tillämpliga bestämmelser vid vissa platsgenomsökningar*

18 §

*Domstolsprövning av husrannsakan eller platsgenomsökning*

---

Det som föreskrivs ovan i denna paragraf tillämpas även på platsgenomsökning som gäller platser enligt 14 §, om genomsökningen sett till konsekvenserna eller förfarandet har motsvarat husrannsakan.

23 §

*Skyldighet för innehavare av informationssystem att lämna uppgifter och bistå vid användningen av dem*

Innehavaren av ett informationssystem, den som svarar för systemet eller någon annan person är skyldig att på begäran ge förundersökningsmyndigheten lösenord och andra motsvarande uppgifter som behövs för genomsökning av utrustning och att bistå vid användningen av dem. Personen i fråga ska, om han eller hon önskar det, få ett skriftligt intyg över begäran.

Den som vägrar lämna de uppgifter som avses i 1 mom. eller bistå vid användningen av dem i enlighet med det momentet kan förhöras i domstol så som föreskrivs i 7 kap. 9 § i förundersökningslagen.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte den som är misstänkt för brott och inte heller en person som avses i 7 kap. 3 § 1 eller 2 mom. och som har rätt eller skyldighet att vägra vittna.

29 a §

*Domstolsprövning av genomsökning av utrustning*

Om genomsökning av utrustning har företagits i samband med husrannsakan eller sådan platsgenomsökning som avses i 18 § 4 mom. eller om det finns anledning att anta att genomsökningen har omfattat sådan information som avses i 1 § 3 mom., ska domstolen på yrkande av innehavaren av utrustningen eller av en annan person som har rätt till utrustningen avgöra om det har funnits förutsättningar för genomsökning av utrustning eller om genomsökningen har genomförts på det sätt som 22 § kräver och med iakttagande i tillämpliga delar av 5 och 6 §.



På handläggningen av yrkanden enligt 1 mom. tillämpas vad som i 18 § föreskrivs om handläggning av yrkanden som gäller husrannsakan och platsgenomsökning.

9 kap.

**Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder**

3 §

*Upptagande av signalement*

Av den som är misstänkt för brott får en polisman för identifiering, utredning av brott, användning av andra tvångsmedel enligt denna lag och registrering av brottslingar ta finger-, hand- och fotavtryck, handstils-, röst- och luktprov samt fotografier och ta upp kännemärken (signalement).

---

10 kap.

**Hemliga tvångsmedel**

1 §

*Tillämpningsområde*

I samband med förundersökning får man i hemlighet för dem åtgärden riktas mot använda sig av teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av anslutningsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning), inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, användning av informationskällor och kontrollerade leveranser. Bestämmelser om användningen av dessa metoder för att förhindra eller avslöja brott finns i polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018).

---

3 §

*Teleavlyssning och dess förutsättningar*

Med teleavlyssning avses att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning och som förmedlas i ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsett allmänt kommunikationsnät eller i ett därtill anslutet kommunikationsnät avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och av de förmedlingsuppgifter i anslutning till det som avses i 6 § i detta kapitel. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en person som är misstänkt för brott.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

- 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor,
- 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet eller olovlig underrättelseverksamhet,
- 3) högförräderi, grovt högförräderi eller förberedelse till högförräderi,
- 4) grov spridning av barnpornografisk bild,
- 5) sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn,
- 6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel eller i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,
- 7) grovt ordnande av olaglig inresa, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan eller förberedelse till tagande av gisslan,
- 8) grovt rån, förberedelse till grovt rån eller grov utpressning,
- 9) grovt häleri, yrkesmässigt häleri eller grov penningtvätt,
- 10) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott eller kapning,
- 11) brott som begåtts i terroristiskt syfte enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2–8 punkten eller 2 mom. i strafflagen, brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för ett terroristbrott, deltagande i utbildning för ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, rekrytering för ett terroristbrott, finansiering av ett terroristbrott, finansiering av en terrorist, finansiering av terroristgrupp, eller resa i syfte att begå ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff,
- 12) grov skadegörelse eller grov dataskadegörelse,
- 13) grovt bedrägeri eller grovt ocker,
- 14) grov penningförfalskning,
- 15) grovt störande av post- och teletrafik eller grov systemstörning,
- 16) grovt skjutvapenbrott,
- 17) grov miljöförstöring, eller
- 18) grovt narkotikabrott.

---

## 5 §

*Beslut om teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information*

Beslut om teleavlyssning och om inhämtande av information enligt 4 § ska fattas av domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman.

Tillstånd till teleavlyssning och till inhämtande av information enligt 4 § 2 mom. kan ges för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillstånd ges.

I ett yrkande och i ett beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) den misstänkte eller, om den misstänkte inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,
- 3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleavlyssningen eller för inhämtandet av information i stället för teleavlyssning grundar sig på,
- 4) giltighetstiden med angivande av klockslag för tillståndet till teleavlyssning eller inhämtande av information enligt 4 § 2 mom.,
- 5) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning,
- 6) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning.

## 6 §

*Teleövervakning och dess förutsättningar*

Med *teleövervakning* avses att förmedlingsuppgifter som innehas av en kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation inhämtas om ett meddelande som har sänts från eller tagits emot av en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 3 § samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med förmedlingsuppgifter avses sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

---

## 7 §

*Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning*

---

Om förundersökningen gäller ett brott som har medfört en persons död, kräver teleövervakningen mot en teleadress eller teleterminalutrustning som denne innehaft inte samtycke av personens rättsinnehavare.

Om en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är oförmögen att ge sitt samtycke enligt 1 mom., får förundersökningsmyndigheten utan personens samtycke rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar. En förutsättning är dessutom att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken.

## 9 §

*Beslut om teleövervakning och om inhämtande av lägesuppgifter*

På yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman ska domstolen besluta om teleövervakning enligt 6 §, 7 § 1 mom. 1 och 4–6 punkten samt 2 och 3 mom. samt om inhämtande av lägesuppgifter enligt 8 §. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

En anhållningsberättigad tjänsteman ska besluta om teleövervakning som avses i 7 § 1 mom. 2 och 3 punkten.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillstånd ges eller beslutet fattas. Tillståndet eller beslutet får även gälla en viss tidsperiod som föregått tillståndet eller beslutet. Denna tidsperiod får vara längre än en månad.

I ett yrkande och i ett beslut om teleövervakning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) den misstänkte eller, om den misstänkte inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,
- 3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på,
- 4) den misstänktes, en målsägandes, ett vittnes eller någon annan persons samtycke, om detta är ett villkor för teleövervakningen,
- 5) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 6) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleövervakningen,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för teleövervakningen.

## 10 §

*Inhämtande av anslutningsuppgifter och dess förutsättningar*

Med inhämtande av anslutningsuppgifter avses inhämtande av information om teleadresser och teleterminalutrustning som har anslutits eller ansluts till ett telesystem via en viss basstation eller till en tjänsteleverantörs databas på en viss plats.

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att inhämta uppgifter från en basstation som vid den förmodade brottstidpunkten fanns i närheten av den förmodade brottsplatsen eller förmedlingsuppgifter som anger platsen för den teleterminalutrustning som på den förmodade brottsplatsen registrerats i tjänsteleverantörens databas vid den förmodade brottstidpunkten (anslutningsuppgifter), när det finns skäl att misstänka ett brott som avses i 6 § 2 mom. Av särskilda skäl kan tillstånd beviljas även för någon annan tid eller någon annan plats som är av betydelse för utredning av brottet.

## 11 §

*Beslut om inhämtande av anslutningsuppgifter*

Beslut om inhämtande av anslutningsuppgifter ska fattas av domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om inhämtande av anslutningsuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

I ett yrkande och i ett beslut om inhämtande av anslutningsuppgifter ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) de fakta som förutsättningarna för inhämtandet grundar sig på,
- 3) den tidsperiod som beslutet gäller,
- 4) den plats som beslutet gäller,
- 5) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar genomförandet när uppgifterna inhämtas,
- 6) eventuella begränsningar och villkor för inhämtandet.

## 14 §

*Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar*

Med förtäckt inhämtande av information avses inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla det uppdrag som en polisman, en tullman inom Tullens brottsbekämpning eller en gränsbevakningsman ska utföra.

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

- 2) utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,
- 3) narkotikabrott,
- 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, eller, om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, deltagande i utbildning för ett terroristbrott eller resa i syfte att begå ett terroristbrott,
- 5) grovt tullredovisningsbrott,
- 6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,
- 7) förberedelse till tagande av gisslan, eller
- 8) förberedelse till grovt rån.

Tullen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) ett narkotikabrott som ska betraktas som tullbrott,
- 3) smuggling, eller
- 4) grovt tullredovisningsbrott.

Polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet får rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

Förtäckt inhämtande av information är inte tillåtet i bostäder ens med bostadsinnehavarens medverkan.

## 15 §

### *Beslut om förtäckt inhämtande av information*

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information i syfte att utreda ett tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

---

Om det är fråga om utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på beslut om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 59 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

16 §

*Teknisk avlyssning och dess förutsättningar*

---

Förundersökningsmyndigheten får rikta teknisk avlyssning mot en person som är misstänkt för brott och befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende och mot en misstänkt som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen kan utföras så att den riktas mot ett utrymme eller någon annan plats som den misstänkte sannolikt kan antas befinna sig i eller på eller besöka. Förundersökningsmyndigheten får rikta teknisk avlyssning, som riktas endast mot en teknisk anordning, mot anordningen oberoende av på vilken plats den finns.

---

23 §

*Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar*

---

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.

---

25 §

*Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning*

---

Transport- och kommunikationsverket ska kontrollera att inte den tekniska anordning som avses i 1 mom. på grund av sina egenskaper orsakar skadliga störningar i ett allmänt kommunikationsnäts anordningar eller tjänster.

---

27 §

*Täckoperationer och förutsättningar för sådana*

---

Polisen får rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om denne är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om denne är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation i fråga om andra brott än dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller utvecklas.

---

28 §

*Brottsförbud*

---

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott, för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

29 §

*Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser*

Trots vad som föreskrivs i 28 § 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffa lokaler eller fordon eller andra sådana hjälpmedel, transportera personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska angelägenheter eller bistå den kriminella sammanslutningen på andra med dessa jämförbara sätt, om det på synnerligen giltiga skäl kan antas att

- 1) åtgärden genomförs också utan polismannens medverkan,
- 2) polismannens verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och
- 3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen.

---

31 §

*Beslut om en täckoperation*

Beslut om en täckoperation ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Chefen för centralkriminalpolisen, chefen för polisinsättningen eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska besluta om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät.

---

35 §

*Beslut om bevisprovokation genom köp*

Beslut om bevisprovokation genom köp ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Beslut om bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten får fattas också av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

---



38 §

*Säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp*

---

Om det är fråga om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på säkerheten för en gränsbevakningsman vid datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 60 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

39 §

*Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor*

Med *användning av informationskällor* avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för utredning av ett brott av personer som inte hör till polisen eller till någon annan myndighet (*informationskälla*).

---

40 §

*Beslut om styrd användning av informationskällor*

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om styrd användning av informationskällor i syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

---

42 §

*Beslut om kontrollerade leveranser*

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det föreskrivs särskilt om beslutsfattandet om andra myndigheters kontrollerade leveranser.

---

43 §

*Förfarandet i domstol*

---

Om den misstänkte i enlighet med 5 § 3 mom. 2 punkten eller 9 § 4 mom. 2 punkten inte är känd och domstolen har beviljat tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd i fråga om en ny teleadress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller samma misstanke om brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användningen av tvångsmedlet redan har avslutats.

---

48 §

*Beslut om skyddande*

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Om det är fråga om förhindrande av ett tullbrott som Tullen undersöker, ska beslutet fattas av Tullens brottsbekämpningschef. Om det är fråga om förhindrande av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, ska beslutet fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

---

52 §

*Förbud mot avlyssning och observation*

Teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning får inte riktas mot meddelanden mellan

- 1) en misstänkt och hans eller hennes rättsliga biträde som avses i 17 kap. 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken eller tolk som avses i 1 mom. i den paragrafen, eller den som till det rättsliga biträdet står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet,
- 2) en misstänkt och en i 17 kap. 16 i rättegångsbalken avsedd präst eller någon annan person i motsvarande ställning, eller
- 3) en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott och en läkare, en sjukskötare, en psykolog eller en socialarbetare.

Om inte utredningen gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år, får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning inte heller riktas mot meddelanden mellan

1) en misstänkt och dennes närstående som avses i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken,

2) en misstänkt och en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i 17 kap. 14 § 1 mom. i rättegångsbalken, eller den som till läkaren eller den yrkesutbildade personen står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet, eller

3) en misstänkt och en sådan upphovsman till eller utgivare av ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten eller utövare av programverksamhet som avses i 17 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken eller den som till uphovsmannen, utgivaren eller utövaren står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet.

Om det under teleavlyssningen, inhämtandet av information i stället för teleavlyssning, den tekniska avlyssningen, den optiska observationen eller den tekniska observationen av utrustning eller vid något annat tillfälle framkommer att det är fråga om ett meddelande som inte får avlyssnas eller observeras, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

De förbud mot avlyssning och observation som avses i denna paragraf gäller dock inte sådana fall där en person som avses i 1 eller 2 mom. är misstänkt för samma brott som den misstänkte eller ett brott som direkt anknyter till det brottet och det också i fråga om denne har fattats beslut om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation eller teknisk observation av utrustning.

## 55 §

### *Överskottsinformation*

Med *överskottsinformation* avses information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av anslutningsuppgifter och teknisk observation, när informationen inte har samband med ett brott eller när den gäller något annat brott än det för vars utredning tillståndet har getts eller beslutet fattats.

## 56 §

### *Användning av överskottsinformation*

---

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

- 1) givande av muta,
- 2) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- 3) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,

- 4) grovt hemfridsbrott,
- 5) frihetsberövande, bortförande av barn, olaga hot eller olaga tvång,
- 6) givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,
- 7) utpressning,
- 8) förberedelse till allmänfarligt brott,
- 9) tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning, eller
- 10) narkotikabrott.

---

## 57 §

*Utplåning av information*

Överskottsinformationen ska utplånas efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits. Informationen får dock bevaras och lagras i enlighet med lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet, lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen (650/2019) eller lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019), om informationen gäller ett brott som avses i 56 § 1 eller 2 mom. i detta kapitel eller om den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte ska utplånas ska bevaras i fem år efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

När det är fråga om överskottsinformation som inte har samband med ett brott eller vars innehåll inte kan utrönas, får informationen dock utplånas redan före den tidpunkt som avses i 1 mom., om den misstänkte skriftligen har underrättats om den överskottsinformation som gäller honom eller henne och om möjligheten att bekanta sig med den, och om den misstänkte inte inom tre månader från underrättelsen motsätter sig att informationen utplånas.

Anslutningsuppgifter som avses i 10 § ska utplånas när målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

## 58 §

*Avbrytande av teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning*

Om det framgår att teleavlyssningen eller teleövervakningen riktas mot något annat än i tillståndet avsett meddelande från eller till den som är misstänkt för brott eller att den brottsmisstänkte som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska användningen av tvångsmedlet till denna del avbrytas så snart som möjligt. De upptagningar som har fåtts genom avlyssningen, de uppgifter som har fåtts genom teleövervakningen och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom användningen av sådana tvångsmedel ska genast utplånas.

Skyldigheten att avbryta åtgärden och skyldigheten att utplåna upptagningarna och anteckningarna gäller också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen gäller ett förtroligt meddelande som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning eller det framgår att den misstänkte inte använder den anordning som är föremål för observationen.

## 59 §

*Utplåning av information som fåtts i en brådsökande situation*

Om en anhållningsberättigad tjänsteman i en brådsökande situation enligt 9 § 1 mom., 11 § 1 mom., 22 § 1 mom. eller 24 § 1 mom. har beslutat att teleövervakning, inhämtande av anslutningsuppgifter, teknisk spårning av en person eller teknisk observation av utrustning ska inledas men domstolen anser att det inte har funnits förutsättningar för åtgärden, ska användningen av tvångsmedlet avslutas och det material som fåtts på detta sätt och anteckningarna om de uppgifter som fåtts på detta sätt genast utplånas. Information som fåtts på detta sätt får dock användas på samma villkor som överskottsinformation får användas enligt 56 §.

## 60 §

*Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel*

En misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att användningen av det har avslutats.

---

## 65 §

*Tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel*

Användningen av hemliga tvångsmedel vid polisen ska övervakas av cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel samt av Polisstyrelsen när det är fråga om enheter som är underställda Polisstyrelsen. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Tullens brottsbekämpning ska övervakas av Tullen och cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Gränsbevakningsväsendet ska övervakas av staben för Gränsbevakningsväsendet och de förvaltningsenheter inom Gränsbevakningsväsendet som använder hemliga tvångsmedel.

---

11 kap.  
**Särskilda bestämmelser**

1 b §

*Användning av tvångsmedel med anledning av misstanke om brottslig gärning*

Med anledning av en i 3 kap. 5 § i förundersökningslagen avsedd brottslig gärning som någon misstänks ha gjort sig skyldig till innan han eller hon fyllt 15 år får den som misstänkts för den brottsliga gärningen gripas eller får tvångsmedel enligt 4 eller 6–10 kap. i denna lag användas, om förutsättningarna för användning av tvångsmedlen uppfylls.

4 §

*Närmare bestämmelser och föreskrifter*

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om”

---

8) innehållet i ett i 2 kap. 12 i § 2 mom. avsett meddelande till åklagaren om de uppgifter om avtjänande av häktningssarrest som behövs vid domstolsbehandlingen.

---

Denna lag träder i kraft den 20 .

För tvångsmedel som är i kraft när denna lag träder i kraft gäller bestämmelserna i denna lag.

## Lag

### om ändring av 16 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 16 § 4 mom., sådant det lyder i lag 588/2019, som följer:

#### 16 §

#### *Offentligheten i tvångsmedelsärenden*

---

Ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 3 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husranssakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om omhändertagandet eller om att beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning har använts. Om personen i fråga underrättas om omhändertagandet eller om användningen av beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare när hans eller hennes identitet är utredd, blir rättegångshandlingarna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får av särskilda skäl besluta att en rättegångshandling ska bli offentlig tidigare.

---

Denna lag träder i kraft den 20 .

För tvångsmedel som är i kraft när denna lag träder i kraft gäller bestämmelserna i denna lag.

## Lag

### om ändring av 16 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) 16 § 2 mom., sådant det lyder i lag 827/2011, som följer:

#### 16 §

##### *Gripande*

---

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripande och begränsning av den gripnes kontakter gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om dem i tvångsmedelslagen (806/2011).

---

Denna lag träder i kraft den 20 .

För tvångsmedel som är i kraft när denna lag träder i kraft gäller bestämmelserna i denna lag.

---



## Lag

### om ändring av 13 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) 13 § 2 mom., sådant det lyder i lag 828/2011, som följer:

13 §

*Gripande*

---

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripande och begränsning av den gripnes kontakter gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om dem i tvångsmedelslagen (806/2011).

---

Denna lag träder i kraft den 20 .

För tvångsmedel som är i kraft när denna lag träder i kraft gäller bestämmelserna i denna lag.

## Lag

### om ändring av 3 kap. 19 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) 3 kap. 19 § 2 mom.  
som följer:

3 kap.

#### Hemliga metoder för inhämtande av information

19 §

*Teknisk observation av utrustning och dess förutsättningar*

---

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel eller i annan lag som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.

---

Denna lag träder i kraft den 20 .

För tvångsmedel som är i kraft när denna lag träder i kraft gäller bestämmelserna i denna lag.

---

## Lag

### om ändring av 31 och 58 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) 31 § 2 mom. och 58 § 3 mom.  
som följer:

#### 31 §

##### *Teknisk observation av utrustning och förutsättningarna för sådan observation*

---

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i annan lag som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.

---

#### 58 §

##### *Användning av hemliga tvångsmedel*

---

Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda

- 1) teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning och annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i tvångsmedelslagen endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grovt människohandel,
- 2) teleövervakning endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grovt människohandel, av grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grovt förfalskning, grovt jaktbrott eller grovt döljande av olagligt byte,
- 3) teknisk spårning av en person endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grovt människohandel eller av grovt jaktbrott.

---

Denna lag träder i kraft den 20 .

För tvångsmedel som är i kraft när denna lag träder i kraft gäller bestämmelserna i denna lag.

## Lag

### om ändring av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012) 4 §, 5 § 1 mom., 10 § och 14 § 1 mom., av dem 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 42/2019 och 14 § 1 mom. sådant det lyder i lag 42/2019, som följer:

#### 4 §

##### *Myndigheter som beslutar om erkännande och anpassning*

Beslut om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder fattas av

- 1) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Helsingfors tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Helsingfors hovrätts domkrets,
- 2) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Norra Savolax tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Östra Finlands hovrätts domkrets,
- 3) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Uleåborgs tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Rovaniemi hovrätts domkrets,
- 4) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Birkalands tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Åbo eller Vasa hovrätts domkrets.

Vilken som helst i 1 mom. avsedd åklagare får besluta om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder oberoende av inom vilken hovrätts domkrets övervakningen är avsedd att ordnas, om detta kan anses ändamålsenligt med hänsyn till verkställigheten av beslutet om övervakningsåtgärder eller av andra särskilda skäl.

Beslut om erkännande av ett beslut om förstärkt reseförbud som avses i 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen fattas dock på framställning av en åklagare som avses i 1 eller 2 mom. av den i 1 mom. avsedda tingsrätt inom vilkens domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare är verksam som med stöd av 1 mom. skulle fatta beslut om erkännande av ett annat beslut om övervakningsåtgärder.

Den myndighet som beslutar om erkännande är också behörig att besluta om anpassning av övervakningsåtgärderna.

Den myndighet som beslutar om erkännande får fatta ett beslut som avses i denna paragraf efter att ha förhandlat om saken med den polisinrättning inom vars verksamhetsområde övervakningen är avsedd att ordnas. I sådana i 3 mom. avsedda fall som gäller förstärkt reseförbud får tingsrätten fatta beslut om erkännande efter att den åklagare som avses i det momentet har förhandlat om saken med Brottsförklaringsmyndigheten.

5 §

*Verkställighet av beslut om övervakningsåtgärder*

När ett beslut om att erkänna ett beslut om övervakningsåtgärder har fattats, sörjer polisen för att övervakningen genomförs. Om det är fråga om förstärkt reseförbud som avses i 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen, sörjer emellertid Brottsförhållningsmyndigheten för att övervakningen genomförs.

---

10 §

*Behöriga myndigheter*

En domstol som handlägger ett i tvångsmedelslagen avsett häktningsyrkande är behörig att utfärda ett beslut om övervakningsåtgärder och översända det till en annan medlemsstat. Om inget häktningsyrkande framställs och ingen framställning om förstärkt reseförbud görs, är det den åklagare som är förordnad för brottmålet i fråga som har ovan avsedda behörighet.

14 §

*Ändringsökande*

Den som ställts under övervakning får föra ett annat än i 4 § 3 mom. avsett beslut om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder till den tingsrätt inom vilkens domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare som har fattat beslutet är verksam. Tingsrätten ska ta upp ärendet till behandling utan dröjsmål. Tingsrättens beslut får inte överklagas genom besvär.

---

Denna lag träder i kraft den 20 .

För tvångsmedel som är i kraft när denna lag träder i kraft gäller bestämmelserna i denna lag.

Helsingfors den 20 .

**Statsminister**

**Sanna Marin**

justitieminister Anna-Maja Henriksson

## RINNAKKAISTEKSTIT

### Laki pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti kumotaan pakkokeinolain (806/2011) 5 luvun 9 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 101/2018,

muutetaan 2 luvun 1 §:n 2 momentti ja 10 §, 3 luvun 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentti, 4 luvun 1, 2 ja 4 §, 5 luvun 4 §:n otsikko, 6 §:n 1 momentti, 7, 8 ja 10 §, 6 luvun 2 §:n 2 momentti, 4 §, 5 §:n 1 momentti ja 8 §:n 2 momentti, 7 luvun 4, 14, 15 ja 21 § sekä 23 §:n otsikko, 8 luvun 14 §:n otsikko, 18 §:n otsikko ja 23 §, 9 luvun 3 §:n 1 momentti, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 ja 2 momentti, 5 §, 6 §:n 1 momentti, 7 §:n 2 momentti, 9–11 ja 14 §, 15 §:n 1 momentti, 16 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 25 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 momentti, 28 §:n 2 momentti, 29 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentti, 35 §:n 1 momentti, 39 §:n 1 momentti, 40 §:n 1 momentti, 42 §:n 1 momentti, 43 §:n 3 momentti, 48 §:n 1 momentti, 52 ja 55 §, 56 §:n 2 momentti, 57–59 §, 60 §:n 1 momentti ja 65 §:n 1 momentti sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 8 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 4 luvun 1 § osaksi laissa 396/2015, 5 luvun 6 §:n 1 momentti laissa 101/2018 ja 8 § osaksi laissa 101/2018, 6 luvun 4 § ja 7 luvun 14 ja 15 § osaksi laissa 357/2016, 7 luvun 21 § osaksi laeissa 434/2017 ja 899/2020, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 48 §:n 1 momentti ja 65 §:n 1 momentti laissa 112/2018, 3 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentti ja 39 §:n 1 momentti laissa 587/2019, 3 §:n 2 momentti laissa 282/2021, 5 ja 9 § osaksi laissa 1146/2013, 14 § osaksi laeissa 628/2015 ja 282/2021, 15 §:n 1 momentti ja 40 §:n 1 momentti laissa 628/2015, 27 §:n 2 momentti, 56 §:n 2 momentti, 58 § ja 60 §:n 1 momentti laissa 1146/2013, 52 § laissa 737/2015 ja 57 § laeissa 112/2018 ja 624/2019 sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 509/2019 ja

lisätään 5 lukuun uusi 5 a §, 8 luvun 18 §:ään uusi 4 momentti, 8 lukuun uusi 29 a §, 10 luvun 7 §:ään uusi 3 momentti, 15 §:ään uusi 4 momentti ja 38 §:ään uusi 3 momentti sekä 11 lukuun uusi 1 b §

seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

2 luku

2 luku

**Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti**

**Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti**

1 §

1 §

Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

---

---

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi *tai otettavaksi kiinni tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien*

*Voimassa oleva laki*

tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.

10 §

*Pidättämisestä ilmoittaminen*

(uusi)

3 luku

**Tuomioistuinmenettely vangitsemisasi-  
oissa**

14 §

Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin, joka käsittelee syytteen, voi syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos hän niin haluaa.

*Ehdotus*

*välineiden kiinnitystä varten. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.*

10 §

*Pidättämisestä ilmoittaminen ja pidättämistä koskeva päätös*

*Pidättämisestä on tehtävä kirjallinen päätös, jossa lyhyesti mainitaan tiedot rikoksesta, josta pidätettyä epäillään, ja pidättämisen peruste. Pidättämistä koskevasta päätöksestä on ilman aiheetonta viivytystä toimitettava jäljennös pidätetyille.*

3 luku

**Tuomioistuinmenettely vangitsemisasi-  
oissa**

14 §

Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin, joka käsittelee syytteen, voi syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos hän niin haluaa. *Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vangittu suostuu pyyntöön.*

*Voimassa oleva laki*

15 §

Vangitsemisasian uudelleen käsittely

Jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasiä tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista asia saadaan käsitellä uudelleen myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

16 §

Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa

Jos tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn taikka määrää toimitettavaksi uuden pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on vangittuna, on sen samalla päätettävä, onko 2 luvun 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja edellytyksiä pitää hänet edelleen vangittuna. *Vangitsemisasian uudelleen käsittely ei kuitenkaan ole tarpeen sinä aikana, kun pääkäsittelyä on lykätty jonkun samassa asiassa vastaajana olevan mielentilan tutkimisen johdosta.*

4 luku

**Yhteydenpidon rajoittaminen**

1 §

Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa

*Ehdotus*

15 §

Vangitsemisasian uudelleen käsittely

Jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasiä tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista asia saadaan käsitellä uudelleen myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä. *Jos pääkäsittelyä on lykätty vastaajan mielentilan tutkimisen johdosta, kyseisen vastaajan vangitsemisasiä ei tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi pääkäsittelyn lykkäämisen aikana.*

16 §

Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa

Jos tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn taikka määrää toimitettavaksi uuden pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on vangittuna, on sen samalla päätettävä, onko 2 luvun 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja edellytyksiä pitää hänet edelleen vangittuna.

4 luku

**Yhteydenpidon rajoittaminen**

1 §

Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa *tietyyn* muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa



*Voimassa oleva laki*

kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

(uusi)

*Yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 9 luvun 12 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa voidaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.*

*Ehdotus*

kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

*Yhteydenpitoa voidaan erityisen painavista syistä rajoittaa yleisesti muiden henkilöiden kanssa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Yhteydenpitorajoitus on tällöin voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Yhteydenpitorajoituksen kohteena olevalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuksesta. Muilta osin asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 3 luvun 6 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.*

*Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitetun asiamiehen, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen taikka ihmisoikeuksien toteutumista valvovan toimielimen, jolle vapautensa menettäneellä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus, kanssa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 9 luvun 12 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa voidaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.*

*Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.*

**Voimassa oleva laki**

## 2 §

## Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö

Yhteydenpitorajoitus voi sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin säilyttämistilan tai vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon tietyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.

(uusi)

Kirjeiden tarkastamisesta ja lukemisesta säädetään tutkintavankeuslain 8 luvussa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvussa sekä kirjeiden takavaroimisesta tämän lain 7 luvussa.

## 4 §

## Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan johtajan esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuim. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan johtaja tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.

**Ehdotus**

## 2 §

## Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö

*Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo on kielletty sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Tuomioistuim voi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista.*

*Jos kirjettä, muuta postilähetystä tai viestiä ei toimiteta perille 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpitorajoituksen vuoksi, asiasta on annettava viipymättä tieto lähettäjälle, jolle se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Asiasta on lisäksi annettava viipymättä tieto vastaanottajalle, jos kyseessä on yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö ja jolle se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Kirje, muu postilähetys tai viesti, jota ei toimiteta perille, on palautettava lähettäjälle tai annettava vapautensa menettäneelle yhteydenpitorajoituksen päätyttyä.*

*Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa noudatetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 8 ja 9 luvun sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelujen, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnasta.*

## 4 §

## Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan johtajan esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuim. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan johtaja

*Voimassa oleva laki*

Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lyk-  
kää pidätetyn vangitsemista koskevan asian  
käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrä-  
tyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voi-  
massa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhtey-  
denpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uu-  
delleen käsiteltäväksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoi-  
tetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn  
yhteydessä.

(uusi)

Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteyden-  
pidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittä-  
miseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä  
yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos ra-  
joituksen edellytyksiä ei enää ole.

5 luku

**Matkustuskielto**

4 §

Matkustuskiellosta päättävä viranomainen

(uusi)

*Ehdotus*

tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säi-  
lytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virka-  
mies.

Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lyk-  
kää pidätetyn vangitsemista koskevan asian  
käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrä-  
tyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voi-  
massa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhtey-  
denpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uu-  
delleen käsiteltäväksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoi-  
tetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn  
yhteydessä.

*Yhteydenpidon rajoittamisesta 2 luvun 11  
§:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa  
päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta  
päättävä tuomioistuin.*

Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteyden-  
pidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittä-  
miseen oikeutetun virkamiehen on *viipymättä  
poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin  
kuin edellytyksiä sille ei enää ole.*

5 luku

**Matkustuskielto**

4 §

Matkustuskiellosta päättävä viranomainen *ja  
matkustuskieltoa koskeva harkinta*

5 a §

*Tehostetun matkustuskiellon valvonnassa  
käytettävien välineiden kiinnitys*

*Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun mat-  
kustuskieltoon määrätyn saapumaan vanki-  
laan, yhdyskuntaseuraamustoimistoon tai  
muuhun tarkoitukseen soveltuvaan paikkaan 2  
luvun 12 d §:ssä tarkoitettujen tehostetun mat-  
kustuskiellon valvonnassa käytettävien teknis-  
ten välineiden kiinnitykseen.*

*Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun mat-  
kustuskieltoon määrätyn otettavaksi tai pidet-  
täväksi kiinni 1 momentissa tarkoitetun kiin-*

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

6 §

Poikkeuslupa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa yksittäistapauksessa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvollisuudesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä ja tutkinnanjohtajaa mahdollisuuksien mukaan kuultuaan yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä asetetusta velvollisuudesta. Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta poikkeusluvasta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

6 §

Poikkeuslupa

*nityksen valmistumiseen asti, jos kiinnitys voidaan suorittaa välittömästi määräyksen antamisen jälkeen.*

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa yksittäistapauksessa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvollisuudesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä ja tutkinnanjohtajaa mahdollisuuksien mukaan kuultuaan yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä asetetusta velvollisuudesta, *jos kysymys ei ole tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) mukaisesta tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä.* Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta poikkeusluvasta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

7 §

Matkustuskieltopäätöksen muuttaminen

Matkustuskieltopäätöstä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa.

7 §

Matkustuskieltopäätöksen *sisällön* muuttaminen

*Matkustuskieltopäätöksen 2 tai 2 a §:ssä tarkoitettua sisältöä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai muuten tärkeästä syystä muuttaa. Muuttamisessa noudatetaan 4 §:n säännöksiä matkustuskiellosta päättävästä viranomaisesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi kuitenkin aina päättää matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamisesta, jos matkustuskieltoon määrätty ei vastusta muuttamista ja jos kysymys ei ole tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) mukaisesta tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä.*

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

8 §

Matkustuskiellon kumoaminen

Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Kumoisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaikka matkustuskielto olisi tuomioistuimen määräämä.

*Matkustuskielto on kumottava, jollei syytettä nosteta 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.*

Matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momenttia.

9 §

Matkustuskiellon voimassaolo

Ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä ole määrätty päättymään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota.

Kun tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on matkustuskiellossa, sen on määrättävä, onko matkustuskielto pidettävä voimassa.

8 §

Matkustuskiellon voimassaolo ja kumoaminen

*Ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä ole määrätty päättymään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota.* Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Kumoisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaikka matkustuskielto olisi tuomioistuimen määräämä.

Matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momenttia.

*Kun tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on matkustuskiellossa, sen on määrättävä, onko matkustuskielto pidettävä voimassa.*

*Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn tällaisen matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdotomaan vankeusrangaistukseen. Vapaana oleva*

**Voimassa oleva laki**

Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn tällaisen matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tällaiseen matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta edellä tarkoitettuun matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.

## 10 §

**Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset**

Jos matkustuskieltoon määrätty rikkoo kieltoa taikka pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa, vaikeuttaa asian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa, hänet saadaan pidättää ja vangita. Jos hänelle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

## 6 luku

**Vakuustakavarikko**

## 2 §

*Vakuustakavarikosta päättäminen*

Ennen syytteen vireille tuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon voi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies. Syytteen vireille tultua vaatimuksen

**Ehdotus**

*vastaaja saadaan määrätä tällaiseen matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta edellä tarkoitettuun matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.*

## 10 §

**Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset**

Jos matkustuskieltoon määrätty rikkoo matkustuskieltopäätöksessä määrättyjä velvoitteita, toimii vastoin 5 a §:n 1 momentissa tarkoitettua tuomioistuimen määräystä saapua teknisten välineiden kiinnitykseen, irrottaa tai tekee toimintakyvyttömäksi tehostetun matkustuskiellon valvomiseksi hänen ylleen kiinnitetyn tai haltuunsa annetun teknisen välineen taikka pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa, vaikeuttaa asian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa, matkustuskieltopäätöksen 2 tai 2 a §:ssä tarkoitettua sisältöä saadaan muuttaa tai hänet saadaan matkustuskiellon sijasta pidättää tai vangita. Jos hänelle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

## 6 luku

**Vakuustakavarikko**

## 2 §

*Vakuustakavarikosta päättäminen*

Ennen syytteen vireille tuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon voi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen vaatimuksen tekemistä siitä on

*Voimassa oleva laki*

voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi myös asianomistaja.

4 §

Toimenpiteen kumoaminen

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kumottava väliaikainen vakuustakavarikko ennen tuomioistuinkäsittelyä ja tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko, kun *sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä vakuus tai kun muuten ei enää ole syytä pitää turvaamistoimea voimassa*. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä tuomioistuimelle esitys vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole.

Tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko myös, jollei syytettä nosteta tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta panna vireille neljän kuukauden kuluessa vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

*Ehdotus*

*ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vaatimuksen tekemisestä*. Syytteen vireille tultua vaatimuksen voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi myös asianomistaja.

4 §

Toimenpiteen kumoaminen

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kumottava väliaikainen vakuustakavarikko ennen tuomioistuinkäsittelyä ja tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko, kun *turvaamistoimea ei enää ole syytä pitää voimassa*. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä tuomioistuimelle esitys vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole. *Väliaikainen vakuustakavarikko ja vakuustakavarikko säilyvät voimassa, vaikka sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä vakuus*.

Tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko myös, jollei syytettä nosteta tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta panna vireille neljän kuukauden kuluessa vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan, *jos vakuustakavarikon edellytykset ovat edelleen olemassa eikä vakuustakavarikon voimassapitäminen vakuustakavarikon peruste ja siitä aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta*. *Kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaikaa voidaan pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että vakuustakavarikko on voimassa toistaiseksi*. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

5 §

Vakuustakavarikon uudelleen käsittely

Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Vakuustakavarikkoa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

8 §

*Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta*

Vakuustakavarikosta 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa päättää sen paikkakunnan käräjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna vakuustakavarikkoon, tai missä asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta vakuustakavarikkoon, sen on samalla asetettava määräaika, jonka vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.

5 §

Vakuustakavarikon uudelleen käsittely

hänttä tavoiteta. *Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja sanottu henkilö suostuu pyyntöön.*

Sen vaatimuksesta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Vakuustakavarikkoa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

8 §

*Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta*

Vakuustakavarikosta 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa päättää sen paikkakunnan käräjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna vakuustakavarikkoon, tai missä asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta vakuustakavarikkoon, sen on samalla asetettava määräaika, jonka vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. *Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vastaaja suostuu pyyntöön.*



*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

7 luku

7 luku

**Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen**

**Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen**

4 §

4 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

*Viestintämarkkinalain (393/2003) 2 §:n 21 kohdassa tarkoitetun teleyrityksen (teleyritys) tai sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 2 §:n 11 kohdassa tarkoitetun yhteisötilaajan (yhteisötilaaja) hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tunnistamistietoja tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja.*

*Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun välitettävänä olleeseen viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viestiin liittyviä välitystietoja tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhdistymistietoja.*

14 §

14 §

Takavarikon kumoaminen

Takavarikon kumoaminen ja esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen.

Takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen ja takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja viipymättä palautettava siihen oikeutetulle, jollei palauttamiselle ole 18 tai 23 §:stä johtuvaa tai muualla laissa säädettyä estettä.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu pyyntö on esitettävä viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu pyyntö on esitettävä viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jos häntä ei tavoiteta tai jos sanotulle henkilölle tehtävä ilmoitus haltuunottamisesta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

*sen soveliaaksi ja sanottu henkilö suostuu pyyntöön.*

15 §

15 §

Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Sen vaatimuksesta, *jota* asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Voimassa pitämisen tai säilyttämisen edellytyksenä on, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Lisäksi takavarikon voimassa pitäminen ei saa olla takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen kohtuutonta. Tuomioistuin voi vaatimuksesta päättää myös, että asiakirja on takavarikossa pitämisen asemesta jäljennettävä.

Sen vaatimuksesta, *jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta* asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Voimassa pitämisen tai säilyttämisen edellytyksenä on, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Lisäksi takavarikon voimassa pitäminen ei saa olla takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen kohtuutonta. Tuomioistuin voi vaatimuksesta päättää myös, että asiakirja on takavarikossa pitämisen asemesta jäljennettävä.

*Ennen syytteen tai menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen käsittelemisen alkamista tehty 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle.* Sen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään. Takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämistä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Sellaiselle henkilölle, *jota* asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

*Jos 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on tehty ennen kuin se on voitu esittää syytettä tai menettämisseuraamusta koskevassa tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä tai kirjallisessa menettelyssä, vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle.* Sen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään. Takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämistä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Sellaiselle henkilölle, *jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta* asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

21 §

21 §

Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Takavarikosta *tai jäljentämisestä* päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Esine, omaisuus, asiakirja tai data voidaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä takavarikoida, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä

Esine, omaisuus, asiakirja tai data voidaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä takavarikoida, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä

**Voimassa oleva laki**

olevassa rikosasiassa tai se on rikoksella joltakulta viety. Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos se on vieraan valtion tuomioistuimen antamalla päätöksellä määrätty rikoksen johdosta menetetyksi taikka jos voidaan aiheellisesti olettaa, että esine tullaan määräämään rikoksen johdosta menetetyksi vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa.

Takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen on viikon kuluessa päätöksestä saatettava takavarikoimista koskeva päätös sen paikkakunnan kärjäoikeuden vahvistettavaksi, missä takavarikoiminen on suoritettu. Vahvistamisesta päättävän tuomioistuimen on samalla määrättävä takavarikon voimassaoloaika. Tuomioistuimien saa takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen ennen takavarikon voimassaoloajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää kyseistä aikaa. *Takavarikosta voi päättää myös rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 66 §:n 2 momentissa tai rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsittelevä tuomioistuin.* Syyttäjän on tarvittaessa ilmoitettava *takavarikkopäätöksestä* takavarikkoasiaa aiemmin käsitelleelle viranomaiselle.

Jos esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikoitu käytettäväksi todisteena vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa, voi tuomioistuin takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen pyynnöstä

**Ehdotus**

olevassa rikosasiassa tai se on rikoksella joltakulta viety. *Asiakirja voidaan takavarikoimisen sijaan jäljentää, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa.* Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos se on vieraan valtion tuomioistuimen antamalla päätöksellä määrätty rikoksen johdosta menetetyksi taikka jos voidaan aiheellisesti olettaa, että esine tullaan määräämään rikoksen johdosta menetetyksi vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa.

Takavarikoimisesta *tai asiakirjan jäljentämisestä* päättäneen viranomaisen on viikon kuluessa päätöksestä saatettava takavarikoimista *tai jäljentämistä* koskeva päätös sen paikkakunnan kärjäoikeuden vahvistettavaksi, missä takavarikoiminen *tai jäljentäminen* on suoritettu. *Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa (1286/2003) tarkoitetuissa asioissa päätös voidaan kuitenkin saattaa myös sen kärjäoikeuden vahvistettavaksi, missä kyseisen lain 66 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään ja rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetussa laissa (1383/2007) tarkoitetuissa asioissa sen kärjäoikeuden vahvistettavaksi, missä kyseisen lain 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään.* Vahvistamisesta päättävän tuomioistuimen on samalla määrättävä takavarikon voimassaoloaika. Tuomioistuin saa takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen ennen takavarikon voimassaoloajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää kyseistä aikaa. *Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntopöytäkäsitelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja henkilö, jota asia koskee, suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.* Syyttäjän on tarvittaessa ilmoitettava *takavarikkoa tai jäljentämistä koskevasta päätöksestä* takavarikkoasiaa aiemmin käsitelleelle viranomaiselle.

Jos esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikoitu *tai asiakirja jäljennetty* käytettäväksi todisteena vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa, voi tuomioistuin takavarikoimisesta *tai jäljentämisestä*

*Voimassa oleva laki*

päätää, että takavarikon kohde saadaan tarvittaessa luovuttaa pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle velvoituksin, että *kohde* on palautettava sen jälkeen, kun sitä ei enää tarvita todisteena asiassa. Tuomioistuिन voi kuitenkin määrätä, että esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei tarvitse palauttaa, jos palauttaminen olisi selvästi epätarkoituksenmukaista.

Tämän pykälän mukaisesta takavarikosta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tämän luvun 1–13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 15, 17 ja 22 §:ssä, 23 §:n 3 ja 4 momentissa sekä 25 §:ssä ja 3 luvun 1 §:n 2 momentissa sekä 5 ja 6 §:ssä sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa säädetään. Tämän luvun asiakirjajäljennöksiä koskevia säännöksiä saadaan soveltaa, jos se on oikeusapupyynnön tai oikeusavun antamista koskevien säännösten mukaan mahdollista.

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitettua jäädyttämispynnön, rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (430/2017) tarkoitettua takavarikkopäätöksen sekä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitettua jäädyttämispäätöksen osalta noudatetaan 1–4 momentin sijasta, mitä mainituissa laeissa ja asetuksessa säädetään.

## 23 §

Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

*Ehdotus*

päätäneen viranomaisen pyynnöstä päätää, että takavarikon kohde *tai asiakirjan jäljennös* saadaan tarvittaessa luovuttaa pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle velvoituksin, että *se* on palautettava sen jälkeen, kun sitä ei enää tarvita todisteena asiassa. Tuomioistuिन voi kuitenkin määrätä, että esinettä, omaisuutta, asiakirjaa *tai asiakirjan jäljennöstä* ei tarvitse palauttaa, jos palauttaminen olisi selvästi epätarkoituksenmukaista.

Tämän pykälän mukaisesta takavarikosta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tämän luvun 1–13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 15, 17 ja 22 §:ssä, 23 §:n 3 ja 4 momentissa sekä 25 §:ssä ja 3 luvun 1 §:n 2 momentissa sekä 5 ja 6 §:ssä sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa säädetään. Tämän luvun asiakirjajäljennöksiä koskevia säännöksiä saadaan soveltaa, jos se on oikeusapupyynnön tai oikeusavun antamista koskevien säännösten mukaan mahdollista.

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitettua jäädyttämispynnön, rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (430/2017) tarkoitettua takavarikkopäätöksen sekä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitettua jäädyttämispäätöksen osalta noudatetaan 1–4 momentin sijasta, mitä mainituissa laeissa ja asetuksessa säädetään.

## 23 §

Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan *palauttamiseen liittyvät erityiset säännökset*

| <i>Voimassa oleva laki</i>   | <i>Ehdotus</i>  |
|--|---|
| 8 luku   | 8 luku  |
| <b>Etsintä</b>   | <b>Etsintä</b>  |
| 14 §   | 14 §  |
| <i>Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset</i>   | <i>Tietyissä paikanetsinnoissä sovellettavat säännökset</i>   |
| 18 §   | 18 §  |
| Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset  | Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset   |
| <hr/>  |   |
| (uusi)   | <i>Edellä tässä pykälässä säädettyä sovelletaan myös 14 §:ssä tarkoitettuun paikkaan kohdistuvaan paikanetsintään, jos se on vaiikutuksiltaan tai menettelyltään vastannut kotietsintää.</i>  |
| 23 §   | 23 §  |
| Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus  | Tietojärjestelmän haltijan tietojenanto- ja avustusvelvollisuus   |
| <p>Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä ja muu henkilö ovat velvollisia antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot. Pyyntöä on pyydettyessä annettava kirjallinen todistus sille, jolle pyyntö on esitetty.</p> <p>Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, häntä voidaan kuulustella tuomioistuimessa esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä säädetyllä tavalla.</p> | <p>Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä ja muu henkilö ovat velvollisia antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot sekä avustamaan näiden käyttämisessä. Pyyntöä on pyydettyessä annettava kirjallinen todistus sille, jolle pyyntö on esitetty.</p> <p>Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai avustamasta momentissa tarkoitettulla tavalla, häntä voidaan kuulustella tuomioistuimessa esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä säädetyllä tavalla.</p> |
| (uusi)   | 29 a §  |
|  | <i>Laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi</i>  |
|  | <i>Jos laite-etsintä on toimitettu kotietsinnän tai 18 §:n 4 momentissa tarkoitettun paikanetsinnän yhteydessä taikka on syytä olettaa, että etsinnän kohteeksi on joutunut 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuimen on laitteen haltijan tai muun laitteeseen oikeutetun henkilön vaatimuksesta todettava,</i>   |

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

*ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa tai onko etsinnässä menetetty 22 §:n edellyttämällä tavalla ja noudatettu soveltuvin osin 5 ja 6 §:n säännöksiä.*

*Edellä 1 momentissa tarkoitetun vaatimuksen käsittelyyn sovelletaan, mitä kotietsintää ja paikanetsintää koskevan vaatimuksen käsittelystä säädetään 18 §:ssä.*

9 luku

9 luku

**Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot**

**Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot**

3 §

3 §

Henkilötuntemerkkien ottaminen

Henkilötuntemerkkien ottaminen

Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikoksentehtäjäiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, valokuvan sekä tuntemerkkitiedot (henkilötuntemerkit).

Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä, *toisen tässä laissa tarkoitetun pakkokeinon käyttämisestä* ja rikoksentehtäjäiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, valokuvan sekä tuntemerkkitiedot (henkilötuntemerkit).

10 luku

10 luku

**Salaiset pakkokeinot**

**Salaiset pakkokeinot**

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, *tukiasematietojen hankkimista*, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018).

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, *yhdistymistietojen hankkimista*, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018).

## Voimassa oleva laki

## 3 §

## Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitetun yleisen viestintäverkon tai siihen liitetyn viestintäverkon kautta telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 6 §:ssä tarkoitettujen tunnistamistietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tai jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta tai luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta tai valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai törkeästä lapsenraiskauksesta;

6) taposta, murhasta, surmasta tai rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua mainitun luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta tai panttivangin ottamisen valmistelusta;

## Ehdotus

## 3 §

## Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 43 kohdassa tarkoitetussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 6 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tai jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta tai luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta tai valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai törkeästä lapsenraiskauksesta;

6) taposta, murhasta, surmasta, *törkeästä pahoinpitelystä* tai rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua mainitun luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmis-

*Voimassa oleva laki*

8) törkeästä ryöstöstä, törkeän ryöstön valmistelusta tai törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta tai törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta tai kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värvyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismirikoksen rahoittamisesta, terroristin rahoittamisesta tai matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;

12) törkeästä vahingonteosta tai törkeästä datavahingonteosta;

13) törkeästä petoksesta tai törkeästä kiskonnasta;

14) törkeästä rahanväärennyksestä;

15) törkeästä ympäristön turmelemisesta; taikka

16) törkeästä huumausainerikoksesta.

5 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa telekuunteluun ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

*Ehdotus*

kaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta tai panttivangin ottamisen valmistelusta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeän ryöstön valmistelusta tai törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta tai törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta tai kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värvyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismirikoksen rahoittamisesta, terroristin rahoittamisesta tai matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;

12) törkeästä vahingonteosta tai törkeästä datavahingonteosta;

13) törkeästä petoksesta tai törkeästä kiskonnasta;

14) törkeästä rahanväärennyksestä;

15) *törkeästä tietoliikenteen häirinnästä tai törkeästä tietojärjestelmän häirinnästä;*

16) *törkeästä ampuma-aserikoksesta;*

17) törkeästä ympäristön turmelemisesta; taikka

18) törkeästä huumausainerikoksesta.

5 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa telekuunteluun ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa *luvun antopäivästä alkaen* enintään kuukaudeksi kerrallaan.



*Voimassa oleva laki*

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 4) telekuuntelua tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) *toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte*;
- 6) telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

*Ehdotus*

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty *tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte*;
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 4) telekuuntelua tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

*Televalvonnalla* tarkoitetaan *tunnistamistietojen* hankkimista viestistä, joka on lähetetty 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Tunnistamistiedolla* tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

7 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

*Televalvonnalla* tarkoitetaan *sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettun viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen* hankkimista viestistä, joka on lähetetty 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Välitystiedolla* tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

7 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

*Voimassa oleva laki*

Jos esitutkinta koskee rikosta, jonka johdosta *joku* on saanut surmansa, hänen hallinnassaan olleeseen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistuva televalvonta ei edellytä surmansa saaneen oikeudenomistajien suostumusta.

(uusi)

9 §

Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1, 4 ja 5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetusta televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;

*Ehdotus*

Jos esitutkinta koskee rikosta, jonka johdosta *henkilö* on saanut surmansa, hänen hallinnassaan olleeseen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistuva televalvonta ei edellytä *henkilön* oikeudenomistajien suostumusta.

*Jos henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on kykenemätön antamaan 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa henkilön hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen ilman henkilön suostumusta. Edellytyksenä on lisäksi, että tätä on pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen.*

9 §

Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1 ja 4-6 kohdassa sekä 2 ja 3 momentissa tarkoitetusta televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä *luvan antopäivästä tai päätöksen tekopäivästä alkaen* enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty tai *epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;*

*Voimassa oleva laki*

3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;

4) epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;

5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

6) *toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte*;

7) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;

8) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

10 §

*Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset*

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista teleosoitteista ja telepäätelaitteista.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman tietojen hankkimiseen, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

11 §

*Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen*

Tuomioistuin päättää *tukiasematietojen* hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää *tukiasematietojen* hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin

*Ehdotus*

3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;

4) epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;

5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

6) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;

7) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

10 §

*Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset*

*Yhdistymistietojen* hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään *tai tietyssä sijainnissa palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä* teleosoitteista ja telepäätelaitteista.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman tietojen *tai oletetussa tekopaikassa palveluntarjoajan tietokantaan kirjautuneiden telepäätelaitteiden sijainnin ilmaisevien välitystietojen (yhdistymistiedot)* hankkimiseen, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

11 §

*Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen*

Tuomioistuin päättää *yhdistymistietojen* hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää *yhdistymistietojen* hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin

*Voimassa oleva laki*

viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

*Tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:*

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) tosiseikat, joihin *tukiasematietojen* hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota päätös koskee;
- 4) *tukiasema*, jota päätös koskee;
- 5) *tukiasematietojen* hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset *tukiasematietojen* hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

*Peitellyllä tiedonhankinnalla* tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen tai Tullin rikostorjunnan tullimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

(uusi)

15 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin, *suojelupoliisin* tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta. Peitellystä tiedonhankinnasta tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

*Ehdotus*

viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

*Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:*

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) tosiseikat, joihin *yhdistymistietojen* hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota päätös koskee;
- 4) *paikka*, jota päätös koskee;
- 5) *yhdistymistietojen* hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset *yhdistymistietojen* hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

*Peitellyllä tiedonhankinnalla* tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen, Tullin rikostorjunnan tullimiehen *tai rajavartiomiehen* tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

*Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.*

15 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta. Peitellystä tiedonhankinnasta tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

*Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisestä, peitelystä tiedonhankinnasta tietoverkossa päättämiseen sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 59 §:ssä säädetään.*

16 §

16 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytetävän tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn ja viranomaisten tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen rikoksesta epäiltyyn. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa epäillyn voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytetävän tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn ja viranomaisten tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen rikoksesta epäiltyyn. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa epäillyn voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. *Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua laitteeseen sen sijaintipaikasta riippumatta.*

23 §

23 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

*Teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä eikä 6 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tunnistamistiedoista.*

*Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televälvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa.*

25 §

25 §

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

*Esitutkintaviranomainen saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voi-*

*Liikenne- ja viestintävirasto tarkastaa, ettei 1 momentissa tarkoitettu tekninen laite omi-*

*Voimassa oleva laki*

daan käyttää vain teleosoitteen ja telepääte-laitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto tarkas-taa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoi-tetun vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haital-lista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

27 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai tör-keästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 mo-mentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

28 §

Rikoksentezekielto

Jos peitetoimintaa suorittava poliisimies tee-kee liikenne rikkomuksen, järjestysrikkomuk-sen tai muun niihin rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastu-misen estämiseksi.

29 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

*Jos peitetoimintaa suorittava poliisimies osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryh-män toimintaan hankkii toimitiloja tai kulku-*

*Ehdotus*

naisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häi-riötä yleisen viestintäverkon laitteille tai pal-veluille.

27 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn pei-tetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai tör-keästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikok-sesta. Edellytyksenä on *muun kuin tapon, murhan tai surman osalta* lisäksi, että tiedon-hankintaa on rikollisen toiminnan suunnitel-mallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammat-timaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jat-kuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

28 §

Rikoksentezekielto

*Sen estämättä, mitä 1 momentissa sääde-tään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestysrikkomuksen tai muun sii-hen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenne rikko-muksen, jos teko on ollut välttämätön peiteto-iminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedon-hankinnan paljastumisen estämiseksi.*

29 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

*Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisi-mies saa osallistuessaan järjestäytyneen ri-kollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja*

**Voimassa oleva laki**

*tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että:*

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

31 §

Peitetoiminnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin *tai suojelupoliisin* päällikkö päättää peitetoiminnasta. Yksinomaan tietoverkossa toteuttavasta peitetoiminnasta päättää keskusrikospoliisin, *suojelupoliisin* tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

35 §

Valeostosta päättäminen

Keskusrikospoliisin *tai suojelupoliisin* päällikkö päättää valeostosta. Yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta saa päättää myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

38 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa

(uusi)

**Ehdotus**

*tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:*

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

31 §

Peitetoiminnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta. Yksinomaan tietoverkossa toteuttavasta peitetoiminnasta päättää keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

35 §

Valeostosta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää valeostosta. Yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta saa päättää myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

38 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa

*Jos kyse on peitelystä tiedonhankinnasta tietoverkossa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi*

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

*kuuluvan rikoksen selvittämisessä, rajavartiomiehen turvaamiseen peiteltyssä tiedonhankinnassa tietoverkossa sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 60 §:ssä säädetään.*

39 §

39 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

*Tietolähdetoiminnalla* tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, *1 luvun 1 §:ssä* tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (tietolähde).

*Tietolähdetoiminnalla* tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, *rikoksen selvittämiseksi* merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (tietolähde).

40 §

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin, *suojelupoliisin* tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

42 §

42 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Keskusrikospoliisin, *suojelupoliisin* tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää poliisin suorittamasta valvotusta läpilaskusta. Muiden viranomaisten valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää poliisin suorittamasta valvotusta läpilaskusta. Muiden viranomaisten valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.



*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

43 §

43 §

Menettely tuomioistuimessa

Menettely tuomioistuimessa

Jos tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi *saman epäillyn* samaa epäiltyä rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos pakkokeinon käyttö on jo lopetettu.

Jos *epäilty on edellä 5 §:n 3 momentin 2 kohdan tai 9 §:n 4 momentin 2 kohdan mukaisesti tuntematon ja* tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa epäiltyä rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos pakkokeinon käyttö on jo lopetettu.

48 §

48 §

Suojaamisesta päättäminen

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin *tai suojelupoliisin* päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö. Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä, asiasta päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö. Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä, asiasta päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

52 §

52 §

Kuuntelu- ja katselukiellot

Kuuntelu- ja katselukiellot

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua ei saa kohdistaa:

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua *ja teknistä laitetarkkailua* ei saa kohdistaa:

1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitetun oikeudellisen avustajansa tai 1 momentissa tarkoitetun tulkin taikka mainittuun avustajaan 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin;

1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitetun oikeudellisen avustajansa tai 1 momentissa tarkoitetun tulkin taikka mainittuun avustajaan 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin;

2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 16 §:ssä tarkoitetun papin tai muun vastaavassa asemassa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä

2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 16 §:ssä tarkoitetun papin tai

*Voimassa oleva laki*

3) rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn ja lääkärin, sairaanhoitajan, psykologin tai sosiaalityöntekijän väliseen viestiin.

Ellei tutkittavana ole rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua ei saa kohdistaa myöskään:

1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun läheisensä väliseen viestiin;

2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun lääkärin, tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön taikka tähän 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä

3) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitetun yleisön saataville toimitetun viestin laatijan tai julkaisijan tai ohjelmatoimittajan harjoittajan taikka tähän 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun tai teknisen katselun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka kuuntelu ja katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä epäillään samasta tai siihen välittömästi liittyvästä rikoksesta kuin rikoksesta epäiltyä ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta.

*Ehdotus*

muun vastaavassa asemassa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä

3) rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn ja lääkärin, sairaanhoitajan, psykologin tai sosiaalityöntekijän väliseen viestiin.

Ellei tutkittavana ole rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa myöskään:

1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun läheisensä väliseen viestiin;

2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun lääkärin, tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön taikka tähän 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä

3) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitetun yleisön saataville toimitetun viestin laatijan tai julkaisijan tai ohjelmatoimittajan harjoittajan taikka tähän 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka kuuntelu ja katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä epäillään samasta tai siihen välittömästi liittyvästä rikoksesta kuin rikoksesta epäiltyä ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

55 §

55 §

Ylimääräinen tieto

Ylimääräinen tieto

*Ylimääräisellä tiedolla* tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, *tukiasematietojen* hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

*Ylimääräisellä tiedolla* tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, *yhdistymistietojen* hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

56 §

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankaran rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;
- 2) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;
- 3) törkeä kotirauhan rikkominen;
- 4) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laitton uhkaus tai pakottaminen;
- 5) kiristys; taikka
- 6) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankaran rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

- 1) lahjuksen antaminen;
- 2) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;
- 3) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;
- 4) törkeä kotirauhan rikkominen;
- 5) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laitton uhkaus tai pakottaminen;
- 6) lahjominen elinkeinotoiminnassa tai lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa;
- 7) kiristys;
- 8) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu;
- 9) lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen tai virka-aseman väärinkäyttäminen; taikka
- 10) huumausainerikos.

57 §

57 §

Tietojen hävittäminen

Tietojen hävittäminen

(uusi)

*Jos kysymys on ylimääräisestä tiedosta, joka ei liity rikokseen tai jonka sisältöä ei*

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

*saada selville, tieto saadaan kuitenkin hävittää jo ennen 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa, jos epäilylle on kirjallisesti ilmoitettu häntä koskevasta ylimääräisestä tiedosta sekä mahdollisuudesta tutustua siihen ja epäilty ei kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta vastusta tiedon poistamista.*

Edellä 10 §:ssä tarkoitettut tukiasematiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Edellä 10 §:ssä tarkoitettut *yhdistymistiedot* on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

58 §

58 §

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Telekuuntelun, *televalvonnan*, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Jos käy ilmi, että telekuuntelu tai *televalvonta* kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on *tältä osin* keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä *tällaiset* kuuntelulla saadut tallenteet ja *televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla pakkokeinoilla saatuja tietoja* koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu *viestin sisältöön tai 6 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin* taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu *sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa* taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

59 §

59 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 22 §:n 1 momentissa tai 24 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, *tukiasematietojen* hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai tekni-

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 22 §:n 1 momentissa tai 24 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, *yhdistymistietojen* hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai tekni-

*Voimassa oleva laki*

sen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakkokeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

## 60 §

## Salaisten pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilasuksesta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

## 65 §

## Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat niitä käyttävien yksiköiden päälliköt sekä sisäministeriö suojelupoliisin osalta ja Poliisihallitus alaistensa yksiköiden osalta. Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt. Rajavartiolaitoksen salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaisia pakkokeinoja käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt.

*Ehdotus*

sen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakkokeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

## 60 §

## Salaisten pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, *sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi*, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilasuksesta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

## 65 §

## Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat niitä käyttävien yksiköiden päälliköt ja Poliisihallitus alaistensa yksiköiden osalta. Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt. Rajavartiolaitoksen salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaisia pakkokeinoja käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 luku

11 luku

**Erinäiset säännökset**

**Erinäiset säännökset**

(uusi)

1 b §

*Pakkokeinojen käyttäminen rikollisen teon epäilyn johdosta*

*Alle 15-vuotiaana tehdyksi epäillyn esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitetun rikollisen teon johdosta saadaan rikollisesta teosta epäilty ottaa kiinni tai käyttää tämän lain 4 tai 6-10 luvussa tarkoitettua pakkokeinoa kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten täytyessä.*

4 §

4 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

8) 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän ilmoituksen sisällöstä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

8) 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän *tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavia tietoja tutkinta-arestin suorittamisesta koskevan ilmoituksen sisällöstä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

**Laki**  
**oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n**  
**muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 16 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 588/2019 seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

16 §

16 §

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoä taikka poliisilain 5 a luvussa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa tai sotilastiedustelusta annetussa laissa tarkoitettua tiedustelumenetelmää koskeva asia, jossa tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitettusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

Pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoä, *pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä tai luvun 14 §:n 3 momentissa tarkoitettua määräjän pidentämistä luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityistä kotietsintää* taikka poliisilain 5 a luvussa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa tai sotilastiedustelusta annetussa laissa tarkoitettua tiedustelumenetelmää koskeva asia, *jossa haltuunottamisesta ilmoittamisen, takavarikon*, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, *kun haltuunottamisesta taikka takavarikon*, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle *näiden* kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan *haltuunottamisesta taikka takavarikon*, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitettusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

. .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa ole-  
viin pakkokeinoin sovelletaan tämän lain  
säännöksiä.



**Laki**  
**rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 16 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 827/2011  
 seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

16 §

16 §

Kiinniottaminen

Kiinniottaminen

---

Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön otamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.

---



---

Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön otamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta *ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta* on soveltuvin osin voimassa, mitä *niistä* pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.

---

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

**Laki**  
**rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 13 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 828/2011  
seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

13 §

13 §

Kiinniottaminen

Kiinniottaminen

-----  
Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön otamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.  
-----

-----  
Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön otamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta *ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta* on soveltuvin osin voimassa, *niistä* pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.  
-----

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..  
Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

**Laki  
rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvun 19 §:n 2 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

3 luku

3 luku

**Salainen tiedonhankinta**

**Salainen tiedonhankinta**

19 §

19 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

---

*Teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä eikä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tunnistamistiedoista.*

---



---

*Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa tai muualla laissa.*

---

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

· ·  
Tämän lain voimaan tullessa voimassa ole-  
viin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain  
säännöksiä.

**Laki**  
**rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 31 §:n 2 momentti ja 58 §:n 3 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

31 §

31 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

-----  
*Teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä eikä tunnistamistiedoista.*

-----  
*Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään muualla laissa.*

58 §

58 §

Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

-----  
Rajavartiolaitoksella on oikeus:

-----  
Rajavartiolaitoksella on oikeus:

1) telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta ja peiteltyyn tiedonhankintaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;

1) telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta ja *muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun* peiteltyyn tiedonhankintaan *tietoverkossa* vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;

2) televalvontaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa, törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä;

2) televalvontaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa, törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä;

3) henkilön tekniseen seurantaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa taikka törkeää metsästysrikosta.

3) henkilön tekniseen seurantaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa taikka törkeää metsästysrikosta.

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

-----

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20  
. .  
Tämän lain voimaan tullessa voimassa ole-  
viin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain  
säännöksiä.

**Laki**

**tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) 4 §, 5 §:n 1 momentti, 10 § ja 14 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 § osaksi laissa 42/2019 ja 14 §:n 1 momentti laissa 42/2019  
 seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

4 §

4 §

Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset

Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää:

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää:

1) Helsingin kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Helsingin hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

1) Helsingin kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Helsingin hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

2) Pohjois-Savon kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Itä-Suomen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

2) Pohjois-Savon kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Itä-Suomen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

3) Oulun kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

3) Oulun kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;

4) Pirkanmaan kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Turun tai Vaasan hovioikeuden tuomiopiirin alueella.

4) Pirkanmaan kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Turun tai Vaasan hovioikeuden tuomiopiirin alueella.

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta voi päättää mikä tahansa 1 momentissa mainittu syyttäjä riippumatta siitä, minkä hovioikeuden tuomiopiirin alueella valvonta on tarkoitus järjestää, jos tätä on valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpanon kannalta tai muusta erityisestä syystä pidettävä tarkoituksenmukaisena.

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta voi päättää mikä tahansa 1 momentissa mainittu syyttäjä riippumatta siitä, minkä hovioikeuden tuomiopiirin alueella valvonta on tarkoitus järjestää, jos tätä on valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpanon kannalta tai muusta erityisestä syystä pidettävä tarkoituksenmukaisena.

(uusi)

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

Tunnustamisesta päättävällä viranomaisella on toimivalta päättää myös valvontatoimien mukauttamisesta.

Tunnustamisesta päättävällä viranomaisella on toimivalta päättää myös valvontatoimien mukauttamisesta.

Tunnustamisesta päättävä viranomainen voi tehdä tässä pykälässä tarkoitettun päätöksen neuvoteltuaan asiasta sen poliisilaitoksen kanssa, jonka toimialueella valvonta on tarkoitus järjestää.

Tunnustamisesta päättävä viranomainen voi tehdä tässä pykälässä tarkoitettun päätöksen neuvoteltuaan asiasta sen poliisilaitoksen kanssa, jonka toimialueella valvonta on tarkoitus järjestää. *Edellä 3 momentissa tarkoitetuissa tehostettua matkustuskieltoa koskevissa tilanteissa käräjäoikeus voi tehdä tunnustamista koskevan päätöksen momentissa tarkoitettun syyttäjän neuvoteltua asiasta Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.*

5 §

5 §

Valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpano

Valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpano

Kun päätös valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta on tehty, valvonnan toteuttamisesta huolehtii poliisi.

Kun päätös valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta on tehty, valvonnan toteuttamisesta huolehtii poliisi. *Jos kysymys on pakkokeinolain 5 luvun 1 a §:n mukaisesti tehostetusta matkustuskiellosta, valvonnan toteuttamisesta huolehtii kuitenkin Rikosseuraamuslaitos.*

10 §

10 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Toimivaltaiset viranomaiset

Pakkokeinolaissa tarkoitettua vangitsemisvaatimusta käsittelevä tuomioistuim on toimivaltainen tekemään valvontatoimia koskevan päätöksen ja lähettämään sen toiseen jäsenvaltioon. Jos henkilöä ei esitetä vangittavaksi, toimivalta on asianomaiseen rikosasiaan määrättyllä syyttäjällä.

Pakkokeinolaissa tarkoitettua vangitsemisvaatimusta käsittelevä tuomioistuim on toimivaltainen tekemään valvontatoimia koskevan päätöksen ja lähettämään sen toiseen jäsenvaltioon. Jos henkilöä ei esitetä vangittavaksi *tai tehostettuun matkustuskieltoon*, toimivalta on asianomaiseen rikosasiaan määrättyllä syyttäjällä.

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

14 §

14 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhaku

Valvontaan määrätty voi saattaa valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Valvontaan määrätty voi saattaa *muun kuin 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun* valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoiniin sovelletaan tämän lain säännöksiä.



Oikeusministeriö  
PL 25  
00023 Valtioneuvosto  
[www.oikeusministerio.fi](http://www.oikeusministerio.fi)

Justitieministeriet  
PB 25  
00023 Statsrådet  
[www.justitieministeriet.fi](http://www.justitieministeriet.fi)

ISSN 2490-1172 (PDF)  
ISBN 978-952-259-999-5 (PDF)